Е. М. Родопски

ПОРТРЕТЪ
НА
грьцкото фенерско духовенство и коварнитѣ му дѣла противъ българитѣ въ Родопитѣ.

Извлѣчения изъ днѣвникътъ на единъ родопски българинъ за постояннитѣ фанариотски интриги и борбитѣ на българитѣ съ коварнитѣ патриаршески домогвания въ с. ДОЛНО-РАЙКОВО и въобще въ Ахж-челеби, отъ 1868–1886 година.

„Правда твоя правда въ вѣкъ (Господи) и законъ твой истина“.
„Неправду возненавидѣхъ и омерзихъ“.

Пс. 118.

„Така говори Господь Иеова на пастиритѣ: горко на израилевитѣ пастири, които пасжтъ себе си! Пастиритѣ не пасжтъ ли стадата? вие ядете тльстината, и ся обличяте съ вълната, колите тльститѣ; ни пасете стадата. Не укрѣпихте немощната, и не исцѣлихте онази, която бѣше злѣ, и не обвързахте счюпената, и не докарахте заблудената, и не потърсихте загиналата, нъ съ насилие и съ жестокость владичествувахте надъ тѣхъ . . . . Ето Азъ съмъ противъ пастиритѣ и ще прѣдиря овцитѣ си отъ ржцетѣ имъ“.

Иез. 34. 2. 11.

„И не ся покаяха нито отъ убийствата си, нито отъ чародѣянията си, нито отъ блудствата си, нито отъ кражбитѣ си.“

Откр. 9 гл. 21 ст.

ПЛОВДИВЪ
Централна Печатница на Ед. Дионне
1887.

ВЪ ПАМЯТЪ

НА

ВѢЧНА ПРИЗНАТЕЛНОСТЬ

КЪМЪ

БЪЛГАРСКИТѢ ДѢЙЦИ И ПАТРИОТИ

ТРУДЯЩИ СЯ ПО

Възражданието на скъпата ни народность и избавлението ни

ОТЪ

ФАНАРИОТСКОТО ГРЪЦКО ДУХОВЕНСТВО

ПОСВѢЩАВА ТРУДЪТЪ СИ

Авторътъ.

КЪМЪ ЛЮБЕЗНИТѢ ЧИТАТЕЛИ.

Всякой българинъ знае, че ако наший народъ е ималъ, има и ще има единъ вѣчно заклетъ врагъ, то е грьцкий народъ, а най много, нѣговото духовенство и патриоти. Фактъ потвьрденъ вече е това, па и самата наша народна история ясно показва, че повече отъ тринадесять вѣка сѫ изминѫли отъ когато тая непримирима вражда ся е посѣяла мѣжду тия два християнски народи на Балканский полуостровъ. И отъ толкова врѣме насамъ, тая умраза мѣжду тия народности — българи и гърци — постоянно е сѫществувала, готови единъ другъ да ся погьлнатъ въ даденъ случяй, и която е била причината на изобилни кръвопролития и войни, а сѫщеврѣменно и политически промѣнения въ общественний имъ животъ. Още отъ дохожданието и заселванието на славянитѣ — българитѣ по послѣ — посрѣдъ тогавашнитѣ владѣния на могущата тогава византийска империя, грьцкитѣ държявници, духовенство и политици постоянно сѫ ся трудили и трьсили срѣдства, какъ по лесно да прѣтопятъ и погълнатъ славянската народность и съ една речь унищожятъ въ тая чясть отъ Европа. Още отъ тогава, тѣ сѫ станѫли заклѣтий и постоянний врагъ на всичко славяно-българско: народность, язикъ и вѣра, за дори и до днѣсъ. И наистина никой не ще ся съмнѣва, че ако българинътъ за въ бѫдѫще има да расчита вѣтхи смѣтки съ нѣкого отъ личнитѣ свои врагове, то пьрвото жрѣбие ще ся падне съ гърцитѣ и нѣговото духовенство; причинитѣ на това вече всякой знае.

При всичко това, прѣди петь вѣка, когато ся появи силната османска държява и подъ нейната власть една слѣдъ друга ся подчиниха всички напрѣдни държявици и народности на Балканский полуостровъ, гърцитѣ пакъ не ся вразумиха отъ политическата сѫдба, която тѫй гибелно подѣйствова надъ всички и не оставиха напрѣдната си вражда противъ наший народъ. Тая умраза отъ тѣхна страна си бѣ

сжщата, само начинътъ на дѣйствията ѝ сж промениха подъ другъ видъ. Тоя пжть ролята ся захвана отъ грьцкото духовенство, което подъ булото на религията и вънкашностьта на православието, трьсяше да постигне тѣхната завѣтна нъ гнила и непостижима политическа идея, крьстена съ името прочюто! Μεγάλη ἥδέα .... Грьцкото цариградско духовенство съ свойственнитѣ свои качества въ характерътъ си, сполучиха отъ пьрво да польскаятъ и привлекжтъ на своя страна турскитѣ държявници, които ги оставиха свободно да вършятъ всичко, което е въ интересътъ на желанията имъ. И отъ тогава послѣ, тѣ ся постараха да постигнатъ политическитѣ си бълнувания съ слово, което на дѣло до тогава неможиха. Отъ тогава и до днѣсъ грьцкото духовенство изгуби прѣдишнитѣ си християнски чювства и благочестие, и днѣсъ вече то прѣдставлява една многобройна масса отъ калугери, съвършенно лишени отъ всяко человѣческо съзнание и нравственность, прочюти по сребролюбие, невѣжество и безнравственность. Съ подпаданието на българский народъ подъ чюжда власть политически, цариградската патриаршия съ разни срѣдства докара и подпаданието ни и на духовната ни и народна иерархии — Търновската и по послѣ и Охридската български архиепископии, като ги подчини подъ своята си духовна власть. Съ подпаданието на старитѣ ни народни иерархии, и наший народъ стана подчиненъ и духовно на единъ още по голѣмъ и гибеленъ врагъ. Нъ какво бѣше състоянието ни подъ грьцкото лукаво духовенство? Какво бѣше нѣговото управление духовно надъ злочестий български народъ? Тия въпроси сж разискани и доказани отъ цѣлъ свѣтъ вече, дори и отъ самитѣ истинни и безпристрастни гърци. Цѣли томове вече сж напълнени и описани все отъ това фанариотско грьцко духовенство и нѣговитѣ безчеловѣчни дѣла, слѣдователно да изброявами и повтарями това тукъ, мислимъ е излишно. Нъ както всяко нѣщо — всяко человѣческо дѣло — си има и своитѣ граници на спирание, тжй и българската търпѣливость дочяка деньтъ, въ когото тьмнината ся прьсна, свѣтлината на истинната и правдата блѣсна, заспалий духъ народенъ ся събуди, съживи и прѣдизвика своята умраза и отвращение, докара прочютий черковенъ въпросъ, борбата за освобождението на народътъ

ни отъ яремътъ на фенерскитѣ калугери, въ която правдата льсна прѣдъ зелената масса и побѣди еднѫжъ за до вѣки беззаконието, безчеловѣчнето, лъжливостьта и мракътъ на фенерската патриаршия. Нъ еднѫжъ помрачена съвѣстьта на нея, обладана отъ егоизмътъ и низската безнравственность, и други цѣлъ купъ неизброими пороци, грьцката патриаршия сама лично излезе да потвърди своитѣ качества. Тя като видѣ че дѣлата и беззаконията на калугеритѣ ѝ напълниха и най затънтений край на свѣтътъ, че жьртвата вѣчно ся искубна отъ грабителскитѣ ѝ рѫце, рѣши и ся залови до найкрайни срѣдства, увеличиха своитѣ беззакония и деспотизмъ надъ народътъ ни и най послѣ излѣха ядътъ си въ своитѣ безсмисленни схизми и анатеми, които потвърдиха най ясно и доказаха фактически мракътъ и невѣжеството, въ които сѫ бѣхѫ увлѣкли.

Съ избавлението на народътъ българский отъ вълчитѣ ногтѣ на фанариотитѣ, настьпиха и послѣднитѣ политически събития въ 1877/78 години, които една голѣма чясть за наше злощастие, отъ братията ни оставиха изново въ рѫцетѣ на безчисленни врагове, а най много на отчаянната ярость на фенерското грьцко духовенство. Цѣла Македония и чясть отъ Тракия останаха на подлостьта и прѣслѣдваннята на тия умразни грьцки пропагандисти. И тамъ що ся върши отъ тогава послѣ? Прѣслѣдва ся, гони ся, убива ся всяка народна искра, всяко народно чювство и съзнание, тьпчи ся българската народность, язикъ и история и денонощно ся пьлнятъ тъмницитѣ и гробоветѣ отъ невинни български учители, свѣщенници и първенци и тó все отъ тия човѣкообразни вьлци — грьцкитѣ калугери — които още глушятъ свѣтътъ съ своето православие (?) и християнство (?). А всичко това ся върши прѣдъ очитѣ на цивилизованна Европа и прѣдъ 19-й вѣкъ? Чюдно и немилостиво человѣчество!

Нъ мѣжду многострадалнитѣ наши братия, въ сърдцето на славянскитѣ родопи, една шьпа нещастно българско население, отъ която е и пишющий настоящитѣ редове, и до днѣсъ гине и ся прислѣдва денонощно отъ тия черни фанариоти — калугери. Като очевидци и страждущи на всичкитѣ тия фанариотски кознодѣйства и до днѣсь, надъ това нещастно население въ коритото на Арда, тѫгитѣ и горчевинитѣ на нашето

сърдце не може съ друго да ся олегкчи и ние макаръ и слаби, ся рѣшихме да прѣдставимъ това описание на нашитѣ еднородци и братия, а сжщеврѣменно и на нашитѣ патриоти и родолюбци, за да видятъ що ся върши съ тѣхнитѣ братия и гдѣ и какъ ся трудятъ нашитѣ врагове — гърцитѣ — да постигватъ своитѣ гнили и задни мисли и беззакония. Ние признавами голѣмата си слабость въ такъво едно описание и явявами, че не сме имали и нито ще имаме претенцнитѣ си за мнима слава или авторитетъ, а едничкото наше желание, което сме имали при съставянието и нарѣжданието на настоящата е, да явимъ, изброимъ и изобличимъ, до колкото сме могъли всичкитѣ фанариотски подлости и гонения въ тая чястъ отъ нашето отечество.

Ний признаваме тоже неизброимитѣ си недостатъци, които не липсватъ отъ трудътъ ни, както въ язикътъ и начинътъ на нарѣжданието, тъй сжщо и въ граматическитѣ правила, нѣща които сж първи при какво и да било списание, нъ пакъ смѣемъ да кажемъ, че всичко писано е вѣрно, точно и безпристрастно и изложено тъй, както сме видѣли и теглили. Освѣнъ туй спорѣдъ настроението и гореститѣ на душата ни отъ фанариотскитѣ интриги, на много мѣста е изложено нѣкакъ остричко, сатирически и перото е пропустнало доста неумѣстни и излишни мисли и думи, нъ ние както посочихме по-горѣ причинитѣ на това, просимъ извинение отъ образованнитѣ ни читатели.

Като свършваме до тукъ нашитѣ думи — написани вмѣсто днѣшнитѣ на мода прѣдисловия — ние остаями съ едничкото наше желание и утѣха, че нищожний ни трудецъ ще намѣри снисходителностьта и братский съчювственъ приемъ отъ нашата читающа публика и интелегенция.

АРДА. Ахж-челеби. 1887.

Съ почитание
Авторътъ.

ПОРТРЕТЪ

на

грьцкото фенерско духовенство и коварнитѣ му дѣла противъ българитѣ въ Родопитѣ.

I.

Кратко описание на с. Долно-Райково чястно и Ахъ-Челебийската кааза въобще.

Селото, називаемо Долно Райково, ся намира разположено въ зачалото на единъ отъ лѣвитѣ притоци на най-голѣмата въ родопитѣ планинска рѣка, Арда. Въ коритото на тая рѣка ся простира една отъ най раскошнитѣ, най живописнитѣ и най голѣмитѣ долини въ вътрѣшностьта на родопитѣ, която носи името на каазата, що ся намира въ нея, Ахъ-челебийска. Тя захваща отъ самий изворъ на Ардинитѣ притоци, който ся намира при единъ отъ високитѣ родопски вырхове, **Карлакъ**, и ся простира на дльжь въ източна посока, до втичанието на Арда въ Марица при Одринъ.

Долно-Райково чястно, лѣжи на разстояние 22 чяса на югъ отъ Пловдивъ, 18 чяса отъ северъ отъ Ксанти, 36 чяса на северо-истокъ отъ Сѣресъ (Македония) и 24 чяса на западъ отъ Хасково, градове най близски до нѣго. Селата съ които граничи сѫ: Устово $^1/_2$ чясъ въ источна посока; Пашмаклѫ 1 чясъ въ западна посока; Чокманово и Смилянъ 2 чяса въ южна посока; Левочево 1 чясъ въ севѣрна посока и Аламидере, 1 чясъ въ юго-источна посока.[1])

---

1). Селото Долне Райково ся скача и образува едно село съ Горне-Райково (10 минути разстояние едно отъ друго), което носи едно общо име „Райково“; нъ Горне-Райково отдавна врѣме (съ 300 кѫщи български и 50 помашки) си е съставило отдѣлна административна община съ всичко отдѣлно.

Въ административний съставъ на Долне-Райково, влизатъ и отдѣлни малки махали по на $1/2$ чясъ разстояние отъ нѣго наричани съ имената: Хасовица, Писаница[1]), Фатово, и Габрово. Брои на 388 кѫщи съ население близо около 3000 жители, отъ които 260 кѫщи е Долно-Райково, 35 Фатово, 35 Габрово, 30 Хасовица и 28 кѫщи Писаница. Всичкото население е по народность, българи а по вѣроисповѣдание въсточно-православно. Черкви по настоящемъ има въ Долно-Райково една, Св. Теодоръ Стратилатъ, съградена въ 1836 година; една въ Фатово, Св. Петка, съградена въ 1868 година; въ останалитѣ махали нѣма, освѣнъ едни малки дъсчени параклиси. Училища въ това село имаше едно общо и на двѣтѣ противни страни, нъ то изгорѣ въ 1884 година. По настощемъ има двѣ мѫжки първоначални (едно гръкоманско и едно българско), и двѣ дѣвически. Българскитѣ броятъ около 70 ученика и ученички подраздѣлени по на четире отдѣления, единъ учитель и една учителка. Гръкоманскитѣ броятъ около 45 ученика и ученички, дѣвическото съ три отдѣления и една патриаршеска учителка, която учи само грьцки язикъ, а мѫжкото е по старата отживѣла метода.

Отъ исчисленията посочени по горѣ 190 кѫщи съ 1300 жители сѫ българи подъ духовното вѣдомство на българската екзархия и съставляватъ чясть ведно съ цѣлата околия, отъ Одринската българска епархия. Останалитѣ сѫ погрьчени българи (грькомани, или патриаршески българи), които ся намиратъ подъ духовното вѣдомство на Ксантийската грьцка митрополия.

Поминъкътъ на Долно-Райковското население главно състои отъ работяние и изнасяние за Македония, Тракия и Мала-Азия аби, сини, черни, бѣли, шаеци и шивачество. Второстьпенни занятия сѫ: скотовъдство, землѣдѣлие, зидарство, сѣдларство, бояджилъкъ и др.

Всичкитѣ жители на Д. Райково ся отличяватъ отъ другитѣ села въ тая околия, по истьнченностьта въ домашний животъ и облѣкло, патриархалность въ нравитѣ, прѣсторена вънкашность, достатъчно умственно развитие, практика и опитность въ търговскитѣ спеколации.

[1]). Въ Писаница има съградена и недовършена малка черквица въ 1884 година, която не е освѣтена още.

Долно-Райково административно съставлява чясть отъ Ахж-челебийската кааза, Гюмюрджюнский санджякъ, Одринский вилаять (Турция). Ахж-челебийската кааза граничи съ каазитѣ: Рупчьоска околия (Южна България) на северъ; Ироидерска кааза на истокъ; Деридерска кааза на юго-истокъ; Ксантийска кааза на югъ, (Одринский вилаять); Неврокопска кааза на западъ и Драмската на юго-западъ, Солунский вилаять (Македония)[1]).

Цѣлата кааза състои отъ около 120 малки и голѣми села, сгрупирани въ 41 административни общини, отъ които 13 отъ тѣхъ сж българо-християнски, а останалитѣ българо-мохамедански. Точни и вѣрни статистики за числото на населението въ тая кааза както и всякждѣ изъ Турция нѣма. Нъ при всичко това, за Ахж-челеби можимъ да прѣдположимъ по на посока, че населението трѣбва да възлиза отъ около 60 хиляди жители, отъ които $^1/_3$ чясть българо-християни, а останалитѣ българо-мохамедани, наричяни по мѣстно нарѣчие „Ахряне“ помаци.

II.

Прѣдварителни забѣлѣжки за състоянието на българитѣ въ Ахж-челеби, до прѣди и послѣ подпаданието имъ подъ грьцкото фенерско духовенство. — Възражданието и освобождението на Ахж-челебийската кааза отъ грьцката патриаршия. — Причинитѣ на останалий грьцизмъ въ с. Долно-Райково.

За да ся трудимъ да изобразявами съ перото всичката живописность, раскошность и плѣнителность, които на пръвъ поглѣдъ омайватъ чювствата на человѣкътъ, когато ся намѣри въ сложний планински съставъ на родопитѣ, нето ни е възможно нето му е мѣстото въ настоящий трудъ. Ще ся ограничимъ само върху тия забѣлѣжки, до колкото намъ е

---

[1]). Подробно за мѣстоположението, населението, язикъ, прави обичяи, занаяти и поминъкътъ на населението въ Ахж-челебийската кааза, чети „Животътъ на българитѣ въ срѣдня Родопа“. Издание на С. Н. Ш. Печатница Ед. Дионне. Пловдивъ.

възможно, и които спорѣдъ насъ отговарятъ и ся изискватъ за цѣльта и прѣдмѣтътъ ни.

Знайно е, че за тия планини ся срѣща нѣщо въ най-дрѣвнитѣ списания на грьцки и латински язици и на много мѣста носятъ името **Славиеви гори**, а по отпослѣ добили името си родопи, което имя сѫществува и до днѣсъ. Какви сѫ били обитателитѣ на родопитѣ въ тия тъмни за насъ и отдалечени врѣмена, какво население ги е населявало, каква роля сѫ играли тѣ въ врѣмената на българската и византийската държяви, къмъ кое отъ тия двѣ главни на полуостровътъ господарства сѫ принадлѣжяли? незнаемъ, или поне да си кажемъ правото, не сме срѣщали нищо по тая чясть и въ тѫй бѣдната ни народна книжнина. Слѣдователно мѫчно можемъ да отговоримъ положително по тая чясть на прѣдмѣтътъ ни, а ще ся ограничимъ да забѣлѣжимъ на кратко само това, което е запазено и ся помни отъ чясти отъ населението.

Като захване человѣкъ отъ начялото на родопитѣ на западъ (Рила планина), до колкото тѣ ся простиратъ на дльжъ и на ширъ на истокъ до Кѫрджалийската околия и Гюмюрджюнското поле, ще съглѣда че всичкото това пространство ся населява отъ една и сѫща народность — българи — съ разлика само тая, че исповѣдатъ двѣ вѣроисповѣдания — българи-християни и българи-мохамедани. Язикъ, обичяи, характеръ, нрави и всичко друго е българско. Най тъмната и най-неизвѣстната чясть въ историята на родопитѣ е тая, която захваща отъ дохождапието на турцитѣ изъ Азия (покоряванието отъ тѣхъ Балканский полуостровъ), до руско-турската война въ 1825—29 година. Прѣзъ тоя периодъ стоятъ въпроситѣ: врѣмето, причинитѣ и начинътъ на истурчванието на повечето чясть отъ родопскитѣ българи; опазванието и животътъ на останалитѣ християни; подпаданието имъ и животътъ имъ подъ цариградското грьцко духовенство и най-послѣ възражданието имъ и освобождението имъ отъ това духовенство. За първитѣ два въпроса, авторътъ на настоящето си запазва правото да поговори обширно на друго отдѣлно и нарочно за това мѣсто, а сега ще ся постараемъ да напомнимъ нѣщо за третий въпросъ, като ся основавами пакъ главно на запазенитѣ до сега прѣдания въ населението.

Отъ врѣмето на основаванието на Охридската и Ипекската български Архиепископии, не сме срѣщнали до сега нищо въ изслѣдванията на нашитѣ историци, да ли родопското население е принадлѣжяло на нѣкоя отъ казаннитѣ черкви, или тогава сж били подъ властьта на цариградската патриаршия. Намъ ся ще да вѣрвами, че ако нѣкой пжть и да сж съставлявали родопитѣ чясть отъ тогавашната византийска империя, тѣ пакъ трѣбва да сж били подъ властьта на българското тогава духовенство за това, защото на много мѣста изъ тия планини сж ся намирали и слѣдватъ да ся намиратъ пергаменти написани на славянски, като черковни книги и др.,[1]) тжй сжщо и чистобългарскитѣ названия на много мѣстности и стари черкви. За тоя въпросъ ний оставями да рѣшятъ историцитѣ, а ний ще кажемъ, че родопското население трѣбва да е било подъ властьта на своето си народно духовенство чякъ до унищожението на послѣднята българска Охридска Архиепископия въ 1767 година, и подпаданието ѝ подъ грьцката вселенска (?) патриаршия.

Послѣ истурчванието на по голѣмата чясть отъ родопскитѣ българи, оцѣлелото съ бѣгство изъ горитѣ и планинскитѣ непристжпни мѣста, днѣшно българо-християнско население, което е можило да опази християнската си вѣра, за дльго врѣме (нѣщо до 1750 година) не е подпадало подъ никое духовенство и дори не ся е знаяло, че има останало християнско население въ вътрѣшностьта на родопитѣ, които до тогава сж били непристжпни за никои, освѣнъ за турцитѣ и истурченитѣ помаци. Ето що говори прѣданието на населението и що е слушялъ авторътъ отъ единъ 80 годишенъ старъ свѣщенникъ П. Димитръ . . . . отъ Долно-Райково. Заселенитѣ днѣшни християнски села въ Ахж-челеби сж били мѣста отъ буйни и непроходими планински гори, въ които сж ся крияли оцѣлелитѣ християни отъ потурчвание и отъ потурченитѣ имъ братия — помацитѣ. До краятъ на прѣминалий XVIII вѣкъ, това християнско население е криял своята си християнска

[1]). Нѣщо прѣди 20 години, въ селото Дарж-дери сж стояли цѣлъ единъ санджкъ съ стари черковни славянски книги, намѣрени и пазени въ тамошната черква. Нъ ехидната ржка на фанариотитѣ и на тѣхъ турила око. Единъ фанатикъ грькъ (цинцаринъ) отъ г. Гюмюрджюня ги зелъ съ хитрость и заплашвание отъ населението и ги отвлѣклъ незнайно гдѣ.

вѣра, когато ся е случвало въ опасность и когато е отивало вънъ отъ планинитѣ по поминъкъть си[1]). Свѣщенници не е имало никакъ (види ся, че тѣ сѫ били или истурчени или избити) и всичкитѣ обряди, като крьщение, погребение и др. сѫ ся извършвали отъ миряни[2]). А за такъви, въ всяко село си имало по единъ опрѣделенъ за това человѣкъ, когото наричяли съ името **„хорепископъ“** и който е билъ и управитель на селото, и свѣщенникъ на населението, и черко-

---

1). Облѣклото и язикътъ имъ сѫ били общи, както и сега съ малки измѣнения и у помацитѣ и у българитѣ християни, та когато послѣднитѣ сѫ били вънъ по чюжбина, казвали сѫ ся за турци. Дори и сега българитѣ християни, когато отиватъ въ лоши турски мѣста, прѣоблачятъ ся въ турски дрѣхи и ся казватъ за турци, за да опазятъ животътъ си отъ опасность и да искаратъ поминъкътъ си.

2). Тъмни и мрачни врѣмена е прѣкаралъ българина прѣзъ тоя периодъ. По нѣманието на свѣщенници и невъзможностьта да има, а още повече на оцѣлелитѣ отъ истурчвание една шъпа българско население въ затънтенитѣ долини на вътрѣшна родопа, ето какъ е извършвало по главнитѣ си религиозни обряди: когато ся родяло дѣте, опрѣделений хорепископъ на мѣсто тритѣ обикновенни молитви, които ся четѫтъ на родителката, направяли три хлѣба и ги разломвали за Св. Богородица между близнитѣ на родителката, и въ сѫщо врѣме хорепископътъ вдигалъ дѣтето на три пѫти въ въздухътъ, като изричялъ думитѣ (ако е знаялъ само): „Во имя Отца и Сина и Святаго Духа. Аминь.“ Ако знаялъ и символътъ, исчиталъ и нѣго и дѣтето ся считало за крьстено. Ако нѣкой пѫть дохождалъ случяйно нѣкой свѣщенникъ прѣоблачянъ въ непозната форма, еднѫжъ въ тритѣ или петьтѣ години, тогава извършвалъ крьщението. А за вѣнчавание, мѣстний кадия испитвалъ момъкътъ и момата, да ли тѣ самоволно ся избиратъ и аресватъ единъ другъ, тогава имъ давалъ едно позволително, и бракътъ ся считалъ за станалъ и законенъ, т. е. по граждански начинъ. Когато пакъ умрѣлъ нѣкой человѣкъ, то вмѣсто опѣло, домашнитѣ му направяли една обща трапезица съ разни ястиета и повиквали всичкитѣ близски, та ядяли за Богъ да прости. Направяли сѫ и 33 свѣщи вощени, спорѣдъ числото на годинитѣ Исусъ Христови и давали по една на всякой присѫтствующъ да свѣти. Ако ли повиканитѣ били повече отъ 33 души, то промянявали ся по рѣдъ и свѣтели по рѣдъ всичкитѣ отъ опрѣделеннитѣ свѣщи. Слѣдъ тоя обичяй, полагали умрѣлий въ гробътъ, поливали го съ вино и масло, прикадявали го съ темянъ и го заравяли. Когато числото на умрѣлитѣ ся увеличявало много, а свѣщенникъ не дохождалъ да ги опѣе, испращали единъ човѣкъ 3—4 дни пѫть за да намѣри свѣщенникъ, казвалъ му имената на умрѣлитѣ, заплащалъ му, и свѣщенника исчиталъ опѣлето общо за всички отъ тамъ.

Подробности за тия врѣмена и начинътъ на религиознитѣ обряди извършвани тогава отъ християнското население, глѣдай въ книгата **ΗΘΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΜΕΞΙΚΟΥ**, Частъ втора, печятана въ Венеция въ 1816 година. Повече отъ тия обичяи сѫ спазени и до днѣсъ въ родопитѣ, и читателитѣ ще срѣщнатъ въ друга отдѣлна книга, съврѣменно съ настоящата.

Трѣбва да забѣлѣжимъ и това, че подъ името хорепископъ спорѣдъ 10-о правило въ Антиохия, ся е рѫкополагалъ отъ епископътъ на оний градъ, който самъ и населението му сѫ били подчинени. Спорѣдъ сѫщето правило, хорепископътъ е рѫкополагалъ четци, иподиякони, заклинатели или огласители. А отъ дѣ е това име дадено отъ родопскитѣ българи на своитѣ черковни слуги въ напрѣдний вѣкъ, неможимъ да отговоримъ положително за сега, а ще ни бѫде прѣдмѣтъ на друго мѣсто.

венъ слуга въ черквата. Черкви не е имало никакъ, защото едни сѫ били обърнати на джямии, а други разорени отъ основа. На мѣсто тѣхъ, въ всяко село е имало на по скришно мѣсто единъ видъ полуземни стаички, покрити съ стари дрипели или стари рогозки, за да не ся познаватъ. Вътрѣ въ тѣхъ не е имало нищо, освѣнъ голи стѣни. Когато е било праздникъ, хорепископътъ занасялъ едно кандило въ нея, и една иконичка, ако е имало опазена, или пакъ крьстъ направенъ отъ восъкъ, и християнитѣ ходяли и ся молили на тѣхъ, цѣлували крьстътъ, а хорепископътъ исчиталъ нѣкоя молитва изустъ, ако е зналъ, и послѣ това всякой си отивалъ у дома си скришомъ. Хорепископътъ си земалъ кандилото, иконата и восчений крьстъ и ги скривалъ у дома си пакъ за другъ праздникъ, като внимавалъ да не остави нѣщо, което да даде знакъ че е храмъ християнски. Често въ тия родопски катакомби сѫ прѣспавали и прѣседявали, кърсердари, разбойници и др. безъ да ся узнае, че е черква. Случяло ли ся да ся зададе нѣкой обръженъ помакъ или турчинъ къмъ селото, всички избѣгвали изъ горитѣ и пещеритѣ. Намѣрялъ ли ся нѣгдѣ християнинъ, той ся лишявалъ отъ животътъ си и никой неможялъ да му помогне. Еднѫжь искали да прѣминатъ трима калугери прѣзъ родопитѣ отъ Св. Гора. Когато дошли въ Ахѫ-челеби, тѣ били уловени и обѣсени въ три села по единъ въ Ахѫ-челеби и тѣлата имъ държяли по нѣколко дни, за да държятъ на страхъ християнското население. Такова е било положението на днѣшнитѣ българи-християни въ родопитѣ слѣдъ истурчванието на другитѣ. Разбира ся, че такъвъ животъ на горкитѣ християни, ги е правилъ често пѫти да ся биятъ и пазятъ съ сила за да ся избавятъ. При това много пѫти ся събирали всичкитѣ помаци подъ прѣдводителството на нѣкой деребей, за да исколятъ християнското население, което пакъ за да ся избави давало е и залъгътъ отъ устата си, доклѣ да откупи животътъ си. Имотъ и животъ на християнинътъ въ тия врѣмена е билъ на волята и щението на безбройнитѣ аги и деребееви.

Пьрвий свѣщенникъ, който е дошьлъ въ тая страна слѣдъ истурчванието е билъ родомъ арнаутинъ (цинцаринъ). Той проникналъ въ тая чясть на родопитѣ да продава едно друго

и когато дошьлъ въ Ахж-челеби, за голѣмо негово удивление намѣрилъ християни. Тогава отишьлъ въ Цариградъ и съобщилъ на патриаршията. Послѣдната не знаяла, че има оцѣлело християнско население въ тия мѣста, и взела грижята, та исходатайствовала прѣдъ висшето правителство, да ся остави това население да си исповѣда свободно вѣрата. Тя сполучила въ това, ржкоположила синътъ на казанний арнаутинъ П. Михаилъ . . . . . . и го пратила подъ покровителството на правителственна заповѣдь да свѣщеннодѣйствова на родопскитѣ християни, а баща му (рѣченний арнаутинъ по напрѣдъ) наградила щедро за откритието му. За по-голѣмо наблюдение, патриаршията учредила особна митрополия въ градецътъ Ксанти (южнитѣ поли на родопитѣ), въ когото до тогава имало само единъ намѣстникъ-свѣщенникъ [1]), и първий митрополитъ е билъ Панкратий въ 1800 година. Отъ тогава послѣ, ржкоположили сж и други свѣщенници, съградили сж черкви [2]); заотваряли сж грьцки училища въ всяко село и християнитѣ българи почнали да живѣятъ по свободно и да си исповѣдатъ християнската вѣра открито, а грьцкитѣ патриаршески калугери положили основата на погърчванието имъ, почнали да ги владѣятъ като свои и тжй увеличили гнилата имъ „Μεγάλη ἤδέα" и въ злочеститѣ родопи. Семената на грьцизмътъ по тоя начинъ ся хвърлили и въ тоя нещастенъ край, отъ които и до днѣсъ неможятъ да се освободятъ окончятелно, а населението паднало подъ хомотьтъ на елинската вселенска (?) черква.

Все по дѣйствията на патриаршията и грьцкитѣ силло-

1). Тоя намѣстникъ дохождалъ всяка година и въ Ахж-челеби, за да събира калугерскитѣ данъци, чякъ до когато Ксанти съ Ахж-челеби ся отдѣлили и устроили отъ патриаршията за особна епархия и ся назначилъ първий митрополитъ на нея.

2). Слѣдъ завладяванието на Ахж-челебийското християнско население съвършенно отъ грьцката патриаршия, напрѣднитѣ подземни параклиси ся порѣдили въ по голѣмичкитѣ села на прости параклиси. А въ 1830 година въ селото Аламидере по влиянието и ходатайството на Райча Харитоолу, прѣдъ Хаджи-оча и Селиха-ага, позволили да ся съгради по голѣмичъкъ параклисъ дървенъ, нъ съ условия, за да ся не вижда, когато заминуватъ б о п б а ш и р е (голѣмци турци). Слѣдъ нѣколко години, въ 1836 година, грьцката митрополия въ Ксанти, подъ чието вѣдомство бѣше Ахж-челеби, издѣйствова да ся издадятъ фермани отъ правителството и ся съградиха добри и голѣми осьмъ черкви въ осьмътѣ по голѣми села въ каазата, именно въ Устово Св. Никола, въ Петково, въ Карлуково, въ Горне и Долне Дерекьой, Левочево, Горне и Долне Райково, а въ Чокманово съ съдѣйствието на Хаджи Стоянъ Кехея ся съгради въ 1834 година, прѣди да пристигнатъ ферманитѣ.

гози, Ахж-челеби ся наводнило отъ грьцки калугери и учители изъ разни страни, които распространявали невѣжеството и суевѣрието и смучели потьта на горкото население. Влиянието и всичко друго паднало въ ржцетѣ на тѣхъ и тѣ (грьцкитѣ калугери) почнали да владѣятъ и съ имотъ и съ животъ на горкитѣ българи, които загубили всяко чювство отъ народность и самосъзнание. Благодарение на милостьта на царското правителство, чювството за народностьта и народно самосъзнание ся развили и пробудили въ населението отъ послѣ, които намѣриха покровителство въ правителството и можиха да спрѣдварятъ и ся борятъ съ омразното грьцко духовенство.

Че грьцката патриаршия е тържествувала съ завладяването на още една значителна часть българи, не ще съмнѣние. А какъ ся е отнасяла съ тѣхъ, какво е било нейното духовенство, поставено да управлява и Ахж челебийскитѣ българи всѣкой ще види понататъкъ. Злоупотрѣбленията, грабителствата и неправдитѣ на грьцкитѣ владици противъ горкото население и до днесь, съ ядъ и горесть ся споменуватъ отъ него. Патриаршеский данъкъ, въ нѣколко години отгорѣ ся е въскачилъ отъ двадесять пари до тридесять гроша на фамилия (вѣнчило). А тоя данъкъ, освѣнъ многобройни още други, ся е събиралъ съ сила, съ льжи и шарлатании, които само невѣжественнитѣ грьцки калугери могжтъ да измислятъ. Грьцкото духовенство бѣше достигнало напослѣдъкъ до безчеловѣчие, безобразие. Християнското смирение, истинното благочестие, человѣколюбие, бѣхж замѣстени и сж и сега, съ грабителства, фанатизмъ, свѣтски удоволствия, нѣща, които възбудиха омразата на българинътъ и докараха шюмний черковенъ вѫпросъ и борбитѣ траящи и до днѣсь съ тѣхъ. Человѣкъ ся възмущава, когато проникне въ тия тьжни врѣмена и види, какъ българското население кански е пищело подъ калугерский хомотъ. За да запознаемъ и увѣримъ читателитѣ си, ний, ще прѣведемъ официалний списькъ прѣзъ 1859 година, какви сж били тия грьцки данъци, отъ какво сж състояли и какъ сж грабили беззащитното население въ родопитѣ.

Прѣзъ 1859 година, Ахж челебийската кааза е внесла слѣдующитѣ данъци на цариградската патриаршия:

1. село Устово, владичина гр. 11500 —

2.	с.	Д. Райково	владичина	гр.	10076 —
3.	„	Г. Райково	„	„	10543 —
4.	„	Петково	„	„	9276 —
5.	„	Карлуково	„	„	7950 —
6.	„	Долно-Дерекьой	„	„	8665 —
7.	„	Горно-Дерекьой	„	„	7245 —
8.	„	Левочево	„	„	6825 —
9.	„	Пашмаклж	„	„	3582 —
10.	„	Пещеря	„	„	1892 —
11.	„	Арда	„	„	1468 —
12.	„	Чокманово	„	„	7847 —
13.	„	Аламидере	„	„	6815 —
14.	„	Дунево	„	,,	1756 —
				Всичко	95,740 —

И по словомъ, деветьдесять и петь хиляди и седемь стотинь и четиридесеть гроша златни владишки данъкъ на едно население не повече отъ десять хиляди жители!

Освѣнъ приведенитѣ данъци, които ся считатъ за официялни, имало е и други отдѣлни отъ тѣхъ, като данъкъ на всѣкой единъ свѣщенникъ отъ 10 — 15 лири турски за позволително всѣка година, гдѣто ще свѣщеннодѣйствува. А огромнитѣ разноски за обиколката на владици съ по 6 — 10 души слуги и ясакчии, просия на безчисленни грьцки калугери отъ разни мѣста и мънастири, и пр. и пр. сж били отдѣлни и неизброими. Официялнитѣ данъци отъ какво сж състояли и съ какви срѣдства сж ся искубвали отъ злочестото население, ние ще приведемъ едно по едно именно. Да земемъ Долно-Райково прѣзъ 1859 година и да видимъ какъвъ и колко е билъ калугерский данъкъ. Ето списъкътъ прѣзъ тая година[1]):

1. Ετήσιον, φιλότιμον τού πατριάρχη (патриаршеско честолюбие). 1600 —
2. Γμβατήκιον, (на владиката за дипломи). — 400 —
3. δια τήν λητουργίαν τον δεσπότη (служение въ черквата). — 140 —

[1]) Тия патриаршески данъци слѣдваха до годината 1860, а отъ послѣ владичината ся намали на 18 гроша на вѣнчило, а другитѣ си бѣха сжщитѣ. А отъ послѣдната година, населението ги спрѣ конечно, 1862 год.

4. δικάιομος (на диякона и иконома). — 146 —
5. φαμηλιάτηκα δια τὸν παπὰ (на свѣщеникътъ свѣщенодѣйствующъ въ селото). 200 —
6. Владичина за 252 вѣнчила цѣли по 30 гр. — 6540 —
7. Владичина на 70 половѣнчила, вдовицитѣ по 15 гроша. 1050 —

Всичко 10,076 —

Разноски за владиката.

$12^1/_2$ оки бѣло масло по 12 гр. оката. = 150
Хлѣбъ, орисъ, ракия, месо, риба и пр. = 354
За малкото селце Фатово, когато да мѣри мѣстото за черква . . . . . = 117
За кирия на коньтъ владишки. . . = 47
(Γάνομα παρασοῦ). На Радя Х. Георгиевъ за калаисване сѫдоветѣ, въ които ся е готвило на владиката . . . . . = 84
Помагачки на владиковий готвачь. = 18
За готвачь на владиката, комуто заплатата ся плащаше и отъ другитѣ села въ каазата, а всичко друго бѣше само отъ Д. Райково. = 704

1474. = 1474

Всичко 11,550.

Ето какво число е пълнило джобоветѣ на патриаршескитѣ благочестиви (?) старци. Отъ горнитѣ исчисления, читательтъ нѣка помисли, като какъвъ е билъ поминъкътъ на единъ занаятчия (работникъ) българинъ въ тия врѣмена, когато той отъ зори до вечерь е земалъ надница най-много отъ 3—4 гроша, отъ които е трѣбвало да плаща не по-малко отъ 50 гроша за владици, а правителственни данъци особно. А тритѣ или четиритѣ дѣчица нѣгови? Нали той е билъ принуденъ да работи денонощно за да гои тия человѣчески сѫщества, тия божии (?) телета, които имаха и иматъ себе си за духовни пастири и членове на самозванната вселенска патриаршия?

Какви сѫ били съставляющитѣ мнимата вселенска черква, какво е било и какво е тѣхното образувание, християнско смирение, благочестие, человѣколюбие, като истинни духовни пастири и учители, нѣма да спомянемъ нищо отъ насъ, а ще си позволимъ да преведемъ характеристиката, която по-

койний нашъ патриотъ, Г. С. Раковски, въ свойтъ **„Горски пѫтникъ“** имъ е далъ. Ето тая характеристика:

„Тукъ нѣма евангелска целъ и мислъ за распространение Христоваго учения и олегчение словеснаго нѣгова стада! Тукъ нѣма Апостолъ Павлово правило епископства! Тукъ нѣма никаква законна съборна урядба! Днѣшная, святая великая Христова назоваемая православна въсточна цьрква въ Цариградъ, достигнала е и ся е уподобила на турское здание попечителства финансии, гдѣ ся продаѭтъ годишния даждия отъ десятини митарства и др. т. п. Тамо кой има срѣдство, нѣкого си силнаго, и кой надъдаде, той може да купи, хотя билъ кой билъ; тамо ся не испитва, нето издиря, за нѣгово прѣжно неравно повѣдение, доста е да даде повечь. Истото сѫществува и въ фенерска продавница на епархий, която днѣсъ безстидно наричятъ патриаршия всея-вселенная! Днѣсъ, чибукчий, сутрѣ дияконъ, другий дѣнь архидияконъ, протосингелъ, слѣдъ малко епископъ, митрополитъ, всесвятейший патриархъ новаго Рима все-вселенная!!!

Днѣсъ банкротиралъ безкнижникъ нѣкой грькъ и толики търговецъ унеправдалъ, патриаршия го задѣчва, запопва, само трѣбва да ся съгласи и да плати, ето ти го послѣ владика!

Днѣсъ свирачь или играчь по крьчми и кафени — (кючекь) патриаршия го приема за пѣвецъ, облачя му черни шяпка (σκούφον) дългъ бинишь, (ρᾶσον) визтени томаня (гащи), слугува всесвятейшему въ звание кафеджия, и добива нѣгово благоволение, ето ти го търновски митрополитъ!!!. . . . . . . !!!

Вси вишепоменѫти отъ безкнижници слуги на священна звания достигше гърци, назовавать ся достойни вътрѣшни **„тагипидесъ“** отъ святаго цариградскаго събора! Никакво друго приготовление тѣмъ не е нуждно; стига само да покажять, че иматъ готово сребро и злато, или че могѫтъ лесно да найдатъ да платятъ за коя си епархия наддаватъ, и рѫкоположение е готово!!!

А лукавий лихоимци, мѣжду коихъ са и нѣций старци членове святаго цариградскаго днѣшнаго събора, знаѭща добрѣ новчяшя сребренна тяжесть на всякая епархия, и не изчерпний извори богатства, кто могѫтъ да добиятъ и умиляетъ отъ народа владици отъ симоническо зло, употрѣбление,

кое подъ разни имена исполняватъ, — βοήθεια . . — помощь, — φιλότιμον — честолюбие, — εμβατήκιον — дипломи за попове и калугери и др. — . . . Τεσσαρακοντολήτουργον — четиредесято дневни служби, — πρόθεσις παρρησία — четение на молитви за сребро, — ψυχομερίδιον . . — душевни дѣлъ (гюмрюкъ за души послѣ смьрти), — αγιασμὸν . . . — освящение, — χειροτονικὸν δικάιομα — ръкоположително право, и пр. пр. пр. знаяще добрѣ, кажя, добрѣ тия извори богатства лихоимци, абия прѣносять, талиплию грошове съ най тѣжка лихва! Безъ сребро и злато нищо не става, нито ся върши; понеже тако заповѣдать сегашна божественна и священна правила!!!" Ето цѣлий съставъ на грьцкото фенерско духовенство. Та и какво добро може да очаква единъ народъ, който е ималъ нещастието да бѫде подъ такова духовенство?

Както казахме по горѣ, грьцкото духовенство въ едно късо врѣме урѣдило всичко, турило подъ властьта си съвършенно и злочестий тоя край и почнало да сѣе умразнитѣ и гнили нѣгови идеи и да распространява елинска цивилизация подъ най голѣмо невѣжество. Населението ако и да чювствовало всичкий тоя хомоть, и колкото и да го държяли въ простота, обаче искрата за народность не угаснала; тя само ся тапла и чякала само згодна минута за да стане на цѣлъ волканъ.

Да видимъ сега, какъ народното самосъзнание е проникнало и въ тоя закритъ край, и какъ е станало нѣговото възраждание.

Читателитѣ вече знаятъ, че населението, което живѣе въ тия планински мѣста, по причина на планинското мѣстоположение, земята малко е згодна за земледѣлие, нѣщо, което е принудило жителитѣ да си трьсятъ прѣхраната въ разни занятия, мѣжду които най много личятъ бакарджилъкътъ[1]) (мѣдникарство), зидарство, абаджилъкъ и др. По въ прѣдишно врѣме най распространенъ отъ тия занаяти е билъ бакарджилъкъ и всичкитѣ сѫ ся държали и работили и до сега само отъ българо-християнското население, а отъ помацитѣ съвсѣмъ малко. Бакарджиитѣ, за да намиратъ и искар-

[1]). Работението на домашни сѫдове отъ мѣдъ въ родопитѣ е отъ незапомнянo врѣме, а на послѣдъкъ, занаятчийската класа игра първата роля по възраждането.

ватъ прѣхраната си, обикалятъ и най малкото селце и най затънтений и далечний край. Съ една рѣчь, цѣла Тракия, Македония и часть отъ България имъ сѫ били добрѣ познати. Когато старопланинскитѣ мѣста първи почювствоваха тъмний мракъ, въ когото ся луташе цѣлъ българский народъ, когато искрата за възражданието пламна въ извѣстнитѣ части изъ Тракия, та почнаха да въздигатъ свои народни училища, които подготвиха борбата съ фенерскитѣ калугери и прѣдизвикаха шюмний черковенъ въпросъ, тогава именно тая народна искра като съ електрически токъ потече и проникна и въ вътрѣшностьта на родопскитѣ планини. Най-голѣмото, най-търговското и най-промишленното въ Ахѫ-челебийската кааза българско село е Устово. Разнитѣ занаятчии, които обикаляха изъ Тракия, и многото търговци, които имаха земания и давания съ Пловдивъ, имаха случаятъ сами съ очитѣ си да видятъ, какъ тѣхнитѣ братия сѫ ся заловили съ образуванието дѣцата си на родний си язикъ, какъ тѣ си въздигатъ свои народни черкви и училища и какъ милѣятъ и ся борятъ за скъпата си народность. Тукъ му е мѣстото да споменемъ, че най много повлияха и послужиха въ възражданието на Ахѫ-челеби и познатитѣ наши патриоти Д-ръ С. Чомаковъ, Иоакимъ Груевъ, Ат. Самоковлията, Димитръ Кара-топраклията и др. чрѣзъ защита въ правителството на нашитѣ първенци. Да видимъ какъ е станала първата причина, за да ся повдигне борбата съ грьцкитѣ владици и да ся отърве Ахѫ-челеби отъ тѣхното робство. Читателитѣ видѣха по напрѣдъ, какъ грьцкото духовенство съ разни льжи е увеличавало своитѣ многобройни данъци отъ населението. Прѣзъ годината 1856 Ксантийский грьцки митрополитъ Мелетий свикалъ всичкитѣ първенци изъ епархията си, въ които сѫ влизали и нѣколцина отъ Ахѫ-челебийската кааза, мѣжду които е личялъ и Устовский тогавашенъ първенецъ — кмѣтъ — Келешь Савацо. Послѣдний е билъ богатъ бакарджия, влиятеленъ и познатъ по остроумието и умѣнието си въ правителството, при това запознатъ и напоенъ отъ тогавашната българска община въ Пловдивъ. Въ казанното събрание, митрополитътъ прѣдложилъ да ся увеличи данъкътъ на населението, подъ прѣдлогъ че щели да ся четѫтъ нарѣденитѣ тогава отъ патриаршията четиредесе-

тодневни служби (Τεσσαρακοντολήτουργα, ...). Това увеличение било ново, и всякой жител трѣбвало да му ся падне да брои нѣщо по 20—30 гроша, притурка и при другитѣ многобройни калугерски даждия. Никой неможялъ да ся въспротиви за това мѣжду събравшитѣ, освѣнъ казанний Устовски първенецъ. При всичко че всичкитѣ други мълчяли, т. е. удобрявали прѣдложението владиково, и при всичко че населението тогава още не било расклащано отъ многобройнитѣ фенерски хомоти, които тежяли върху му, обаче наший Саваԝо рѣшително поелъ борбата, която при всичкитѣ отстѫпки отъ страна на владиката, работата дошла до крайность, и най послѣ Келешь Савацо си излезлъ отъ събранието, безъ да може да ся даде резултатъ на разискванието. Владиката потреперялъ отъ ядъ и ся заканилъ лошо на Савацо, нъ и послѣдний не останълъ по долѣ. Той дошълъ въ Устово и въ нѣколко врѣме можилъ да надѫха нѣколко първенци отъ каазата и да ги привлече къмъ себе си[1]). Ако и да ималъ прѣдъ видъ подобно нѣщо отъ напрѣдъ още, тѫй като той достатъчно билъ запознатъ отъ Пловдивскитѣ общинари съ течението на тогавашнитѣ български работи, обаче не можялъ да намѣри згоденъ случяй за да подготви населението въ тоя нещастенъ край за прѣдстоящата борба и да събуди народний духъ. Нъ сега случяйтъ билъ готовъ и той въ късо врѣме употрѣбилъ всичката си енергия и дѣятелность за да извърши това. Многобройнитѣ прѣпятствия, които срѣщалъ никакъ не обезсърдчили силната му и рѣшител-

---

[1]). Умразата противъ наглото грьцко духовенство, ако и да ся бѣше вмѫкнала въ населението, ако то и да бѣ почнало да усѣща тѣжкото фанариотско иго, обаче още неможеше съвършенно и окончателно да повдигне борбата. Нъ въ 1865 година, по причина на породената расправя за данъцитѣ калугерски, замина отъ Ксанти прѣзъ Ахѫ-челеби за Пловдивъ грьцкий протосингелъ Никифоръ, комуто бѣше възложено да прибере съ правителствена помощь данъцитѣ, които Ахѫ-челебийското население не бѣше внесло на Ксантийската митрополия още отъ 1862 година. Протосингелътъ даде дѣлото въ правителството, а населението Ахѫ-челебийско избра и опълномощи за сѫдение съ реченний калугерь двама, именно Келешь Савацо извѣстний и Яню Михалювъ отъ Долно Райково. Послѣдний слѣдъ нѣколко дни си ся върна въ селото ни, а Келешь Савацо остана самъ да ся сѫди въ правителството. Слѣдъ многобройни патриаршески и грьцки интриги и лукавства, най-послѣ Келешь Савацо съ съдѣйствието на Пловдивската българска тогавашна община излѣзе побѣдитель въ дѣлото. Отъ тогава послѣ, населението съвършенно прѣсече данъцитѣ на грьцкитѣ калугери и борбата стана явна и започна съ тѣхъ.

на воля. Въ 1862 година по нѣгова инициатива, отхвърлилъ омразний грьцки язикъ отъ училището въ Устово, очистилъ грьцкитѣ гнили панакиди и наустници, и за прьвъ български учитель довелъ и настанилъ Христю Ковачевъ[1]) отъ София. Българизмътъ извѣднѫжь блѣснѫлъ и въ сърдцето на родопитѣ, нъ отъ друга страна ся испречили хиляди нещастия, като интриги, гонения и други подобни отъ страна на грьцката митрополия и нейнитѣ орѫдия — чорбаджиитѣ въ каазата ни. По малко по малко и Устово станало вече чисто българско, съ много малки исключения, а въ сѫщето врѣме станало и центрътъ и разсадникътъ на българизмътъ въ цѣлата тая страна. Другитѣ села почнали да слѣдватъ примѣрътъ на Устовци, нъ ся посрѣщнало силно съпротивление отъ нѣколко влиятелни и погрьчени чорбаджии, които едно че били повлечени отъ страна на грьцкото духовенство, нъ ся възбудила и силна зависть срѣщо Устовский народенъ дѣецъ. Борбата кипнала, и наший Келешь Саващо станалъ заклетъ врагъ на грьцкото духовенство. Слѣдъ двѣгодишното учителствование на първий български учитель, билъ доведенъ другъ Д. В. Македонски, който е билъ първий съвѣтникъ и сътрудникъ на българскитѣ първенци въ Устово. Нѣговата дѣятелность, силна енергия и пламененъ патриотизмъ, дали достатъчни сили на Устовци въ борбата. Въ двѣ годишното му учителствование, той урѣдилъ училището по най новитѣ тогава системи, устроилъ читалище и училищна библиотека, искоренилъ съвършенно грьцкий язикъ въ черквата, доставилъ славянски черковни книги и далъ даровити ученици, които отъ послѣ поведоха и побѣдиха въ борбата.

Слѣдъ като населението достатъчно ся събудило и подготвило, подаде ся първото прошение въ 1863/64 година на Великий Везирь, че Устово ведно съ подписавшитѣ въ Ахѫчелеби не припознаватъ вече отъ сега нататъкъ омразното грьцко духовенство, и че ся причисляватъ при новоучредената тогава българска иерархия. Друго ся подаде съ подобно съдържяние на българската иерархия въ Цариградъ, за да ги прибере и вчисли подъ нейното вѣдомство.

[1]). Христю Ковачевъ учителствова въ 1862 и 1863 година въ Устово и той хвърли първитѣ семена за народностьта и независимостьта ни въ Ахѫчелеби отъ фенерскитѣ вълци.

Слѣдъ това въ 1864 година по инициативата на К. Савацо, ся почна да ся гради и въ другата година ся свърши и първата чисто-българска въ Ахж-челеби черква, Св. Богородица въ Устово, която по нѣманиетото тогава на български владика да я освѣти и при всичкитѣ и всевъзможни старания на грьцкитѣ калугери, ся освѣти само отъ свѣщенници (11 на брой) [1]. Грькоманитѣ и Ксантийската митрополия и грьци, щѣха да пукнатъ отъ ядъ, отъ такава смѣла и бърза постжпка на една шьпа българи въ пространнитѣ родопи. А въ това врѣме, народний духъ ся събуждаше, и български училища почнаха да се отварятъ и въ другитѣ по голѣмички села въ каазата.

До тукъ ний свършваме до колкото можихме, възраждането на българщината въ тая страна и заедно съ това ще пристжпимъ към причинитѣ на останалитѣ и до днѣсъ корени отъ грьцизмътъ въ Долно Райково и послѣ борбитѣ съ нѣго до днѣсъ.

Въ описанието първо на Долно-Райково, ний споменахме, че повечето му жители още отдавна боравять съ работение и изнасяние разни видове аби (вълнени платове) изъ островитѣ на Архипелагъ, Мала-Азия и Грьция. По тия именно причини, тѣ сж имали възможностьта да ся срѣщатъ и търгуватъ все съ гърци, и никакъ не сж ся срѣщали съ българи или ходили въ български мѣста. Заради това, тѣ много малко сж чювствували и знаяли за своята народность, а отъ друга страна сж съчувствували на тѣхнитѣ идеи само за да не поврѣдятъ своитѣ собственни интереси. Отъ третя страна при честитѣ си по тоя начинъ срѣщания съ разни грьцки калугери и патриаршески паликарета, послѣднитѣ сж умеяли, кое съ заплашвания, кое съ насърдчение и подкупвания, да прѣтопятъ и привлекътъ къмъ себе си по главничкитѣ и по влия-

---

[1] Освѣщението на тая първа чистонародна черква, което стана въ 1866 година, съ свяшенници бѣше за това, за да ся насърдчи населението въ борбитѣ си противъ омразнитѣ грьцки калугери, да ся отмахнатъ посѣянитѣ суевѣрия въ подобни случаи отъ грьцкото духовенство между населението и трето, че като нѣмаше още отрѣдени български владици, да ся даде да разбержтъ грьцкитѣ фанариоти, че е настаналъ чясътъ да забравятъ за всешедрий български народъ. Ако и да сж бѣха пустнали въ ходъ безбройни интриги и други подлости отъ страна на грьцкото духовенство, за да уплашятъ населението и спржтъ освѣщението, обаче за тѣхно голѣмо нещастие неможиха да сполучатъ. Освѣщението стана най тържественно и вердѣ нечувано другъ пжть въ Ахж-челеби множество народъ.

телнитѣ отъ Долно-Райковскитѣ жители. Подпомагани по тоя начинъ, послѣднитѣ пакъ привличали съ сѫщитѣ срѣдства по простото население, и когато почна да пламти събужданието и борбата за отхвърлянието на омразното фенерско иго и въ долината на Арда, тѣ зеха явно страната да защищаватъ патриаршията, а отъ това и настана и гърцизмътъ, който и до днѣсъ, слѣдъ многобройни борби неможе да ся унищожи. По малко по малко, една шьпа (казанитѣ) българи, отхвърлятъ своята си народность, като станахѫ орѫдия и проводникъ на всички гнусни и клеветнически калугерски пропагандисти. Ето какъ ся закрѣпна и уягкчи още отъ тогава гърцизмътъ въ тоя нещастенъ край, и центрътъ му стана Долно-Райково, за когото е и насочена настоящата книга. Единъ отъ главнитѣ виновници, който првъ стана орѫдие на патриаршескитѣ фенерски интриги, и продаде скъпата си народность, който съ своето си влияние и богатство повлече нѣколко невѣжи като него, за да распространятъ и закоренятъ гърцизмътъ въ Долно-Райково чястно и Ахѫ-челеби въобще, бѣше нѣкой си Радю Х. Георгиевъ, за когото ще говоримъ на много мѣста по нататъкъ.

Сега ний до колкото можихме, расправихме за състоянието на Ахѫ-челебийскитѣ българи подъ гърцкото духовенство, за възражданието му и коренитѣ на проклѣтитѣ фенерски семена — гърцизмътъ —, за това ще прѣстъпимъ на рѣдътъ на самитѣ борби и огромни фенерски интриги и гонения, които е прѣтърпяло и още търпи българското население въ българскитѣ родопи.

III.

1868 година. — Дохожданието на Ксантийский гърцкий митрополитъ Иларионъ, насилственната му служба въ Горно-Райково и борбата мѣжду българи и гъркомани за това. — Иларионовото обикаляние изъ каазата и позорното му изгонвание отъ българкитѣ жени въ Устово.

Свѣтлитѣ зари, които въ толкова късо врѣме озариха наший българский народъ, за да почувствува всичката тяжесть на омразното фанариотско иго, да скочи като единъ человѣкъ

и рѣшително да иска и се бори за потъпканитѣ му неправѣдно народно-черковни правдени, проникнали бѣха и въ тъмнитѣ долини на пространнитѣ славянски родопи, гдѣто едно значително число българско население пъшкаше подъ това калугерско иго, подъ тоя омразенъ хомоть. Отъ нѣколко години насамъ, това население достатъчно бѣше ся събудило отъ тъмний фанариотский мракъ и въ едно кѫсо врѣме, то располагаше съ сили, доста значителни за да ся присъедини въ общата народна борба за избавянието си отъ Фенерь.

Прѣди нѣколко години, Ксантийската грьцка митрополия има щастието да я управлява, нѣщо около двѣ години, познатий на всякого български патриотъ и народенъ дѣецъ, покойний Панаретъ, по послѣ до смъртьта си Св. Пловдивский българский Митрополитъ. Въ това врѣме, Н. В. Прѣосвященство, (това бѣше въ 1859—60—61 години), още бѣше подъ вѣдомството на патриаршията, нъ при все това, той насърдчяваше българското население да си отваря училища по язикътъ си и прѣзъ врѣмето на нѣговото стояние вь Ксанти, Ахѫ-челеби бѣше чисто отъ всякакви грьцки интриги. Слѣдъ заминаванието отъ Ксанти, въ 1863 година, до 1867 година, Ксантийската епархия ся управляваше приврѣменно отъ единъ грькъ калугеръ — намѣстникъ и чякъ въ 1867 година ся назначи нѣкой си Иларионъ, [1]) чието име и до днесь ся помни

---

[1]) Тоя фенерски червей водяше потеклото си отъ чисти българи. Баща му билъ роденъ отъ българското село Дерекьой въ Ахѫ-челеби и на врѣмето си ся заселилъ, оженилъ и погърчилъ въ Станимака. Синъть му, както знаятъ читателитѣ какъ грьцката патриашия произваждаше владици, бѣше ималъ щастието и той да ся удостои отъ стъпеньта станимашки оцетарь на свято-Ксантийский митрополитъ (?). Фанариотско просвѣщение!

Иларионъ още когато ся назначи за Ксантийский владика въ 1867 година, за прьвъ пѫть обиколи тогава прѣзъ мѣсецъ Септемврий Ахѫ-челеби и ся настани въ Долно-Райково. Разгарътъ тогава мѣжду населението противъ грьцкото духовенство бѣше на най голѣма стъпень. а най вече Устово водяше ожесточено борбата срѣщу грьцкитѣ владици. Щомъ Иларионъ дойде въ Райково и Устовци му испратиха едно анонимно писмо, въ което му ся являваше дързско, ясно и кратко, че да не му стъпи кракътъ въ Устово защото ще му бѫде недобрѣ, тъй като тѣ сѫ рѣшени да отплатъ до крайность. Освѣнъ туй тѣ му пишяха да си отиде отъ гдѣто е дошьлъ, защото Ахѫ-челебийското население на чело съ Устово още прѣди четире години сѫ заявили тържественно на Царското правителство че отхвърлятъ по какъвто и да било начинъ омразното фенерско духовенство. Дѣдо владика, ся стара всякакъ да накаже Устовци за тая имъ постѫпка, нъ неможи и най послѣ не можи да стъпи въ Устово. Той пообиколи нѣкои отъ крайнитѣ селца безъ да ся ползува нѣщо, и послѣ си замина за Ксанти. Иларионъ незнаеше що да прави отъ ядъ на Устовци, защото миналата година не му позволиха да освѣти новосъградената и първа тукъ българска черква, а ся освяти само отъ свѣщенници.

отъ Ахж-челебийци по познатитѣ си фанариотски интриги и козиодѣйства. Тоя фенерски калугеръ бѣше извѣстенъ по своята неграмотность и тжпоглавие, нъ по грабителствата си и безчеловѣчията си бѣше въ пълната смисль на думата специялистъ.

Когато ся настани въ новата си епархия, както всички други грьцки владици правятъ въ такъвъ случай, тжй и той като новъ владика, главната му грижя бѣше, да пообиколи новата си епархия, включително и наше Ахж-челеби, и подъ прѣдлогъ да поучи и настави паството си, въ християнско благочестие и покорность, да понаграби едно друго отъ горкото население за понататъшното си располагание въ Ксанти. Рѣдътъ бѣше на Ахж-челеби за обикаляние, а това до тогава блаженно, а по послѣ проклѣто (?) Ахж-челеби, бѣше сжщественната чясть отъ Ксантийската епархия за фенерскитѣ старци. Прѣзъ мѣсецъ Юний, Иларионъ, ся истръси „**като кâленъ ибрикъ**“ въ Ахж-челеби, и слѣзна въ Долно-Райково, като най вѣрно и най покорно на патриката мѣжду другитѣ. Всякога, когато посѣтяше владика каазата ни, най напрѣдъ трѣбваше да слѣзне и прѣседи нѣколко дни въ Устово, като първо мѣжду другитѣ; нъ дѣдо Иларионъ не стори тоя пжть тъй, защото ся бояше, тъй като Устовци тържественно бѣха заявили, че тѣ сж вече не патрикова рая. Забиколката изъ селата почна най-напрѣдъ отъ Горно-Райково, гдѣто нѣколцина по знатни дюлгери, които работяха въ Ксанти, го бѣха поканили. [1]) Читателитѣ трѣбва да знаятъ, че тъкмо въ това Иларионово дохождание, Устово съ свойтъ примѣръ бѣше насърдчило всичкото Ахж-челеби, и откритата борба мѣжду грьцкото духовенство и нѣговитѣ вѣрни (?) и признающитѣ своята народность българи. Въ Горно-Райково, имаше вече нѣколцина отъ по влиятелнитѣ българи, които бѣха подготвили една до-

---

Освѣнъ това, прѣзъ лѣтото, гдѣто бѣха останали нѣкалко единици грькомани бѣха станали причина на голѣми смущения въ Устово. Причината на това бѣше, че на едно вѣнчяние, грькоманитѣ бѣха поискали да стане съ грьцко позволително (вула) и въ врѣме на вѣнчанието въ черквата населението бѣше възнегодувало и направило збивание врѣдъ черквата. Отъ тогава послѣ и грькоманството изчезна въ Устово. Илариона най много плашеше това събитие, та не смѣеше да поглѣдне на Устово, а не да влѣзе въ него.

[1]) По главнитѣ отъ тия дюлгеря погрьчени, които ся мѣряха да поддържятъ грькоманство и въ Горно-Райково, бѣха Анастасъ Ковачевъ, Манолъ Сароски, Тошю Янкоски и други нѣколцина.

ста значителна чясть отъ населението. Както и да е, тѣ бѣха рѣшили за първъ пѫть, да не пускатъ вече гръцки владици въ селото имъ, нито въ черквата имъ. Дѣдо Илarionъ безъ да му мисли много, утриньта на 7-ий Иулий, въ който день бѣше ся случилъ и праздникътъ на храмътъ Св. Недѣля, замина отъ селото ни заедно съ свитата си, право за черковна служба въ Горно-Райково (разстоянието му е 10 минути отъ Долно-Райково), а съ него отидохме и други мнозина, за да видимъ що ще стане, тѫй като ний бѣхме подушили още отъ напрѣдний день нѣщо по това. Догдѣ да пристигнемъ ний съ дѣда владика, българитѣ Данилъ Костовъ, Вълко Върговъ, Аврамъ Боссовъ, Иванъ Николовъ и почти $^3/_4$ отъ селянитѣ, бѣха ся събрали около черковнитѣ врата и училището, гдѣто ги и заварихме, съ цѣлъ да не допуснатъ по никакъвъ начинъ Илarionъ да служи. Гъркоманитѣ като видѣли намѣрението на българитѣ, и тѣ почнали да се трупатъ около черквата и враждата помѣжду имъ пламнала, приближяваше до едно силно сблъскване помѣжду имъ. Въ това сѫщо положение ги заварихме и ний съ владиката. Като ся показахме отъ далече, гъркоманитѣ почнаха силно да настояватъ за да влѣзе владиката въ черквата, а отъ друга страна и българитѣ ся опираха силно. Сблъскваннето бѣше неминуемо, ако да не бѣше дошълъ на сѫщата минута каймакамътъ съ нѣколко заптии и турци отъ сѫщото село, които прѣсекоха борбата. Тогава ний ся усѣтихме, че и Илarionъ прѣдвиждалъ, че неще го допуснатъ българитѣ да служи, та бѣше прѣдизвѣстилъ и нагласилъ и каймакамътъ за да му помогне да отблъснатъ българитѣ. Въ това врѣме Илarionъ доближи черквата, нъ щомъ го видѣха българитѣ, подновиха крамолитѣ по силно. Тогава каймакамътъ като видѣ работата каква ще стане, спрѣ Илариона при Ю. Янчовата кѫща, близо до черковний дворъ, а той съ заптиитѣ почна да распръсва множеството съ сила. Българитѣ прѣслѣдвани по тоя начинъ, а отъ друга страна бѣше вече пладня, та мислѣха че врѣме вече замина за служба, отидоха всякой по домоветѣ си. Каймакамътъ на чясътъ повика Илариона та влѣзе въ черквата да служи, а той самъ съ заптиитѣ и другитѣ турци заварди черквата и вратитѣ, за да не би да дойдатъ изново българитѣ. По тоя начинъ фенерский калугерь съ помощьта на правител-

ството, наложи византийский си инатъ и служи макаръ и на пладнина. Слѣдъ отпусътъ на службата, той ся побуя да ся спира изъ кѫщитѣ, да не би докаченото население да направи нѣкое смущение, та затова право отъ черквата си дойде въ Долно-Райково, гдѣто на другий день, 8-ий, отслужи въ нашата черква.

Тая Иларионова доблесть въ Горне-Райково още повече запали искрата и увеличи враждата на населението, чисто-народность и права тжй нагло ся тъпчяха отъ нѣго. Прѣзъ мѣсецъ Августъ бѣше дошьлъ единъ грькъ калугерь Х. Дияконъ, отъ Драмский мънастирь Кусиница, въ каазата ни да проси; а такива не минуваше мѣсецъ, безъ да не дойдатъ и обиколятъ изъ населението, за да го скубятъ и сѣятъ гнили калугерски льжи и фанариотски идеи. Слѣдъ като изржси селата Арда, Чокманово и Долно-Райково, отиде и въ Горно-Райково, гдѣто горкий като у дома си че е, ся приготвилъ безъ да пита, да служи и той съ другитѣ свѣщенници въ черквата. Това било на 1-ий Септемврий. Въ врѣме на службата, слѣдъ славословието тоя патриотъ калугерь, зелъ служебникътъ въ рѫцетѣ и кандилката, и почналъ да чете по грьцки надъ петохлѣбието. Още не изговорилъ първитѣ думи Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, и българитѣ кипнали отъ гнѣвъ за гдѣто и такъвъ неканенъ и невѣжь калугерь иска да налага фанариотическата си злоба. На чясътъ българскитѣ първенци Данаилъ Костовъ и Христю Пангаловъ, грабватъ служебникътъ отъ рѫцетѣ му, като му забѣлѣжватъ да спрѣ понататъкъ инакъ ще се намѣри извънъ черквата. Горкий калугерь потреперялъ отъ ядь при тая схизматическа (?) постжпка, нъ нѣмало що да прави, освѣнъ да ся покори на заповѣдьта. Той полегичка влѣзналъ въ олтарьтъ, съблѣкълъ одеждитѣ си, и ся вкаменилъ отъ страхъ въ единъ жглъ. Грькоманитѣ като видѣли що сторили българитѣ, поискали като да отмьстятъ всрѣдъ божественната служба, нъ не успѣли. Слѣдъ отпустъ, тѣ ся отнесли въ правителството съ заявление, нъ неможиха да направятъ нищо, а калугеринътъ слѣдъ малко врѣме си отиде отъ гдѣто бѣше дошьлъ, безъ да помисли още веднажь за Ахж-челеби.

Както видѣхме по горѣ, Иларионъ ся завърна въ Долно-Райково, гдѣто слѣдъ като прѣседя два дни, замина и обико-

—

ли селата Пашмаклж, Левочево, Горно и Долно Дерекьой, отъ тамъ прѣзъ Карлуково (това народно селце не му дало нито минута да стои въ нѣго), за Пятково. Слѣдъ това на 18-й Септемврий дойде въ Устово, гдѣто ся намираха още нѣколцина патрикови чяда. Послѣднитѣ, безъ знанието на населението го установили на квартира въ кжщата на Георги К. Саващовъ. Щомъ населението ся разгласило за дохожданието на грьцкий владика, то силно възнегодувало и затворило и двѣтѣ си черкви, за да не служи. Дѣдо Иларионъ видѣлъ каква е работата, че тукъ не е Горно-Райково, неможилъ отъ кжщата да ся покаже, а не и да служи. Утриньта, 19-й, при всичкий натискъ на всичкитѣ пьрвенци, да не правятъ смущение, защото владиката ще си иде, неможили да ги смирятъ. Събиратъ ся нѣщо около 50 жени баби [1]) отъ сжщото село, заобикалятъ кжщата на владиката и почнали да викатъ „долу грьцки владици„ да се махка отъ селото. Дѣдо Иларионъ тукъ го намѣрилъ въ тѣсно, и той вече ся увѣрилъ, че нѣма вече въ Ахж-челеби онова покорно българско население, че кракътъ на грьцки владици неще може да стъпя токо тжй въ чисто български мѣста и властьта на патриаршията за напрѣдъ въ Ахж-челеби става вече невъзможна. Напусто ся мъчили заптиитѣ да усмирятъ и убѣдятъ събранитѣ жени. Тѣ не ся отмахнали, догдѣ Илариона не извели изъ селото обиколенъ отъ заптии и хора, като невѣста, за да не си исплати съ разяреното население. При все това, тия родопски българки излѣзли нáглава като го изгонили най позорно, и при всичкото пазяние доклѣ да излѣзе Иларионъ отъ селото, отъ заптиитѣ, женитѣ пакъ сполучили да му хвьрлятъ стари рогозки на коньтъ и главата му и да му изговорятъ още и друга нѣкоя дума, за олегкчение на пламтящето българско сьрдце. Дѣдо Иларионъ навѣрно, слѣдъ тая печялна за нѣго сцѣна, не е и помислялъ за Устово. Тая постжпка на Устовци, послужи доста за другитѣ села.

Слѣдъ тая нещастна случка на Илариона, святиня му обиколи селата Чокманово и Аламидере и отъ тамъ, ако и

---

[1]) Водителкитѣ и патриоткитѣ на тая женска демонстрация, пьрва въ родопитѣ, за изгонвание грьцкитѣ владици, бѣха Устовчянкитѣ познати по родолюбието си: Хаджи Иванка, Х. Чоневица, Келешь Саващовица, Сива Никова, Маргаритица, Стара Стояница, Будурката, Шиподровица и други.

да попрѣтѣгли главата му малко, той ся завърна въ епархиялний си градъ Ксанти, съ напълнена кесия и съ жялки въспоминания.

IV.

1869 година. Първитѣ искри за възражданието българската народность и въ Долно-Райково. — Въвожданието за пръвъ пѫть българский языкъ и въ Долно-Райковското училище.—Мислъ и начинъ за доставянието на черковни славянски книги въ това село. — Първото отдѣлявание на Д.-Райковското население на двѣ страни, българи и гъркомани и зачялото на борбитѣ помѣжду тѣхъ.

Примѣрътъ на Устовци, запали огньтъ и на тихото до тогава Долно-Райково. Още отъ начялото на борбитѣ въ Устово, и отъ отварянието на първо българско училище въ нѣго, измѣжду по развитичкитѣ отъ търговската класса младѣжи почна да ся шюшне и загатва измѣжду населението, за отхвърлянието на грьцкий языкъ отъ черквата, за условование на български учитель въ училището и за прогласяванието и Долно-Райково свободно отъ гнилий патриаршески яремъ. Нъ всичко това отиваше тихо, мирно, безъ да ся съглѣда ни най малкий знакъ за съпротивление отъ нѣкого.

И наистина, Долно-Райково бѣше първо слѣдъ Устово въ каазата ни, най търговското село и най близското при Устово. Слѣдователно неможяше отъ да не послѣдва първото. Горнитѣ шюшкания отъ населението, станаха на истинни и явни. Когато дойде Петровъ день, врѣме обикновенно по насъ за условование попове и учители, повдигнаха въпросъ най-напрѣдъ за учительтъ, за да го замѣнятъ съ по способенъ и спорѣдъ врѣмето учитель. До тогавашенъ учитель бѣше Насо Д. Пашовски, когото читателитѣ ще срѣщатъ на всяка страница по натататъкъ, и на когото характеристиката и биографията му ще изложимъ по послѣ. При всичката настойчивость на повечето отъ населението, неможи да ся отмахне, защото

имаше силна подпора отъ първенецътъ ни чорбаджия Радю [1]) и близкитѣ му, па и повечето, които желаяха първото, ся оттѣглиха, защото ся бояха да не прѣдизвикатъ и тукъ партии, каквито вече сѫществуваха на много мѣста. Обаче условиха за учитель пакъ сѫщий си, нъ съ условие, да прѣподава занапрѣдъ и български въ училището колкото може, съ надѣжда, дано поне другата година сполучятъ.

Слѣдъ спогажданието за учительтъ, отвори ся другий въпросъ, за замѣстване досегашний грьцкий язикъ въ черквата съ българский. До тогава освѣнъ единъ апостолъ и единъ чясословъ, нѣмахме никаква друга черковна книга на тоя язикъ и всичкитѣ черковни служби ся извършваха на омраз-

[1]). Тукъ ний ще изложемъ животоописанието на тая паразитъ въ нашата кааза, който е всичката причина на досегашнитѣ борби и безброй грьцки клевети и дѣйствия въ злочестата ни страна, и когото читателитѣ ще срѣщатъ па много често въ настоящий ни трудъ. Тоя Радю води своето происхождение отъ арнаутинъ дѣдо. Дѣдо му отдавна избѣглъ отъ Албания, по причина на едно убийство извършено отъ нѣго въ отечеството му, и ся заселилъ въ селцето Писанница, $1/2$ чясъ отъ Долно-Райково. Внукътъ му Радю, когато билъ момче прѣселилъ ся въ нашето село и ся оженилъ. Послѣ той по малко спечялилъ и станалъ първий богаташь тогава въ селото ни, като взелъ и управлението му въ нѣговата власть. Като чорбаджия, правителството още отъ 1857 година го бѣше назначило сандѫкъ емини, която служба го направи да ся запознае съ разни чиновници и първенци, и да спечели единъ добръ авторитетъ и влияние и между населението и между правителственнитѣ власти, а тъй сѫщо и между грьцкото духовенство. Той бѣше человѣкъ неграмотенъ, опоритъ, зълъ и съ лукава душя, а грьцкитѣ калугери до толкова му бѣха викнали въ душята, щото бѣше станалъ единъ отъ най добритѣ имъ ревнители и мекерета. Когато народното самосъзнание и мисльта за избавлението на нашийй народъ отъ фанариотското иго проникна въ сърдцата и въ Ахж-челеби, и населението почна да отхвърля грьцкото иго и фенерскитѣ калугери, грьцкото духовенство ся стрѣсна, защото то̀ мислише, че тукашното население е най-невѣжественното и слѣдователно въ рѫцѣтѣ му за всѣгда. Нъ станалитѣ до тая година (1869) смущения въ каазата ни противъ грьцкий владика, потрѣсе патриаршията и тя прибѣгна пакъ до извѣстнитѣ си срѣдства. Като ся знаяше Радю за человѣкъ простъ и привязенъ къмъ нея, а при това и влиятеленъ въ правителството, патриаршията, ведно съ Илариона и Ксантийскитѣ грьцки първенци, сполучиха да го напоятъ и привлекѫтъ съвършенно къмъ тѣхъ, като му опрѣделиха и годишно възнаграждение отъ пари, за да прислѣдва, истрѣбва всички тия, които бѣха вирнали глава противъ тѣхната власть, и да привличя съ каквито срѣдства може населението къмъ грьцкото духовенство, а тѣ да му оказватъ нуждното съдѣйствие. Тоя нещастенъ человѣкъ, продаде по тоя начинъ народностьта си на фанариотското злато и невѣжество и стана най върлий гонитель на всичко българско въ каазата ни. Когато Устовци първи повдигнаха знамето за освобождението си отъ фенерското робство, той ся потруди да го потуши, нъ не сполучи тамъ. Тогава ся залѣгна въ Долно-Райково да убива всяка мислъ за възраждание. Той съ разни срѣдства бѣше сполучилъ да привлече нѣколцина по първи отъ околията и отъ селото ни, които му бѣха главната поддрьжка въ цѣльта, нъ всичкитѣ изъ послѣ единъ по единъ ся очистиха отъ заразата. Обаче фанариотскитѣ му семена и до днѣсъ останаха въ Д.-Райково.

ний грьцки язикъ. Всичкитѣ приѣха да ся набавятъ славянски черковни книги, и най послѣ по инициятивата на младѣжитѣ: Георги Радювъ, Насо П. Димитровъ, Митрю Мѣраковъ, Нико Т. Мавродиевъ и даскалътъ Насо Д. Пашовски и други нѣкои, отвори ся спомоществователенъ листъ прѣзъ мѣсѣцъ Августъ за събирание пари, за доставянието на реченитѣ книги. Прѣзъ цѣлата зима до пролѣтьта, сполучиха да съберѫтъ нѣщо около 20 лири турски за тая цѣлъ. До тогава всичко тихо и мирно вървѣше въ нашето село, нъ все пакъ по волята и властьта на Радю Х. Георгиевъ, който не претендира за книгитѣ никакъ. Послѣдний вече бѣше почналъ да агитира по мѣжду населението съ убѣждения, друго съ заплашвания да ся не отмѣтатъ отъ вселенската майка (?) патриаршията, и мнозина прѣдвиждаха какви послѣдици ще произлезѫтъ отъ тоя фанариотски червякъ.

V.

1870 година. — Доставянието на славянскитѣ черковни книги и грькоманството въ Долно-Райково. — Грькоманско първо опитвание за унищожявание българщината и книгитѣ и несполуката имъ. — Подлость на грькоманский свѣщенникъ на Великдень и слѣдствията на това. — Второто дохождание на грьцкий владика, Илариона, въ Долно-Райково и изновото изваждание на грьцкитѣ черковни книги.

Населението въ Долно-Райково, изъ день въ день почна да усѣща тѣжкий фанариотски яремъ, който ставаше все повече и повече тѣжькъ и омразенъ. Инициаторитѣ за доставянието черковни славянски книги вдъхнаха основната мисль за защита на народното единство измѣжду населението, и прѣзъ зимата явно почна да ся говори за отхвърлянието официално грьцкото духовенство и прогласяванието и Долно-Райково свободно отъ нѣго. Това нѣщо доста стрѣсна патриаршеский ревнитель Радя, като го направи да ся раскайва

за гдѣто позволилъ доставянието на славянски книги. Той почна да проповѣдва тукъ тамъ и да сгрупирва кое съ лъскателство, кое съ убѣждения или заплашвания по първитѣ отъ населението да не би да ся повѣдѫтъ и тѣ по идеитѣ на нѣколцината нехранимайковци (?), които искатъ въвожданието на българизмътъ и бъ това многолюбимо (спорѣдъ нѣго) отъ патриаршията и царското правителство село.

Както и да е, слѣдствията още отъ тогава ся прѣдвиждаха, които имаше да послѣдватъ отъ тоя паразитъ злочестсто Долно-Райково. Прѣзъ пролѣтьта, събранитѣ прѣзъ миналото лѣто пари, ся испроводиха въ книжярницата на Хр. Г. Дановъ въ Пловдивъ съ поръчка, да ся испратятъ книгитѣ. Прѣзъ мѣсецъ Априлий, многоочякваннитѣ книги пристигнаха, цѣло едно тѣло състояще: отъ 12 мѣсечни минеи, 1 осмогласникъ, 1 триодъ, 1 пендикостарь (цвѣтникъ), 1 служебникъ, 1 чясословъ, 1 мѣсецословъ и едно евангелие и апостолъ. Съ пристиганието имъ и населението съ нетърпение очякваше да чюе потъпканий отъ толкова години народенъ языкъ.

Съ дохождането на книгитѣ, населението почна да иска, щото грьцкий языкъ съвършенно да ся отхвърли отъ черквата. На Радя това не дойде никакъ по угодата му. Той видѣ своята измама и почна да прѣдлага и настоява, да ся чете смѣсено въ черквата и Д. Райково да си признава за духовна глава патриаршията. По развитичкитѣ почнаха да отхвърлятъ категорически прѣдложенията му, а отъ тия несъгласия породи ся единъ видъ мѣждуособие. И еднитѣ и другитѣ искаха своето си. Радю поддържянъ отъ мѣстото, привлече своитѣ роднини и по близски и послѣ кое съ заплашвания, сполучи да придобие на своя страна половината отъ населението подъ името гърци, които явно и сами ся нарѣкоха. Отъ тогава послѣ произлѣзе сѫществующий и до днѣсъ грьцизмъ въ Долно-Райково.

Новитѣ елини почнаха да проповѣдватъ и плашятъ простодушното население, че нетрѣбва да ся приимать протестански и московски книги въ селото, защото и патриката ще ни афореса и правителството ще ни исколи за тѣхъ. Всичката тая топордия ся протака нѣщо около два мѣсеци. А главнитѣ водители на новитѣ гъркомани, освѣнъ прѣдмѣт-

ний по горѣ Радя, бѣха Димо Бадювъ[1]) и зетьтъ му Хаджи Яковаки, родомъ отъ Пловдивъ, грькъ и роднина на Гюмюшь-герданя. При все това, черковнитѣ книги влѣзоха въ употрѣбление отъ българитѣ па и отъ самитѣ тѣхъ.

На 12-й Априлий, въ пьрвий день на Въскресение, служи грькоманский свѣщенникъ Ю. Янко отъ Горно-Райково (сега вече българинъ). Когато дойде рѣдътъ на литургията да захване и чете евангелието, вмѣсто да чете „Въ начялѣ бѣ слово“ и пр. захвана утренното: „Въ сѫббота вечерь“ и пр. Въ това врѣме българский свѣщенникъ П. Димитръ пристѫпи при нѣго и му забѣлѣжи погрѣшката. П. Янко ся поправи, нъ силно ся докачи отъ забѣлѣжката. Отъ ядъ какво да стори, ударва свѣтото евангелие въ земята и извиква съ гласъ, колкото си може: **„ей ви бо̀лгаре мо́стра-са! Прустустáнски книги ни ли са? въ со́бута казватъ Вилйдень“.** Всичкий народъ остана смаянъ отъ това колкото глупаво, толкова и смѣшно невѣжество на грькоманинътъ свѣщенникъ. Българитѣ прѣтьрпѣха това, нъ слѣдъ отпустъ на службата, тѣ ся събраха въ училището и повикаха и попътъ за да докаже фактично думитѣ му изречени въ черковната служба. Попътъ оплашенъ и раскаянъ за постѫпката си, ся скри и никакъвъ не ся яви. Грькоманитѣ мълчяха весели за това, нъ българитѣ не останаха тъй. Распрата въ това врѣме бѣше въ началото си мѣжду българи и погрьчени и еднитѣ и другитѣ трьсяха отмъщение помѣжду си. Българитѣ на сѫщий день ся отнесоха въ правителството за да искатъ удовлѣтворение на докачената имъ честъ. Тогавашний каймa-

---

[1]). Тоя простакъ фанариотъ е родомъ отъ нашето си село. Въспитанъ въ дѣтинство по грьцки — иезуитски — и абаджия въ грьцки страни, въ врѣме на възражданието народностьта ни ся показа най вьрлий гонитель на братията си, и ревнивъ защитникъ на всички фенерски гнилости. Отъ прѣкаленний си фанатизмъ, даде дьщеря си на казанний му зеть, нехрапимайка, не за друго, нъ защото бѣше грькъ. Въ врѣме на младостьта си и търговията си, съ своитѣ си безчестия е опропастилъ освѣнъ себе си, нъ и двѣсте лири на разни бѣдни хорица въ Енесъ и Райково. Познатъ по фанатизмътъ си, по безчестний си животъ и по най-дълбокото си невѣжество, и до днесь не влиза въ българска черква, нето на българска служба и не зима поздравъ на български свѣщенникъ. На грьцки служба нуй-напрѣдъ ся намира и шестопсалмието. . . . Τοῦ ἐξαψάλμου... сѫ негово монополно притѣжание. Отъ прѣкаленна прѣданность към грьцизмътъ и врожденно външно благочестие, мижи съ очитѣ си когато чете „Πιστέυω εἰς 'Ενα“ за да не би да му ся мѣрне нѣкой схизматикъ (?) и съ това да оскверни свѣтостьта си и православието си (?)

каминъ, Афузъ-ефенди, дойде още сѫщий день въ селото ни и ся спрѣ въ кѫщата на Митрю В. Куцовски и събра първенцитѣ и отъ двѣтѣ страни, гдѣто слѣдъ силни негодувания и размѣнявание думи помѣжду имъ, най-послѣ гръкоманитѣ признаха погрѣшката си. Каймакаминътъ тогава принуди и двѣтѣ страни на спогождение.

Слѣдъ подобни и други всевъзможни срѣдства, гръкоманитѣ ся трудяха да ся невъвождатъ коренно славянскитѣ книги въ черквата, нъ съ нищо неможиха да сполучятъ. На 31-й Май въ Недѣля Петдесятница, службата ся извърши само по славянски. Толкова-годишний ни потъпканъ язикъ отъ ехидната на фанариотитѣ, най-послѣ зазвънтя и въ тия злочести български крапща. Сърдцата силно затупкаха и всяка българска душя живо почювствова оная народна гордость и самосъзнание, които правятъ величието на народитѣ.

Отъ тогава сѣтне и при най-тѣжкитѣ борби и при най-критическитѣ за българитѣ минути, не ся отхвърли.

Прѣзъ сѫщото лѣто, селянитѣ пожелаха да ся изобрази съ бои черквата ни, която до тогава не бѣше нашарена. Като нѣмаме въ Ахѫ-челеби българи живописци, повика ся отъ Станимака нѣкой си гръкоманинъ по имя Димитръ Солунски, който дойде и захвана да работи. Когато ся свърши срѣдний сводъ на черквата, гръкоманитѣ догдѣ да ся усѣтимъ ний, надписаха имената имъ само по грьцки. Българитѣ видѣха това тѣхно вѣроломство и започна ся ново гонение и крамоли. Слѣдъ дълги карания, най-послѣ ся съгласиха и двѣтѣ страни по тоя начинъ, половината да бѫде грьцки, а половината български. Българитѣ за да отмъстятъ изобразиха всичката черква и вънъ и вътрѣ само съ образи и надъ всичкитѣ направиха български надписи. Черковнитѣ български настоятели тогава, които направиха това условие бѣха: Никола К. Бобутановъ, Вълчю Д. Щърбовъ и Насо Р. Бочюковъ.

Прѣзъ зимата, кѫдѣ мѣсецъ Декемврий, Ксантийский грьцки митрополитъ, Иларионъ, когото тъй позорно изгониха отъ Устово по напрѣдната година, пакъ направи посѣщение на заблуденото и вѣрното си паство въ Долно-Райково. Святиня му още лани ся увѣри, че тлъститѣ агнета и безбройнитѣ парушии, тъй щедро давани до сега отъ простодушнитѣ българи, щѣха и бѣха ся току-речи прѣсекли. За това главната му гри-

жа бѣше, да пообиколи селата изъ Ахѫ-челеби и кое съ обѣщания, кое съ фанариотски убѣждения да сполучи да затвори будящитѣ очи на населението, а съ това дано сполучи да го подвѣде и успокои въ омразната и грабителската кошяра на фенерската майка (?)

При всички тия фанариотски интриги, и при всички тѣхни всевъзможни клевети и анатеми, които пръскаха за да замажятъ или оплашятъ очитѣ на събуденото население, единъ пѫть рѣшений българинъ, неможеше да ся измами. Това още повече увеличаваше умразата и гоненията противъ тѣхъ. Дѣдо Иларионъ отъ повечето села въ околията ни, биде гоненъ съ хули и тояги отъ женитѣ, които сѫ играли и играятъ главна роля въ защитата на народностьта ни. Слѣдь такива злочести несполуки, Иларионъ дойде най-послѣ като лудъ въ Долно-Райково, гдѣто нашитѣ заслѣпени гръкомани го посрѣщнаха съ тържество. Святиня му опита обикновеннитѣ си срѣдства и тукъ, нъ пакъ брадвата му удари на камъкъ. Населението, както всякѫдѣ въ родопитѣ, прѣзъ това врѣме е по чюжбина. Дѣдо Иларионъ въсползуванъ отъ тоя случяй, намисли да ся опита, за да отхвърли черковнитѣ славянски книги.

На 27-й Декемврий праздникътъ Св. Архидияконъ Стефанъ, святиня му влѣзе въ черквата да служи съ силно рѣшение и фанариотска злоба, дано испълни цѣлъта си. Когато по обичяйтъ стѫпи въ митрополитский тронъ, извика сърдито на пѣвцитѣ, които до тогава четяха на славянскитѣ книги: „Πώ εἶναι τα Ελληνικά βηβλία . . . . . . ?“ — „Гдѣ сѫ елинскитѣ книги?“ — Пѣвцитѣ му отговориха, че тѣ сѫ въ олтарьтъ. Византийската му ярость пламна, и като станимакски оцеть, кипна отъ гнѣвъ и почна да вика на едного отъ гръкоманскитѣ пѣвци: „Ημέις προσπαθῦμεν να ἀποσκιορακίσωμεν τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν απ αυτά τα μέρη, και σείς εισαγάγετε αυτην είς την Εκκλησίαν, δὲν εχετε τυν ἄδιαν διδάσκαλε να διαβασετε τα Βουλγαρικά, ογλίγορα βγάλετε τα Ελληνικά βηβλία απο το Ιερόν, και απο σὴμερων να διαβασετε εἰς αυτα . . . .“ „Ние ся стараемъ да искоренимъ българский языкъ отъ тия страни, а вие го въвождате и въ черквата. Нѣмате позволение дидаскале (учителю) да пѣете на българскитѣ! Скоро извадете елинскитѣ книги отъ олтарьтъ и отъ днесь нататъкъ ще четете на тѣхъ! . . . . “. Слѣдъ това

фанариотско изражение, гръкоманинътъ Козма П. Михалевъ влѣзе въ олтарьтъ, изважда захвърленитѣ грьцки книги и службата захваща пакъ по чисто грьцки. Тая Иларионова дързость направи гръкоманитѣ до ентусиазмъ за сполуката имъ, а водительтъ имъ Радю почна да настоява за да ся унищожи съвършенно славянский языкъ въ черквата.

Слѣдъ нѣколко дни, Иларионъ не си замина за Ксанти, а право за родното му мѣсто Станимака и послѣ прѣзъ Пловдивъ за Цариградъ, кой знае по какви фанариотски интриги.

VI.

1871 година. — Новото въвождание грьцкий языкъ въ черквата. — Скриванието на грьцкитѣ черковни книги отъ българитѣ. — Съгласителното на Долно-Райковскитѣ българи за рѣшителна борба съ гръкоманитѣ. — Биение на гръкоманский пѣвецъ въ черквата на 8-й Иуний. — Третото дохождание на Илариона въ Ахж-челеби и византийскитѣ му срѣдства за изваждането на скрититѣ книги грьцки. — Борба между гръкомани и българи за черковното пѣние и съгласителното за това. — Условванието на двама учители (гръкомански и български) и явното раздѣление на училището и черковнитѣ приходи. — Официялното припознавание за Българский Архиерейски намѣстникъ въ Ахж-челеби П. Василъ Аврамовъ.

Въвождането по горний начинъ изново грьцки языкъ въ черквата, силно наскърби българитѣ. Когато населението прѣзъ пролѣтьта почна да ся стича у дома си отъ чюжбина, негодованието и борбитѣ пакъ започнаха. При всичкитѣ настоявания на българитѣ за отхвърлянието задружно грьцкитѣ книги отъ да ся употрѣбляватъ въ черковнитѣ служби, неможиха да сполучатъ, тъй като тогавашний каймакаминъ, подкупенъ отъ тѣхъ, явно имъ спомагаше. А пакъ да останяха както и до сега, щѣше да си има все причини за смущения. За това българитѣ прибѣгнаха до друго срѣдство по лесно, за да ся

избавятъ отъ тоя омразенъ грьцки язикъ. Именно тѣ намислиха и рѣшиха да скриятъ грьцкитѣ черковни книги тайнимъ образомъ, безъ да може да ги угади нѣкой.

Прѣзъ деньтъ на великий петъкъ, 26-й Мартъ, приготвенитѣ нарочно за това лица, извадиха тайно отъ черквата 4 най-потрѣбни грьцки книги и ги скриха въ гробницата. Вечерьта, когато да ся подкачи надгробното пѣние, грькоманитѣ потрьсиха книгитѣ тукъ тамъ изъ черквата, неможиха да ги намѣрятъ. Тѣ ся усѣтиха, че тукъ ся крие нѣщо и полудѣха отъ ядъ и фанатизмътъ си показаха врѣдъ Божий храмъ, като почнаха да ся каратъ. А за да не ся покорятъ на българитѣ и слушатъ пѣнието само по български, случва ся да има такава книга грькоманинътъ Димо Бадювъ, който на чясътъ я донесе и пѣнието ся почна пакъ по грьцки и български смѣсено. Слѣдъ това тѣ поискаха да ся отнесътъ въ правителството за да искатъ книгитѣ, нъ по причина на праздницитѣ, отложиха го за слѣдъ тѣхъ.

Българитѣ пакъ бѣха рѣшили да махнѫтъ всичкитѣ имъ книги. За това на 29-й Мартъ, вторий день слѣдъ Въскресение, вечерьта, сѫщитѣ виновници извадиха до една всичкитѣ останали грьцки книги и ги скриха на сѫщото мѣсто. Грькоманитѣ когато видѣха, че и другитѣ нѣма, тѣ ся раскъсаха отъ ядъ и ся увѣриха че това е работа на българитѣ. Българитѣ си отслужиха утриньта службата по български, а нѣколцина отъ тѣхъ отидоха въ правителството да заявятъ за станалото. Правителството още на сѫщий день повика нѣколцина отъ българскитѣ първенци и всякакъ ся труди дано да открие крадцитѣ, нъ при всичкитѣ му усилия неможи да издири нищо. Съ това волята на българитѣ ся наложи, като останаха само българскитѣ книги, на които редовно ся извършваха черковнитѣ служби. Нъ грькоманската слѣпота и фанатизмъ неможяха да търпятъ до край това, и за да поуталожятъ гнѣвътъ си, тѣ намислиха да ся пѣе и чете въ службитѣ смѣсено и по грьцки, колкото ся знаяше изустъ. Това бѣше най-чюдното и най-смѣшното, а сѫщеврѣменно и най-прѣпорѫчителното за фенерската характеристика, когато въ едно и сѫщо врѣме българский свѣщенникъ възгласяше: **„миромъ Господу помолимся“** и пр. а грькоманский слѣдъ нѣго извикаше: „Ἐν εἰρήνι του Κυρίου δεηθῶμεν.....“ и пр. Сѫщото правяха и

пѣвцитѣ. Когато пакъ дойдеше рѣдъ да ся спомяне името на законний епископъ, българский споминаше Пловдивский българский Митрополитъ Панарета, а гръкоманский Ксантийский грьцки Илариона. Послѣдний като неможи да сполучи въ другитѣ села, глѣдаше съ четире очи да не изгуби и нашето шарено Долно-Райково.

Пастирскитѣ писма отъ Ксанти и отъ Фенеръ вървѣха всякой день, едни отъ други по чюдесни и по мѫдри, като ся затуляха съ тѣхъ очитѣ на нашитѣ погрьчени братия, за да не ги отворятъ и видятъ истинната. Тѣ до толкова ся бѣха вече прѣтопили въ гнилитѣ фанариотски лъскания и убѣждения, щото и самитѣ грьци ги укоряваха прѣдъ очитѣ имъ съ думитѣ: „Παληβούλγαρη χονδροκέφαλη“ като ги мразяха за гдѣто съ продаванието си на своята народность и погрьчванието си, тѣ просто чернятъ чистата и безпристрастната елинска народность. Нъ пуста простота, пусто невѣжество!

Захванатата по тоя начинъ борба и гонения неможяха да ся прѣкъснатъ. Посеяната фанариотска вражда неможеше да ся усмири нето унищожи мѣжду сѫщи братия. Въ черквата слѣдваше по шарений начинъ — български и грьцки. За да ся противостои на всички тия фанариотски интриги и да ся води борбата съ тѣхъ рѣшително, въ сѫщо врѣме и за да можятъ да ся прислѣдватъ всички тѣхни коварни цѣли и идеи, нуждно бѣше единство, твърда воля, непоколебима вѣра и съгласие между оцѣлелитѣ българи. За да ся постигне това, българитѣ направиха помѣжду си слѣдоющето съгласително, което излагами тука тъй, както е въ самий оригиналъ.

1871 година 19-ий Май.
с. Д. Райково.

СЪГЛАСИТЕЛНО.

„Долѣподписаннитѣ жители отъ Долно-Райково, по народность, язикъ и вѣра българи православни, съгласихме се единодушно и съ най крѣпка дѣятелность и постоянство върху слѣдоющето:

„Днесъ като ся намираме въ 19-ий вѣкъ, вѣкътъ на просвѣщението и образованието; днесъ като сме освѣтени и обезспечени съ царскитѣ спасптелни закони, отъ които проистичятъ свобода на съвѣстьта и всякому допущатъ невъзбран-

но да слугува на своятъ си бащинъ языкъ и всякому ся дозволява по официялна царска заповѣдъ да ся учи и образова по нѣго и на нѣго да слушя Божественното учение за прѣуспѣвание и развитие въ евангелското учение. И ний като православни и чисти българи, желаемъ да ся наслаждаваме съ тия добрини даромъ посвѣтени отъ царската милость и человѣколюбие, рѣшихме едногласно да очистимъ отъ черквата ни заразителний грьцки языкъ и замѣстимъ съ бащиний ни славяно-български, така щото всичкото Богослужение ведно съ всичкитѣ ни по православната ни вѣра обряди, да ся испълняватъ по речений ни матеренъ языкъ за всѣгда и вѣчно.

„Нъ тѫй като нѣкои отъ съселянитѣ ни подражаватъ противното, като ся стараятъ неволно да ни наложатъ грьцкий чюждъ за насъ языкъ, които вършятъ това по една слѣпа страсть и каприциозность, то за да постигнемъ цѣлъта си на основание на религиознитѣ си права и царскитѣ закони, избрахме си два начина: 1-о. По примирителенъ начинъ да ги убѣдимъ и помолимъ да ни отстѫпятъ правото и 2-о. Ако тѣ не приематъ това, то съ каквито срѣдства намѣримъ за удобно. Ако би прочее да не постигнемъ желанието си съ първото и ся пристѫпи неволно къмъ второто, то́ въ такъвъ случяй ся заклѣвами въ имято на Бога Вишняго, че всички долѣподписа́нни ще постоянствоваме единодушно и дѣйствоваме задружно и най вѣрно, така щото нито косъмъ отъ подписаннитѣ да ся не отдѣли отъ насъ.

„За по голѣмо увѣрение обѣщаваме ся и задлъжаваме ся съ съвѣстно и братско постоянство, че ще слѣдваме задружно и най дѣятелно да постигнемъ желанието си, въ каквито трудности, мѫчнотии и прѣпятствия и да ся изложимъ, ще бѫдеме готови всичко великодушно да търпимъ, безъ да ся оставиме единъ съ другъ. Съ една речь, (недай Боже), да ся случи да подпаднемъ подъ сѫдъ, въ което и да е правителство, дори и въ Цариградъ, ще бѫдемъ готови всички да слѣдваме пѫтьтъ си, съ каквито разноски и да било. Ако въ противенъ случяй ся изиска и животътъ ни, да не го пощадимъ за народностьта си.

„За всичко казано до тука, удостовѣряваме ся съ клѣтва и ся подписваме съ саморѫчнитѣ ни подписи.

Българи:

1. Никола К. Бобутановъ.
2. Митрю В. Куцовски.
3. Насо Р. Бочюковъ.
4. Вълчю Д. Щърбовъ.
5. Райчю Г. Близнаковъ.
6. Белю Г. Близнаковъ.
7. Ташю Г. Чешитевъ.
8. Стою К. Бобутановъ.
9. Георги В. Чешитевъ.
10. Димо Г. Герджиковъ.
11. Ташю К. Бобутановъ.
12. Иванъ П. Кисьовъ.
12. Вълчю П. Димитровъ.
14. Христю Д. Пищаговъ.
15. Нико Т. Мавродиевъ.
16. Стайко В. Чешитевъ.
17. Коста Н. Румински.
18. Насо П. Димитровъ.
19. Господинъ Д. Щерюски.
20. Насо М. Белевски.
21. Колю Р. Бочюковъ.
22. Вълчю Р. Бочюковъ.
23. Анастасъ З. Ковачевъ.
24. Милионъ Д. Сираковъ.
25. Христю Д. Сираковъ.
26. Колю Р. Близнаковъ.
27. Петко Н. Милушевъ.
28. Янчю Р. Петкински.
29. Насо К. Великински.
30. Тодоръ С. Сабрутевъ.
31. Михалъ К. Бобутановъ.
32. Георги Д. Итински.
33. Тодоръ С. Дюлгеръ-кехея
34. Михалъ Д. Чикувски.
35. Колю Д. Куцовски.
36. Манолъ Д. Куцовски.
37. Георги Р. Бочюковъ.
38. Тодоръ В. Чешитевъ.
39. Райчю З. Ковачевъ.
40. Ангелъ Н. Грудински.
41. Момчилъ П. Кисьовъ.
42. Нико Д. Ганзуровъ.
43. Марко Д. Ганзуровъ.
44. Стоянъ Д. Ганзуровъ.
45. Митю Г. Ардевъ.
46. Христю Д. Щеревски.
47. Христю Р. Петкински.
48. Георги М. Дрангажовъ.
49. Тод. Д. Куртъ-кехеьовъ.
50. Илия Н. Бояджиски.
51. Ташю Г. Герджиковъ.
52. Тодоръ К. Бобутановъ.
53. Бечю С. Чяпкъновъ.
54. Гогу Д. Пищаговъ.
55. Начю К. Маджюка.
56. Христю Харитевъ.
57. Петко Сяровъ.
58. Бѣлю Гогувъ.

Когато българитѣ направиха горнето съгласително, тѣ нѣколко пѫти поканиха гръкоманитѣ да ся помирятъ и да изкоренятъ враждата вмъкната помѣжду имъ, обаче послѣднитѣ неприеха, и распрята все повече и повече ся увеличяваше.

На 8-ий Иуний, именний день на храмътъ ни, Тодоровъ день, ся бѣше стеклъ народъ и отъ другитѣ български села, както всяка година, и службата слѣдваше по български. Нашитѣ гръкомани пламнали отъ фанариотска злоба, не бѣше

възможно да прѣтърпятъ, безъ да не покажятъ себе си, до колко простотата и фенерската вражда имъ бѣше помрачила всяко человѣческо чювство у тѣхъ. Гръкоманский пѣвецъ, Райчо Х. Момчиловъ, подбуденъ отъ водителитѣ му, въ врѣме на малкий входъ, спрѣдвари българский пѣвецъ Андонъ Кузмовъ и захвана тропарьтъ по грьцки: „Στρατολογία ἀληθεῖ αθλοφ:ρε. . . .“ и пр. Още не бѣше изрѣклъ първата дума и българинътъ Стою К. Бобутановъ скоква най напрѣдъ и отива при нѣго и като му дава нѣколко български юмруци по гърбътъ, грабва го и съ други нѣколцина още българи го истикаха вънъ отъ черквата. Нѣкои отъ грькоманитѣ поблѣдняха отъ ядъ и дори ся поразшяваха, нъ останаха вцепенени на мѣстата си, отъ страхъ, защото множеството бѣха българи, та можеше и тѣ да испатятъ както пѣвецътъ имъ[1]). Рѣдътъ си ся въдвори пакъ и Божественната служба ся свърши мирно и тихо по български.

Грькоманитѣ и тоя пѫть ся отнесоха въ правителството за удовлѣтворение.

Още на сѫщий день правителството призова Стою К. Бобутановъ, нъ той отложи за идущий день. На другата утрина отиде и съ него заедно отидоха и други десять души. Обаче прѣзъ тоя день нищо неможи да стане. На вторий день заедно съ Стоя ся събиратъ около 50 души българи и всичкитѣ заедно отидоха въ правителството, та въ случай че го арестуватъ, да протестиратъ. Тогавашний каймакаминъ Дели-Хафузъ, познатъ по грькофилството си, щомъ ги видѣлъ толкова множество, оплашилъ ся, па истрьпналъ и отъ ядъ и изведнѫжь ги попиталъ: „*не ичинъ бу каджръ киши гелдинизъ? Жюхмуръ бу, не бу?*“ — Българитѣ му отговорили: „*Жюхмуръ диль ефендимъ. Гелдикъ.* . . . .“ — Тогава той имъ заповѣдалъ да влѣзѫтъ нѣколцина отъ тѣхъ въ *идаре мезлиши*, а другитѣ да стоятъ вънъ. Слѣдъ

[1]). По сѫщий начинъ, на 20-ий Іулий, въ недѣля, въ врѣме на черковната служба, извѣстний патриковъ святецъ идиотъ, Димо Бадювъ, непадѣйно спрѣдваря и извиква да чете символътъ на вѣрата по грьцки: „Πιστέυω εἰς ἕνα Θε:ν. . . .“ и пр. Обаче на сѫщий чясъ българинътъ Митрю Д. Куцовски ся спустна и му ударва въ устата нѣколко плѣсници, като спрѣ понататъшното му говоряние. Грькоманитѣ и тогава неможѫха да направятъ нѣщо. Казанний Митрю Д. Куцовски тогава бѣше българинъ, нъ отъ послѣ и до днесь той е най първий ревнитель и патриотъ патриаршески, както читателитѣ ще видятъ понататъкъ.

длъги испитвания, каймакамътъ видѣлъ гдѣ е правото, та принудилъ и двѣтѣ страни да ся погодятъ, като заповѣдалъ вторий пѫть да ся не повтарятъ подобни нѣща, защото въ противенъ случай ще ги испраща въ Пловдивъ да ся оправятъ.

Читателитѣ по напрѣдъ видѣха, че прѣзъ месѣцъ Декемврий, дѣдо Иларионъ слѣдъ обиколката си изъ каазата ни, не си отиде за Ксанти, а замина прѣзъ Станимака и Пловдивъ за Цариградъ. Това Иларионово отивание прѣзъ прѣстолний градъ на фенерската патриаршия, бѣше все по извѣстнитѣ тогава трѣскави болести, които бѣха обладали до полуда фанариотскитѣ израилеви старци, за гдѣто българитѣ окончателно ся отдѣляха отъ мнимата вселенска майка, та и дѣдо Иларионъ като членъ на тово самозванно вселенно (?) духовенство трѣбваше да вземе участие въ сковаванието на чюдната и глупавата патриаршеска **схизма**, която тѫй щедро ся излѣ надъ народътъ ни.

Слѣдъ скриванието на грьцкитѣ книги и догдѣ Иларионъ бѣше въ Цариградъ, грькоманитѣ Долно-Райковски му бѣха писали за скриванието на книгитѣ, та кѫдѣ 3-й Иуний, прѣзъ лѣтото пакъ дойде въ православното (?) Долно-Райково, съ високо послание отъ патриката и заплашителна анатема къмъ българитѣ въ това село, ако тѣ не намѣрятъ книгитѣ. Съ дохожданието си ведно и дѣдо Иларионъ ся запрѣтна за цѣльта си. За това, той повика нашитѣ български черковни настоятели: Вълчю Д. Щърбовъ, Никола К. Бобутановъ и Насо Р. Бочюковъ. При първото имъ влизание при благочестивий старецъ (?) — ревнивий патриаршески патриотъ — и святиня му захваналъ да имъ говори и убѣждава, че е посланникъ нарочно проводенъ отъ святий (?) патрика съ заповѣдъ, ако не намѣрятъ скрититѣ Ἐκκλησιασθικὰ Βιβλία... ще ги закара право въ Цариградъ, гдѣто ще бѫдѫтъ наказани най-строго. Нашитѣ първенци не ся уплашили отъ тия калугерски топурдии и афорезми, и му отговорили тѫй: „намъ вашитѣ книги не сѫ потрѣбни за нищо, слѣдователно не знаемъ за скриванието имъ“. При всичкитѣ старания на владиката, неможилъ да угади и нито издири нѣщо за тѣхъ.

Слѣдъ два дни отъ това, Иларионъ отишьлъ на госте на единъ отъ най първитѣ патрикови патриоти, именно у грькоманина Тодоръ Х. Маргаритовъ, гдѣто били събрани пакъ за

сжщий въпросъ всичкитѣ грькомански първенци. Единъ отъ най-ревностнитѣ наши български първенци, Вълчю Д. Щърбовъ [1]) е роднина на речений гръкоманинъ. За да издирятъ що годѣ нѣщо за скриванието на книгитѣ, за които толкова ся трудиха, намислили една хитрость. По прѣдложението на Тодора, гръкоманитѣ заедно съ владиката имъ рѣшили, да повикатъ казаний българинъ, и съ разни обѣщания, да обади книгитѣ. Повиканий дошьлъ и щомъ влѣзлъ въ стаята гдѣто билъ Иларионъ и гръкоманитѣ, послѣднитѣ, спорѣдъ прѣдварителното си рѣшение, си излѣзли единъ по единъ, като че нищо незнаятъ, догдѣ останали въ стаята само Иларионъ и Вълчю. Фенерский калугеръ тогава започналъ съ единъ любезенъ, льскателенъ и лукавъ начинъ, свойственъ само на фанариотитѣ, да му говори тжй: „Ей кирь Вълчю! Ти си разбранъ человѣкъ и нѣма да скриите това, което ще ви питамъ. Ти може си чюлъ ако не знаишъ, кой е скрилъ грьцкитѣ книги отъ черквата. Защото едно че е срамота, нъ и голѣмъ грѣхъ е това, пакъ и патриката ще ви афореса, ако не ги кажите“

1. — Въ вѣдомството на Ксантнйската грьцка епархия, освѣнъ Ксантийската и Ахж-челебийската кааза, влизатъ и още нѣколко селца отъ Правищенската кааза (Македония). Казанний по горѣ българинъ, Вълчю Д. Щърбовъ, като абаджия, отива всяка година по търговията си въ грьцкото село Карйянъ, което селце е и то въ Иларионовата кошяра. Прѣзъ зимата на настоящата година, Иларионъ отишълъ по обиколка и въ тая чястъ отъ епархията му, и когато посѣтилъ и селото Карйянъ, научилъ ся, че билъ тамъ и Вълчю Д. Щърбовъ, когото той си спомнилъ какъ въ Долно-Райково го мжчилъ да искаже книгитѣ, и какво му отговорилъ послѣдний. Като неможи да му отмьсти за дързостьта и нито да го уплаши въ Райково, Иларионъ намислилъ тукъ да го уплаши и му отмьсти и го накара самъ да си исповѣда за книгитѣ. Селото било грьцко и никой българинъ нѣмало, та Иларионъ лесно можялъ да направи щото жѣлае. При това той съ това искалъ да убие народното чювство у Вълчю, та да му непрѣчи въ интригитѣ, когато дойде въ Ахж-челеби. За тая цѣль, Иларионъ събралъ селскитѣ първенци и священницитѣ и имъ заповѣдалъ, че въ православното тѣхно село ся намира единъ българинъ, абаджия отъ Д. Райково, който е най распаленъ българинъ и най върлъ гонитель на грьцитѣ. За това да го не пущатъ въ черквата за да я не осквернява, да му не даватъ нафора и да го изгонятъ отъ селото имъ. Послѣднето той заповѣдалъ на ступанинътъ на дюкянътъ, въ когото стоялъ Вълчю. Стопанинътъ самъ отишьлъ при Вълчя и му казаль рѣшително да си прибере стоката и да си иде отъ гдѣто е дошьлъ, защото тжй заповѣда владиката. Наший Вълчю съ свойственната си твърдость и сериозность му казалъ тжй: „иди кажи на владиката че азъ не познавамъ нето думитѣ му, нето самаго нѣго какъвъ е и отъ гдѣ е. На нѣговата заповѣдъ не ся покорявамъ, пакъ си отивамъ отъ селото, нъ да ми брои 20 хиляди гроша, които ми дльжи селото и тогава освѣнъ че ще си отида, нъ и хилядо гроша ще оставя на училището ви. Нека знае, че не е намѣрилъ българинъ, съ когото да си играе.“ Тия думи съобщили на Илариона и той си заминалъ отъ тамъ безъ да сполучи въ коварствата си.

и други подобни. Наший Вълчю сега ся усѣтилъ въ цѣлъта на нѣговото повикване и безъ двоумѣние отговорилъ на Илариона тжй: „Азъ отъ афоресвание не ся боя. Книгитѣ ви нето сьмь чюлъ, нето зная кой ги е скрилъ, за това и нето разбирамъ що ми говорите за тѣхъ. Пакъ вий, каквото знаите, такова правите". Слѣдъ длъги и различни убѣждения, Иларионъ не сполучилъ нищо да искубне отъ устата на Вълчя; най-послѣ влѣзли пакъ напрѣднитѣ гръкомани и захванали изново ужь въпросътъ за книгитѣ. Вълчю и на тѣхъ отговорилъ сжщото, както и на Илариона и послѣ си излѣзлъ. Съ това ся и свърши въпросътъ за прочютитѣ елински книги въ Долно-Райково.

Иларионъ слѣдъ несполуката си за книгитѣ, остави ся отъ тѣхъ и ся залови за другъ въпросъ по нужденъ за нѣго. Именно, да пообиколи останалитѣ по нѣколцина въ нѣколко села нѣгови овчици, да ги поржси и посъбере нѣщо за осждни дни. Святиня му слѣдъ като отслужи на 8-й Иулий въ черквата ни, безъ да му прѣпятствова нѣкой (нъ повече отъ населението не присжтствова), отправи ся на другий день за Пашмаклж, гдѣто на 11 сжщий служилъ въ черквата имъ. Въ заминаванието си прѣзъ това село, Иларионъ посѣтилъ каймакаминътъ и му казалъ да ся погрижи съ издирванието на Долно-Райковскитѣ книги, нъ каймакаминътъ му казалъ, че неможе да рѣшава подобни въпроси безъ висшя заповѣдъ.

Отъ Пашмаклж, Иларионъ прѣзъ Левочево отишьлъ и въ Долно-Дерекьой. Тамо Иларионъ слѣдъ черковната си служба, събралъ свѣщеницитѣ и първенцитѣ и имъ прѣдложилъ слѣдоющето:

„Благоговѣйни свѣщенници и господа първенци!

Нашята длъжность и желание е, всякога да ся грижимъ за доброто на християнетѣ, отъ всяка една страна и да ся молимъ Богу за тѣхното душеспасение и благополучие. Слѣдователно, и вие като християне, длъжни сте да ся грижите за насъ и да ни помагате (?) въ такива осждни врѣмена, „(калугерска молитва, безъ пари не ся хваща Богу ?)", каквито сж днѣшнитѣ. Незная какъвъ дияволъ влѣзе помѣжду християнетѣ въ нѣколко села и отъ тая Богохранима и най-любима намъ Ахж-челебийска кааза, та нито ни приимать, нито помощь даватъ, нито пакъ владичината плащатъ, та нека е по 6 гроша.

За това, чяда Божии, като ся нуждаеме по настоящемъ много за пари, понеже всичко съ тѣхъ ся върши, то ви моля да заплатите, като разбрани хора, поне тъзгодишната владичина и воитията на свѣщенницитѣ, за които Богъ ще ви възвърне стократно". — Първенцитѣ ся зачюдили какво да отговорятъ на тия калугерски молби и най-послѣ му казали слѣдующето: „*Агие-еронда*! За сега ний неможемъ да съберемъ владичина отъ селянитѣ, догдѣто ся не съберхтъ всички и позволятъ това съ общо съгласие. Колкото ся касае до насъ, ний неможемъ ви дá повече отъ 10 грошя, нъ съ тѣхъ неще можете да си посрѣщнете нуждитѣ. За това, по добрѣ би било за васъ, ако ни пратите едно писмо отъ Райково, когато отидите, та дано ся поуплашятъ селянитѣ ни и ви съберемъ нѣкакъвъ грошь, които ще ви пратимъ гдѣто и да отидите". Първенцитѣ глѣдали да си замине за сега дѣдо владика съ праздна торба отъ селото имъ, та за послѣ лесна работа. Илларионъ ако и не доволенъ отъ такъвъ отговоръ, прѣседелъ два дни и заминалъ за Карлуково и Пятково, нъ и тамъ му прѣсекла лесица пхтьтъ, та намѣрилъ схщото, каквото и въ Дерекьой. Слѣдъ това, дѣдо Илларионъ отъ Пятково, прѣзъ помашкитѣ села Тикальйе, Влахово, пристигналъ **като слѣпъ** въ Устово на 18-й схщий вечерьта, по срѣдъ нощь. Въ това село по поканата на едничякъ нѣговъ вѣренъ послѣдователь, останалъ въ кхщата му и на другий день утриньта си дойде пакъ въ Долно-Райково, отъ гдѣто замина за Чокманово. Слѣдъ служението си на Илинъ-день въ това село, Илларионъ прѣзъ Аламидере ся върна пакъ въ Райково.

Споредъ дадените му обѣщания, които читателитѣ видѣха по горѣ, отъ Дерекьойскитѣ първенци, Илларионъ отъ Долно-Райково имъ испратилъ слѣдующето письмце:

„Εὐλαβεστατει Ιερεῖς, τίμιοι δημογέροντες καί λοιποί εὐλογημένοι χριστιανοὶ είς Λ. καὶ Κ. Δερέκιον εὐχόμεθά σας ἐν Κυρίω.

Είναι εντροπὴ βεβαίος μέχρι σήμερον νά μή λάβωμεν τὴν 'επιχορὴγησιν, βοὴθεια φιλότιμον 'εμβατὴκιον καὶ απο τα στέφανα, 'επὶ τούτω γράφοντες διά τελευταὶαν φορὰν σἄς λἔγο μεν ὅτι οἳ 'Ιερεὶς σας ἕίναι αργὰι ἓως να πληρωθῶσι τα χρὴματα, διότι ἦλθε καὶ ὅ ἓτερος χρόνος. Ταῦτα ευχετικιὦς.

Κ. 'Ραΐκωβον 1871: Ιουλίου 24: † 'Ο. 'Α. Ξὰνθης Ίλαρὶων."

Български:

„Благоговѣйни свѣщенници, почтенни старѣйшини и пр. благословени християни, въ Горне Дерекьой и Долне Дерекьой.

„Срамота е, наистина, дори и до днѣсъ да неземемъ опрѣделенното ни, помощь, честолюбие, емватикъ, както и отъ вѣнчилата. За това ви писваме за послѣденъ пжть, че свѣщенницитѣ ви ще бждатъ праздни (нѣма да свѣщеннодѣйствоватъ), догдѣ ни не заплатите длъжимото, защото дойде и друга година. По това молитствовамъ и пр.“

Иларионъ очаква обѣщанието отъ Дерекьоивци, нъ нищо не сполучи и слѣдъ като му ся свършиха надѣждитѣ и отъ това село, замина си печяленъ за Ксанти.

Да дойдемъ сега пакъ на Долно-Райковский си въпросъ. Распрята за черковното Богуслужение при всичкитѣ заплашвания на каймакамътъ, не можи да ся уталожи, а ставаше отъ день въ день по ожесточена и ни еднитѣ ни другитѣ оставяха инатътъ си и каприцитѣ си. Нуждно бѣше поне едно съгласие за черковнитѣ служби, ако за другото неможяше да стане. Нѣколко дни слѣдъ това, гръкоманскитѣ водители и нѣколцина отъ нашитѣ първенци ся съгласиха за черковнитѣ служби, като направиха и слѣдующето съгласително за удостовѣрение:

1871. 6 Августъ.
с. Д. Райково.

Съгласително.

„Ний долѣподписаннитѣ, днѣсъ взаимно ся съгласяваме връху слѣдующето:

Свѣщенницитѣ ни, като незнаятъ български, то да исчитатъ своитѣ си молитви по грьцки, а ектениитѣ и евангелието по български. Пѣвцитѣ да четжтъ на славянскитѣ книги, освѣнъ херувикото и славословието, които ще ся пѣятъ съ рѣдъ: едната недѣля по грьцки, а другата по български. Колкото за позволителни за вѣнчявание (вулп), който иска да зима грьцки отъ Радя, а който български, отъ Никола К. Бобутановъ.

За общо съгласие и удостовѣрение, подписваме ся саморжчно.“

Българи:	**Гръкомани:**
Никола К. Бобутановъ.	Ράδιος Χ. Γεοργίου.
Вълчю Д. Щърбовъ.	Νικόλας Β. Ποετή.
Насо Р. Бочюковъ.	Θεώδορος Χ. Μαργαρέτι
Иванъ П. Кисьовъ.	'Ραΐτζος οζέκ Κεχαές.
Райчю Г. Близнаковъ.	'Θεώδορος Χ. Ραΐτζο.

Горнето условие стана, нъ само отъ първенцитѣ, а населението силно негудоваше, за гдѣто ся е позволило да ся чете въ черквата тжй смѣсено. Обаче за да ся не даде потикъ за по жестока распря, то мълкна за нѣколко врѣме, безъ да ся смѣта, че страститѣ пакъ можяха да кипнатъ по силно, отъ колкото до сега бѣха.

Прѣмина мѣсецъ Иулий и наближява врѣме за услование учитель. До тогава учителствоваше Насо Д. Пашовски[1]) и отъ двѣтѣ страни, който бѣше токо-речи полуграмотенъ человѣкъ и лишенъ отъ всяко образование. Тоя человѣкъ, съ своето невѣжество и лукавство, бѣше омрьзналъ на всичкото население и бѣше послушно орждие на гръкоманинътъ Радя, който му бѣше роднина. Отъ друга страна, намъ бѣше мъчно

---

[1]). Първата и главна причина, на всички домашни интриги, фанариотски лукавства, както и самото заблуждение на Долно-Райковскитѣ гръкомани принадлѣжатъ на тоя паразитъ, извергъ, отъ гнусното купище на фенеръ, който за пашъ срамъ и удивление на читателитѣ ни, е роденъ отъ баща и майка българи отъ селото ни. Слѣдователно всичко фанариотско, което до сега е било и е причина на постоянни борби и гонения въ тая кааза, е било прокарвано чрѣзъ нѣго или измисляно отъ заблудений и фанариотски мозъкъ на тоя гръкоманинъ, Насо Д. Пашовски, наричянъ отъ населението още и съ прѣкоръ пашята. Тжй като читателитѣ ще срѣщатъ името на тоя патриковъ патриотъ на много мѣста въ настоящата книга, то нуждно счетохме да ги запознаемъ отъ чясти съ досегашното животоописание на тоя погърченъ българинъ, който непрѣстава да бжде орждие на патриаршескитѣ домогвания въ тая българска страна. Тоя гръкоманинъ, роденъ отъ българи, роднинитѣ му отъ дѣтинство го посвѣтили на науката, разбира ся, каквато тогава е можяло да има въ родопитѣ. Тѣ го дали за възпитание на единъ Станимашки лангера даскалъ, който учителствовалъ въ селото ни въ 1859—60 година, когото наричяли Василъ съ прѣкоръ Карпуза-Велю. П. Насо, при тоя елински професоръ свършилъ съ отличие, наустницата, псалтирьтъ и ся запозналъ отъ чясти и съ грьцката история. По причина на бѣдностьта на родителитѣ му, той неможилъ да продължи учението си въ Атина, за който градъ той до днесъ жѣлае, а станалъ даскалъ въ селото Аламидере а отъ тамъ въ 1863—1872 години, учителствова въ селото ни Долно-Райково. Заради искустнитѣ му лукавства и интриги, роднината му Радю, съдѣйствова и го ржкоположиха за гръкомански свѣщенникъ въ 1872 година, а заради великитѣ услуги, които святиня му бѣше принесълъ за въ полза на фенерската Μεγάλη 'Εκκλησία .. въ Ахж-челеби, Ксантийский грьцки митрополитъ Калиникъ въ 1876 година го направи 'Οικονόμος на Долно-Райковскитѣ православни патрикови

да глѣдаме въ Устово урѣдени училища и учители, та желаяхме да имаме и въ нашето село единъ що годѣ по свѣстенъ учитель. За тая целъ нашитѣ българи прѣдложиха да ся отхвьрли Насо, нъ гръкоманитѣ не приеха, защото неможиха да намѣрятъ другъ по способенъ отъ нѣго за интриги. Тогава нашитѣ условиха отдѣлно отъ тѣхъ български учитель, единъ даровитъ и образованъ момъкъ, Петко А. Гидиджийски отъ Устово, а гръкоманитѣ пакъ напрѣдний си даскалъ Наса. Това расцѣпване на училищата даде поводъ та ся раздѣлиха и черковнитѣ приходи, а съ това раздѣление и грьцизмътъ ся закорени.

Отъ врѣмето, когато и Ахж-челебийското българско население тържественно и официялно отхвьрли фанариотското иго и прогласи народностьта си, нѣколко пжти ся бѣше отнисало съ прошение до царското правителство, за да му ся назначи официяленъ Архиерейски Намѣстникъ, отдѣлно отъ грьцкий, който да го прѣдставлява въ правителството. Най послѣ молбата ни ся прие и първий изборъ ся падна на Устовский свѣщенникъ П. Василъ Аврамовъ, человѣкъ образованъ, дѣятеленъ и пламененъ родолюбецъ. Тоя пръвъ народенъ Архиерейски Намѣстникъ, прѣзъ всичкото врѣме на своята длъжность показа извънмѣрна енергия и твьрдость и населението и до днѣсъ помни похвалнитѣ му дѣла и самопожьртвования за укрѣпванието и прѣустрояванието на народно-черковнитѣ ни дѣла въ тая кааза.

чяда. Отъ тогава послѣ, тая адска душя стана проводникъ на безбройни фенерски интриги въ Ахж-челеби. Инакъ, П. Насо е человѣкъ, както всякой грьцки калугеринъ, съ едро тѣло, фенерско шкембе, голѣма брада, голѣми очи, поглѣдъ и физиономия фанариотски и лукави. Человѣкъ идиотъ, срѣбролюбивъ, легковѣръ, лукавъ и фанатикъ до безкрайность и всичкий му животъ и стрѣмления сж съсрѣдоточени върху слѣдующитѣ точки: грабителство и порѣзанници по какъвто и да било начинъ, православна мастика, гнусни коварства и интриги противъ братията си българи и распространение на любимий му грьцизмъ. Като истински фанариотски патркотъ и вѣренъ ревнитель на фенерь, той е цѣлъ образецъ на всички подлости и качества, съ които толкова ся славятъ всички грьцки калугери. А като водитель на грьцизмътъ въ тая страна, нищо неможе да стане безъ неговото знаяние. Гдѣто има събрани двама гръкомани, непрѣменно той е третий, и ако нѣщо не е по нѣговата угода, съ каквито срѣдства и да било, разваля го. Ни една общинска работа безъ нѣговото удобрение не може да стане. Ако случяйно посѣти селото ни нѣкой грькъ или паразитъ цинцаринъ той трѣбва да го види. Ако е въ черква, той за слава на Елада и честь на патриката, ще извика колкото си може на малкий входъ Σοφία, Ὀρθοί. Ето какъвь е отъ чясти тоя патриковъ червей, П. Насо Д. Пашята въ Долно-Райково.

VII.

1872. — Патриаршеското окрѫжно до българский народъ и фенерскитѣ заплашвания съ анатеми на отцѣпенитѣ за всѣгда българи отъ нея. — Рѫкополаганието на гъркоманский свѣщенникъ П. Анастаса Д. Пашовски за въ Д.-Райково. — Распритѣ за нѣго между гъркомани и българи. — Подкупвание и погърчвание на българский свѣщенникъ П. Димитръ Върбановъ отъ гъркоманитѣ. — Изгонванието му отъ българитѣ и замѣстванието му съ П. Метекса Стоевъ. — Патриаршеский съборъ въ Фенеръ и гръцката схизма. — Българский отговоръ за схизмата и чястни бѣлѣжки за нея.

Колкото повече българинътъ отваряше очитѣ си прѣдъ досегашнитѣ византийски хомоти, които толкова бѣха убили чювството за народность и независимость; колкото искрата на пламъкътъ отъ умраза противъ закорененний фенерски духъ и да ставаше по силна и по застрашителна за нѣго, толкова повече святитѣ фенерски старци, измишляваха подлости и коварства, които не само че увеличяваха огъньтъ отъ явно гонение. нъ и показваха ясно и наглѣдно, до каква низка стъпень отъ нравственность тѣзи черни калугери бѣха достигнали. Лишението отъ досегашнитѣ топли жълтички, които покорнитѣ българи тѫй щедро даваха, за да удовлетворятъ своитѣ калугерски прищевки за спасение души, ся бѣха попрѣсѣкли и тия фанариоти, ако бѣше възможно, биха оставили и самаго Бога, само тѣ да не ги оставѣха. Нъ това бѣше късно вече, та златнитѣ и блаженни за тѣхъ прѣминали врѣмена за вѣчно ся бѣха изгубили.

Да дойдемъ на рѣдътъ си. Прѣзъ мѣсецъ Февруарий, мѣжду многобройнитѣ досегашни патриаршески молби, наставления, обѣщания, укори, анатеми и други безброй патриаршески нелепости, съ които Фенеръ ся трудеше да затули очитѣ на българинътъ, изникна и едно колкото смѣшно, толкова и глупаво фенерско окрѫжно, което ний не ще прѣвождаме изъ цѣло, а ще кажемъ мимоходомъ за съдържанието му, за да видятъ читателитѣ, до колко българската напрѣдна щед-

рость топеше сърдцата на бившитѣ му пастири, когато видѣха че ги е оставила. Това окрѫжно отправено отъ вселенскій патриархъ къмъ нашій народъ, съдържаше твърдѣ високи мисли, съборни апостолски правила и наставления, изобличения, льскателства, лукавства, проклятій, анатеми и други неизброими чюдеса. Сякашь, че бѣше паднало отъ Едемскій рай за спасение на испразднената грьцка касса. Отъ съдържянието и високоумието, човѣкъ би помислилъ, че то има зачятието на вторій папа, който за късо врѣме трѣбваше да ся роди въ Фенерь, и провъзглашението му за непогрѣшимъ тържественно ще се извърши спорѣдъ свѣтейшата воля на още по свѣтій византийски кружьокъ — грьцкий синодъ, нъ и то само въ такъвъ случяй, ако българитѣ го признаяха пакъ за духовна глава и му повърнеха изново ключоветѣ отъ съкровищата си. Да изброявами подлитѣ льскания, съ които Фенерь ся трудеше да убѣди и уплаши българский народъ за да не ся изневѣрва (?) страхъ ни е отъ многото анатеми, които пълнятъ пастирското, да не би неволно си присвоимъ и ний отъ тѣхъ нѣкоя.

Отъ нѣго сърдцата пламнаха още повече отъ ядъ и умраза. Казватъ, че тогавашний Софийский Митрополитъ Г-нъ Доротей, въ едно стечение отъ многоброенъ народъ и свѣщенници, тържественно изгорилъ тая фенерска анатема и достохвалната му постѫпка направила неописуемо въсхищение мѣжду народътъ ни. **„Таквиа намъ пастири подобаетъ“.**

И нашитѣ грькомани — патриаршески българи — при всичкитѣ имъ заблуждения, не ся отказваха отъ инатътъ си, а твърдо постоянствоваха въ духътъ на своитѣ патрони. Колкото тѣ и да ся трудеха непрѣстанно, да привлѣкътъ останалитѣ българи въ селото ни, пакь се чювствоваха нѣкакъ като въ едно цѣло. Нъ слѣдъ раздѣлението по начинътъ погорѣ на общинскитѣ училища, заловиха ся сериозно да ся отдѣлятъ съвършенно отъ братията си, и почнеха да ся стараятъ да съставятъ отдѣлна чисто елинска народность (?). Гоненията, ненавиститѣ, раздоритѣ, интригитѣ и всички други свойства въ характерътъ на Фенерь, излѣзоха сега и въ нашій домашенъ животъ на нашитѣ погърчени братия, нѣщо което до сега не бѣше забѣлѣжено въ Райково. Това цвѣтуще, прѣди нѣколко години, селце, сега съвършенно ся пара-

лизира съ отцѣплението на два противни ожесточени лагера. Само языкътъ и облѣклото не можяха да доставятъ отъ Елада, а всичко друго бѣше елинско.

Нашитѣ гръкомани още отъ врѣме на отцѣплението имъ, отъ прѣди двѣ години имаха за свѣщенникъ единъ полуграмотенъ человѣкъ отъ с. Г. Райково, който бѣше старъ, а синъ му въ това врѣме бѣше български учитель въ Устово. При всичко, че святиня му отъ първо ся показваше точенъ послѣдователь на фенерскитѣ българи и строгъ гонитель на народностьта си, слѣдъ малко врѣме позна заблуждението си и нѣкакъ си захвана да симпатизира къмъ българитѣ. Гръкоманитѣ узнаха това, нъ нѣмаше що да правятъ, тжй като неможяха намѣри другъ въ околията ни. Прѣзъ мѣсецъ Априлий, тая година, по отъ влиятелнитѣ гръкомани, ведно съ прѣдводителя имъ Радю, като глѣдаха какъ досегашний имъ даскалъ Насу Д. Пашовъ, добрѣ държи и прѣгажда на прищѣвкитѣ имъ, намислили тайната да го пратятъ въ Ксанти, за да ся ржкоположи отъ грьцкий митрополитъ за тѣхенъ свѣщенникъ. Това тѣ мислѣха да направятъ тайно, защото не само че българитѣ нещѣха да имъ позволятъ, нъ и отъ самитѣ тѣхни прѣвърженници не щѣха да приемжтъ, тжй като имаше мнозина не задоволни отъ нѣго. Рѣшено и свършено. Гръкоманитѣ испратиха рѣченний кандидатъ въ Ксанти и на 5-ий Май ненадѣйно ся яви новий свѣщенникъ въ Райково. Гръкоманската измама и хитрость излѣзе на явѣ и това смути отъ ярость българитѣ. Борбата ся изново почна сериозно. Като новъ свѣщенникъ по обичяйтъ, попроси позволение отъ българитѣ за да служи въ черквата ни, нъ молбата му ся отблъсна, като му ся каза, че не е възможно позволението му, догдѣ не признае българската Екзархия, и не прѣдстави разрѣшение отъ Пловдивский български митрополитъ. Гръкоманитѣ рѣшително постжпиха за борба, нъ българитѣ още повече постоянствоваха; тѣ нѣколко пжти искаха съ насила да служи святиня му въ черквата, нъ никакъ неможяха да излѣзатъ на глава съ българитѣ, дори и нѣколко пжти ставаха сбивания за това. Распрята доби ожесточенъ характеръ. Това трая до два мѣсеца и прѣзъ Юлий, когато срокътъ на досегашний имъ свѣщенникъ истече, тѣ условиха новоржкоположений за гръкомански свѣщенникъ. Ксантийский фенер-

ски пастирь, комуто тѣ отъ това ся оплаквали, нѣколко пѫти писва на правителството за да въспрѣ притезанията на българитѣ и ги накаже. И съ такива подобни грьцки срѣдства, тѣ най-послѣ наложиха волята си, и свѣщенникътъ имъ почна да имъ свѣщеннодѣйствова по сѫщий рѣдъ, както и по напрѣдъ пьрвийтъ имъ. Нъ и отстѫпката, която имъ направиха българитѣ за това, стана съ нѣкои условия, които тѣ приѣха да испълнятъ.

Тържествующи отъ побѣдата си, новий имъ пастирь, византийско орѫдие, на скоро забрави положението и длъжноститѣ си и захвана на пълно да разиграва ролята на фенерско исчядие. За малко врѣме, той стана най вьрлъ гонитель на всичко що е българско, като почна да сѣе раздори и интриги противъ българитѣ и всичко да клѣвети въ Ксанти на фенерский си пастирь. Отъ по напрѣдъ при всичкитѣ расправи и борби, грькоманитѣ и българитѣ нѣмаха по мѣжду си личната зависть и гонения и борбата си таяха вътрѣшно, като въ вънкашни обстоятелства дѣйствуваха задружно, когато нѣщо ся касаеше до интересътъ на цѣлата община, нъ щомъ святиня му стана и ся намѣсти за свѣщенникъ, това нѣщо изчезна, и грькоманитѣ явно гонѣха и правѣха всичко въ врѣда на българитѣ. Разбира ся, че като вѣрно фенерско чядо испълняваше точно посланията на Фенерь.

Едничката цель на грькоманитѣ и свѣщенникътъ имъ, съгласно всякидневнитѣ имъ наставления отъ Ксанти, бѣше да ся трудятъ всячески да прѣвличатъ българитѣ, за поврьщание изново въ доилището на фенерската велика черква. По това именно, анатемитѣ и афорезмитѣ лѣтяха като градъ и ся стараяха да заплашватъ непокорнитѣ българи. Простото население отчясти ся като страхуваше отъ тѣхъ, а отчясти постоянствуваше въ запазвание народностьта си. Изникна и схизмата и нашийпастирь П. Насу — нарѣченъ още и папата, захвана да я проповѣдва и съблазнява населението, за да отвори изново щедритѣ кесии на българитѣ за патриаршески палати и кокони, които сладострастия бѣха най-милитѣ и най-святитѣ на спасающитѣ грьцки калугери.

„Оле, тѣзи свѣти старци. | Тѣ ся чудятъ, що да правятъ,
Сборъ отъ грьцки патрици ; | Безвѣрници да нарекѫтъ

Простодушний наши народъ,
За да нѣма съвсѣмъ свобод'.
То ся слѣ на тѣхни глави
Що кореньтъ имъ задави
Тѣ ни наричятъ Афоросъ,
Че нѣма за тѣхъ капаросъ.

Нъ то му врѣме прѣстана,
Че българитѣ не хвана.
Хайде още и схизматици,
Че нѣма за грька парици."

Д. С. Кукумѣвковъ.
Варна, 20-й Н/врий 1872 г.

Като неможиха да привлѣкжтъ нито съ анатеми, нито съ схизма, еретицитѣ (?) българи, тѣ ся въсползуваха отъ една слабость въ характерътъ на наший свѣщеникъ П. Димитръ, който бѣше человѣкъ лѣковѣренъ и слабодушенъ и имаше своята слабость къмъ скжперничеството. Малко по малко, тѣ, (гръкоманитѣ водитили), привлѣкоха наший старецъ и едно съ заплашвания измисленни отъ тѣхъ, друго съ афорезми и трете съ подкупване, го симпатизираха и убиха понятието и волята за своята народность. Българитѣ глѣдатъ, че свѣщенникътъ имъ, който отъ напрѣдъ даваше наставленията за борбата и мразяше тѣзи изверги отъ человѣчеството, извѣднжжь ся промѣнява. Слѣдъ малко, появиха ся и слухове изъ населението, че свѣщенникътъ ни има тѣсни сношения съ гръкоманитѣ и че той е прѣгърналъ гръкоманството. При това святиня му, който отъ напрѣдъ не искаше да чуе и дума за гръкоманитѣ, явно зелъ да проповѣдва тукъ тамъ изъ нашитѣ, да признаватъ волята и чорбаджийството, като прьвъ въ селото, на фанатикътъ гръкоманинъ Радю. Гръкоманитѣ мислили, че като съумѣятъ да привлѣкжтъ на своя страна българский священникъ, и съ това оставятъ българитѣ безъ свѣщенникъ, тѣ лесно ще признаятъ гръкоманский свѣщенникъ и приематъ гръкоманството. Уповани на тая главна, нъ гнила тѣхна идея, тѣ бидоха глупаво излъгани. „**Каквото мисли котката, мишкитѣ го разваляmъ.**" Тоя нашъ немощенъ старецъ, подмаменъ отъ льскавитѣ обѣщания, съвършенно забрави своето происхождение и народность, явно захвана да гони и ненавижда тия, които до днѣсъ сж го хранили.

Кждѣ крайтъ на мѣсецъ Септемврий, българитѣ усѣтиха вѣроломството на благочестивий старецъ и единъ день, тѣ ся събраха въ училището. Слѣдъ като си размѣниха по мѣжду нѣколко думи, рѣшаватъ най послѣ, да викатъ попътъ и узна-

ятъ лично отъ нѣго — каква е работата. Отецъ Димитръ дохожда, нъ какъ, съ растреперани крака: **„паренъ каша, расулъ дуе.“** (нар. пословица). Когато събранието му прѣдложи съ благи и учтиви думи, че тѣ до сега сѫ го имали за водитель народенъ, и че тѣ сѫ съгласни съ нѣговата воля напълно, нъ да опровергае тия слухове, святиня му съ прѣсипналъ гласъ исповѣдалъ гъркоманското си упоение като реклъ: „не мога да рѣша животътъ си, заради вашій инатъ, и ще вѣнчявамъ не само съ грыцки позволителни (вули), нъ и съ францускы да било, за да запазя себи си“[1]). Тая дързка исповѣдь на отчето смутила всички и никой не му проговорилъ вече (можало би и да го потупатъ българската за прѣдателството и смѣлостьта му, нъ святиня му, щомъ изговорилъ думитѣ, излѣзлъ си и си отишълъ).

Събранието отъ това явно узнало, вълкътъ въ агнешка кожа, нъ не искало да постѫпи неблагоразумно. Слѣдъ десетина дни, българитѣ проводиха нѣколко души отъ първенцитѣ ни въ домътъ на новий гръкъ, за да го поканятъ съ добро, да отблъсне и ся отрече отъ гъркоманството си, нъ и тамъ намѣрили сѫщата попска смѣлость. При това да не исключимъ и това, че святиня му заблуденъ по тоя начинъ, стана найвърлъ гонитель на българитѣ и много нѣгови роднини, които отъ напрѣдъ бѣха българи, убѣди ги та приеха гъркоманството, като останаха само 45 кѫщи български.

Българитѣ яростни безъ край отъ прѣдателството и слабодушието на тоя старецъ, на сѫщий день условиха другъ свѣщенникъ, именно П. Метекса Стоевъ отъ малкото селце

---

[1]). Святиня му казалъ тъй, защото гъркоманитѣ съ най-безчеловѣчни срѣдства бѣха постѫпили съ него, доклѣ да го направятъ гъркоманинъ. Още напрѣдъ доклѣ той (П. Димитръ), най-люто гонеше гъркоманитѣ, бѣха го били на срѣдъ пладне и то всрѣдъ селото. Това станало тъй: Еднѫжъ гъркоманскый патронъ Радю, далъ угощение, въ което участвовали по главнитѣ гъркомани въ родѣ Тодоръ Х. Маргаритювъ, Филю Димирювъ и други. Когато главитѣ имъ испущали пара отъ Гюмюрджюнското вино, случила ся та заминва П. Димитръ покрай кѫщата, гдѣто тѣ били. Щомъ видѣли благочестивий старецъ, виното имъ прѣломило яростьта къмъ него, и тѣ изгубватъ съвѣстьта си, скокватъ долѣ реченнитѣ двама, Тодоръ Х. Маргаритювъ и Ф. Димирювъ и ягката завличатъ святиня му до вратнѣ и слѣдъ като го набиватъ добрѣ и ускубватъ бѣли косми отъ брадата му, затварятъ вратитѣ и си отиватъ на пирътъ посрѣщнати като герои. П. Димитръ ся отнасялъ въ правителството и тѣ падатъ виновни. Нъ подъ влиянието на Радю, опрощаватъ ги и си ги освободяватъ. Дѣдо попъ отъ това ся уплаши и прие гъркоманството. Ето византийската подлость!—

Дунюву, человѣкъ съ енергия, патриотизмъ и твьрда воля, който не малко полза принесе на слабата народность въ селото ни.

Слѣдъ дългитѣ черковни борби на наший народъ съ фенерската патриаршия, най послѣ прѣзъ 1870 година, единъ царски ферманъ даде правото и възобновч нашата черковна независимость и българский народъ бързо влѣзе къмъ пжтьтъ на свѣтлината и своя народенъ и умственъ прогрессъ. Като видѣ грьцката патриаршия, че българский народъ вѣчно ся отцѣпи отъ нея и досегашнитѣ безчеловѣчни срѣдства, интриги и лукавства не бидоха въ състояние да смирятъ отъ начяло бурята, най послѣ прибѣгна до онова нейно срѣдство, което фактично и ясно доказа на цѣлъ образованъ свѣтъ до каква безнравственность и помрачение на здравий разумъ, е достигнало положението ѝ като духовна глава. Въпрѣки духътъ на божественното учение, въпрѣки истиннитѣ на Евангелието и православно — черковнитѣ правила и постановления, и въпрѣки правдата и християнската кротость и человѣколюбие, тя намисли да свика ведно съ подвластний си синодъ, нѣщо като вселенски съборъ, въ когото да прогласи българската независима Иерархия за незаконна и българский народъ за еретически(?) Въ своето високоумно изложение, до другитѣ правословно-християнски черкви, тя излагаше безбройни укори, анатеми и измислици, само и само да ги убѣди, за да приемжтъ низскитѣ ѝ прѣдложения. Всякой знае, че и тукъ патриаршеската брадва удари на камъкъ. Другитѣ православни черкви признаха правата на народътъ ни и глупавитѣ претенции на Фенерь, и не само че не приеха прѣдложенията ѝ, нъ дори я посъвѣтваха християнски, да ся остави отъ тия неправедни постжпки и да не прѣдизвиква раздоръ и нѣкое промѣнение въ православната християнска черква. Мракътъ, който бѣше тжй дълбоко затулилъ очитѣ на святитѣ фенерски старци, лесно неможеше да ся отмахне. Нито съвѣтитѣ, нито доказателствата исторически и канонически на цѣлий християнски свѣтъ, нито изобличенията на богослови и святата Евангелска истинна, можиха да отбиятъ грьцката патриаршия отъ гибелний пжть, въ когото тжй злѣ ся бѣше увлѣкла. Тя настоя на инатьтъ и невѣжеството си и направи единъ чисто грьцки съборъ въ Фенерь, отъ нѣйни подвластни калу-

гери, и съ всичката си голота, излѣзе прѣдъ деветнадесятий вѣкъ, като прогласи народътъ ни еретически и духовната ни Иерархия за „**схизматическа** (?).“ И друго нѣщо можеше ли да ся очаква отъ хора безъ умъ и съвѣсть, безъ християнско чювство и понятие, които бѣха родени само да удовлѣтворяватъ своитѣ тѣлесни страсти и да лѣжятъ въ най-грубо невѣжество и интриги? Разбира ся, че това бѣше малко за тѣхъ. Друго нѣмаше съ какво да уплаши народътъ ни, тжй като тя бѣше исчерпила всичкитѣ си подли срѣдства за това, освѣнъ съ измисленната калугерска „**схизма.**“ Въ какво именно ся заключваше тоя византийски **догматикъ**, ще привѣдемъ изъ цѣло отговорътъ на народътъ ни, който испрати въ това врѣме на фенерский папа, въ когото той подробно и фактично оборваше патриаршеската измислица и отлъчвание, за които тя бѣше иждивила не малки срѣдства, за да ги напечята на български и съ това дано подмами изново народътъ ни. Ето отговорътъ, когото споменахъ по горѣ, противъ безмисленний фарисейски 'Ορος:

„Ваше Святейшество,

Прѣблаженний Отче!

„Изъ Вашия дворъ ся чуватъ и разнасятъ разни слухове, тжй като вий сте благоизволили да назовете българитѣ „**схизматици**“. Такъвъ единъ слухъ ся разнесе въ послѣдне врѣме по цѣлъ свѣтъ. Прочее, извинете за свободата ни, съ която ся осмѣлявами да Ви ся изразимъ съвсѣмъ чистосърдечно и не само прѣдъ Васъ, нъ и прѣдъ всичкий свѣтъ, както и Вий не останахте тайни въ мислитѣ си. Газете ако намѣрите за пристойно думитѣ ни, тжй, както и ний вашитѣ. Бждете бодри духомъ и тѣломъ, и не оставяйте да пропаднатъ краснитѣ ви дѣла (ако само ги имате?) прѣди тѣ да сж принесли приличний плодъ. — Когато Ваша свѣтость сте се удостоили да изключвате съ такава висока власть цѣлъ единъ народъ отъ христовата черква, то на вѣрно, вий сте единъ отъ най-мждритѣ Христови намѣстници? Нъ за жалость, християнската черква като не е прѣдадена въ ржцѣтѣ само на васъ, за да ся располагате съ нея по волята Ви, то тогазъ съ постжпкитѣ си, които ежедневно вършите,

вий прѣстжпвате клѣтвата, която прѣди да приемите тоя святъ санъ, сте положили прѣдъ Бога и народа; вий потжпкахте Божественний законъ, който ни учи, да не връщаме зло за зло. Умаловажихте святостьта на чинътъ си и своеволно принудихте всякой християнинъ да ви прѣзира и възненавижда; съ една речь, вий ясно показахте, че сте въ заблуждение . . . . Православната вѣра не може да търпи подобни Архипастири, тя прѣзира тьмнината, слѣдователно, вий сте вече излишни, отъ да ся считате за бранитель и защитникъ на православната вѣра, защото и духомъ и дѣломъ показахте, че нѣмате понятие отъ нѣйното свято и високо учение?—

Ваша Святость!

„Защо отдавате на единъ чуждъ народъ качества, които притѣжявате Вий?... Вий навѣрно, не прѣдвиждате глупостьта си, нъ бждящето, бждете увѣрени, нѣма да остави, отъ да не яви слѣдствието на вашитѣ противохристиянски дѣла. Вий искате да вършите всичко противъ человѣческитѣ убѣждения, нъ Христовата черква скоро ще Ви исключи, отъ да ся наричяте нейна глава. Нъ вий прѣди нея, сами ся исключихте и неправедно ще ся считате за въ бждяще православни, защото православната вѣра не може да има оногова за свой членъ, който и духомъ и дѣломъ покаже, че не е достоенъ за нея, когато вий до толкова сте ослабнали тѣломъ и духомъ, то, не трѣбва ли да се покаете и поправите? Сторете, прочее, клѣтва че за въ бждяще нѣма да нарушавате вече черковнитѣ закони. . . . . ? Защо напротивъ съ разни заплашвания искате да ся показвате за найправедни на свѣта? На кое именно мѣсто въ Святото Писание казва, че българитѣ слѣпо трѣбва да ся покоряватъ на вашата тиранска духовна власть? Съ какво именно показахте, че сте достойни да ся именувате **„Всѐленски Патриархъ“** на свѣта и кой Ви произведе на туй високо достоинство? Кои сж вашитѣ качества, съ които вий ся отличавате въ християнската черква? Намира ли ся въ васъ нѣщо православно, нѣщо Божественно, нѣщо свято? Че вий сте лишени отъ всичко това, явно показватъ вашитѣ мисли, желания и дѣла.

—

Ваша Святость!

„Признайте ся, че не ся намирате въ мрачнитѣ врѣмена на срѣднитѣ вѣкове и не правете раздоръ въ Божията черква. Не е възможно да бѫде человѣкъ добръ и истиненъ християнинъ, ако той не уважава и точно не испълнява християнскитѣ си длъжности. Здравий разумъ се противи, отъ да си присвоява такива убийственни учения, защото лошитѣ мисли, съ които би било завладѣно человѣческото сърдце, не му дозволяватъ да върви въ пѫтьтъ на просвѣщението. Не е възможно на заблуденний да се просвѣти и развие. Такъвъ човѣкъ винаги бива робъ на грубото невѣжество. Християнската вѣра е подкрѣпила наукитѣ, съгласието, любовьта, честьта и всички други добродѣтели на свѣта. Нъ вий, блаженно-лукавий отче, понеже сте прѣзрѣли всички тоя добрини, които сѫ тѣсно свързани съ человѣческий животъ, тó можете да ся считате съвсѣмъ праведно, свободни отъ всички тия обѣзателства към-то православната християнска черква. Можете да прѣзирате свободно всичкитѣ православни народи на свѣта, тѫй като вий не съхранявате Божественнитѣ заповѣди, а всичко вършите за инатъ и отмьщение на християнската черква. Когато вий толкова своеволно ся исключвате отъ православието, като мислите че го защищавате безъ да знаете, че ся опропастявате, трѣбва ли вѣрнитѣ души да послѣдватъ примѣрътъ Ви и да оставятъ Христовата черква, по причина, че убѣжденията имъ не допущатъ да бѫдѫтъ за вѣчно ваши слѣпи орѫдия? Тѣ да ся мѫчятъ и наказватъ, а Вий да си наслаждавате собственнитѣ Ви страсти..................? Такива питания трѣбва да имате винаги прѣдъ вашитѣ умни очи и да ся трудите съ голѣма ревность за рѣшението имъ. Нъ за да сполучите това имъ рѣшение, длъжни сте да ся озарите съ християнското учение, което е запазило неповрѣдимо всичкитѣ Евангелски и Апостолски истинни. Вий ся мечтаете, че сте озарени отъ това Спасителево учение, нъ умътъ Ви ся лъже крайно въ това. Всякой съжалява вашето понижение произведенно отъ самитѣ Васъ и нѣма да Ви прѣзиратъ, ако и да заслужвате най-голѣмо прѣзрѣние. Самата ни вѣра, не ни допуща да паднемъ въ такава крайность, защото съ това би нарушили Божественний си законъ.

Ваша Святость!

„Помислете малко по зрѣло въ дѣлата си; помислете колко горѣщо обича всякой народъ язикътъ си и колко повече вѣрата си. Тогазъ защо искате да потжпчете една народность въ свѣта? Монополъ ли сж народитѣ въ вашитѣ ржцѣ? Защо нарушавате канонитѣ на православната черква? Или съ това мислите да си въздигните вѣченъ памятникъ на душята? Ако единственната ваша целъ е тая, то лесно можете да ся увѣрите, че сте излъгани, като си помислите, че всичко за тукъ е да ся трудимъ за вѣчность. А вѣчность не се получва, ако прѣзираме и газимъ Божественний законъ.

„До днѣшний день, блаженний отче, вий сте ся показвали единъ вѣренъ и искрененъ Архипастиръ на православната черква, и всякой слушаше мждритѣ ви съвѣти, безъ да познава нѣкой лукавитѣ ви мисли, защото сте били покрити съ едно твърдо непрозрачно було; нъ днѣсъ като сте посвѣтили всичкитѣ си способности на умътъ и сърдцето за да служите явно на заблуденнитѣ си страсти и да гоните правдата, то ся ражда безпокойствие въ душята на всякой християнинъ. Вашитѣ дѣла сж много добри (?), макаръ и да мислятъ мнозина, че сж противни на православието и на духътъ на врѣмето. Вий сте единъ отъ най смиреннитѣ Архипастири и можете твърдѣ лесно да ся оправдаете прѣдъ свѣта за учиненната ви погрѣшка, стига само да слушате гласътъ на вѣрванията си и прротивъ материалнитѣ си срѣдства, да стжпите въ право съединение съ източната православна черква, т. е. да прѣзрѣте всичкитѣ наслаждения и въсприемите българско име — да станите български Архипатиръ. А въ тоя случай, нека Ви послужи за насърдчение Н. Св. Св. Іерусалимский Патриархъ, който дѣломъ показа, че е единъ отъ най-миролюбивитѣ архипастири на православната черква. Навѣрно че и цѣлъ Фенерь ще ви послѣдва, когато види че сте прѣдприели пжтьтъ на спасението. А знаете ли, гдѣ се намира тоя пжть на спасението? Отправете ся отъ Фенерь къмъ Ортакьой и тамъ ще намѣрите нашата Екзархия, центрътъ на истинскитѣ Евангелски учения, отъ гдѣто ще ся ползувате доста въ вразумението си, което до сега е било въ дълбока тиня и непроходима бездна. Само по

тоя начинъ ще можете да ся избавите отъ лошитѣ съвѣти, които толкозъ ви помрачяватъ името, и ще имате възможность да бѫдите единъ духовенъ владѣтель на единъ миролюбивъ народъ. Прѣстолътъ ще ви бѫде накитенъ тогава съ лаврови вѣнци, а не съ трѫне както е сега. Много вѣрни и искренни души ще ви хвалятъ и славословятъ; животътъ ще ви бѫде по-радостенъ и по-спокоенъ, нѣма да бѫдите принудени да го съкратявате безъ врѣме. Ако искате да знаете още, гдѣ е истинната христианска православна черква на свѣта, който да е ясно разумѣла Христовата наука, то лесно ще разберете, че тя е твърдѣ запазена у българитѣ.

Ваша Святость!

„Не грижете ся да пращате грьцки владици по българскитѣ епархии, защото българитѣ не могѫтъ да търпятъ еретици за пастири, които своеволно сѫ отстѫпили отъ православието. Нъ потрудете ся да ни испълните желанието, за което, бѫдете увѣренни, че Богъ ще ви благослови прѣдприятието. Той ще ви удостои съ милосьрдието Си, стига само вий да приемите пѫтьтъ къмъ свѣтлината. Наистина, православната черква не прави никакви насилствия на человѣческитѣ убѣждения, нъ съвсѣмъ радостно приема оногова, който желае да ѝ стане членъ; а най много оногова, който веднѫжь вече е билъ нейний вѣренъ привърженникъ. Заради това, най святий отче, не трѣбва да ся колебаете въ мислитѣ си, нъ радостно напрѣдъ! поведете цѣлъ Фенерь както Моисей Израилтянитѣ и вървете право къмъ Ортакьой и Богъ е съ васъ.

„Колкото пакъ ся касае до глупавото ви претендирание, за да си промени нашето духовенство формата за отличие, ний не усѣщаме тая нужда. Вий ако ся нуждаете отъ таквозъ отличие, свободни сте да си накичите по дрѣхитѣ каквито щете знакове отличителни; защото вий, като ся дѣлите отъ да имате духовно сношение съ нашето духовенство, потрѣбно е да имате Вий такива знакове, а не българитѣ, които три пѫти и повече ви молиха да ся вразумите, нъ не приехте. Слѣдователно, ний нѣмаме нужда вече отъ вашитѣ глупости, които сѫ основани върху парични интереси, а не върху духътъ на православието."

(Духов. спис. „Слава" Кн. IV. год. II. 1-й Ноем. 1872. Руссе. Отъ Т. Х. Станчевъ.)

VIII.

1873. — Радостното впечатление на гръкоманитѣ отъ схизмата и новитѣ имъ интриги чрѣзъ нея — Прошение на Ахж-челебийскитѣ българи до Н. Блаженство Българский Екзархъ въ Цариградъ. — Зачисляванието на Ахж-челебийската кааза подъ вѣдомството на Пловдивската Българска епархия. — Гръкоманска подлость въ Д. Райково на 8-ий Февруарий. — Празднуванието на Великдень въ Цариградъ. — Покана отъ Ахж-челебийското население до Н. В. Прѣосвѣщенство Митрополитъ Панарета за да посѣти каазата. — Първото дохождание на народенъ пастиръ (Н. В. Пр. Панаретъ) въ Ахж-челеби, тържественното му посрѣщание отъ населението и прѣбиванието му въ каазата.

Разгласената по тоя начинъ фенерска схизма, която византийский безгрѣшенъ папа измисли за крайно срѣдство, достигна и въ нашето злочесто село, отъ която гръкоманитѣ ся твърдѣ много зарадваха, че тѣ ще бждхтъ спасени въ райтъ, а българтѣ, проклѣти отъ фенерский калугерь, ще наслѣдятъ вѣчна мжка. Тѣ се радваха че благодатьта отъ българитѣ е отнѣмена и дадена тѣмъ. Разбира се, нашето българско население въ тая затънтена българска страна, гнило до тогава подъ толкозъ годишний яремъ на Фенерь, лесно неможеше да се прогласи за съвършенно отцѣпено отъ нѣго и невѣжеството, въ което нѣговитѣ пастири до сега го бѣха държали, лесно вѣрваше глупавитѣ византийски анатеми за отцѣплението имъ. При това, водителитѣ на нашитѣ гръкомани, подстрѣкавани отъ тѣхний интригантинъ Ксантийский патронъ, увеличиха умразата и гоненията си противъ насъ и захванаха едно съ лъжи и интриги, друго съ подкупвания да проповѣдватъ грьцизмътъ и въ другитѣ села въ околията ни. Съ тия си подлости, тѣ ся трудеха да парализиратъ и услабятъ българитѣ и колкото могжтъ да ги приведжтъ изново въ доилището на гладнитѣ фенерски вълци. Разбира ся, че по влиянието и голѣмата имъ подпора, обстоятелствата и не-

развитието на българитѣ, гръкоманитѣ съумѣха да привлѣкѫтъ отъ по затънтенитѣ села по нѣколко заблудени привърженци, нъ това имъ благополучие трая твърдѣ малко врѣме.

Съ тия подли византийски срѣдства, нашитѣ гръкомански идеалисти: П. Насу, П. Димитръ и Радю привлѣкоха въ Г. Райково Митрю Куцувски и зидаритѣ въ махалата називаема „**Пéпалска**;“ въ село Пашмаклий, Кирияновци и Дармонци; въ село Левочево, цинцаринътъ Миху и дюлгеритѣ; въ село Петково, Вълчу кехая Кисьовъ, Митю Томовъ и други нѣколко; въ село Аламидере, Христю Кехая; въ село Чокманово, Стоянъ Кисимовъ, Райчу Макреловъ, Василъ Серезлиевъ, Стайко Чакъровъ и Атанасулата; въ село Пещера нѣколко фамилий. Въ старанията си да въведѫтъ гръцизмътъ и въ Устово, най развитото българско село въ околията ни, бидоха излъгани, защото Устóвци, не само че не дадоха подобно нѣщо въ селото си, нъ и повечето заблудени въ другитѣ села тѣ изкорениха. Въ останалитѣ други български села въ околията ни, като въ Петково, Горно и Долно Дерекьой, при всичкитѣ имъ старания неуспѣха.

Мѣжду всичкитѣ български села въ околията ни, най много заслужва забѣлѣжвания селото Карлуково, което при всичкитѣ заплашвания и интриги, дори и чрѣзъ правителството, отъ страна на нашитѣ гръкомани, устоя най вѣрно и непоколибимо въ своята народность дори и до днѣсъ. Въ нѣго нито единъ можя да ся намѣри, който поне съмнѣние да даде за гръкоманството и много пѫти дава примѣръ и насърдчения за това и на другитѣ села. Това село и до днесь е първото въ околията ни, както отъ къмъ училищата си и голѣма ревность къмъ науката, тѫй и по задружностьта, съгласието и рѣдътъ на селянитѣ му.

Казахме, че нашитѣ гръкомани отъ какъ чуха схизмата, макарь и да не разбираха що значи, горкитѣ отъ заблуждението си, почнаха нѣкакъ явно да странятъ отъ насъ, да не би да имъ ся оскверни православието отъ схизматицитѣ, и съ това тѣ имаха прѣдъ видъ да правятъ нѣкакъ си впечятление на българитѣ, та дано би тѣ да ся уплашятъ и прилѣпятъ при тѣхъ. При всичко това, цельта имъ бѣше глупава и неуспѣшна, като направяха още повече да ги мразятъ и ненавиждатъ братията имъ българи. На 6-й Януарий, Богояв-

ление, сорѣдъ обикновенний черковенъ обичяй, слѣдъ Божествената служба отиваме край селото на изворътъ, нарѣченъ „Топилата“, гдѣто ся извършва Великий Водосвѣтъ. Никогажь до сега не сме ся раздѣляли на подобни обряди. Тоя пѫть нашитѣ православни патриаршески, ся отцѣпиха като кози отъ овцѣ, съ грькоманинътъ имъ свѣщенникъ отъ срѣщната страна, и захванаха по грцки сами обрядътъ, за да не би да си навлѣкѫтъ схизмата, когато сѫ съ насъ. Отъ тогава послѣ, тѣ почнаха да си служятъ на сами и съвършенно ся отцѣпиха отъ насъ. Свѣщенникътъ имъ, който до тогава при всичкитѣ распри, по нѣкой пѫть служяше ведно съ наший свѣщенникъ, сега неприемаше да ся доближява до схизматикътъ. Каква слѣпота! какво заблуждение и невѣжество! „Защо ся хвалишь въ злобата человѣче.“ Възлюбилъ си злото повече отъ доброто; лъжата повече отъ правдата.“ (Псаломъ 51, ст. 1.)

При всичко, че идеитѣ на грьцката патриаршия бѣха вече изчезнали отъ нашата Ахѫ-челебийска кааза, и населението припознало народната ни Иерархия, още нѣмахме назначенъ български митрополитъ и не принадлѣжахме нито на една българска епархия, а пакъ трѣбваше вече да ся приберемъ официялно въ нѣдрата на нашата народна Екзархия и прогласимъ себе си за българи, свободни вече отъ гнилата фенерска патриаршия, за това ся отправихме съ едно пьрво и общо прошение отъ цѣлата ни кааза, до свѣтата Екзархия, за да ни приеме за вѣрни нейни чяда и вчисли подъ вѣдомството на Пловдивската българска Епархия, на която по право и най-близко желаехме да бѫдемъ присъединени. Ето съдържанието на това прошение:

До свѣтата Българска
Екзархия въ Ортакьой —
Цариградъ.

Прошение.

ВАШЕ БЛАЖЕНСТВО!

Въ истичянието на повече отъ единъ вѣкъ, наший български народъ е билъ изложенъ на голѣми страдания и неволи и на многоразлични искушения отъ чюждонародното ни

до сега грьцко духовенство, което съ всичката си лукава дѣятелность е било въ състояние да прѣмахне народностьта ни и ни прѣтопи въ грьцка. Нъ необикновенното тьрѣнние на българинътъ, святостьта и уважението на прѣдѣдната му вѣра, вѣрностьта и високопочитанието му къмъ Августѣйший ни Господарь и баща Султанъ Абдулъ Азизъ Ханъ, сѫ били найдоблестнитѣ ни водители, които съ благородна честность отстраниха непримиримийтъ неприятель и съ това доказаха прѣдъ цѣлъ свѣтъ противоевангелский му духъ, откриха ненаситното му користолюбиво сьрдце, и наконецъ отвориха златнитѣ скрижали на бащиното ни наслѣдство, като ни извѣдоха на день честитъ и спасителенъ.

Тоя блѣсъкъ день ся озари съ всичката си свѣтлина въ свѣтото лице на Ваше Блаженство, когото и считаме вече за истиненъ нашь законенъ пастирь на цѣлий ни български народъ, който глѣда на Васъ като на Самаго Иисуса Христа. Отъ всички български страни, днѣсь ся стичятъ лично и чрѣзъ адреси приближятъ съ прѣклонна глава прѣдъ Ваше Блаженство да попросятъ небесни благословения, да честитятъ възобоновлението на духовната ни Иерархия, съ смирени чювства да ся присъединятъ съ святитѣ Ваши молитви да попросятъ оть Всемогущаго да укрѣпява съ невидимата си дѣсница тоя благочестивъ прѣстолъ и да улесни присъединението на всяка българска душа въ тая духовна сграда, въ която ще ся слуша въ вѣки вѣковъ единъ гласъ: „Азъ сьмь добрий пастирь и познавамъ моитѣ и моитѣ Менѣ познаватъ.“ (Ис. 10, ст. 14).

ВАШЕ БЛАЖЕНСТВО!

Тоя день блѣсна, както лучезарното слънце въ сьрдцата и на покорнитѣ духовни Ваши раби отъ каазата Ахѫ-челебийска, и радостьта, която е оживила чувствата ни, желаемъ да се изразимъ на Ваше Блаженство, като чисти българи и страждущи въ продължението на въпроса отъ грьцкото духовенство. Заради това, сподѣлете ни описанната радость, приимете покорнитѣ ни сърдечни почитания, прострѣте изобилната си благословена дѣсница надъ прѣклоннитѣ ни глави и ни дозволѣте да изложимъ съ смирение най-скъпото си и едничко желание.

Като е явна вече царската воля, открита въ много случаи и въ послѣдно врѣме съ височайший ферманъ, сега офи-

циялно потвърденъ чрѣзъ славний бератъ, за равенството и благополучието въобще на всичкитѣ му смирени поданници, която ся и посрѣщна тая царска воля съ желанието на найвисокитѣ му министри, и което е на конецъ едничкото желание на цѣлъ български народъ, който прѣди всичко прѣдлага прѣдъ мждрото Ваше и високо внимание, ненарушението на тоя ферманъ нито точка. 10-й членъ на тоя царски ферманъ е отворенъ вече и за насъ българитѣ въ Ахж-челебийската кааза, които до сега сме били подъ вѣдомството на Ксантийската грьцка митрополия, да ни приемите и вчислите подъ висшето управление на Българский Екзархатъ и да бждемъ подъ непосрѣдственното управление на Българското Екзархиялно черковно управление въ Пловдивъ. Желанието и просбата ни за това е, защото и административно съставляваме чясть отъ Пловдивский санджякъ и всичкитѣ ни търговски и икономически интереси ни сж свързани съ нѣго. Това наше желание е така сжщо изложено съ особно прошение до нашйй Господарь Султанътъ, потвърдено отъ всичкитѣ въ околията ни българо-православни общини и е прѣпратено чрѣзъ святий Вашь Синодъ. Слѣдователно, днѣсь като сте началникъ, Ваше Блаженство, на Българската Екзархия, имайте отеческитѣ грижи и за насъ Вашитѣ най-покорни чяда, да попросите на жалбата ни испълнението отъ святий Вашь Синодъ и поднесете прѣдъ славното ни царско правителство, като засвидѣтелствувате прѣдъ нѣго вѣрностьта и любовьта, които имаме и ще имаме вѣчно къмъ славний ни баща Султанътъ, и въ сжщето врѣме попросите присъединението на нашата Ахж-челебийска кааза въ кржгътъ на българский Екзархатъ.

Основани Блаженнѣйший ни пастирю, на Вашето мждро внимание, че всякога ще бждете готови, спорѣдъ гласътъ на Евангелието, да ся притечете на помощь за изгубенната овца, смѣемъ да вѣрвами че ще прострете Вашата дѣсница и надъ насъ, да ни благословите и вѣчно приемете за ваши най-покорни духовни чяда.

Цѣлувами святата Ви блаженна дѣсница и просимъ Вашитѣ молитствования и небеснитѣ благословения надъ насъ, най-смиреннитѣ Ви духовни чяда."

1873. Ян/рий 25.

Ахж-челебийска кааза.

Слѣдватъ печатитѣ общински и подписитѣ на слѣднитѣ 13 български села:

Устово, Горне-Райково, Долне-Райково, Петково, Карлуково, Горне-Дерекьой, Долне-Дерекьой, Левочево, Пашмаклий, Чокманово, Пещеря, Аламидере, Бостина.

Нашето прошение ся прие, и Ахж-челеби биде честито да влѣзе подъ вѣдомството на своя народенъ духовенъ глава, Българский Екзархъ. Съ това грьцкитѣ притезяния ся отхвърлиха вѣчно, нъ тѣхнитѣ коварства станаха по ожесточени и по лоши, които почнаха да слѣдватъ противъ насъ, съ по голѣма енергия и дѣятелность.

На 8-й Февруарий, деньтъ на Святаго Великомученика Теодора Сратилата, стана прѣпирня мѣжду българитѣ и грькоманитѣ за черковната служба, като и еднитѣ и другитѣ настояваха да бжде тѣхна. Българитѣ при всичко, че числото имъ бѣше много по малко отъ числото на грькоманитѣ, постоянствоваха силно, като приемаха да служятъ свѣщеницитѣ и отъ двѣтѣ страни заедно. Нъ нашитѣ грькомани, които сж родени само за раздоръ и клѣвети и тоя пжть искаха да покажятъ, до колко византийщината ги е заслѣпила. Като ся увѣриха, че българитѣ по никой начинъ не ще отстжпятъ да бжде службата тѣхна, тѣ прибѣгватъ до най-подлото срѣдство. Грькоманскитѣ водители намислили да накаратъ свѣщенникътъ ни съ бой и сила да неможе да стжпи въ черквата. За тая целъ, тѣ знаяха че българский свѣщенникъ П. Метекса Стоевъ, всяка заранъ дохожда рано отъ село Дунюву, отъ което село бѣше той и родомъ, и че той и тая сутринь трѣбва да дойде рано и влѣзе въ служба. За това тѣ поставятъ на по главнитѣ мѣста стражя, по нѣколцина грькомани, да го уловятъ утриньта и биятъ и съ това да наложятъ волята си. Това распорѣждание, колкото позорно толкова и безчеловѣчно, направили още отъ вечерьта, като били твърдѣ увѣрени въ испълнението му. Тѣ съобщили и на тѣхний свѣщенникъ П. Насу Д. Пашовъ, щото утриньта да иде и влѣзе въ служба безъ страхъ. Клѣтий нашъ отецъ незнаялъ какво му ся крои. Утриньта още отъ срѣдъ нощь, той тръгва отъ Дунюву, нъ си му дошло на умъ да не би гърцитѣ да на-

правятъ нѣкоя измама, та ся отбива отъ другъ кривъ пѫть, тѫй щото гръкоманската стражя неможла да го улови или види. Стражята състояла отъ слѣдующитѣ гръкомански мекерета: на каменний мостъ били Василъ Костадиновъ, Михалъ Стоевъ и Братия Пашови; на Радювитѣ топавици, Куртю Поповъ, Дѣчу Михалювъ, Таку Чикувъ и други нѣколко; на Св. Костадинъ, Ангелъ Димирювъ, Радювий слуга и Насо Беширювъ. Наший свѣщенникъ дойде сутриньта и захвана литургията по български. Слѣдъ малко гръкоманский свѣщенникъ П. Насу дойде въ черквата, увѣренъ и пъленъ съ лукава радость, че ще отслужи патриаршеска служба, и че неговий съперникъ до сега е отишлъ въ адътъ. Щомъ стѫпи въ храмътъ, какво да види! Схизматический попъ е влѣзлъ въ служба. Отъ ядъ и недоумение той би направилъ всичко, що неможиха да направятъ мекеретата имъ стражяри, нъ неможеше нито той, нито пакъ патронитѣ му, защото народътъ постоянно пълнеше храмътъ. Грьцката злоба и несполука кипеше отъ ярость, нъ подлий имъ планъ за голѣмо тѣхно нещастие неможи да ся осѫществи. Ето до каква подлость може да измисли великата православна черква и нейнитѣ най-истинни християни. Това ли е учението на Фенерь? Такова ли е християнството, человѣколюбието и разумътъ на непогрѣшимий грьцки патрика?

Българитѣ и тоя пѫть побѣдители на коварнитѣ гръкомански примки, цѣлий день тържествуваха, нъ тая гръкоманска подлость не излизаше отъ устата на никого.

На Великдень, нашитѣ гръкомани, пакъ тѫй сѫщо поискаха да направятъ сѫщата подлость, която на 8-й Февруарий неможиха, нъ и тоя пѫть брадвата имъ удари на камъкъ. Нашитѣ гръкомани, фенерски исчядия, мислѣха поне въ Райково да отмьстятъ на българитѣ и уталожятъ злобата си, за гдѣто българитѣ най-тържественно отпразднували начело съ народний си Екзархъ, въ столицата на Фенерь и подъ носътъ на византийский папа. Ето що бѣлѣжеше издаваемий тогава въ Цариградъ В. **„Македония“** за празднуванието на тогавашний Великдень въ столицата на империята:

„За първъ пѫть въ този день, българитѣ въ Цариградъ присѫтствували на Архиерейска служба съ Екзархъ отъ родътъ ни. Негово Блаженство по срѣдъ нощь пристигна отъ Ортакьой въ Фенерь, и всрѣдъ многобройно множество народъ

отслужи божественната служба, като имаше за съслужители Т. Т. Пр. Пр. Митрополититѣ Скопский Г. Доротей и Охридский Г. Натанаила. Слѣдъ службата, Негово Блаженство обѣдва въ кѫщата на Н. Родолюбие Г. Хр. П. Тъпчилещовъ, гдѣто и остана до Второ Въскресение. На пладнѣ, безъ прѣувеличение, имало отъ 4 до 5 хиляди народъ, тѫй щото растоянието отъ Фенерь до . . . . . . черковний дворъ и черквата бѣха пълни съ българи. Въ Ортакьой българитѣ ся черкували въ Екзархийский домъ, гдѣто Св. Пелагонийский служилъ заедно съ Т. Т. Пр. Пр. Архимандрита Нила Изворовъ и Г. Кесария, и тѫй всичко ся свърши мирно и весело отъ наша страна. Нъ то не било тѫй за грьцитѣ. Смутени до край, отъ това гдѣто българитѣ ся показватъ хладнокръвни и прѣзиратъ схизмата имъ, тѣ останаха като отъ гръмъ ударени, при извѣстието, че Н. Бл. Иерусалимский Патриархъ ходилъ да се черкува въ черквата на Русського посолство, още че Русското духовенство въ палатътъ при богослужението си приимало благословията на Н. Блаженство."

Дойде 11-й Май, деньтъ на пьрвитѣ български просвѣтители Св. Кирилъ и Методий и българинътъ въ славянскитѣ родопи, за прьвъ пѫть почете паметьта на тия двѣ слънца славянски, на които византийскитѣ старци искаха да подсебятъ свѣтлината. Българинътъ и въ Ахѫ-челеби трѣбваше да покаже, че той твърдѣ добрѣ познава своя язикъ и народность. Нашитѣ българи въ Райково ся бѣха распорѣдили още отъ два дни напрѣдъ, за да отпразднуватъ колкото ся може по бляскаво тоя чисто народенъ праздникъ. Училището бѣше накичено отъ вънъ и вътрѣ съ цвѣтя и сутриньта народътъ бѣше прѣпълнилъ храмътъ на Божественната служба. Слѣдъ отпустъ всичкий народъ на чело съ свѣщенникътъ ни, учительтъ съ ученицитѣ ся отправиха въ училището, гдѣто стана водосвѣтътъ и учительтъ ни Стою Атанасовъ изрече пьрвото българско слово за животътъ и дѣлата на славнитѣ учители. Тьржеството цѣлъ день изъ селото ни бѣше неописуемо. Напротивъ пакъ, послѣдователитѣ на Фенерь, тия наши заслѣпени братия, за да докажятъ още по ясно, до колко тѣ сѫ изгубили чювствата си на человѣци, цѣлий день отъ зори работиха и който нѣмаше работа, намѣри си да работи само и само за инать.

При всичко, че искрата за народностьта ни и черковната ни независимость, събуди заспалий народенъ духъ и въ тия закрити страни, при всичко, че ний бѣхме отхвърлили робството си на Фенерь вѣчно, нъ нѣмахме още никакво черковно устройство и страната ни не бѣше посѣщавана отъ български Архипастирь. Нуждно бѣше и първа наша грижа, слѣдъ освобождението си отъ грьцката патриаршия, бѣше, да ся поурѣдимъ, поустроимъ и трьгнемъ и ний като народъ въ пѫтьтъ на прогресътъ и свѣтлината. Вслѣдствие на това, ний вече бѣхме прогласени и вчислени подъ вѣдомството на Пловдивската българска Митрополия, и нашитѣ първенци отъ всичкитѣ села въ околията ни, ся бѣха събрали на 29-й Май въ Устово, за да размислятъ и поканятъ наший прьвъ народенъ духовенъ началникъ, за да посѣти страната ни. Въ това събрание, ся бѣше рѣшило да ся призове Пловдивский българский Митрополитъ за Петровденъ, защото нашитѣ Ахѫ-челебийски българи прѣзъ другото врѣме на годината отсѫтствоватъ по чужбина, а ся стичатъ по това врѣме у дома си. За тая целъ ся направи и испрати слѣдоющето писмо:

„До Негово Високопрѣосвѣщенство Г-на Г-на Панарета Пловдивский Българский Митрополитъ
Въ Пловдивъ.

Прѣосвященний ни Пастирю!

„Тѫй като врѣмето приближи Петровдень и нашето българско население въ подвѣдомственната Ви Ахѫ-челебийска кааза, е въ крайна надѣжда и желание отъ Вашето посѣщение страната ни, заради това, ний първенци отъ подписанитѣ по долѣ български села, въ събранието си отъ 29-й Май настояща година, рѣшихме едногласно, да поканимъ и попросимъ най смиренно присѫтствието на Ваше Високо Прѣосвѣщенство въ каазата ни, нѣколко дни прѣди Петровдень. Народътъ съ нетърпение очаква, както овци пастиря си, който да поеме повѣренното си стадо къмъ добрата паша. Въ противенъ случяй, народътъ ни ще падне въ голѣмо съмнѣние и отчаяние. Вий познавате добрѣ старий обичяй на нашето население, което всичко ся стичя за Петровдень отъ чужби-

на, а особенно тая година, като е увѣренно, че ще види лично духовний си пастирь, Ваше Високо Прѣосвѣщенство. За това, молимъ най-покорно Ваше В. Прѣосвѣщенство, ако и да сте затруднени съ прѣмного работи, нъ врѣмето и обстоятелствата изискватъ чясъ по напрѣдъ да видимъ свѣщенното Ви лице, за да не бѫдемъ посрамени прѣдъ народътъ ни, и да не би съ това противницитѣ ни да намѣрятъ врѣме и захванатъ по дѣятелно своитѣ гибелни за насъ дѣйствия, и съ това да ся появятъ нови затруднения и заплитания. Освѣнь горнитѣ съображения, нуждата изисква да посѣтите каазата ни и за това, че двѣ новосъградени черкви, въ Фатово и Бостина, очакватъ Васъ за освѣщението имъ, както сме Ви и явили особно за тѣхъ.

Като въздаваме надѣждитѣ си на Васъ, цѣлувами свѣтата Ви дѣсница и просимъ Вашитѣ молитствувания, и небеснитѣ благословения, сме Ваши най покорни и смиренни во Христѣ чяда!“

Ахж-челебийска кааза
Устово.
1873 Май 29.

Слѣдватъ общинскитѣ печяти и чястни подписи.

Нашето толкозъ годишно ожидание ся испълни, и толкозъ годишнитѣ ни страдания подъ умразното фенерско духовенство, сега ся увѣнчяха съ освобождение и душевна неизразима радость. Писменната ни просба се прие и на 20-й Іуний прияхме отговоръ отъ любимий си Архипастиръ, че съ Божията воля ще пристигне за реченното отъ насъ врѣме, Петровдень. На 25-й сѫщаго, пристигна второ извѣстие, че Негово Високо Прѣосвѣщенство ще потѣгли отъ Пловдивъ на 27-й того и на другий день ще бѫде въ Устово. Каква неописуема радость! Какво душевно вълнение! Едвамъ въ толкогодишнитѣ ни робувания въ толкогодишното пѫшкание и тѫпчяние народностьта ни, върховетѣ на родопитѣ, коритото на славянската Арда, българинътъ въ тоя затънтенъ планински край, ще види съ очитѣ си освобождението си и познае своята народность, язикъ, вѣра, история и самостоятелность духовна. И кое българско сърдце, не би пролѣло двѣ капки сълзи отъ радость? Коя българска душя не би провъзнасяла молитвитѣ си и благодаренията си Богу? Когато прѣдъ него

блѣсва свѣтлината на днѣшний деветнадесятий вѣкъ, свѣтлина за наука, свобода и равенство?

Щомъ населението ся извѣсти, че многоочякваний гостенинъ ще пристигне въ Устово на 28-й того, почна да ся стичя още отъ 26-й въ това българско село, и на 28-й въ деньтъ, когато Н. В. Прѣосвѣщенство щеше да пристигне, всичкий народъ, мѫжие, жени, дѣца бѣха прѣпълнили домоветѣ и улицитѣ на Устово, така щото прѣдставляваше една картина твърдѣ очарователна. Устовци отъ своя страна ся бѣха распорѣдили и бѣха мобилирали най добрата кѫща за духовний ни пастирь, улицитѣ на всѫдѣ бѣха помѣтени и урѣдени, а нѣкой накичени съ цвѣтя. На крайтъ селото, отъ гдѣто Негово В. Прѣосвѣщенство щеше да дойде, бѣха издигнали триумфални врата съ златенъ надписъ: **„Благословенъ грядий во имя Господне“**, а отъ другата страна: **„Добрѣ дошли свѣтий Владико.“** По-пладнѣ улицитѣ бѣха прѣпълнени съ народъ, отъ Устово, дори до селото Бостина, нѣщо на единъ чясъ растояние, а нѣкой бѣха отишли дори до Чепеларе—6 чяса отъ Устово. При вратата бѣха нарѣдени всичкитѣ отъ каазата ни свѣщенници, облѣчени въ свѣщеннитѣ си одѣжди, а отъ другата страна ученицитѣ съ учителитѣ и съ цвѣтя въ рѫцѣтѣ. Всичко това бѣше нѣщо необикновенно въ Ахѫ-челеби, праздникъ най-тържественъ и радость не бивала другъ пѫть.

Чясътъ кѫдѣ 9 по турски отъ вечерьта, тъкмо когато слънцето наближаваше планинскитѣ зелени върхове, да скрие лучитѣ си задъ тѣхъ, ето че се зададе множеството съ свитата на Негово В. Прѣосвѣщенство, въ сѫщий чясъ камбанитѣ зазвучяха, ученицитѣ викнаха народнитѣ пѣсни и народътъ съ прѣпълнени отъ радость очи, кръстеше ся и въздаваше хваление Богу, за гдѣто Той го е сподобилъ да дочяка своята народна духовна независимость, своитѣ народни пастири. Негово В. Прѣосвѣщенство, възсѣдналъ на добрѣ окиченъ бѣлъ конь, съ петь шесть правителственни жандари и чиновници[1]), дойде при вратитѣ и ся спрѣ прѣдъ множеството да ги благослови. Отъ тукъ послѣдванъ съ сѫщото

---

[1]). Нашето околийско управление, бѣше ся распорѣдило и бѣше пратило отъ своя страна депутация — чиновници — съ жандарми за да придружатъ Негово В. Прѣосвященство още отъ Чепеларе.

множество и пѣвческий хоръ, слѣзе отъ коньтъ си при приготвенний домъ, гдѣто съ едно краснорѣчиво слово очърта освобождението ни отъ грьцкото духовенство и снабдяването ни съ народна черковна Іерархия, а по това поблагодари на населението, че е въсхитенъ отъ блѣскавото му посрѣщание, посрѣщание на първий народенъ пастирь. Думитѣ на Негово В. Прѣосвѣщенство направиха всичкий народъ да просълзи отъ радость, защото първий пѫть, той чуе думи на язикътъ си и на народний си духовѣнъ началникъ.

На другий день се отслужи първата Архиерейска служба въ храмътъ на Св. Николая, а на 30-й Іуний втора въ храмътъ на Св. Богородица въ Устово. Отъ Устово, слѣдъ нѣколко дни отиде въ село Пашмаклий, гдѣто чиновницитѣ и каймакамътъ посрѣщнаха твърдѣ блѣскаво Българский Архиерей и гдѣто Н. В. Пр. отслужи въ черквата Св. Георгий. Отъ тамъ служи и въ селото Горне-Райково, и на 7-й Іулий дойде и въ нашето грькомано-българско село Д. Райково. На другий день 8-й сѫщаго, службата стана тържественна, нъ нашитѣ грькомани, нито единъ излѣзе отъ кѫщата си, прѣзъ всичкото врѣме на прѣбиванието му тукъ. Негово В. Прѣосвѣщенство се отнесе съ тѣхъ братски и твърдѣ снисходително.

На 9-й Іуний, стана освѣщението на черквата въ село Бостина, гдѣто всичкото население не само отъ Ахѫ-челебийската кааза, нъ и отъ Деридере, Габрово и Рупчоската околия, ся бѣше стекло.

Отъ Бостина Негово В. Прѣосвѣщенство, обиколи всичкитѣ български села: Карлуково, Петково, Горне и Долне Дерекьой, Левочево, Чокманово[1]) и Аламидере и на всякѫдѣ, той биде посрѣщанъ съ неописуема радость и тържественность. На всякѫдѣ, той най-любезно и най учтиво поучяваше и насьрдчяваше въсхитеното население.

---

[1]). Тукъ му е мѣстото да спомѣнемъ и за тия извѣяни патрикови попчета въ това село, които за срамъ на человѣчеството и грѣхъ прѣдъ Божието учение и истинна, носятъ черни калимавки и иматъ името свѣщенници и то на православний Фенерь и до днѣсъ. Единий ся наричя П. Димитръ Кѫрджялията, а другий П. Стефанъ. Когато Н. В. П. Панаретъ билъ въ селото Чокманово, тѣмъ ако и да било съобщено още отъ вечерьта по начинъ твърдѣ благороденъ, обаче неприели да отидатъ и ся явятъ прѣдъ Н. В. Прѣосвѣщенство, а утриньта въ зори напълнили едно бурепце (1 ока) патрикова мастика по примѣрътъ на святитѣ фенерски старци и отищли задъ селото при единъ

На 16-й Иулий ся извърши освѣщението на втората черква въ селцето Фатово, гдѣто стана съ сѫщата бляскавость и множество, както и въ Бостина. Нашитѣ фенерски послѣдователи — **„Слѣпцъ слѣпеца води и двамата въ ямата“** — и тоя пѫть отъ ядъ щѣха да ся пръснатъ, а особенно водителитѣ имъ. Гръкоманинътъ ни Радю, лично увѣщаваше, па дори и заплашваше населението ни (разбира ся, че тѣхното) да не отива на освѣщението схизматическо. Нъ въпрѣки тия му клевети, мнозина го не послушаха.

Слѣдъ свършванието на това и слѣдъ заобикалянието на всичкитѣ села въ околията ни, Н. В. Прѣосвѣщенство събра всичкитѣ първенци въ Устово и свѣщеницитѣ ни, и слѣдъ дълги наставления, опрѣдели ся Централна Българска Община, състояща отъ по единъ двама членове отъ всяко село, която да има грижята за напрѣдъ, за всички общински дѣла. Назначи ся и мѣстенъ Архиерейский Намѣстникъ — свѣщенникътъ Устовски П. Василъ Аврамовъ, человѣкъ съ енергиченъ умъ и рѣдки способности.

Негово Високо Прѣосвѣщенство, слѣдъ като поурѣди едно друго, наближи врѣмето за да ся завърне въ Пловдивъ. Населението трогнато отъ неисказана радость не му бѣше добрѣ да ги остави. Съ сѫщата блѣскавость и тържественность и съ сълзи на очитѣ си, испрати достойний си Архипастиръ, който замина, прѣзъ правителството въ Пашмаклий, гдѣто посрѣщанието и испращанието му отъ чиновницитѣ бѣше твърдѣ учтиво и на 26 Иулий замина за Пловдивъ прѣзъ Широка-лѫка.

Отъ тогава послѣ българската народность, толкозъ жестоко тъпчяна и забравена въ Ахѫ-челеби, доби своята сила и тръгна въ пѫтьтъ на науката. По всичкитѣ села ся отвориха български училища съ способни учители, общинскитѣ дѣла тръгнаха въ правилний си рѣдъ, и българинътъ въ долината на историческата Арда, призна своята самостоятелность, народна и духовна независимость.

студенъ изворъ, гдѣто стояли до вечерьта въ благочестиви размишления за православното происхождение на още по православната тѣмъ бѣла рада. Святинята на Фенерь, православието на мастиката и извѣтрялитѣ имъ отъ нея мозъци, не имъ позволявали да зиматъ участие и да ся приближятъ при неподобни тѣмъ владици, а още повече схизматици. Ако би да би имъ пратилъ дѣдо Панаретъ нѣкое шише отъ православна мастика, то би осѫдили и самаго Христа тогава, и би отишли при нѣго. Блазѣ на Вселенната майка, че може още да ся гордѣе и до днѣсь, съ тия шарлатани и невѣжи попчета, членове на 'Μεγάλη 'Εκκλησία и на 'Ελληνικῶν 'Γένους.

IX.

1874. — Борбата мѣжду женитѣ (българки и грькоманки) въ черквата на Великдень. — Ржкополаганието за свѣщенникъ П. Никола Т. Маврудиевъ на българитѣ въ Д. Райково.—Дохождането на новий Ксантийски грьцки митрополитъ Калиника въ Д. Райково. -- Борба мѣжду грькомани и българи въ Д. Райково за нѣго. — Калиниковитѣ гнусни дѣла и убиванието на българинътъ Никола В. Чешитевъ отъ подкупенната чета на тоя Фенерски калугерь. — Слѣдствията на тая кървава сцѣна и арестуванието на подозренний въ убийството Радювъ синъ Михаилъ и другаритѣ му. — Нови расприи за раздѣлявание на черковнитѣ служби мѣжду грькомани и българи.

Кознодѣйствата и интригитѣ на нашитѣ патриаршески исчядия захванаха пакъ своитѣ дѣйствия, като че ли тѣ бѣха родени само за интриги и лукавства. И разбира ся, че тѣзи хора повлѣчени веднжжь отъ елинската велика майка (?) неможяха друго яче да приематъ благословията си и папскитѣ индулгенций, освѣнъ съ интриги противъ братията си.

Измина, ся зимата, настжпи пролѣть и наближиха тържественнитѣ Великденски праздници. Както всякога, тжй и сега българитѣ наши не изгубиха своето постоянство и мжжество прѣдъ грькоманскитѣ планове. За Великдень нашитѣ православни чяда желаяха и настояваха да отслужи тѣхний свѣщенникъ, обаче, нашитѣ бьлгари неприѣха. Сутриньта на Въскресение нагласениятъ нашъ свѣщенникъ испрѣдвари и влѣзе въ служба, която стана тържественна, пакъ по нашята воля. Грькоманитѣ ся разяриха до крайность отъ тая имъ несполука([1]) и за второ Въскресение произлѣзе борбата пакъ

---

[1]). Сутриньта като не сполучиха нашитѣ противници отъ инать и фанатизмъ тѣ заедно съ свѣщенницитѣ си П. Димитръ и П. Анастасъ ся събраха въ кжщата на старий свѣщенникъ, гдѣто на потонътъ поставили масса и свѣщенницитѣ извършили послѣдованието по благочестивий (?) елински язикъ. На отпустъ нѣмали нафора, та една грькоманка Вълчовица . . . намѣрила една отъ Иерусалимъ донесена просфора, която свѣщенницитѣ сподѣлили на православнитѣ грькомани. Всякой който заминавалъ за черква покрай

изново между тѣхъ и насъ, като настояваха по всякакъвъ начинъ да бѫде тѣхний свѣщенникъ и по грьцки язикъ. Нашитѣ съ постоянството си, най послѣ не дадоха на грькоманский свѣщенникъ да встѫпи въ черквата.

Нъ може ли византийский заслѣпенъ синъ да търпи? Има ли нѣгдѣ случяй, гдѣто тѣхното лукаство и раздоръ да не вземе участие? Ето още едно доказателство за безхарактерностьта и человѣческий излишькъ на тия познати хора. Вечернята почна пакъ съ нашийй свѣщенникъ и съ сѫщото тържество както и сутриньта, и грькоманитѣ отъ ядъ като неможяха да направятъ нѣщо, тѣ бѣха рѣшили да направятъ смущение, за която цель бѣха нагласили нѣкой отъ по първитѣ грькомански жени за да дадѫтъ поводъ за това вѫтрѣ въ Божий храмъ и съ това да нарушятъ рѣдътъ. Ето какъ стана тая грьцка комедия.

Когато свѣщенникътъ ни по обичяйтъ излѣзе отъ олтарьтъ съ кадилницата да кади темянъ, слѣдъ като измина мѫжетѣ и отиде въ западната чясть да кади, гдѣто стоятъ (обикновенно по насъ) женитѣ, изведнѫжь ся спущатъ първитѣ грькомански жени, патриаршески амазонки, върху свѣщенникътъ и закачятъ кадилницата. Свѣщенникътъ ни задържа кадилницата, която скѫсватъ на двѣ чясти, едната въ рѫцѣтѣ на женитѣ, а другата у свѣщенникътъ, когото въ сѫщото врѣме захващатъ и да биятъ. Тия отлични геройки бѣха: Мара Х. Костова, Радювица и Тодора Маргаритева. Нъ нашитѣ българки не оставиха току тѫй грькоманкитѣ. Щомъ виждатъ това, изведнѫжь ся спущатъ върху грькоманкитѣ, зематъ кадилницата, отблъскватъ ги и освобождаватъ свѣщенникътъ. Въ това врѣме започва борбата и една отъ първитѣ българки, Райчювица Близнакова се наранява отъ тоя женски бой. Мѫжетѣ като видѣха смущението въ женитѣ, тръгватъ къмъ тѣхъ за да ги помирятъ, нъ грькоманитѣ скокватъ разярени и въ това врѣме захваналъ ожесточенъ бой, кой съ свѣщи, кой съ рѫцѣ, който трая около единъ чясъ вътрѣ въ

кѫщата учудваше ся на тия инатчии християне и съ тѣхнитѣ колкото глупави, толкова и смѣшни комедий. Въ това послѣдование участвовали първенцитѣ грькомани: Радю, Митрю Куцувски, и синъ му Насю, Коло Хутю, Тодоръ Х. Маргаритевъ, Димо Бадювъ, Тодоръ Гьорджю, пѣвцитѣ грькомански: Куртю Поповъ, Х. Коваки и други нѣколко прости грькомани и грькоманки.

храмътъ, като ся свърши съ побѣдата на българитѣ, които истикаха гръкоманитѣ вънъ отъ черквата. Рѣдътъ ся въдвори и вечерната ся извърши пакъ по нашата воля и побѣда.

На вторий день нашитѣ отидоха да заявятъ на правителството въ Пашмаклий, нъ гръкоманитѣ подкупили каймакамътъ и кадията, които ги помириха съ добро, защото распрята била мѣжду женитѣ.

Отъ тая борба послѣ, нашитѣ гръкомани захванаха още по дѣятелно да работятъ и всякакъ трьсяха причини за раздоръ.

За да ги не оскверни схизмата произведена отъ тѣхнитѣ елински калугери, тѣ на 21-ий Май, деньтъ на Св. Костадинъ (тукъ още отъ първо врѣме има обичяй да излиза населението на мѣстностьта називаема съ сѫщото име, гдѣто става водосвѣтъ), ся отцѣпиха отъ насъ и свѣщеникътъ имъ свѣти вода особенно на тѣхъ по православний грьцки язикъ.

До това врѣме нашитѣ българи въ Долно Райково имаха свѣщенници все отъ други села, които неможяха да знаятъ добрѣ общинскитѣ дѣла и навицитѣ на населението ни, при това и слабото имъ развитие не бѣше въ състояние да рѫководи добрѣ постояннитѣ борби съ грьцизмътъ. За това именно нашитѣ пожелаха да си рѫкоположатъ свой отъ селото си свѣщенникъ и отъ български Епископъ. За такъвъ се избра Г-нъ Никола Т. Мавродиевъ, человѣкъ интелегентенъ и отличенъ по своето родолюбие и патриотизмъ. За тая целъ нашитѣ първенци ся събраха на 2-ий Юний въ домътъ на Стою К. Бобутановъ за да обсѫдятъ и приложятъ въ дѣйствие желанието си. Казанниятъ по горѣ кандидатъ, (който въ това врѣме бѣше учитель въ селото ни), ся одобри и прие съ радость отъ всички, и въ сѫщото врѣме пожелаха щото чясъ по скоро да ся отправи за въ Пловдивъ. На 6-ий Юний милостьта му пристигна въ Пловдивската българска митрополия и на 8-ий сѫщаго билъ рѫкоположенъ свѣщенникъ отъ Н. Пр. Гервасий Левкийски. На 29-ий Юний новий ни свѣщенникъ пристигна въ селото ни, отъ което врѣме и до днѣсъ святиня му ни служи и като свѣщенникъ и като водитель въ народната ни съ елинизмътъ борба.

Въ крайтъ на мѣсецъ Юний бѣше пристигналъ въ каазата ни Ксантийский грьцки митрополитъ, едно да пообиколи вѣрното си стадо въ Райково и друго да ся постарае съ ка-

квито срѣдства и да било, да испълни онова, което неговитѣ прѣдшественници неуспѣха; т. е. съ сила да вкара въ елинската камара, схизматицитѣ българи.

Гнѣздото и свърталището на всички византийски пропагандисти въ тоя нещастенъ български край бѣше злочестото Д. Райково, за това и патриаршеский пастирь Калиникъ (тжй ся наричяше тоя грьцки извергъ), ся спрѣ право у нашитѣ грькомани. Ние твърдѣ добрѣ знаяхме, че щомъ дойдеше грьцки владика, било въ селото ни, било въ каазата ни, все щѣше да стане раздоръ и борба мѣжду двата елемента.

Съ дохождането му въ селото ни и святиня му поиска да служи на 8-ий Юлий въ черквата ни, а грькоманитѣ като знаяха, че ний не ще имъ позволимъ, тѣ бѣха прибѣгнали пакъ до своитѣ подли срѣдства, именно подкупили бѣха каймакамътъ и по влиятелнитѣ въ правителството турци за да ни накаратъ съ сила да имъ позволимъ.

Калиникъ ся приготви да служи въ черквата ни, а нашитѣ ся отнесоха съ протестъ въ мѣстното правителство въ Пашмаклий. Въ отговоръ на това, каймакамътъ казалъ, че ще пита въ Пловдивъ Мютесарифина и каквото му заповѣда той, това ще бжде. Отъ това нашитѣ узнаха че и правителството е съ грькоманитѣ, тжй като всичкий съвѣтъ въ конакътъ защитилъ Калиника. Нъ нашитѣ прибѣгнаха до други срѣдства като рѣшиха всичко, само да защитятъ своитѣ си народни права. Тѣ увѣдомиха въ Горне-Райково и Устово и поискаха отъ тѣхъ помощь за да ся противятъ и не оставятъ грьцкий калугерь да служи въ черквата ни. За тая цѣлъ, нашитѣ въ сжббота вечерь затвориха черквата и зимаха ключоветѣ у тѣхъ. Когато дойде врѣме за вечерня, грькоманитѣ потрьсиха ключоветѣ тукъ тамъ и най послѣ ся увѣриха че тѣ сж скрити нарочно отъ насъ. Отъ ядъ тѣ щѣха да умржтъ. Като луди ся развикаха изъ селото и донесоха брадви, желѣза и пр. и захванаха да чюпятъ черковнитѣ врата, а въ това врѣме хорището до черквата, бѣше прѣпълнено съ грькомани. [1]) При всичкитѣ имъ усилия да счупятъ вратата, обаче, за

[1]). На черковнитѣ врата и до днѣсъ си стоятъ знаковетѣ (дупкитѣ) отъ кюскийтѣ желѣзни, съ които ся трудяха да ги счупятъ. Героитѣ, които удряха вратата въ честь на православието бѣха слѣдующитѣ: Х. Коста, Нико Кара-Кехая, Дечю Михалювъ, Филю Димирювъ, Тодоръ Капитанъ и други нѣколцина.

чудо неуспѣха. Въ това врѣме дойде и каймакамътъ отъ Пашмаклий, когото гръкоманитѣ бѣха извѣстили и повикали по напрѣдъ да ги защити. Той събра всичкитѣ българи и захвапа да ги убѣждава за да дадѫтъ ключоветѣ отъ черквата, и отпустнатъ грьцкий владика да отслужи. Нашитѣ му отговориха че не могѫтъ да му позволятъ, тѫй като черквата е обща и на двѣтѣ страни. Като ся увѣри и каймакамътъ, че по никакъвъ начинъ не ще му допустнемъ да служи Калиникъ, отиде си ядосанъ чясътъ по 12 вечерьта въ Пашмаклий, като каза на нашитѣ: „**Сизъ вермиюрсунузъ Калиникъ ефенди клисея гирсинъ, анджакъ ишъ фена оладжакъ.**“ Отъ тия думи ние разбрахме, че той отиде да приготви помощь на Калиника, за да ни накаратъ съ сила да отворимъ черквата.

Сутриньта въ Недѣля на 8-й Юлий, почнаха да се стичатъ българитѣ отъ Устово и Горне-Райково и заедно съ нашитѣ събраха ся всичкитѣ прѣдъ черквата на хорището. Въ това врѣме дойдоха и гръкоманитѣ и почнаха да искатъ пакъ да чупятъ черковнитѣ врата, нъ нашитѣ не имъ позволиха. Тогава захванаха да се каратъ едни други догдѣ най послѣ ся и сблъскаха по мѣжду си и нашитѣ накараха гръкоманитѣ да ся разбѣгатъ и испокриятъ въ домоветѣ си, като ся пукаха отъ ядъ, че пастирьтъ имъ неможя да влѣзе въ черквата и служи.

Калиникъ, тоя византийски пропагандистъ, бѣше на квартира въ домътъ на гръкоманинътъ Райчю Оджаковъ, гдѣто бѣше свикалъ на съвѣщание водителитѣ гръкомански: Радя, Колю Бояджиевъ, Митрю Куцувски, Тодоръ Х. Маргаритевъ и други още нѣкои, които като видѣха, че немогѫтъ да наложатъ волята си и врѣмето за служба мина, тѫй като бѣше вече пладнѣ, тѣ отъ ядъ и фанатизмъ испратили извѣстие на подкупенний отъ тѣхъ каймакаминъ, за да имъ пристигне на помощь и избиятъ тѣзи схизматици българи.

Множеството наши, слѣдъ като отблъснаха гръкоманитѣ отъ черквата, отправили ся бѣха всичкитѣ прѣдъ квартирата гдѣто бѣше Калиникъ, за да му докажятъ, че българинътъ въ Ахѫ-челеби е вече свободенъ отъ кръвнишкитѣ ноктѣ на омразната елинска патриаршия; че той познава своята народность, язикъ и народни пастири, на които той ще служи за

напрѣдъ и че слѣдователно, не ще вече да встжпва кракътъ въ огнищата му на омръзнали византийски калугери, на които едничката целъ е да наносятъ раздоръ и смущение мѣжду мирното българско население. Въ всичкото това врѣме тоя антихристъ стоя заключенъ въ кжщата безъ да ся покаже на вънъ, като въ сжщото врѣме кроялъ своитѣ подли и безчеловѣчни замисли.

Пламналата вражда на търпеливий българинъ къмъ тая гнила грьцка кошара оть безчеловѣчни и фанатици тирани — грьцки калугери — които толкова врѣме бѣше доила и слѣпила клѣтий ни народъ, мжчно можеше да ся уталожи. Нѣкой отъ нашитѣ първенци убѣдиха множеството (защото ся бояха да не би да направятъ нѣкое смущение), което и захвана да се разотива. Нъ ето ти извѣднжжъ подкупенната помощь отъ неубозданни помаци—турци—съ сопи около 100 души отъ Горне-Райково и Пашмаклий, които бѣше испратилъ и нагласилъ приятельтъ на Калиниковитѣ жълтички, каймакаминътъ, напълнватъ селото ни и отиватъ право въ кжщата, гдѣто патриаршеский герой стоеше, за да получятъ понататъшната заповѣдь на безчеловѣчний калугерь. Щомъ Калиникъ и грькоманитѣ ги видѣли, кипнали отъ радость че сега ще си отмъстятъ надъ схизматицитѣ българи, които неприематъ да ги доятъ като овце грьцкитѣ калугери и да ги държятъ въ ногтѣтѣ си. Пастирьтъ на вѣрнитѣ грькомани и точниятъ испълнитель на православната велика елинска черква, ги нагощава добрѣ и имъ дава едно буре ракия за да могжтъ добрѣ да испълнятъ мржснитѣ му планове. Слѣдъ като ся напиватъ добрѣ и получватъ заповѣдьта на героятъ владика, излизатъ вънъ съ сопитѣ, а заедно съ тѣхъ и нашитѣ грькомани, и като диви звѣрове спущатъ ся тичешкомъ изъ улицитѣ на селото за да истрѣбятъ българитѣ.

Щомъ видѣха нашитѣ това византийско звѣрство, испокриха ся изъ кжщитѣ, нъ мнозина ся нараниха отъ фанатицитѣ помаци.

За освѣщение на народностьта ни и освобождението на Ахж-челебийский българинъ отъ това гнусно грьцко духовенство, било речено да ся уягчи и съ кръвь народна. Единъ отъ най родолюбивитѣ ни тогава и най-развититѣ въ селото ни младежи, пръвъ по образование и патриотизмъ момъкъ,

Никола В. Чипитевъ, 28 годишна възрасть, стана жьртва на фанариотский фанатизмъ[1]). Като вървѣлъ горкийтъ изъ улицата подъ Будуръ Райчювата кѫща, при Глуховската плѣвня, застигатъ го героитѣ на фенерь гръкоманитѣ и съ камъне и дьрвета, пръскатъ му главата и той пада въ несвѣстъ на земята. Слѣдъ като ся посъживилъ малко, завели го у кѫщата на Петку Милушевъ, която е тамъ на близу, гдѣто покойний поискалъ малко водица. Тогава го занисатъ у дома му и до вечерьта, чясътъ по 12 турски прѣдаде Богу духъ. Покойний принадлѣжаше на първата по родолюбие, честность, и сьстояние българска фамилия въ селото ни. Ето православието, християнството и человѣчеството на грьцката фенерска безгрѣшна и велика черква.

„. . . . .
И фенерь котило на ехидна раса,
Гнѣздо на кощунство, на лѣность, на блудъ;
Фенерь, по срамътъ си позорно прочютъ;
Фенерь, отъ кѫдѣто, прѣзъ вѣкове цѣли,
Развратъ и мрьтвило въ свѣта сѫ лѣли,
И който забули цѣлий въстокъ
Съ една гѫста мрѣжа, и никой тълчокъ
На духа не даде, нито мислъ нова
На човѣка, падналъ във дрѣмка сурова,
Безъ вѣра въ борбата и безъ идеалъ; —“
. . . .
. . . .

Вазовъ

Не заслужва ли сега, драги читатели, да ся нарѣче свърталище и гнѣздо на най гнуснитѣ, най подлитѣ, най звѣрскитѣ и най излишнитѣ человѣчески сѫщества, които правятъ себѣ си християнски пастири? Може ли българинътъ, па нека и най простий и необразованъ человѣкъ на свѣта да търпи властьта на подобни тирани? Можеше ли българский народъ да охка и да пълни съ потътъ си джобоветѣ на фе-

[1]). Тоя мрьсенъ планъ нашитѣ гръкомани кроили още отдавна. Отъ българитѣ, които първи водяха и водятъ борбата съ грьцизмътъ въ това село, е фамилията нарѣчена Бобутанови, които най-много гоняха и мразяха гръкоманитѣ. Още отъ два дни напрѣдъ, гръкоманитѣ явно говоряха, че единъ или повече отъ тая фамилия ще бѫдѫтъ убити. На тѣхното и стана послѣ.

нерскитѣ гнусни старци, за да ся наслаждаватъ съ най мрьснитѣ скотски удоволствия и звѣрски планове? Нека ми е простено за тѣзи ми изражения, защото фактитѣ за истинностьта имъ сѫ извѣстни всякиму и сѫ неизброими, па и мѣстото не му е тукъ да ги описвами.

Героитѣ на това звѣрско убийство спорѣдъ казванието на очевидци бѣха: Михалъ Радювъ, синътъ на първий и найфанатикъ гръкомански водитель, Гего и Насу Беширеви съ още нѣколцина отъ подобнитѣ. Слѣдъ като извършили убийството на покойний народенъ мѫченикъ, отправили ся съ дружината си, Стою Янчувъ, Михалъ Стоевъ, Бечу Макреловъ отъ Чокманово и други още нѣколцина въ кѫщата на Коста Н. Румински, гдѣто строшяватъ вратитѣ, влизатъ вѫтрѣ и намиратъ майка му и братъ му Стоянъ, които нападатъ съ сопитѣ, доклѣ ги оставили полумъртви на земята и облѣни съ кръвь. Въ тая кръвна и безчеловѣчна сцѣна Коста сполучилъ да се скрие на таванътъ, та неможли да го намѣрятъ, който навѣрно щеше да бѫде втората жьртва. Тая необуздана и жядна за кръвь Калиникова чета, излѣзла отъ кѫщата казана по горѣ и като неможила да намѣри още да ся насити съ българска кръвь, завърнали ся съ адска радость при фенерский антихристъ за да получатъ обѣщанната и заслужена за геройството имъ награда.

Гръкоманитѣ ведно съ патронътъ имъ Калиника тържествуваха, за гдѣто сполучили да убиятъ единъ българинъ. Сутриньта на 9-й Юлий стана тържественното погрѣбение на убитий за народность мѫченикъ, въ което присѫтствува множество българи отъ Устово и Горне-Райково. А за да видятъ любезнитѣ читатели, до колко фанатизмътъ и умразата противъ българитѣ на гръкоманитѣ и водителитѣ имъ бѣше пламнала, ще ся убѣдятъ отъ това, че когато ставаше погрѣбението на падналата жьртва, женитѣ на водителитѣ гръкомански, по подбуждението на фанариотинътъ Калиника, бѣха ся събрали въ Радювата кѫща, гдѣто цѣлий день играха на пукъ хоро, за гдѣто сполучили да убиятъ единъ българинъ. Какви черни души! Какви мрачни сѫщества! **„Рекоха, елате да ги истрѣбимъ отъ между народитѣ и да ся не поменува вече името имъ“**. (Давидъ 82, 4).

На другий день, 10-й Юлий, майката на покойний, Вълка

К. Бубутанова и братията му Георги, Тодоръ, Стайко и Милионъ В. Чешитеви отидоха и дадоха заявление въ мѣстното правителство за убийството[1]). Правителството ся распорѣди съ бързи мѣрки и арестува подозренитѣ лица, именно Михалъ Радювъ и Гего и Насу Беширеви, отъ които послѣднийтъ слѣдъ нѣколко дни затворъ сполучи да избѣгне въ Челекъ казасѫ въ Мунжулосъ, а останалитѣ двама заедно съ испититѣ имъ ся испроводиха въ Пловдивъ. Въ сѫщото врѣме отидоха и братията на покойний, които дадоха второ заявление и потвърдиха подозрѣнията си надъ казаннитѣ лица. Слѣдъ нѣколко мѣсеца, Гего Бешировъ ся освободи отъ правителството като невиненъ въ убийството, което ся доказа, че убийцата е Михалъ Радювъ. Съ това ся и свърши тая Калиникова трагедия.

До тогава отъ отдѣлното служение на двамата свѣщенници — Българский и гръкоманский — въ черквата ни бѣше станало като узаконение на рѣдъ. По едно врѣме нашитѣ поискаха да нарушятъ тоя рѣдъ на черковното Богослужение[2]) и когато по рѣдътъ една нѣделя щѣше да служи гръкоманский свѣщенникъ, нашитѣ испрѣвариха и поставиха наший свѣщенникъ П. Никола, който служи безъ да ся противятъ нѣщо гръкоманитѣ. Слѣдъ отпустъ, гръкоманитѣ дадоха заявление въ правителството, и искаха напрѣшний си рѣдъ, а ний като не приехме да ся черкуваме на рѣдъ, найпослѣ като видѣ правителството, че ний не отстѫпваме, заповѣда да ся затвори черквата, като писа въ Пловдивъ на Мютесарифа да иска наставление за това нѣщо. Черквата стоя затворена. Слѣдъ нѣколко мѣсеца врѣме отъ Цариградъ ся бѣше възложила грижята за това дѣло, на двамата въ Пловдивъ Митрополити, българский и грьцкий. Послѣднитѣ за да прѣкратятъ всякакви смущения за напрѣдъ, опрѣдѣ-

---

1). Мѣжду другитѣ личности, които правителството бѣше повикало заислѣдвание причината и убийцитѣ, бѣха повикани и наший Архиерейски Намѣстникъ П. Василъ Аврамовъ и извѣстний родолюбивъ български първенецъ Данаилъ Костовъ отъ Горно Райково. Мютесарифинътъ ги бѣше распитвалъ какъ е станало смущението и по какъвъ начинъ ся е извършило убийството. Слѣдъ нѣколко дни тѣ ся завърнаха въ каазата ни, а братията на убитий останаха да слѣдватъ дѣлото си.

2). Съ това наше отказвание не искахме да прѣдизвикваме нови смущения и раздори, нъ желаехме да служи и наший свѣщенникъ, за да не ставами за срамъ прѣдъ хората и грѣхъ прѣдъ Бога. Обаче тѣ неможиха да приематъ, защото ся бояха, да не би схизмата да имъ оскверни православието(?).

лиха да ся черкуваме съ рѣдъ, една нѣделя ний, а друга гръкоманитѣ. „Шило въ торба не сѣди“ казва народната пословица.

И нашитѣ вѣрни заслѣпени фенерски чяда неможяха да стоятъ мирни. Тѣ трѣбваше да дѣйствуватъ, интригитѣ имъ за раздоръ и лукавства не трѣбваше да криятъ, до колко тѣзи безсъвѣстни хорица сѫ заслѣпили себѣ си, за да не познаватъ своята народность. Слѣдъ нагласенний рѣдъ по тоя начинъ, който спомѣнахме по горѣ, нашитѣ гръкомани когато бѣше рѣдътъ нашъ и наший свѣщенникъ служяше въ черквата, тѣ за да ся не осквернятъ отъ схизмата (?) тѫй глупаво измисленна отъ тѣхната православна патриаршия, захванаха да ся черкуватъ въ малкий параклисъ на „Топилата“. И това всичкото вършяха напротивъ на насъ и доказателство на тѣхното заблуждение и фанатизмъ.

Въ това врѣме, началникътъ на нашитѣ гръкомани Радю и близский му приятель Колю Палагачъ отъ с. Г. Райково ся намираха въ Пловдивъ, които съ подкупване и дѣйствование чрѣзъ фенеръ, сполучиха да освободятъ синътъ му, Михалъ, убийцата отъ тъмницата.

X.

1875. — Срѣдствата на фанариотътъ Радю Х. Георгиевъ за освобождението на виновний му синъ Михаилъ. — Подкупванието на тогавашний Пловдивски Мютесарифинъ посрѣдствомъ грьцкий владика и грьцкитѣ първенци отъ Радя. Сполуката му въ това, освобождението синътъ му и дохожданието му въ Д. Райково на 20-й Априлий. — Новитѣ Радюви коварства и раздѣлението на черковнитѣ служби мѣжду гръкомани и българи (черковната тарифа).

Голѣми усилия положи и огромни сумми иждиви наший фанатикъ гръкоманинъ Радю, доклѣ да освободи синътъ си Михалъ отъ затворътъ.

Слѣдъ даване на безбройни рушвети по гърци и турци, влиятелни въ правителството, най-послѣ ся съгласяватъ мюте-

серифина и членоветѣ въ сѫдилището въ Пловдивъ да ся освободи убийцата, като потвьрдяватъ рѣшението, което подписали. Въ това врѣме ся намираше като членъ въ правителството и родолюбивий българинъ, Димитръ Кара-Топраклията. Когато поднесли рѣшението да потвьрди и той, което тѣ нѣколко пѫти правили, за да ся освободи виновний, той отказалъ категорически като неправедно дѣло, и въ сѫщото врѣме подава оставката си на пашята и заминалъ за Пазарджикъ. Наший грькоманинъ увѣренъ, че ще ся освободи синъ му, завожда дори и конетѣ въ правителството, за да бѫдѫтъ готови за синъ му. Тамъ той чакалъ цѣлъ день и послѣ ся врьща да дава нови рушвети. На мѣстото на Д. Кара-Топраклията правителството назначава за такъвъ П. Х. Георги отъ Пазарджикъ, като подканвали и него да потвьрди, нъ и той отказалъ.

Като видѣли нашитѣ въ Пловдивъ, каква е работата, събрала ся Българската община и заявила телеграфически въ Цариградъ за това. Тогава дохожда заповѣдь отъ Цариградъ. да ся не освобождава виновникътъ, доклѣ ся не съгласятъ всичкитѣ членове. Най-послѣ, слѣдъ деветь мѣсеченъ затворъ, Михалъ ся освободи и си дойде въ селото ни. Това наказание никакъ не го бѣше научило на урокъ, та баща му Радю и той, изново захванаха византийскитѣ си планове, на които изобрѣтателитѣ бѣха фенерскитѣ калугери въ родѣ Калиника.

Прѣзъ цѣлото лѣто мълчаха и еднитѣ и другитѣ, и никакъвъ поводъ не ся даде за смущение. Шарений рѣдъ малко по малко ся узакони и нѣмаше причини за раздоръ, освѣнь чястни хьркания.

Прѣзъ есеньта ся условиха пакъ отдѣлни учители, както и до сега, а прѣзъ Септемврий, нашитѣ фанариоти пакъ намѣриха сгодни обстоятелства, за да ни клеветятъ прѣдъ правителството.

Прѣзъ сѫщата есень избухна въстание въ Старо-Загорско и нашитѣ фанариоти намѣриха случяй да ни прѣдставляватъ прѣдъ царското правителство за „комити“, нъ и съ тая си целъ неможяха да сполучатъ въ коварствата си.

За да не произлизатъ изново смущения и за да не би българитѣ да нарушятъ усвановений рѣдъ въ черквата, при това и сгоднитѣ обстоятелства, които даваха възможность на

нашитѣ гръкомани да дѣйствуватъ както си щжтъ, тѣ поискаха на чело съ Радя да ся опрѣдѣли рѣдътъ въ черквата писменно. На това нашитѣ ся противяха нѣколко дни, нъ найпослѣ като ся увѣрихме, че пакъ ще има за нѣго расправия въ правителството, (което въ това врѣме глѣдаше на насъ съ недовѣрие), прѣстанахме. Сполуката за това бѣше на гръкоманитѣ и ето установената тарифа за рѣдътъ на черковнитѣ служби, която и до днѣсь ся испълнява:

Септемврий.

1. Св. С. Стълпникъ.
8. Рожд. Св. Богородица.
14. Кръстовдень.
26. Св. Ив. Богословъ.

Октомврий.

6. Св. Апостолъ Тома.
14. Св. Петка.
26. Св. Великомжч. Димитръ.

Ноемврий.

1. Св. Козма и Дамиянъ.
8. Св. Арх. Михаилъ.
13. Св. Иоанъ Златоустъ.
14. Св. Ап. Филипъ.
21. Въвѣдение Богородично.
25. Св. В. Екатерина.

,,Καὶ 'Ο. 'Βουλγαρηκὸς Ιερεὺς αν αγαπὰ ας λητουργίση, εις τα 24. ας εορτάση, 'ομος θέλη μετριθὴ η αράδα τα 25. Τα δὲ 24 δὲν θέλη μετριθὴ διὰ αράδα.''

Прѣводъ.

„Ако българский свѣщенникъ желае, може да служи на 24-й и да празднува, нъ ще да ся счита рѣдътъ на 25-й, а 24-й нѣма да ся счита за рѣдъ." [1])

---

[1]). Цѣлъ свѣтъ е извѣстенъ, че грьцкото духовенство и грьцкитѣ фанариоти, слѣдъ справедливото отцѣпвание на наший народъ отъ тѣхната власть и праведно отърввание отъ грабителскитѣ имъ ногтѣ, какви не срѣдства е употрѣбявало и какви ли още не употрѣбява, само за да може да привлече, поне една чясть отъ народътъ ни изново въ вълчешкитѣ имъ ногтѣ. Ако и маловажно нѣщо, ний тукъ ще споменемъ и това имъ неправедно и глупаво претендирание за тоя праздникъ, Св. Екатирина, за когото тѣ обвиняватъ и натякватъ българитѣ, че го празднували ужь неправѣдно и слѣдователно употрѣбяватъ го лъжливо и съ задня целъ, да убѣждаватъ тая чясть отъ населението ни, което по своето невѣжество лесно ся води и вѣрва подобни грьцки измислици и глупости. Именно, защото тѣ почитатъ нейната памятъ на 25 Ноемврий, а българитѣ напрѣдний день, 24. Кое е правото и кой виновникътъ на туй промѣнение въ грьцкитѣ и славянски черковни книги (минеи), ний ще приведемъ забѣлѣжката, която сме срѣщпали въ самитѣ грьцки минеи, за помѣстванието на праздникътъ въ послѣдний день. Ето що пише въ грьцкитѣ минеи печятани въ Венеция, 1852, година, страницата 187: ". . . . . Μετετέθησαν δὲ όυτος εναλ λὰξ, εἰς τὰ τετυπωμένα Μηναῖα, Κατ ἄιτησιν, ὡς λέγουσι, τῶν Σιναϊτῶν, 'Ινα ἡ τῆς Αγίας Αικατερίνης μνήμη

26. Св. Стилиянъ.
30. Св. Ап. Андрей.

Декемврий.

5. Св. С. Освѣщенний.
6. Св. Никола.
9. Св. Анна.
12. Св. Спиридонъ.
18. Св. Модестъ.
24. Прѣдпразденство.
25. Р. Христово.
26. Св. Богородица.
27. Арх. Стефанъ.

Януарий.

1. Обрѣзание Христово.
5. Прѣдпразденство.
6. Богоявление.
7. Св. Иоанъ Крьститель.
17. Св. Антоний.
18. Св. Атанасий.
20. Св. Евтимий.
25. Св. Григорий.
27. Св. Иоанъ Златоустъ.
30. Три Свѣтители.

Февруарий.

2. Срѣтение Господне.
8. Св. Теодоръ Стратилатъ.
10. Св. Хараламппй.

Мартъ.

9. Св. 40 Мученици.
25. Благовѣщение.

Априлий.

23. Св. В. Георгий.
25. Св. Ап. Марко.

Май.

2. Св. Атанасий.
8. Св. Иоанъ Богословъ.
11. Св. Кирилъ и Методий.

Останва вънъ отъ рѣдътъ, като ще си служи българский свѣщенникъ тоя день.

21. Св. Константинъ и Елена.

συνεορτάτηται λαμπροτερον μετὰ τῆς αποδόσεος τῆς Εορτῆς..............
Ἐξὸῦ γίνεται φανερὸν, ὅτι ἡ ταύτης ἑορτὴ μετετέθη μεταξὺ τοῦ: 1626: καί 1632.

Отъ това става явно, че за измѣняванието на реченний праздникъ не сж виновати българитѣ, а самитѣ грьцки многоучени калугери. Спорѣдъ горнето, Св. Екатарина, още отъ когато е вчислена въ ликътъ на святиитѣ, т. е. още отъ 350 год. слѣдъ Р. Христово, е нарѣдено било да ся почита намятъта ѝ на 24 число Ноемврий, и това е слѣдвало дори до 1626 година, като ся е праздпувала въ тоя день, не само отъ грьцката, нъ и отъ руската, срьбската и арабската черкви. Обаче по мнѣнието на калугеритѣ отъ Синайский Обитель въ Синай, че праздникътъ ще ся празднува по тържественно, ако бжде той на 25 заедно съ отданието на Св. Богородица, и прѣдложението имъ било прието отъ грьцката натриаршия, като ся помѣстили свѣтиитѣ отъ 25 число на 24, а Св. Екатирина на 25. Отъ тогава послѣ това измѣнение ся направило и въ черковнитѣ грьцки минеи, а на славянскитѣ си оставалъ праздникътъ спорѣдъ старото и справедливо узаконение. Отъ това произлиза, че когато ся касае нѣщо до грьцкото духовенство, то е православно, а всяко друго, колкото и да бжде то право, е незаконно. Ето каква е правдата у грьцкитѣ фанариоти калугери, и тѣхнитѣ по мнѣнието имъ, православии мозъци.

Юний.

3. Св. Теодоръ.
24. Рожд. Св. Иоана.
29. Св. Ап. Петръ и Павелъ.
30. Съборъ 12 Апостоли.

Юлий.

1. Св. Козма и Дамиянъ.
7. Св. В. Нѣделя.
8. Св. В. Прокопий.
20. Св. Пророкъ Илия.
27. Св. Пантелеимонъ.

Августъ.

1. Происхожд. Ч. Крьстъ.
6. Прѣображение Христово.
15. Успѣние Св. Богородица.
16. Нерукотвор. Образъ Хр.
29. Усѣкн. чест. глави Прѣдт.

Триодни праздници.

1. Сѫббота Задушница.
2. Срѣда Прѣждеосвѣщенная (по тукашни *чиста Срѣда.*)
3. Петъкъ Прѣждеосвѣщен.
4. Св. Теодоръ Тиронъ.

Горнитѣ сѫ слѣдъ Сирница, първата седмица отъ великитѣ пости.

5. Акатистъ Св. Богородица
6. Сѫббота Св. Лазаръ.
7. Великий четвьртъкъ.

Вечерьта 12-тѣ срастни Евангелия ще ги чете сѫщий свѣщенникъ, който е служилъ и утриньта.

Сутриньта на великий Петъкъ, часоветѣ ще ги чете пакъ сѫщий свѣщенникъ, който е билъ и на великий Четвьртъкъ. А слѣдъ тѣхъ, вечерната ще почне другий свѣщенникъ, включително и вечерьта надгробното пѣние.

8. Велика Сѫббота.
9. Пасха (Въскресение Хр.)

На второ Въскресение вечернята ще бѫде тоя свѣщенникъ, който ще служи утриньта на свѣтлий Понѣделникъ.

10. Свѣтл. Понедѣлникъ.
11. Свѣтл. Вторникъ.
12. Св. Петъкъ, Св. Богородиц. Живоносний источникъ.
13. Срѣда Прѣполовение.
14. Възнесение Христово.
15. Сѫббота Задушница.
16. Понѣделникъ Св. Духъ.

с. Д. Райково.
1875 г. Септемврий 17-й.

Παπά' Αναστάσίς Δ. βεβεώνο τα Ανοθεν.

Свидѣтели: Учитель Г. П. Николовъ, Ш-ка. Георги Бечювъ, Пашмаклий. Попъ Никола Т. Потвьрдяваме горнето.

Освѣнь исчисленитѣ по горѣ празднични дни, които ще бѫдатъ по рѣдътъ посоченъ, така сѫщо ще слѣдватъ и Св.

Недѣли заедно съ праздницитѣ по единъ празднични день нарѣдъ, кому както ся случи и на двамата свѣщенници. Тъй също и празднитѣ Сѫбботи особно ще бѫдѫтъ по **„небетътъ“** съгласно узаконението на рѣчената тарифа.

За сигурность и увѣрение ся направятъ подобни двѣ тарифи, отъ които ся дава по една на всякой свѣщенникъ, за да ся не сбърка „небетътъ.“

Прѣди нѣколко години, както въ всичкитѣ села въ Ахѫ-челеби, разнитѣ занаятчийски съсловия имаха учредени единъ видъ занаятчийски дружества (еснафи), тъй също и въ Долне-Райково абаджийтѣ бѣха основали подобно дружество, което въ късо врѣме бѣше доста напрѣднало.

Нашитѣ фенерски чяда и на него приложиха своитѣ каприций и слѣдъ дълги влечения по сѫдилището прѣзъ цѣлото лѣто с. г., най-послѣ прѣзъ мѣсецъ Октомврий сполучиха да го растроятъ, като раздѣлиха капиталътъ му. Дѣлътъ на българитѣ ся употрѣби за купувание кѫщата на Ст. К. Бубутановъ, която служи и до днесь за общинско Българско училище.

XI.

1876. — Направянието на българската камбана, захващание звънарницата и гръкоманскитѣ срѣдства за нея. — Гръкоманската камбана. — Гръкоманский процессъ срѣщу българинътъ Никола К. Бобутановъ. — Положението на Ахѫ-челебийското българско население прѣзъ ужясната пролѣть и гръкоманскитѣ прѣдателства прѣзъ това врѣме. — Исхвърлянието на българскитѣ колива на Задушница и изгонванието, по единъ звѣрски начинъ, българскитѣ жени отъ гръкоманитѣ въ черквата. — Фенерскитѣ планове и интриги прѣзъ това врѣме, за да вкаратъ Ахѫ-челебийското население изново въ патриаршеското доилище. — Грьцкий въ Ахѫ-челеби протосингелъ Софрония, лукавствата му, статистикитѣ му (истилямитѣ) съ подлата цѣлъ за погрьчванието на населението. — Лъжливитѣ и исковани отъ нѣго адресси до патриаршията и записитѣ истръгнати съ измама и насилие отъ

нѣкои български първенци, че Ахж-челеби е грьцко население и патриаршески чяда. — Подлости и грабителства на грькоманский свѣщенникъ П. Анастасъ (Οἰκονόμος) въ Д. Райково прѣзъ това врѣме. — Грькоманитѣ арнаути въ Д. Райково, тѣхнитѣ интриги ведно съ П. Насовий хакъ китабж (Πηδάλιον). — Дохожданието на фенерский герой Калиника и гнуснитѣ му фанариотски дѣла. — Калиниковата православна чета въ Д. Райково, службата му и словото му въ черквата, ведно съ чюдний фанариотски обрядъ, прѣкрьщаванието (прѣмиросванието) на българскитѣ свѣщенници отъ схизматици на мними православни патрикови чяда. — Фенерската пропаганда на Калиника въ Ахж-челеби, отиванието му въ с. Пятково и крьщаванието и на тамошнитѣ български свѣщенници. — Калиниковитѣ планове и прѣмиросванието и на Г. Райковскитѣ свѣщенници. — Калиниково опитвание за погрьчванието и на Д. Райковский български свѣщенникъ П. Никола Т. Мавродиевъ. — Распрята въ Г. Райково за раздѣление черковнитѣ служби и отказванието на прѣмиросанитѣ свѣщенници да свѣщенодѣйствоватъ на схизматицитѣ (?) българи. —

Прѣзъ мѣсецъ Мартъ, случяйно бѣше дошелъ майсторъ (камбанаджия) въ нашата кааза за да търси работа. До тогава почти въ цѣлата тая страна нѣмаше камбани, та мѣжду другитѣ общини, пожела и нашето население да си направи. Съ първо поканвание, ся събра бакъръ, сребро и пр. колкото бѣше нуждно и условиха реченний майсторъ, който и захвана да работи. Слѣдъ нѣколко седмици, тя бѣше вече готова, на тяжесть 148 оки, като ся закачи приврѣменно на една отъ грѣдитѣ на черковний дворъ, доклѣ да ся направи звънарница. Понеже инициаторитѣ за камбаната бѣха само нашитѣ българи, то грькоманитѣ отъ ядъ и фанатизмъ, който по това врѣме бѣше ги обладалъ най много, не зеха участие въ направата ѝ.

Слѣдъ това нашитѣ избраха мѣсто за звънарница въ западний жглъ на черковний дворъ, гдѣто ся намираше орѣхъ. Събраха всичкий нуждень материялъ за това, условиха дюлгери, които и захванаха да я работятъ, като въздигнаха и дере-

цитѣ (стълповетѣ). Нъ понеже прѣчяха двѣ стълби (клончета) отъ орѣхътъ, то стана нужда да ся отсекѫтъ за да ся улесни направата, което и направиха. Нъ гръкоманската злоба не трѣбва да ся крие и въ най малкитѣ дѣла, стига тя да нанесе нѣкое зло на братията си българи. Нашитѣ гръкомани дадоха заявление въ правителството въ Пашмаклий, и като згодни обстоятелствата за тѣхъ, съ подкупвание и лукавство принудиха правителството за въ тѣхна полза, и двама заптии дойдоха на другий день, та спрѣха дюлгеритѣ да не работятъ, а настоятелитѣ ни, Иванъ П. Кисьовъ и Георги В. Чешитевъ, закараха въ Пашмаклий, гдѣто имъ ся запрѣти работянието на звънарницата, а за отсичянието на орѣховата стълба, ги глобиха съ 2 лири турски. Отъ тогава и до днѣсъ, стълбоветѣ си стоятъ издигнати за споменъ на фанариотската подлость и фанатизмъ. Това бѣше на великий четвъртъкъ, 1-й Априлий, и най първий дѣецъ по това отъ страна на гръкоманитѣ бѣше Митрю Мераковъ, тогавашенъ гръкомански кметъ (михтаръ).

Нашитѣ гръкомани не приеха да ся бие българската камбана и на тѣхна служба, като схизматическа, за това тѣ си събраха материялъ и условиха сѫщий майсторъ да имъ направи отдѣлна. Майсторътъ, когото отпослѣ научихме, че билъ и той погърченъ българинъ отъ с. Горне Броде (Неврокопско), ся запрѣтна да я направи колкото може по добра и по искусна отъ нашата. Обаче отъ завистьта имъ, за голѣмо тѣхно нещастие, камбаната имъ излѣзе поврѣдена; въ сѫщото врѣме и обстоятелствата станаха лоши вслѣдствие на Тракийското въстание, та майсторътъ си отиде за въ селото си, като неможя да си земе смѣтката отъ гръкоманската камбана. При всичко, че имъ бѣше поврѣдена, тѣ за да излѣзатъ отъ инатьтъ си, покачиха и тѣхната при нашата и захванаха да я биятъ на тѣхна служба.

По Великденскитѣ праздници не стана никакво смущение, тѫй като тарифата вече опрѣделяше добрѣ прѣдвиденний **небетъ** за службитѣ черковни.

Прѣзъ послѣднитѣ дни на мѣсецъ Марта, тъкмо когато се водеше процессътъ за звънарницата, появи ся и другъ процессъ съ гръкоманитѣ, който испърво чястенъ, стана отъ послѣ общъ мѣжду двѣтѣ страни.

Близу до черковний дворъ на хорището отъ къмъ юж-

ната страна, ся намира топавицата на Колю К. Бобутановъ. При нея на горѣ покрай пѫтьтъ си има още праздно мѣсто, което е тоже нѣгово. Тъкмо прѣзъ това врѣме, Мартъ, когато ставаше распрята за звънарницата, казанний Колю К. Бубутановъ, почна да разваля старата топавица, за да я помѣсти по-горѣ, като остане отдолѣ подъ нея праздно мѣсто за друго здание. Щомъ дюлгеритѣ развалиха топавицата и почнаха да копаятъ основитѣ на горнето мѣсто, нашитѣ гръкомани намислиха изново да прѣпятствоватъ на притѣжательтъ. Не че имаха и най-малката врѣда отъ това, па и мѣстото си бѣше негова собственность, нъ защото казанний Колю бѣше първий българинъ въ селото ни, человѣкъ практиченъ, патриотъ и първий водитель на българитѣ въ това село. При това, като мислеше да направи на мѣстото на топавицата дюкянъ, гдѣто до него наблизо бѣше и дюкянътъ на единъ отъ най фанатицитѣ гръкомани, Колю Бояджи, тό за да не би да ся уничтожи неговий, като си направяха до него и българитѣ, даде поводътъ и насъска гръкоманитѣ за спиранието му. Послѣднитѣ ся отнесоха въ правителството отъ гдѣто дохожда комисия и разгледа мѣстото, нъ не намѣри нигдѣ и никакъ причина за спиранието ѝ. Най послѣ дѣлото ся продължи, изново дохожда комисия заедно съ кадията, и тогава мѣриха пѫтьтъ, кроиха на самъ на тамъ пакъ сѫщото. Въ това врѣме, братътъ на Колю К. Бубутановъ, Райчю, незная отъ гдѣ ималъ владалото на селскитѣ мерий и за да спомогне на братътъ си, безъ да знае, изважда го и го дава въ сѫдилището, което подкупено отъ гръкоманитѣ зема документътъ и каза, че мѣстото е селско и съ това топавицата ся спрѣ.

Нъ тъкмо въ това врѣме, станаха смущенията въ Тракия и обстоятелствата не позволиха да ся продължи дѣлото по нататъкъ, и топавицата си остана както и напрѣдъ. За да спечелятъ нашитѣ фанариоти и излѣзатъ на глава надъ българитѣ, тѣ бѣха иждивили доста пари за подкупвание, както отъ послѣ ми разясни единъ гръкоманинъ, и исчисляваше на близу 20 лири турски отишли за рушветъ, и то защо, за единъ инатъ и фанатизмъ.

Тъкмо прѣзъ тая псолѣть избухнаха и оння велики събития изъ българско, които докараха ужяснитѣ клание и бѣ-

сение. Нашитѣ фанариоти, у които не бѣше останало ни капка християнство и съвѣсть, това и чякаха.

На 24-й Априлий Сѫббота се призова въ Устово теллалъ, (терларъ, глашатай), отъ страна на правителството, който призоваваше всички мюсюлмани отъ 7—70 годишна възрасть на орѫжие, за да отидатъ и потушатъ въстанието[1]).

Това ненадѣйно извѣстие смути и българо-мухамедани и българи и всякой ся питаше какво има да стане. Пазарището ся развали тутакси и всякой замисленъ глѣдаше да се прибере у дома си. На другий день почнаха да ся събиратъ въорѫженитѣ помаци въ Пашмаклий, гдѣто трѣбваше да имъ се заповѣда кѫдѣ да отидѫтъ и що да правятъ. Въ това врѣме българинътъ въ Родопитѣ прѣкарваше най-критическитѣ минути въ животътъ си и на всяка минута очакваше истрѣблението си отъ лицето на земята. Всякиму въ устата стояха думитѣ, „че тѣзи дни ще истрѣбимъ българитѣ въ Ахѫ-челеби“. Нашитѣ гръкомани шавнаха съ свойтѣ интриги изъ простото помешко население. Нъ благодарение Богу, че въ тия ужасни минути, за наше щастие имаше благоразумни хора изъ по мѣжду по първитѣ мюсюлмани, които опазиха животътъ ни отъ пламналий фанатизмъ. Такива бѣха каймакаминътъ Валединъ ефенди, Исеинъ ага Агушу-олу отъ Тозбурунъ, Сали-ага Сюврневъ отъ Смиленъ, Хаджи Али-бей, Хаджи Салихъ и Рашитъ ефенди отъ Горно-Райково, които безъ малко щѣха да заплатятъ съ животътъ си заради насъ. Нашата околия при всичката тая катастрофа нищо не пострада, освѣнь малки нѣща като: ангарий, храна, вергий и събирането всичкото орѫжие отъ християнитѣ.

Отъ 24-ий Априлий до 20-ий Май отиваше отъ день на день по зло, нъ отъ когато Султанъ Азисъ ся свали отъ прѣстолътъ и ся въскачи Н. И. Величество Султанъ Мурадъ, събитията малко по малко ся заизмѣняваха. Въстанието въ Срѣдня гора ся потуши съ изгарянието и избиванието на: Батакъ, Перущица и други безброй цвѣтущи български села.

Нашитѣ гръкомани хвъркаха до небото отъ радость и като луди ходяха изъ кѫща въ кѫща да пръскатъ разни за-

---

[1]). Подробноститѣ за тогавашнитѣ събития въ Ахѫ-челеби, читателитѣ ще срѣщнатъ въ книжката на Хр. П. Константиновъ: „Спомени за страшната пролѣть въ Ахѫ-челеби“.

плашителни слухове, та тжй да убѣдятъ простото население да се погърчятъ.[1])

До 20-ий Май гръкоманскитѣ водители бѣха распратили по всичкото село тѣхни мекерета, за да заплашятъ съ разни лъжи българитѣ по първи и тжй да имъ отстжпятъ за другий день, Св. Костадинъ, рѣдътъ да служатъ въ черквата защото рѣдътъ ся бѣше случилъ нашъ. Надвѣчерь, когато дойде врѣме за вѣчерня, гръкоманский кметъ, Митрю Мераковъ, заедно съ други нѣколцина тѣхни, повиква нашийй свѣщеникъ П. Никола въ черковний дюкянъ, катс му прѣдложилъ да отстжпи за утриньта рѣдътъ да служи тѣхний свѣщенникъ, защото ужъ били позволили нѣкои отъ българитѣ. Нашийй свѣщенникъ дошълъ въ дюкянътъ и гръкоманитѣ почнали да го убѣдяватъ дори най послѣ си позволили и да го заплашятъ, че съ сила ще го принудятъ да отстжпи рѣдътъ тѣмъ. Цельта, съ която гоняха нашитѣ православни(?) фенерски чяда бѣше извѣстна. Тѣмъ врѣмето имъ помагаше да отнемжтъ отъ българитѣ рѣдътъ и послѣ да наложятъ тѣхний свѣщенникъ на цѣлото село, та тжй волею и неволею да ни вкаратъ въ Фенерската кошара. Нашийй свѣщенникъ съ постоянствосо си отблъсналъ тѣхнитѣ прѣдложения и отишьлъ да чете вѣчернята. Утриньта службата ся извърши пакъ отъ нашийй свѣщенникъ, а тѣ като видѣха, излѣзоха и отидоха съ тѣхний православенъ попъ на „Прѣвалата," гдѣто си направиха водосвѣтъ по обичяйтъ отдѣлно отъ схизматицитѣ(?).

Понеже врѣмената бѣха бурни и днитѣ на нашето сжществувание бѣха вече прочетени, то спрѣхме да биемъ черковната камбана, защото можехме да си прѣдизвикаме нѣкое зло.

Покорнитѣ чяда на Фенерската патриаршия ся чудяха съ какви срѣдства да ни принудятъ въ тия тжжни врѣмена, за да ся приберемъ изново въ доилището на Фенерь. Горкитѣ мислеха, че ще затулимъ очитѣ си и загубимъ съвѣстьта си, както тѣ, и слѣпо да вървимъ по безнравственнитѣ и безчеловѣчнитѣ показания на елинизмътъ. При всичкитѣ имъ усилия гонимата имъ целъ излизаше все на вѣтрътъ.

[1]). Между разнитѣ козноДѣйства, нашитѣ фенерски исчядия пръскаха слухове, че щели да дойдатъ тенекияни бѣлѣзи, които ще лѣпятъ на вратитѣ български за да ся распознаватъ отъ гръкоманитѣ, когато да ги колятъ.

На 22-й Май Сѫббота, задушница, рѣдътъ за черковната служба бѣше тѣхенъ. Понеже, тѣ неможиха да испълнятъ волята си напрѣдний день, Св. Константинъ, то прибѣгнаха до други срѣдства, съ които мисляха да ни уплашятъ и отнемѫтъ правото ни за нашъ рѣдъ. Тѣ можяха да правятъ всичко, защото врѣмето бѣше за тѣхъ най-благоприятно, па и правителството бѣше тѣхно въ тия минути.

Въ Петъкътъ вечерьта по обичайтъ заклѣпаха клѣпалата за вечерня и женитѣ захванаха да отиватъ въ черква съ коливо (варена пшеница), за душитѣ на умрѣлитѣ. Нашитѣ фтнариоти водители заедно съ П. Насо [1]), приготвили една чета отъ тѣхни мекерета, съ сопи въ рѫцѣтѣ, да стоятъ въ черквата и щомъ отидатъ български жени и българский свѣщенникъ, да имъ исхвърлятъ коливата вънъ отъ черквата, и да ги биятъ и изгонятъ като схизматаци (?). Гръкоманскитѣ герои, които участвуваха въ това мръсно фанариотско дѣло бѣха: Митрю Мерековъ, Х. Коста, Райчу Х. Момчиловъ, Козма Поповъ, Ангелъ Пашовъ (братътъ на гръкоманский свѣщенникъ) и още нѣколцина.

Нѣколко българки безъ да знаятъ нѣщо за тоя звѣрски планъ на гръкоманитѣ, отиватъ и оставятъ коливата въ черквата. Нъ какво? — Изведнѫжъ въспитанницитѣ на Фенерь, ся спускѫтъ като диви звѣрове, грабватъ коливата на българкитѣ и водно съ сѫдоветѣ и съ диви крясаци исхвърлятъ ги вънъ на черковний дворъ. Послѣ залавятъ българкитѣ жени и по начинъ най-звѣрски, ги изгонватъ вънъ отъ черквата съ бой. Горкитѣ жени останали въ удивление, отъ тоя ненадѣенъ гръкомански подвигъ и много отъ тѣхъ бѣха пострадали.

Между пострадавшитѣ, най-много опитаха гръкоманската злоба старитѣ баби българки: Тодорица Гочкуска и стара

---

[1]). Нѣкои отъ женитѣ, които били въ черквата, въ това врѣме, приказваха слѣдующето: Когато влизали българкитѣ жени съ коливата, П. Пасо явилъ съ знакъ на героитѣ да почнатъ православното дѣло. Святиня му въсхитенъ отъ радость и съ засмѣни уши, благославялъ б о л ъ, б о л ъ и стоялъ въсправянъ на царскитѣ врата, за да глѣда и се порадва на патриаршескитѣ герои. Послѣ почна да смѣта, колко колива схизматически ще останатъ на користолюбивий фанариотъ.

„Горко вамъ книжници, фарисеи и лицѣмери, защото очищавате вънкашното на чашата и блюдото, а вѫтрѣ сѫ пълни съ грабителства и неправди.“ (Мат. 23. 25.).

Матювица. Първата, когато ся навела на свѣтилницитѣ, за да запали свѣщи за умрѣлитѣ души, Митрю Мераковъ ся спуща като звѣръ върху нея, улавя я за коситѣ ѝ и съ бой я извлича вънъ отъ черквата. Втората сирота била въ гробницата, гдѣто Ангелъ Пашовъ я намира и съ биение я извлича на вънъ. Когато и другитѣ българки жени отивали за черквата, срѣщнали горкитѣ си сестри бити и съ разгубени сѫдове безъ колива, и като узнали, че и тѣхъ чака сѫщото въ черквата, врьщатъ ся надирѣ съ коливята си по кѫщята. Тогава тѣ какво да правятъ и гдѣ да отидѫтъ? Отъ тия втори Кошафовци, занасатъ коливата си едни въ кѫщата на Господинъ Дичувъ, други въ кѫщата на свѣщеникътъ, трети въ кѫщата на Вълчу П. Димитровъ, гдѣто българский свѣщеникъ отивалъ и ги прикадявалъ. Това сѫщото станало и утриньта, безъ да стѫпи нѣкоя българка въ черквата.

Това мръсно и звѣрско геройство ся готвило отъ фанариотската чета, още повече и на българский свѣщеникъ Никола, когато да отиде за вечерня, нъ неговата сѫдба го избавила, тѫй като той ся научилъ отъ по напрѣдъ и не отишълъ. Отъ тогава послѣ кракътъ на горкото попче цѣли 18 мѣсеца не стѫпи въ черквата, когато рѣдътъ бѣше гръкомански. Сѫщото ставаше и съ другитѣ българи, ако ли нѣкой ся осмѣлеше да отиде въ черквата на гръкоманский рѣдъ, той съ страхъ и треперание глѣдаше да бѫде близо до вратата, за да може лесно да ся избави, въ случай че фенерский фанатизмъ пламне. И това е фенерско православие! Патриаршеско християнство! Като Иудеитѣ при Распятието Христово влѣзоха да ядѫтъ пасхата за да ся не осквернятъ, тѫй сѫщо и нашитѣ православни, неможиха да търпятъ сквернитѣ схизматици (?) заедно съ тѣхъ.

„Въ свѣтътъ скърбъ ще имате, нъ дерзайте, Азъ побѣдихъ свѣтътъ“ (Иоан. 16. 33.). „Вертепъ разбойнически ли стана прѣдъ васъ този домъ, върху който ся призова Моето име? Ето Самъ Азъ видѣхъ това, говори Господь“. (Иеремия 7 — 11).

„Страшн' е патриаршия мрьтвило,
Збирщина от' ядовны змiы
Род' е християнскы горк' озлоблило
Неговѫ ненасытно крьвь пiи!“.

Раковски.

Никога не можаха фенерскитѣ израилеви старци да забравятъ ония блажени врѣмена, въ които българитѣ топляха джоборетѣ имъ съ неброени жълтички. Тѣ съ радость си припомняха ония наслаждения и свѣтски тѣмъ удоволствия, когато тлъститѣ агнета вървеха на стада за пастиритѣ на великата черква, и никогашъ не би забравили безбройнитѣ слугини и прѣкрасни кокони, които издържяха при тѣхъ въ богатитѣ и украсени патриаршески салони. И кой ли не би си спомнялъ съ въсхищение за подобни наслаждения, когато сега ги нѣма. Фенерскитѣ калугери би распънали вторий пѫть Христа, само да ся повърняха тия весели и достопамятни за тѣхъ райски врѣмена. Срѣдствата, които всякакъ полагаха тѣ за възвръщанието на тоя райски за тѣхъ животъ, за вкарванието изново въ тѣхното доилище щедрий и схизматический българский народъ, ся бѣха исчерпали и не бѣха останали нито едно на рѫката имъ не приспособено за тая целъ. Нъ ето ти извѣднѫжъ ся удава случай за това и като че и самъ Сатана ся е смилилъ на покорнитѣ му чяда, та имъ праща такова згодно обстоятелство. Това бѣше, че българский народъ ся намираше въ чясътъ на своето прѣставание да сѫществува. Мечътъ бѣше вече на главитѣ имъ и мнозина би рѣшили и народность и языкъ и всичко врѣменно, само да останатъ живи. Поне тѫй си мисляха нашитѣ бивши пастири и търкаха рѫцѣтѣ си, че скоро ще постигнатъ своята „Μεγάλη ηδεά“; нъ не инакъ, а за въ джобъ. Фантазията и въображението имъ прѣдставяха като на огледало, бѫдѫщитѣ наслаждения, като измамятъ пакъ изново българинътъ да отдѣля залъгътъ отъ дѣчицата си за да напълни кесиитѣ имъ. Врѣмето бѣше най сгодно за това тѣхно желание и тѣ би били най глупави, ако не ся въсползуватъ отъ него. Ами нашитѣ гръкомани — горкитѣ заблудени българи — пакъ чякаха испълнението на плановетѣ на тѣхний православенъ фенерь, като Иисуса Христа?

Тоя случай бѣше послѣденъ, и ако прѣзъ това врѣме фенерь неможеше да направи нѣщо за великата черква, то́ нетрѣбваше и да ся мисли вече за него. Съ какви срѣдства тѣ можяха да постъпятъ за това — за възвръщанието на българитѣ пакъ подъ фенерското духовенство — бѣше твърдѣ лесно.

„Вълкътъ обичя мъглата“ казва народната пословица. А отъ тая мъгла по добра каква можяха да очякватъ византийскитѣ вълци? Не бѣше ни възможно. Това врѣме бѣше за тѣхъ дошло. Великий елински папа можеше да постигне целъта си съ изброяване — истилями —, които и направи, както мислилъ по всичката империя[1]). Съгласно съ нѣговата свята воля и Ксантийский Митрополитъ Калиникъ, който познаваше Ахж-челебийскитѣ българи, които и най-звѣрскитѣ негови планове неможиха да уплашятъ, сега намѣри най исходно врѣме. Святиня му прѣдписа до богатий и влиятелний въ околията ни тогава ага, Хаджи Аптарахманъ Ефенди и вѣрното му чядо Радю въ селото ни, за да земжтъ на своя грижя заповѣдьта на византийский патрика и съ правителственна помощь да направятъ изброяванието — истилямитѣ — и въ Ахж-челеби, кои сж българи и кои патрикови овце, разбира ся, съ каквито срѣдства могжтъ. При това да употрѣбятъ и други срѣдства, щото ако има нѣкой да не признаватъ патриаршията, да ги принудятъ съ насила да станатъ нейни чяда. Правителството както бѣше тогава, почна да настоява повече отъ тѣхъ за това. То настоятелно искаше отъ Устовци и Райковци, като главни въ околията села, да признаятъ фенерската патриаршия и че, който български свѣщенникъ не отиде въ едно непродължително врѣме да ся поклони, покае и закълне, че признава патриаршията прѣдъ Ксантийский Архиерейский Намѣстникъ Софрония въ Пашмаклий, ще бжде арестуванъ и наказанъ, както и Станимашкитѣ български свѣщенници П. Матей и П. Георги. При това въ скоро врѣме ще излѣзе особна комисия отъ Пашмаклий, на чело съ Софрониосъ, за да питатъ кое село е българско и кое грьцко и въ пьрвий случяй ще стане лошо съ него.

Какво да прави българинътъ въ подобни критически минути и кому да се оплаче за помощь?

Пощата на съвѣщание мѣжду Калиника отъ Ксанти у Софрониосъ и Радю, ведно съ Мюхтията въ Арда — Ахж-челеби, постоянно вървеше, като какъ и по кой начинъ да ся елинизиратъ твърдоглавитѣ схизматици — българи — въ

---

[1]). Незнаемъ положително да ли ставаха подобни прѣброявания и по другитѣ чясти на отечеството ни въ царската империя, или това бѣше само въ Ахж-челеби.

тая славянска страна и съ какви срѣдства да ся вкаратъ изново въ патриаршеската камара. Цѣлий правителственъ персонелъ ся бѣше запрѣтналъ за това. Гръкоманитѣ говоряха на правителството, че ако ся не погърчатъ българитѣ въ Ахж-челеби, ако тѣ не признаятъ великата черква, ще станжтъ московци и пр.

Византийский Екзархъ на Родопитѣ (титлата на тоя грьцки калугерь бѣше дадена отъ вселенский патрика. . . . . Ἔξαρχος τῆς ροδόπης), Калиникъ, извѣстний по прѣди съ своитѣ звѣрски идеи по убийството на казанний българинъ въ Райково, и който бѣше сърбалъ попарата въ Ахж-челеби, и знаеше що го очаква, не бѣше дохождалъ цѣли 2 години въ каазата ни. Обаче врѣмето бѣше най сгодно и той почна да ся готви да посѣти Ахж-челеби, и окончателно прибере схизматицитѣ въ ногтѣтѣ на фенерь. Нъ прѣдварително нѣговото протяже Софрония, трѣбваше да приготви пжтьтъ за това, като нагласяше по напрѣдъ погрьчванието на българитѣ. Всичкитѣ други села въ околията ни, съ исключение на Устово, Долне и Горне Райково бѣха ся като обѣщали (разбира ся, че неможяше иначе въ тия ужясни врѣмена), че че ще приемжтъ Калиника за свой пастирь. Работата бѣше въ останалитѣ български села, гдѣто населението бѣше прижалило животътъ си, само да не признава това умразно византийско духовенство. Тѣ бѣха рѣшили всичко и при всичкитѣ заплашвания, тѣ опорствоваха до край. Правителството явно ни мразяше и каймакамътъ . . . . по подбуждение на елинскитѣ мекерета, Радю и Софрония, бѣха казали на тогавашний българский Намѣстникъ П. Василъ Аврамовъ отъ Устово, че той вече не ся припознава за прѣдставитель на Ахж-челебийскитѣ българи отъ правителството и, слѣдователно, не може да засѣдава въ „**идарето**". Неустрашимийтъ нашъ свѣщенникъ сериозно отговорилъ на каймакамътъ тжй: „Азъ прѣдставлявамъ населението въ Ахж-челеби, засѣдавамъ и ще засѣдавамъ на основание на царското „**емирнаме**", което ми е повѣрено отъ правителството, и доклѣ не ми ся запрѣти официално, азъ не мога да приема мнѣнието Ви." Каймакамътъ не посмѣя да противодѣйствова и изгони наший Намѣстникъ, едно защото нѣмаше заповѣдь, друго защото и бждящето бѣше неизвѣстно.

Протосингелътъ Софроний — тоя извергъ на фенерското купище — (нека ни е позволено, за когото анекдотитѣ и споменитѣ изобилватъ въ тукашното население, за нѣговитѣ мрьсни и отвратителни дѣла), трѣбваше да дѣйствува съ всичкитѣ си сили въ такъвъ най сгоденъ моментъ, и иначе той не бе моглъ да ся наслаждава съ тлъститѣ мѣсечини, които ужь му ся пращаха за отваряния на елински училища въ Ахж-челеби, отъ патриаршеската касса и отъ силлогосситѣ. Фенерскитѣ старци незнаяха що върши съ тѣхъ тоя безнравственъ калугерь. Тѣ незнаяха, че той още повече изобразява съ примѣритѣ си, до каква ниска стъпень прѣвѣжда и тжй познатата по безнравственностьта си елинска патриаршия. Святиня му трѣбваше да урѣди пжтьтъ за напрѣдъ на тлъститѣ мѣсячни заплати, да ся покаже ревнитель на елинизмътъ и нѣговата **мегали идея**, да добие благословиитѣ на фенерскийтъ папа, и уличи маската отъ лицето си, която бѣше спечелилъ въ Ахж-челеби.

И знаете ли догдѣ бѣше достигнала тая мерзска душя? Знаете ли че святиня му, на основание на природнитѣ закони, бѣше залюбилъ една нещастна вдовица, у чията кжща и стояше, противъ 3-тото правило на I Вселенский Съборъ, въ което правило ето що бѣлѣжи: Οἱ Ἱερωμένοι καὶ κληρικοὶ δεν πρέπει να προξενοῦσι κάμμίαν αἰτίαν ὑποψίας καὶ σκανδάλου εἰς τόν λαόν.

. . . .

νὰ μὴν ἔχουν γυναῖκα ξένην εἰς τὸν οἶκον τους οἱ Πρεσβύτεροι, καὶ Διάκονοι, καὶ Ὑποδιάκονοι, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι Κληρικοὶ ὁποῦ γυναῖκας νομίμους δέν ἔχουσιν . . . . ὁ τοιοῦτος να καθαιρῆται, . .

. . . .

„свѣщенницитѣ и въобще черковний клиръ, не приличя да произвождатъ съмнителни съблазни на християнитѣ, ... т. е. да нѣматъ чюжди жени въ кжщата си. Прѣзвитеритѣ, дияконитѣ, иподияконитѣ и всички други прѣчетники, които нѣмжтъ законна жена, (а постжпятъ противъ това правило), да бждатъ такива изверженни. . . . . .“ Нъ патриаршескитѣ православни калугери не искаха и да знаятъ за подобни правила и тѣхни длъжности. Ето защо и О. Софранчя за възнаграждение на . . . . бѣше ѝ съградилъ кжща. отъ тия патриаршески пари? Тая вдовица по име Руса Такова въ село Пашмаклий, и до днесь е жива и расправя за

това фенерско старче, който не вѣрва въ това свободенъ е да я попита и да ся увѣри. Нъ намъ тукъ не е възможно, и нито допуска вѣжливостьта на перото, да му ся описватъ дѣлата, които сѫ свойственни, само на елинскитѣ калугери. Нека читателитѣ ни извинятъ въ тоя случай, защото перото съвсѣмъ неможаше да замълчи. Заключение на животътъ на тоя прѣдставитель патриаршески въ Ахѫ-челеби, ний ще цитираме куплетътъ на покойний български патриотъ **Г. С. Раковски**.

„Злато и сребро само събира . . . .
В' блѫдность в' содомство ся занимава.
В' мягкы постѣлкы тѣло простира
Блѫдницы фенерскы обдържява!“
. . . .
. . . .
. . . .

(Изъ „Горски пѫтникъ“).

За да постигне мрьсната си целъ натрапенний тоя отецъ Софрония, както спомѣнахме по горѣ, той трѣбваше прьво съ каквито срѣдства може, да привлече на своя страна свѣщенницитѣ и пьрвенцитѣ български и послѣ за населението е дѣло свършено. За това именно святиня му бѣше распратилъ по всичкитѣ села свои агенти — обружени помаци, — да заповѣдатъ на всичкитѣ свѣщенници и пьрвенци български, за да отидатъ и да ся поклонятъ съ покаяние на Софрония и да му занесѫтъ по двѣ лири турски, за заплата на прощението и очищяванието имъ отъ схизмата и приеманието изново на вѣрното българско стадо въ свѣтитѣ пазви на великата черква. Въ противенъ случяй ще бѫде опасно за тѣхъ. И можяхѫ ли съ другъ способъ да ся избавятъ клѣтитѣ българи въ тоя закритъ край, въ тия тѫжни врѣмена? Деньтъ бѣше на силния и нѣмаше никаква подпора за насъ. Сърдцата на всички кипѣхѫ отъ ядъ и омраза къмъ това византийско доилище, отъ когото едвамъ прѣди нѣколко години сѫ бѣхѫ отървали съ голѣми усилия, нъ врѣмето бѣше таквозъ и трѣбваше да ся избави животъ, и да ся прѣклони глава за нѣколко врѣме, до гдѣ събитията станяхѫ по благоприятни, напротивъ

пакъ тѣ, фенерь и калугаритѣ му, бѣха луди отъ радость, като мислѣхѫ, че, българския народъ издѫхнѫ. И останѫлитѣ ставатъ пакъ нѣгови овцѣ. Горкитѣ свѣщенници и първенци отидоха на 27-й Май въ Пашмаклѫ и ся прѣдставиха на дѣда Софрония, който ги приелъ доста лъскателно (разбира ся) и като ги наредилъ въ кьошкътъ у вдовицата, захваналъ своитѣ риторски проповѣди по турски тѫй: [1])

„Ей благоговѣйни свѣщенници и боголюбиви чяда Божии, първенци и чорбаджии, православни християни; вий сте били измамени отъ диаволътъ, неприятельтъ на християнството; оставили сте били вашата мила майка, святата велика черква; отрѣкли ся бѣхте отъ нея и ся бѣхте присъединили къмъ сатанинската схизматическа екзархия; нъ Господь ви е помилвалъ чяда мои, и ви е вразумилъ за да познаете заблуждението си и изново да влѣзете въ Христовата истинна (?) черква. Радвамъ ся чяда мои, че ся отървахте отъ сатаната и съ това спасявате вашитѣ загубени души, както и онѣзи на подвѣдомственнитѣ ви православни християни, любезни во Христа чяда наши. Нъ да ся пазите отъ сега нататъкъ, мили мои чяда, и да внимавате повече, защото сатаната никога си не свършва работата, та и за напрѣдъ ще ся труди за да ви отдѣли съ по голѣма сила отъ святата (?) майка Μεγάλη Εκκλησία, и отъ Господа нашего Иисуса Христа, Спасителя на православнитѣ християни; ще ся мѫчи пакъ да ви приближава до схизматицитѣ — братията на Москофитѣ — неприятелитѣ на милостивий ни господарь Абдулъ Азизъ Ханъ, комуто трѣбва да бѫдемъ вѣрни и покорни во вѣки вѣковъ аминь. „Да живѣе Султанътъ!“ „Да живѣе“ отговорили свѣщенницитѣ и чорбаджиитѣ.

Слѣдъ това лукавий калугерь Софроний продължилъ думитѣ си тъй: „Сега възлюбенни во Христа чяда мои, ще ви кажа каква е волята на великата майка, вселенска патриаршия, която съ радостни сьлзи ви приема въ обятията си, за да ви избави отъ вѣчната мѫка на бѫдѫщий животъ. Великата черква е рѣшила, щото онѣзи отъ поповетѣ, които сѫ по стари и сѫ припознали екзархията, ще си слѣдватъ да

[1]). Горнето прѣвождамъ дума по дума както е говорилъ святиня му, което ми каза отпослѣ единъ отъ свѣщенницитѣ наши, когато страхътъ бѣше закаралъ и него при Софрония.

си священнодѣйствуватъ въ черквитѣ и ще споменуватъ името на Свято Ксантийский митрополитъ Калиника, който само ще ги примироса. Ржкоположенитѣ отъ схизматически митрополити или епископи нови попове, ще прѣстанатъ да свѣщеннодѣйствоватъ въ православнитѣ черкви, защото сж ржкоположени отъ схизматици и нѣма въ тѣхъ Духъ Святий (?) за които такива новоржкоположени попове великата черква, святата ваша майка, най много съжялява. Нъ и тий отъ сега нататъкъ ще се ползуватъ отъ черковнитѣ приходи и ще служатъ като пѣвци при черквитѣ, догдѣто единъ помѣстенъ или вселенски православенъ съборъ ся произнесе за тѣхъ, дали тѣзи екзархови попове трѣбва да ся распопять (да имъ ся омие старата схизматическа кожя и положи, разбира ся, православна—византийска, нъ пази Боже да не е като на дѣда Софрония)[1]) или само да ся примиросатъ съ святото миро още единъ пжть, както старитѣ заблудени и да ся присъединятъ къмъ истиннитѣ пастири".

Слѣдъ тая рѣчъ горкитѣ попове и чорбаджии ся поклонили на отецъ Софрония, като ся показали, че приематъ и удобряватъ всичкитѣ му прѣдложения, разбира ся, само да прѣмине това тжжно врѣме безъ пакости и злини християнското население. Софроний ги увѣрилъ, че нищо нѣма да стане, дори и косъмъ отъ главитѣ имъ нѣма да **липса** на тия сега, които признаватъ патриаршията (Господь се грижи за ония, които го познаватъ.) „А за твърдоглавитѣ схизматици въ Устово, Карлуково, Долне и Горне Райково, които станжхж глухи на моитѣ благи (?) и плодотворни (?) прѣдложения, немогж да станж **кефиль**. "Тѣ могжтъ да бждатъ и избѣсени и исколени, защото не дойдоха да ся прѣдставять както васъ, тѣхнитѣ попове и чорбаджии."

По това горкитѣ свѣщенници подсѣтени отъ напрѣдъ, станали и цѣлували скверната ржка на Софрония, като му давали и по двѣтѣ лири турски, които той имъ поискалъ като за заплата и очищение отъ схизмата—„**селеметь пара**-

---

[1]). Ний незнаемъ грьцката свята (?) и непорочна (?) толкова патриашия какво е мислила съ клѣтитѣ новоржкоположени български свѣщенница. Дали кожата схиматическа да имъ ся одере и замѣсти съ грьцка; дали да ся боядисва и тя отъ святата Фенерска боя, или пакъ да ги остави съвсѣмъ и безъ кожи, което е по вѣроятно.

сж“(?) Разбира ся, че благословията на грыцкитѣ старци е не мила и скжпа когато има за въ джобъ. Св. Отецъ Софроний щедро, щедро излѣлъ спасителната си благословия, когато джобътъ му почювствовалъ тяжѣстьта на драгоцѣнний и божественъ металь. Слѣдъ тая церемония всичкитѣ свѣщеннищи и чорбаджии сѣднали простени и благословени, а може би вече и спасени, нъ на всичкитѣ яростьта заедно съ смѣхъ кипѣла въ сърдцата на невѣжественний калугерь, за гдѣто святиня му съ всичкий си умъ билъ вече убѣденъ и увѣренъ, че елинизарането на Ахж-челеби е дѣло свършено, че Ахж-челебийскитѣ българи му ся покланятъ като истински и вѣрни чяда и че лавровитѣ вѣнци отъ Фенерь сж вече готови за елинската му ревность и дѣятелность. (Ами за патриотизмътъ на вдовицата, за нея най голѣмий вѣнецъ.) Горко византийско невѣжество и калугерска простота. Святиня му нито на умъ е турялъ, че слѣдъ нѣколко врѣме ще го оставятъ на чиста поляна.

Когато всичко било свършено, патерь Софроний извадилъ около десеть писма написани отъ него за тия села, които припознали патриката и отъ които села поповетѣ и първенцитѣ дошли да му ся поклонятъ. (Освѣнь тѣзи писма извадилъ и други още толкова, които били съставени като единъ видъ адреси до патриката. Тия—адреси—щѣли да ся подпечятатъ и подпишятъ отъ всичкитѣ села, които сж прѣклонили глава на дѣда патрика, а слѣдъ това да му ся повърнатъ, за увѣрение, че тѣ сж вече покорни чяда на фанариотский Фенерь.

За да видятъ читателитѣ подлитѣ кроежи на фенерский калугерь, ние ще прѣведемъ реченитѣ му скования писма, тжй, както сж земени прѣписъ отъ самий имъ оригиналъ.[1]) Ето първото писмо отправено отъ Софрония до селата:

„Εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς, τίμιοι Πρόκριτοι καὶ
λοιποὶ Ἐυσεβέστατη καὶ Ὀρθόδοξι χριστιανή.
εἰς χωρίον . . . .

Ἀκαθὸς ἡ Θεία πρόνια τὰ πάντα πανσόφως υκονομοῦσα καὶ καθοδιγὸν ἡμᾶς εἰς πᾶν ἔργον αγαθὸν, ὄυτω καὶ ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία πάντοτε φροτίζουσα δία τὴν σοτηρίαν ἔις ὅλους τοὺς πίστοὺς.

---

[1]). Писмата сж прѣписани отъ единъ свѣщенникъ, който е ималъ щастието да бжде и той тогава поклонникъ Софрониевъ.

'Ενεκα τοῦτο, καὶ ὑμεῖς σήμερον γνόσαντες τὴν πλάνην σας εἴς τεῖν 'οπῖαν κακὸς πσελανημένει ἀπὸ τὴν 'Βουλγαρηκὶν σχισματικὴν 'Εκσαρχιάν, 'είτινες συνηνόμενοι μὲ αυτὴν καὶ 'απομεμακριομένη ἀπὸ τὴν Μίαν Καθολικὴν Εκκλησίαν. Δια τοῦτο ὅς ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν κινὴν θέλησιν σάς να σινενοθῆται μὲ τοὺς ὀρθοδόξους καὶ να 'εμβῆτε εἰς τὰ μετέωρα τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. 'Εκκλησίας, Σὰς υδοπίω μὲ το παρῦν ὅτη 'ο 'Αγιος Ξάνθεις Μητροπολήτεις καὶ εμὲ Πατρὸς (Καλλίνικος) με γράμα 'απὸ τεὶς 6 τοῦ πάρόντος, δὶ εἰς ἐξαγγέλετεμι επιδί, ὁ 'Οἰκουμενικὸς Πατρι ἀρχης ἥτεις καὶ θλείβεται διὰ τὴν ἀποφηγὶν σάς, ημπορεῖ κατὰ τῶν πόθον σας νὰ συνχωρίονι τὴν αμαρτίαν σας, καὶ να σὰς δεχθὴ εἰς τὸν κόλπων τεῖς 'ορθοδοξίας διὰ τὸ συμφέρον σας 'επὴ τῆς γῆς σωτηρία, εἰς κληρονο μίαν τῆς Βασιλέας τῶν 'Ουρανῶν. Αμήν.

1876: Μαΐον 28. εν Πασμακλή.

'Ο 'Επίτροπος τεῖς 'Αγίας Ξάνθης † Πρωτοσίνγελος Σοφρόνιος.“

Български прѣводъ.

„Благоговѣйни свѣщенници, почтенний първенци и прочии благочестиви и православни християни въ селото ....

Както Божий промислъ всичко прѣмждро устроява и наставлява ни на всяко благо дѣло, така и Великата Христова черква всѣгда ся грижи за спасението на всичкитѣ вѣрни. Заради това и вие днѣсъ, като сте проумѣли измамата ви, въ която бѣхте злѣ измамени отъ Българската схизматическа (?) Ексархия, като бѣхте ся съединили съ нея и отдалечили отъ едната Съборна Черква. За това, като имате прѣдъ видъ общата ваша воля, да ся съедините съ православнитѣ (?) и да влѣзнете въ оградата на Христовата Велика Черква. Извѣстявамъ ви съ настоящето, че свято Ксантийский Митрополитъ и мой Отецъ Калиникъ, съ писмо отъ 6-й того, мя увѣдомява че Вселенский Патриархъ, ако и да скърби за отбѣгнованието ви, може спорѣдъ желанието ви да ви опрости прѣгрѣшенията ви и да ви приеме въ нѣдрата на православието за ваша полза на земята и за спасението ви и наслѣдие на Царство Небесно. Аминь.“

Пашмаклж (Подписалъ)
1876 Май 28. † Протосингель Софроний.

Вторитѣ писма за адреситѣ до патриаршията, написани отъ сжщий калугерь, гласяха слѣдоющето:

„Τῷ Παναγιωτάτῳ 'Αρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεος, νέας Ρώμης, καὶ 'Οἰκομενικῷ Πατριάρχη, Κυρίῳ Κ. Γρηγορίου.

Εἰς Κωνσταντινόυπολην.

'Διά τῆς παρόυσις ταπεινὴς αναφοράς ἡμῶν ὅι ὑπογεγραμένη κατεικη καί υπήκοί τῆς Α. Α. Μ. καὶ 'Ανάκτου ἡμῶν Σολτὰν Μουράτ, λαμβάνομεν τὴν τόλμην να παρουσιασθῶμεν εἰς τὴν Ὑμετέραν Παναγιώτητα καὶ παρακαλέσωμεν αυτὴν ὅπος αξιὺσὴ ἡμᾶς διά το ακόλουθον:

'Εἴμιθα πεελανιμένη Παναγιώτατε ἀπὸ τόν ἐχθρόν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης 'Εκκλησ'ας, Μητρός ἡμῶν, ἀποχοριομένοι ἀπ αυτήν καί συνηνωμένοι μέ τὴν σχισματικὴν 'Βουλγαρικὴν 'Εκσαρχίαν, ὅι όπια μὰς ἤ γαγεν ὅς πρόβατα ἐπὶ σφαγήν. Σήμερων προσελθόντες εἰς επΐγνοσην αλιθιάς, επιστρέφωμεν εἴς την αληθινέιν αυλὴν τεὶς τοῦ Χριστοῦ Μ. Εκκλησιάς καί υποσχώμεθα εἴς τὸν Θεόν, εἴτηνες δὲν ἀποχωριτὸμεθα ἄπὸ τῆς ὀλομελεῦας τῆς καθόλου 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, φυλάττοντες άπο τοὺς σχισματικοὺς καὶ 'ουδὲ ποτε 'αποδεχόμέθα τὴν Βοὐλγαρικὴν 'Εκσαρχιὰν. Παρακαλοὺμεν δέ τὸν Σὸν Παναγιώτης, νά σινχορέισῃ τὴν αμαρτίαν μὰς καί να μὰς δεχθὴ ὅς πρόβατα ἀπολολότα ἔἰς τῶν κολπων τεὶς 'Ορθοδοξίας. 'Ασπὰτοντες τὴν Αγίαν Δεξιαν σου, εὐχώμεθα τῶ Παντοδυνάμῳ Θεῶ, Ὅπος διαφυλάττῃ τὴν Ημετέραν Παναγιώτεις, ὑγιαίνουσαν ευτηχεὶς καί καθοδηγόν ἡμᾶς εἴς πὰν ἔργον αγαθόν.

'Επὴ τὰυτα μένομεν δίά πὰντοτε πιστόι, 'Εἰς τῶν 'Οικόυμενικῶν Θρόνον καὶ ταπηνοὶ ἐν Χριστῶ τέκνα ὑμῶν.

1876: Μαΐου 30 χωρίον". . . . .

Български прѣводъ.

„До Всесвѣтейшаго Архиепископа Константинополскаго, Новаго Рима и Вселенский патриархъ Г-на Г-на Григория.

Въ Цариградъ.

Съ настоящето ни смиренно наше прошение долѣподписаннитѣ покорни жители на Нѣгово Императорско Величество и царя нашего Султанъ Мурадъ-Ханъ, зимаме смѣлостьта да прѣдставимъ на Ваше Свѣтейшество и да Ви помолимъ да ни удостоите за слѣдоющето:

Бѣхме измамени Всесвѣтейший отъ неприятельтъ на Великата Христова Черква, Майка наша, отъ която ся бѣхме отдѣлили и неволно присъединили при Схизматическата (?) Българска Екзархия, която ни водѣше като овце на заколение. Прочее, днѣсъ като дохождами въ съзнание за истинната, възвръщами ся въ истинний дворъ на Христовата В. Черква и обѣщавами ся прѣдъ Бога, че нѣма да ся отдѣлями

отъ цѣлокупностьта на Всеобщата (?) православна черква, и че ще ся вардимъ отъ схизматицитѣ, (?) като никога нѣма да приемемъ Българската Екзархия. Слѣдователно, молимъ В. Всесвѣтейшество, да ни упростите прѣгрѣшенията ни и да ни приемите като овце изгубени въ нѣдрата на Православието (?).

Като цѣлувами святата Ви десница, молимъ Всесилнаго Бога, за да съхрани В. Свѣтейшество да здравѣите благополучно и да ни наставлявате на всяко благо дѣло.

По това, оставями за всѣгда вѣрни на Вселенский Прѣстолъ (?) смиренни въ Христа чяда Ваши.“

Потвьрддно съ подписитѣ на свѣщенництѣ, първенцитѣ и селски печяти.

Ето какви византийски подлости и низки срѣдства упражняваха тия фенерски старци, които иматъ претенциитѣ да съставляватъ великата вселенска Христова черква. И защо бѣ всичко това? Всякой разбра, че тѣмъ (на грьцкитѣ калугери), бѣше едничката целъ подъ прѣдлогъ на истинско православие, да сграбчятъ въ ногтѣтѣ си безащитний български народъ, и тогава да испълнятъ своята колкото гнила, толкова и глупава „Μεγάλη ηδέα“, а включително съ нея, да испълнятъ испразненитѣ си джобове съ българский потъ.

Калугерьтъ на фенерь при подаванието приведенитѣ по горѣ писма на свѣщенницитѣ, имъ поръчялъ да ги прочетѫть утриньта въ недѣлята въ черквитѣ на народътъ, а другитѣ слѣдъ като подпишатъ и подпечатѫтъ съ селскитѣ печяти, незабавно да му ги повьрнатъ за понататъшното негово распорѣждание. А за ония отъ поповетѣ и пьрвенцитѣ, които по независящи отъ тѣхъ причини, не сѫ отишли да му ся поклонятъ, хитрий византиецъ пратилъ по едно особно писмо, за да му прѣпратятъ задлъженията си състоящи отъ по 2 лири и тогава само да имъ излѣе щедрата си благословия.

Свѣщенницитѣ, които тогава имаха слабостьта да прѣклонятъ глави лицѣмѣрно и привремѣнно на фенерский влькъ, бѣха слѣдующитѣ: Долно-Райковский грькомански П. Атанасъ, П. Константинъ и П. Георги отъ Петково, П. Василъ отъ Д. Дерекьой; П. Стефанъ отъ Левочево; П. Пан-

делия, П. Стоянъ, П. Х. Симеонъ и П. Толю отъ Горне-Райково; П. Димитръ и П. Стефанъ отъ Чокманово; П. Михалъ отъ Туриенъ; П. Ташу (Отузъ-биръ).

Свѣщенницитѣ пакъ, които нито ся уплашиха, нито отидоха да ся поклонятъ на тупурдиитѣ грьцки — Софрониеви, — бѣха слѣдующитѣ: П. Василъ Аврамовъ българский Архиерейский Намѣстникъ отъ Устово; П. Никола отъ Д. Райково; П. Кириекъ отъ Устово; П. Матекса отъ Карлуково; П. Георги отъ Г. Райково и П. Паскалъ отъ Г. Дерекьой.

Каква е била радостьта на фенерский папа и непогрѣшимитѣ му калугери, когато му сѫ испратили скованитѣ прошения и хвалби отъ протяжето му Софрония, че българитѣ въ Ахѫ-челеби изново ще напълнятъ продънената фенерска касса? Какво ли въсхищение сѫ тѣ имали, когато великата елинска идея е проникнала изново въ сърдцето на славянскитѣ Родопи? Горкитѣ не сѫ зняяли, че слѣдъ нѣколко врѣме, тѣ ще ги трьшнѫтъ пакъ, както народната пословица говори: **Като грьобка на цѣдилникъ.** И благодарение на това късогледство и тоя скептицизмъ на фенерь, които не му сѫ давали възможность да разбере, че българинътъ може да го води въ тия врѣмена за носътъ.

Колкото на отецъ Софрония, то за него едно само оставаше, (което той твърдо вѣрваше въ стоpенитѣ си подвиги), да ся провъзгласи отъ Патриката въ Цариградъ за Епископъ на новитѣ и стари грькомани-елени — въ родопитѣ, и тогава всичко бѣше свършено, а и цельта и желанието на нашитѣ грькомани, бѣше само за въ Д. Райково. . . . . „Не се хвали за утрѣшний день, защото незнаешъ що ще роди деньтъ.“ (Пр. 27. 1.).

Политическитѣ събития си отиваха въ сѫщий рѣдъ, нъ българитѣ въ всичкитѣ села явно говореха, че щомъ ся поуспокоятъ работитѣ, тѣ ще отхвърлятъ умразното грьцко иго, което бѣха принудени да приемѫтъ, само за да ся запазятъ отъ бѣди въ такива врѣмена. Това слѣдъ малко влѣзе въ ушитѣ и на увѣренний грьцкий калугеринъ, който вече ся показваше като пъленъ властитель на покорнитѣ българи отъ цѣлата Ахѫ-челебийска кааза. Свѣтиня му почна да ся безпокои отъ тѣзи слухове и почувствува измамата си, за което слѣдъ

толкова хвалби прѣдъ патронитѣ му въ фенерь щеше да бжде посраменъ. При това и Калиникъ Ксантийский митрополитъ не бѣше до толкозъ увѣренъ, че българинътъ въ Ахж-челеби е останалъ покоренъ робъ на фенерь, чиято покорность той бѣше опиталъ и добрѣ познаваше отъ напрѣдъ. За това, както Софрония и съдружие въ Ксанти, тжй и нашитѣ гръкомани идеалисти Радю и пр. усѣщаха безсилието си и че трѣбваше нѣкакъ си да свържятъ съ по силни врьзки покорнитѣ Ахж-челебийски българи съ гръцизмътъ и фенерь. А какви бѣха тия врьзки жѣлезни, съ които трѣбваше при даденъ случяй да убиятъ самосъзнанието и народното чювство на населението, та не статистиката (**истилямитѣ**) т. е. изброяванието на патриаршескитѣ българи? Всякой разбира, че това бѣше и най-лесното срѣдство и най-първото за укчяванието на елинската идея въ родопитѣ. Калиникъ отъ Ксанти писмо слѣдъ писмо пращаше на каймакамътъ и мюхтията въ кааза ни, а отъ друга страна Софроний съ Радю и други гръкомански първенци дѣйствуваха както можяха прѣдъ другитѣ влиятелни турци за да убѣдятъ каймакамътъ и направятъ прѣброяванието. Найпослѣ правителството ся распорѣди за това и назначиха ся комисии смѣсени отъ гръкомани и турци, които да направятъ рѣченнитѣ — **истилями** — и да питатъ населението въ каазата, кои сж гръкомани и кои българи т. е. кой отъ тѣхъ признава гръцката Патриаршия и кой Екзархията.

Въ понѣделникъ на 30-й Май дойде комисията, която бѣше за нашето злочесто село, състояща отъ: Х. Салихаа отъ Г. Райково съ двама жандари. Слѣдъ пристиганието му въ Д. Райково, събра въ училището всичкитѣ първенци и отъ двѣтѣ страни, и слѣдъ като имъ расправи целъта, съ която е дошълъ, заповѣда имъ да си изберхтъ и тѣ отъ своя страна по двама, отъ българи и гръкомани, и да си направятъ два особни тевтеря, единий за българитѣ, а другий за гръкоманитѣ. Комиситѣ ся избраха; отъ българска страна Вълчу Д. Щърбовъ, Никола К. Буботановъ и Райчу Г. Близнаковъ. Отъ гръкоманска страна Тодоръ Х. Маргаритевъ, Михалъ Чикувъ и Митрю Меракувъ. И като зимаха всяки своятъ си тевтерь заедно съ двамата свѣщенници тръгнаха изъ селото изъ кжща въ кжща да питатъ и записватъ, кои признаватъ патриаршията и кои Екзархията.

Както на всяко дѣло гръкоманско до сега, тжй и на това тѣ бѣха прибѣгнали до своитѣ подлости. И тия истилями, разбира ся, не бѣха за друго и отъ друго, освѣнъ отъ тѣхъ, за да впримчятъ добродушното население изново въ византийската примка. Тѣ знаяха съ какви срѣдства ще принудятъ населението да ся запише гръкоманско. За това именно нашитѣ фанариоти П. Насу пашата, Радю и други нѣкой гръкомански водители, подучени отъ тѣхнитѣ патрони Софрония и Калиника отъ прѣди два дни бѣха распрьснали и по другитѣ села, както и въ Д. Райково, свойтѣ си мекерета да отиватъ изъ кжща въ кжща и заплашватъ населението, че ако не признаятъ грьцката патриаршия, ще бждятъ изгорени и избиени отъ башибозуцитѣ. Много отъ населението бѣше настрьхнало отъ страхъ, глѣдаше всякакъ и както може да ся избави отъ нещастията, които гръкоманитѣ му приказваха.

Мѣжду многобройнитѣ тѣзи мекерета, които нашитѣ лукави фанариоти бѣха распратили за тая целъ, ще забѣлѣжимъ само нѣколцина отъ по дѣятелнитѣ, да не би да имъ остане сьрдце и не бждятъ възнаградени за лукавитѣ си мисии. Отъ тѣхъ бѣха слѣдующитѣ: Митрю Мераковъ, Х. Коста, Христу Хинтерицата, Халю Стоювъ, Х. Коваки, Филю Димирювъ, Ангелъ Пашовъ и други нѣколцина.

Освѣнъ горнитѣ личеха и слѣдующитѣ жени гръкомански: Анастасца Меракова, Гегувица Папратилска, Шопка, Дреювица Муратева, Вълчувица и Халювица Грудински, Вълчевица Чьрнева, Тасовица Бурдева, Райчувица и Дѣчувица Великински, Жека Курткехелоска, Тодоровица Печилковска и други.

Мѣжду тѣхъ и благородната Тодорица Гьоржева, бѣше испратена за тая мисия фенерска отъ Дююрътъ ѝ Радю. При всичкитѣ тия срѣдства, и при всичкитѣ опасни тогава за насъ врѣмена, пакъ тия гръкомански паразити неможиха да сполучатъ до край желанието си, освѣнъ нѣколко уплашени и прости фамилии, които приеха привремѣнно гръкоманството.

Да прѣминемъ сега до истилямитѣ, които бѣха нагласени тжй въ двата тевтеря и на двѣтѣ страни:

Българский тевтерь.	**Гръкоманский тевтерь.**
„Тува забѣлѣжваме и ся подписваме ний, които сме	Ἰδού υποσιμιούθα καὶ ᾽υπογραφώμεθα ἡμεῖς η Πιστοὶ καὶ ηπικο

вѣрни и покорни подданници на Н. И. Величество Наший царь Султанъ Абдулъ Мурадъ Ханъ, и по всточно православно вѣроисповѣдание, чяда подъ вѣдомството на Българската Екзархия.“
с. Д. Райково.
1876 г. Май 31-ий.

τῆς Αυτοῦ. Α. Μ. καὶ Ἀνάκτου ἡμῶν Σουλτὰν Μουρὰτ Χὰν καὶ Πνευματικὰ τέκνα τῆς Πατριαρχικεῖς καὶ Ὀρθοδόξου Ανατολικῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεος.

1876: Μαΐον, 31;
Κάτω Ῥαΐκοβων.

Слѣдватъ подписитѣ на българитѣ, които не признаха грьцката патриаршия:

1. Тодоръ Кехая.
2. Иванъ П. Кисьовъ.
3. Георги В. Чешитевъ.
4. Райчю Г. Близнаковъ.
5. Никола Р. Бочуковъ.
6. Насу Р. Бочуковъ.
7. Енчу Р. Петкински.
8. Петко Н. Милушовъ.
9. Христаки Д. Щерювски.
10. Георги М. Драпгаджовъ.
11. Никола П. Ширколяски.
12. Колювица Чешитска.
13. Митювица Свиркова.
14. Никовица Каишева.
15. Вълчу Д. Щърбовъ.
16. Михалъ К. Бобутановъ.
17. Момчилъ П. Кисьовъ.
18. Райчу З. Ковачевъ.
19. Стайку В. Чешитевъ.
20. Михалъ В. Граматиковъ.
21. Аврамца Жиржска.
22. Гогу Д. Пищаловъ.
23. Георги Т. Бубаджановъ.
24. Вълчу Р. Бочуковъ.
25. Райчу Г. Бочуковъ.
26. Ташу Г. Герджиковъ.
27. Анастасъ Г. Бадевъ.
28. Райчу Г. Бадевъ.
29. Коста Н. Румински.
30. Никола К. Бобутановъ.
31. Митю Д. Ардевъ.
32. Диму Г. Герджиковъ.
33. Господинъ Д. Щерювски.
34. Никола Х. В. Куклевъ.
35. Тодоръ К. Бобутановъ.
36. Ташу Г. Чешитевъ.
37. Стари Харитъ.
38. Тодоръ С. Сабрутевъ.
39. Нику Д. Ганзуровъ.
40. Марку Д. Ганзуровъ.
41. Стоянъ Д. Ганзуровъ.
42. Матю Илиевъ.
43. Милионъ Д. Сираковъ.
44. Христу Д. Сираковъ.
45. Туню Д. Бабинкинъ.
46. Насу К. Великински.
47. Тодоръ К. Ґривнински.
48. Белю Б. Близнаковъ.
49. Петко Саровъ.
50. Данчу С. Четалбашъ.
51. Диму Парювъ.
52. Христу Р. Петкински.
53. Анастасъ З. Ковачевъ.
54. Нику Чекжровъ.
55. Тодоръ С. Кетювъ.
56. Вълчу П. Димитровъ.

57. Начу К. Маджуковъ.
58. Златилъ К. Маджуковъ.
59. Тодоръ Б. Чепкоановъ.
60. Русинъ Д. Ракиджневъ.
61. Ангелъ М. Чинчевъ.
62. Ташу К. Бобутановъ.
63. Иванъ К. Пазарджийски.
64. Гегу К. Маджуковски.
65. Митрю Д. Итински.
66. Гегу Я. Родовъ.
67. Белю Гогувъ.
68. Вълчувица Папратилска.

1876. Юний 3-ий, Д. Райково.

Подпечатанъ съ селскитѣ печяти
и подписанъ отъ комиссията.

Останалитѣ всички ся подписаха на гръкоманский тевтерь за патриаршески чяда.

Трѣбва да спомѣнемъ че българский свѣщенникъ си записваше българитѣ, а гръкоманский гръкоманитѣ, и въ сжщото врѣме Х. Салихъ писваше по турски и двѣтѣ страни. При това, тѣ не питаха кой познава патриаршията и кой Екзархията, а просто кой е българинъ и кой гръкъ, разбира ся за да даджтъ по голѣмо впечятление на населението.

Комисията за селата Чокманово и Аламидере състояше отъ слѣдующитѣ лица: отъ правителството бѣше назначенъ Рашидъ ефенди, а отъ страната на Софрония и Радю чорбаджи бѣше сродникътъ на послѣдний простий гръкомански първенецъ отъ селото ни Тодоръ Гьоржу. Сжщитѣ роли византийски ся разигравали и тамъ; въ Чокманово ся записали всичкитѣ гръкомани съ исключение само на нѣколко фамилии, които ся записали българи. Въ Аламидере (Ο Μέγας Αλαμόυτης), безъ никакво исключение ся записали гръкомани и първи по вѣрностьта си слѣдъ нашитѣ въ Райково фанариотски чяда въ околията ни. Остаяло само П. Ташу нарѣченнийтъ „Утузъ биръ“, да ся произведе въ чинъ (Μέγας Σακελλάριος). Сжщото стана и въ малкитѣ осамотени села: Пещера, Туриенъ и Арда, въ които нито единъ остана вѣренъ на народностьта си.

Въ Г. Райково бѣше сжщий комисарь Х. Салихъ ага и нѣколцина отъ първенцитѣ, гдѣто половината ся отдѣлиха приврѣменно и ся записаха гръкомани, а половината българи.

За селата Левочево, Горне и Долне-Девекьой, Карлуково и Петково, правителството бѣше назначило Джеферъ ага, а византийский калугерь бѣше избралъ единъ цинцаринъ родомъ

отъ Янина и живущъ въ Пашмаклий по име Фроню хан-джията (1).

Слѣдъ обикновеннитѣ маневри на тоя пришьлецъ, тѣ сполучили до нѣгдѣ. Левочево ся записали всичкитѣ гръкомани, тъй сжщо и Петковци. Въ Горне и Долне-Дерекьой съ исключение само на нѣколко фамилий ся записали българи. Въ Устово всичкитѣ ся записали българи безъ никакво исключение.

Това прѣброяване, което стана отъ фенерскитѣ калугери Калиника и Софрония ся свърши въ около една седмица и слѣдъ като ся подтвърди и отъ населението и отъ правителството, испратиха ся въ грьцката патриаршия, която съ тѣхъ и до днѣсь крои своитѣ подли интриги въ околията ни.

Ревнителитѣ на елинската „Μεγάλη ἡδέα“ и заслѣпенитѣ въ фенерското кощунство чяда — патриотитѣ на велика Елада — Софрониосъ и киръ Радю испълниха отдавнашнитѣ свои бълнувания, само лавровитѣ вѣнци на тия человѣчески сжщества отъ Фенерь още закъсняваха. Тѣ вече извършиха всичкитѣ си подвизи съ елинизирането на Ахж-челеби и всичко бѣше тѣхно. Честьта, почетьта и влиянието бѣше въ тѣхни ржцѣ и входътъ на правителството за тѣхъ бѣше отворенъ. Тѣ мисляха вече да си играятъ съ населението както щжтъ и както имъ диктува византийский фанатизмъ. Думитѣ на единъ отъ бившитѣ Ахж-челебийски духовници — Атонский калугерь П. Григорий бѣха напълно испълнени който казваше, че „дияволитѣ излѣзоха отъ турскитѣ паши и влѣзоха въ грьцкитѣ владици и калугери.“

Българинътъ въ това ужясно за него врѣме, неможяше друго да прави и да ся надѣя освѣнь на Бога. Животъ и имотътъ му ся намираха въ ржцѣтѣ на тия безчеловѣчни сжщества, които носятъ името православни грьцки пастири, и на които едничката девиза бѣше безчеловѣчието, грабителството и скотскитѣ удоволствия. Нъ врѣмето не е въ ржцѣтѣ на тѣхъ и сждбата на народитѣ не е монополъ.

---

1). За това лице има да се говори много обширно за неговитѣ интриги фанариотски, лукавства, които е разигравало и още слѣдва да разиграва въ тѣзи страни. Тоя цинцаринъ въ селата, въ които е ходилъ е упражнявалъ най подлитѣ срѣдства за да убѣди и уплаши простодушното население и признае патриаршията. Нека читателитѣ прочетжтъ за неговитѣ дѣла въ книжката на Хр. П. Костантиновъ: „Спомѣни отъ страшната пролѣть въ Ахж-чалеби“.

Знайно е че мнимата схизма провъзгласена отъ фенерското фарисейско съборище, не за друго освѣнь съ единствено намѣрение да раздѣли народътъ ни на противоположни партий и да го тури въ трудно положение въ отношение къмъ братията си.

Обаче, и нашитѣ византийски пастири въ стрѣмлението си за това много прибързаха, спорѣдъ както говори и народната пословица, „още на конь не яхналъ и ноги замахалъ." И тѣ още не бѣха ся нарадвали на подлитѣ си сполуки и захванаха своитѣ обикновенни и свойственни тѣмъ привички. Едничкото тѣхно желание бѣше да си понапълнятъ испраздненитѣ джобове съ българский потъ, и кой би имъ казалъ нѣщо, когато мечьтъ бѣше на шията? Наший гръкомански свѣщеникъ П. Насо Пашовски, бѣше бързо приелъ тѣхното въспитание. И той горкий дочакалъ златни дни да види добро и насити себе си съ плѣчка, която не е всякога. И тжй оскуднитѣ му приходи едвамъ достигнаха на арнаутинътъ за прѣкрасната мастика. При това и не знаеше да ли това златно врѣме ще ся продължи. Ето що правеше тоя гръкомански вѣроломникъ, ученикъ на Калиника. Святиня му си бѣше назначилъ особно негови хора да крьстосватъ изъ селото по българскитѣ кжщи и съ разни заплашвания и лукавства, убѣждаваха простодушното население да приемжтъ грьцизмътъ. Щомъ нѣкой по простъ человѣкъ — българинъ — приемеше думитѣ имъ за истинни и ся обѣщаеше да стане гръкъ, тѣ ся врьщаха радостни и извѣстяваха на гръкоманский пастирь. Послѣдний като ся увѣреше, че постоянството и убѣждението на еди кого си българинъ доволно сж ся расклатили, повикваше го у дома му, за да го запише на патриаршеский журналъ. Българинътъ отидеше у него и слѣдъ като му цѣлуваше святата ржка, сѣднеше на една страна, като безсловесно животно.

Византийский шарлатанинъ въ това врѣме отвореше святата патрикова книга „Πηδάλιον" и съ всичкото си невѣжество, намѣреше членътъ въ когото спорѣдъ него изобразявало схизмата, и слѣдъ като му го прочетеше по грьцки, захванеше да си го тълкува тжй по своему, както неговий голъ мозъкъ си искаше за тоя случай. Ето какъ тоя фенерски пропагандистъ прѣкрьщаваше жьртвата си: „Ей Петко, ти видишь сега какъ казва въ Пидалию су. Всякъ, който ся отдѣ-

ля отъ православна са велика черква [1]) станва схизматикъ. Господь още въ най старо врѣме е оставилъ за майка на врютъ християнесе грьцкаса патриханя, и всякъ който би ся отдѣлилъ отъ нея да познава друга черква, (какво су правятъ сега булгаресе), той ся исхвьрля отъ христенесе, афоресва се и на сое и на другий свѣтъ и нищо не може да го кортулиса. Самичъкъ Господь е казалъ, че който ся отдѣли ще да иде въ вѣчна мѫка, пакъ и на сое свѣтъ нѣма да прокопса". И това всичко е, драги читатели, християнско православие! По добрѣ е да го рѣчемъ шарлатания. Религията и святото писание у тия подли хорица — фенерскитѣ прѣвьрженници — не сѫ друго нищо освѣнь орѫжие и срѣдства за постижение на чястнитѣ имъ интереси. Ето съ какви криви и мрачни тълкувания и убѣждения съ невѣжественното население постигаха своитѣ си цѣли. И тоя нашъ православенъ свѣщенникъ невѣжъ, и мнимъ ревнитель на фенерското православие, вьрлъ гонитель на своята си народность и самостоятелность, ся бѣше заловилъ съ всичката си сила да проповѣда схизма, която святиня му нито самата дума разбираше. Да дойдемъ на прѣдмѣтътъ си, членътъ съ когото наший високоученъ елининъ попъ ся трудеше да разгласява схизмата и прѣкрьщава

---

[1]). При всичко, че подлитѣ фенерски страця за самозванностьта на тѣхната патриашия съ титлата „Вселенски" „Велика" и пр. и да сѫ оборили и доказали цѣлъ свѣтъ за глупавото имъ и противохристиянско прѣтендиране на тия тѣхни титли, обаче нашитѣ грькомани, както и патриковитѣ дѣятели въ Ахѫ челяби още слѣдвать да заплашвать и убѣждавать простодушностьта на населението, като проповѣдвать святостьта, могѫществото и православието на самозванната имъ „Вселенска(?)" патриаршия, а най много и тоя безчеловеченъ грькоманинъ П. Пасо въ Д. Райково твьрдѣ обачя да прокарва свойтѣ подли цѣли съ тия титли, безъ да ги разбира и безъ да е вникналъ въ учението и правилата на Христовата черква. Его защо ний тукъ ся осмѣляваме да разяснимъ на читателитѣ какъ ся произнасять Св. Писание и Св. Отци за тия титли, толкова любими отъ грьцкитѣ калугери. Въ 28-то правило на 4-ий В. Съборъ подъ забѣлѣжка за даденитѣ едно врѣме привелигии Προνόμια на Цариградский патриархъ, като излага подробно всичко, което гьрцитѣ умѣли да усвоятъ въ това врѣме, продължява тѫй: „За това приличяше да земе привелигиозната власть (почесть—пьрвенство) Константинополский, защото дохождаха разни патриарси и владици да ся жалуватъ на царя за тѣхнитѣ нужди." ὅτι ἔπρεπι να λάβῃ προνόμια τῆς ἐξουσίας ὁ Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τί ἤρχοντο διάφοροι **Πατριάρχαι** καὶ Αρχιερεῖς να προσκλαυθοῦν εἰς τόν Βασιλέα εν ταῖς ’ανάγκαις αὐτων, ... " нъ и това не прие Константинополский отъ правилата, нъ нито и Рома тогава . . . . . „Αλλὰ μὴν τοῦτο ὁ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἔλαβεν ’απὸ τοῦς κανόνας οὐδὲ ποτε ἄρα οὐδὲ ὁ Ρώμης . . . . "

българитѣ, бѣше слѣдующий откъслекъ отъ правило I-во на Св. Василия: „Αφ οὗ επροοιμίασεν ο 'Αγιος, Ακολούθος αποκρίνεται πρός εκεῖνα, 'οπόυ ο αμφιλόγιος τον ἠρώτησε. . . . . Καθ' ἣν ἄλλοι μέν λέγονται αιρετικοί 'Αλλοι δε σχισματικός, και 'Αλλοι παρασυνάγωγοι.. . . . . Σχισμάτικοί δε ονομάτονται εκεῖνοι όπου διαφέρονται προς τήν Καθολικήν Εκκλησίαν όχι δια δόγματα Πίστευσ, αλλά διά κάποια τητήματα εκκλισιασθικά και 'Ευκολοΐατρευτα . . . . Като убѣдяше по тоя фанариотски начинъ клѣтий българинъ, затворяше първий **хакъ китабѫ** и отвореше съ благоговѣние вторий: Ψυχωχαρτήον διά τοῦς Ορθοδώξους τού Κάτω Ραΐκιβων. **„Книга душеспасителна за православнитѣ въ Долно Райково“** т. е. патриаршески тевтерь въ когото ся записваха само православнитѣ фенерски чяда. По това продължеше пакъ разговорътъ си, нъ не вече за схизма и за истинна въ вѣрата, а за истиннитѣ тълкувания на фенерский богъ — златото. — „Сега ти брате виде и разбра всички су какво су ни казва вѣра са хубаво си сторилъ та си са сѣтилъ на врѣмя, за да куртулисашъ тебѣ си и дѣчинкитѣ си. На ти тевтеръсъ та си са запиши оти слѣдъ нѣкакъвъ день ще го затворя, и ще го проводя нахъ патрикана, та тогава да даде колко ще, чилекъ, неможе да ся запише.“ Ха! тукъ е центрътъ на фенерското христианство. Тукъ му е всичката ис-

---

по това пиши тжй: „близо при равнитѣ привелегии на Рома, дѣто прие Константинополский, прие още и тия двѣ титли (названия) „Всесвятейший и Вселенний“ просто за различие отъ другитѣ патриарси, т. е. почесть, а не отъ черковнитѣ правила“; ὅτι κοντά εις τά ἴσα προνόμια τῶ Ρώμης ὅποῦ ελαβεν ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ἔλαβεν ἀκόμη καί τούτους τοῦς δύω τίτλους, τὸ νά ὀνομάτεται αύτος διαφερόντως ἀπό τοῦς ἄλλους Πατριάρχας. Παναγιώτατος, καὶ Οἰκουμενικός . . . . “ по тия именно причини, мнозина боговджхновенни отци, мѣжду които Григорий Двоесловъ, Иоана Константинополский, Пелагий Римский и други, произлѣзоха негодования за тия титли. . . . .“. Най-послѣ прави това заключение: „Никой неможе да ся назовава по никакъвъ начинъ „Вселенский“ нито Римский, нито Константинополский или други нѣкой, освѣнъ едного Самаго Христа, Който е на всичка вселенна Истинний Патриархъ, на когото ся даде всяка власть на небото и на земята“- . . . . Οὐ λέγεται ποτὲ Οἰκουμενικὸς ὁ Κωνσταντινουπὸλεως, ἀλλ' οὐδὲ ὁ Ρώμης, ἤ ἄλλος τινάς, εἰμὴ μόνος ὁ Χριστός, ὁ τῆς οἰκουμένης ὅλης ἀληθῶς Πατριάχης ῷ ἐδόθη Πᾶσα ἔξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς . . . . Πλὴν καὶ οἱ δύω οὗτοι τίτλοι, οὐχὶ ἀπό κανόνων Συνοδικῶν, ἤ Πατρικων, ἀλλ' ἀπὸ συνηθείας ἐδόθησαν εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως . . . . . . “ Нека сега читателитѣ сждятъ за самозванностьта и противохристиянскитѣ претенций на фенерската патриаршия.

тинна! Святиня му си правялъ устата за нѣкое бѣло меджидие за въ джобъ и за честь на фенерската майка). Слѣдъ тия думи и заключения, горкий българинъ ся запишеше на очистителний папски журналъ, и работата ся завършеше по въпросътъ за вѣра и за схизма. П. Насо продължеше разговорътъ си тжй: „Сега да нѣмашъ кахоаръ за нищо догдѣ сме на мейданъ нии съ Радя, нищо никому нѣма да стане на васъ, дѣ су припознавате православнаса вѣра. Пакъ на булгаре се схизматици се, незнаятъ какво ще да тьоглетъ, га хми не увиржтъ главѝне, та да видять сега булгарска Екзархия!“ Тѣжко и горко имъ сиромаситѣ. Наший П. Насу имъ е покровитель и не . . . . подлитѣ му шарлатаний.

Слѣдъ това святиня му като искубвалъ по нѣкое бѣло меджидие за **каленъ парасж** отъ новий (Ορθόδοξος) грькъ и послѣ още нѣкой и другъ грошь за живи и умрѣли, слѣдъ това послѣдваше благословията надъ простений вече патриаршески послѣдователь. Пжтьтъ, за новий грькъ, за въ райтъ бѣше вече отворенъ. О, невѣжество! о, простота! Това ли е вашето православие? И какви ли не други роли и интриги е разигравалъ и слѣдва да разиграва, тоя слѣпецъ и византийски шарлатанинъ въ селото ни? —

„Прѣдавашъ устата си на зло, и языкътъ ти сплита коварство; като сѣдишъ говоришъ противъ брата си, разсѣвашъ съблазнъ противъ синътъ на майка си“ (Пс. 49. 19).

„Както е писано: „даде имъ Богъ духъ на нечювствие‘ очи да не виждатъ, и уши да не чюятъ даже до днѣсъ“. И Давидъ казва: „трапезата имъ да бжде за тѣхъ примка и уловка, и съблазнь за наказанието имъ.“ (Рим. 11 ст. 8—9.)

Подлоститѣ и шарлатанствата на това грькоманско мекере П. Насо, съ това не свършватъ. Господство му като че искаше въ единъ мигъ да прѣдстави всичкото си тжй да рѣчемъ безобразие и лукавство и денонощно ся мислѣше като какво ли да скрои и измисли за да подпали по лесно населението да прибѣгне въ грабителскитѣ му ржцѣ. Той бѣше поставилъ и напоилъ своитѣ по първи привьрженци грькомани да проповѣдватъ на българитѣ и това, което за чюдо бѣше скроила шарлатанската му кратуна. Именно че българитѣ като не познаватъ за своя духовна глава грьцката вселенна(?) патриаршия, трѣбвало да не четжтъ 9-ий членъ на символътъ

на вѣрата въ врѣме на черковнитѣ служби, въ когото говори „**во едину святую соборную и Апостолскую церковъ**" защото по сатанинското тълкувание на грьцкитѣ калугери, една свята и сѫборна черква е била само грьцката патриаршия и нейното развратно духовенство. Чюдна теория! Че кога ли е станалъ такъвъ изборъ на грьцката патриаршия! Кога ли и кой ли именно е удостоилъ фанариотитѣ калугери съ тая свята длъжность! Какво по голѣмо богохулство отъ това, какво по мрачно безбожество! Дали отъ толкова народи на земята, само грьцкий народъ е угоденъ Богу и само нему ли ся даде тая честь? Невѣжество, невѣжество грьцко! Господство имъ мисли, че както тѣхнитѣ очи ся скитатъ изъ тьмнината, та и всичкитѣ сѫ тжй. Ние нищо нѣма да споменемъ отъ насъ за това грькоманско свѣтотатство, а ще приведемъ тълкуванието отъ Св. Писание. Черквата ся наричя една, защото е единъ Богъ, една вѣра, едно крьщение и едно учение Христово; 2-о ся наричя свѣта, защото всички вѣрующи въ Христа сѫ искупени и освѣтени отъ Нѣговата крьвь; 3-о съборна ся наричя, защото я съставляватъ всички християнски народи на свѣтътъ, а не само отъ грьцкий, както е било въ дрѣвно врѣме отъ единъ само еврейски народъ и 4-о Апостолска наречена за това, защото съхранява неизмѣнно науката Христова, която потвьрдиха и проповѣдваха Апостолитѣ. Ние ще кажемъ на тоя шарлатанинъ П. Насо, да вникне въ любимий му **хакъ китабж** и добрѣ растълкува и разбере мрачнитѣ му очи и това му фанариотско кощунство.

Освѣнъ приведеното по горѣ, ние тукъ ще приведемъ нѣкое и друго разяснение за многословутата патриаршеска схизма надъ нашии народъ, при всичко, че тя вече е спомѣната на много мѣста и че мнозина сѫ доказали, че тя е справедлива на самата грьцка патриаршия, която съ своитѣ лукавства и противохристиянски дѣла напълно ся отдава само на нейнитѣ невѣжи калугери. Прѣвождами разяснение за нея не за друго, а за нашии шарлатанинъ грькомански попъ Насо, който постоянно слѣдва да лъже населението съ нея за непогрѣшимостьта на Фенерь. Отъ своя страна нищо нѣма да спомѣнемъ, а ще приведемъ тълкуванието за нея въ книжката „**Българската правда и грьцката кривда**" глава 15 стр. 77, гдѣто тя е разяснена и растълкувана все-

странно и най справедливо. Ето що говори за нея въ речената страница: „Подъ думата схизма (расколъ, раздѣление) въ цьрковний язикъ ся разумѣва отдѣлявание отъ цьрковното единство, слѣдователно отъ единството на вѣрата по причина на несъгласие въ мнѣнията относително до нѣкои чястни цьрковни прѣдмѣти безъ нарушение на общитѣ освования на вѣрата. Съгласно съ това и св. Василий Великий тѫй опрѣдѣлява схизмата заедно съ ересьта: (Дрѣвнитѣ), казова той, нарекли еретици ония, които съвьршенно сѫ ся отхвьрлили и въ самата вѣра сѫ ся отчюждили, а схизматици ония, които сѫ ся раздѣлили въ мнѣнията за нѣкои цьрковни прѣдмѣти и за въпроси, които допущатъ уврачевание (духовно) (Кн. Правос. до Амфил. пр. 1). Това е опрѣдѣлението сиорѣдъ нравственното Богословие на Прот. П. Солярский. А Св. Писание ето какъ ся изражава за схизмата и схизматицитѣ; „Духъ явственнѣ глаголетъ, яко въ послѣдния врѣмена отступятъ нѣции отъ вѣри, внимающе духовомъ лестчимъ и учениемъ бѣсовскимъ. Въ лицемѣрии лжесловесникъ, сожженнихъ своею совѣстию возбраняющихъ женитися, удаятися отъ брашенъ, яже Богъ сотвори въ снѣдение со благодарениемъ вѣрнимъ и познавшимъ истину" (Тим. 4. 1 — 4).

„Блюдитеся отъ псовъ, блюдитеся отъ сѣчения .... мнози бо ходятъ, ихже многажди глаголахъ вамъ, нине же плача глаголю, враги креста Христова имже кончина погибель." (Филипс. 3. 2, 18). „Молю же ви братие блюдитеся отъ творящихъ распри и раздори кромѣ (противъ) учения, емуже ви научистеся и уклонитеся отъ нихъ. Таковии бо Господеви нашему Иисусу Христу не работаютъ, но своему чрево: иже благими словеси и благословениемъ прелщаютъ сердца незлобивихъ" (Рим. 16. 17 и 18). Тѣ спорѣдъ Ап. Иуда сѫ „отдѣляюще себѣ отъ единости вѣри и сутъ телесния, духа не имуще" (ст. 19) и заради това тѣ ако „отъ насъ и изидошя, нъ не бѣше отъ насъ, аще би отъ насъ били, прѣбили убо биша со нами, нъ да явитсе яко не сутъ вси отъ насъ." (1 Иоан. 2, 19, ст. Гал. 1, 6--7, 4, 16, 5, 13. 1 Кор. 1. 112). И тѫй спорѣдъ Св. Писание схизматици могѫтъ ся нарека ония, които сѫ отстѫпили отъ вѣрата, псп, враги на Христовий крьстъ, раздорници, прѣльстници человѣци, които съ добри думи измамоватъ простодушнитѣ въ своитѣ вѣроис-

повѣдни заблуждения и пр. съ една дума человѣци, които само по име сѫ били християни, за това и „не сѫ били отъ насъ.“ На страница 87 отъ сѫщата книжка ето що говори относително сѫщий прѣдмѣтъ: „Когато осѫждаватъ нѣкого въ ересь или въ расколъ, трѣбва да му покажятъ обвинителитѣ противъ какъвъ догматъ погрѣшяватъ. Великоцьрковнитѣ не ни показаха такъвъ догматъ, а измислюватъ ново учение **отрицателно**; че народностьта на Цьрквата не е приета. Но, о съврѣменни фанариотски еретици! Кой направи народитѣ? Къмъ безсловеснитѣ ли или къмъ народитѣ Иисусъ Христосъ испрати Апостолитѣ си да проповѣдватъ? И Апостолитѣ не народни ли Цьркви основаха (Рим. 16, 5.)? Апостолитѣ не заповѣдаха ли; **владицитѣ на сѣки народъ** да припознаватъ едного изъ себе си за глава (34. ап. Прав.)? Ще рече че и Апостолитѣ сѫ схизматици спорѣдъ васъ! о безумие! о безсмисленность! Спорѣдъ началата, на основание на които насъ наричяте схизматици, вие сте такива, защото вие не припознавате равенство и свобода християнска за другитѣ народи, вие исключявате другитѣ народи отъ Православната Цьрква, а съ това не тѣхъ, а себе исключявате отъ целостьта на Цьрквата, вие слѣдователно сте ся отцѣпили, вие сте станали схизматици.

Ами ако ся попитате, драги читатели, въ какво именно състои православието на самозванний вселенский (?) грьцкий Фенерь, то хиляди отговори ще ви ся прѣдставятъ, които ще ви довѣдѫтъ до това заключение, че не схизма и други подобни сѫ прилични на безчеловѣчнитѣ грьцки калугери, а цѣло безбожество, цѣло идолопоклонство и цѣлъ варваризмъ притѣжяватъ. Какво не вършиха тия черни вълци надъ нашийнародъ и какво не слѣдватъ да вършятъ още? Лъжи и подли клѣвети ли не употрѣбиха, грабителства ли не правиха, развратъ ли не повършиха, заточения, убийства, отрови и звѣрства ли не правиха, само и само да затулятъ свѣтата истинна, свѣтлината да помрачатъ и съ това да задьржатъ милий ни народъ въ грабителственнитѣ имъ и свѣтотатственни рѫцѣ. Колко невинни хорица скъсиха днитѣ си отъ калугерски клѣвети, заточявания и убийства? Колко и до днѣсъ гниятъ въ влажнитѣ тьмници сиромаси бащи, невинни учители и свѣщенници все отъ тия черни души, отъ тия безбожници

калугери, които глушятъ свѣтътъ съ своето православие? Какво ли не вършятъ и до днѣсъ надъ тия безащитни българи, на които сѫдбата е оставила на произволътъ и прищевкитѣ на тия израилеви старци, на тия безчеловѣчни фанариоти, които самозванно съставляватъ великата (?) черква, гнилий и лукавий Фенерь? Ние до тукъ свършваме забѣлѣжкитѣ за тая калугерска схизма, като оставями читателитѣ сами да мислятъ по обширно за нея. А на наший икономъ П. Наса, ще кажемъ да разгърне миналото и сегашното на грьцкитѣ празославни калугери и самъ да помисли кому по право принадлѣжи схизма и безбожество, та не на тикви лукави, като нѣговата.

Нека придадемъ още единъ фактъ на тоя извергъ въ селото ни. А когато комисията отиваше изъ селото да записва грькомани и българи, случи ся та прѣзъ сѫщий день си дохожда единъ българинъ, комуто кѫщата ся намира при П. Насови, а въ тая чясть отъ селото ни, бѣхѫ всичкитѣ грькомани, освѣнь казанний, на име Митрю А. Итински. П. Насо както всяки ревнителенъ грькомански герой, нагласилъ всичкитѣ жени и грькомани отъ махалата мў, да изгонятъ тоя българинъ отъ тамъ или да го принудять, както могѫтъ да ся запише грькъ. Щомъ влѣзлъ въ кѫщата си, всичкитѣ му съсѣди ся събрали и захванали да го хокатъ съ най груби думи и да му казватъ, че го не щѫтъ вече въ тѣхната православна махала, ако той ся не запише грькъ. Горкий незнаялъ нищо за записванипто, та ся удивилъ отъ това; въ сѫщото врѣме дохожда и комисията. Като видѣлъ, че ходять наедно и българитѣ и грькоманитѣ, помислилъ си, че всичкото село ся е записало грькоманско. Доклѣ той си разсѫждалъ тѫй въ себѣ си, грькоманинътъ Митрю Мераковъ му казва като на шега „да тя запишимъ грькъ Митрю?“ Послѣдний му казалъ пакъ като на шега „като мя запишишъ, та какво ще стане.“ Грькоманинътъ го записва на грькоманский тевтерь и послѣ безъ да го попита нѣкой или той да ся научи, заминѫли си на друга кѫща. До вечерьта Митрю ся научилъ каква е работата и когато всичкитѣ комисари и други гракомани ся бѣха събрали на хорището, той дойде и захвана да говори на грькоманинътъ Митрю Мераковъ и Х. Салихъ ага да го отпишятъ отъ грькоманский тевтерь и да

го запишятъ на българский, защото е българинъ. Хаджи Салихъ ага склони да направи това, нъ гръкоманинътъ Радю и П. Насо захващатъ да го хокатъ съ най груби думи и заповѣдаха да го затворятъ въ училището. Утриньта съ едно заптие го испратиха на Отца Софрония въ Пашмаклж да го накаже, нъ благодарение на Х. Селиха комисарьтъ, случяйно видѣлъ Митря въ заминаванието му прѣзъ Г. Райково, го освободи и си ся върна на сжщий день. Ето що вършяха въ тия врѣмена пастиритѣ на Фенерь.

Тукъ му е мѣстото да спомѣнемъ и за тия идиоти паразити, които сж били прѣзъ всичкото властвуванпе на грьцкото духовенство надъ наший народъ отъ врѣме и до днѣсь, главнитѣ агитатори и интриганти противъ народътъ и народностьта ни.

Думата ни е за скитницитѣ грабители — куцувласитѣ, арнаутитѣ — които сж заразили съ своитѣ бакалски професии всичкитѣ чясти на отечеството ни, и чястно и въ Ахж-челеби, гдѣто смучатъ потътъ на простодушното българско население, като сжщеврѣменно испълняватъ и агитаторствата и шпионствата на грьцкитѣ калугери. Още отдавна врѣме нашето злочестно Д. Райково, има нещастието да храни и гои нѣколцина подобни арнаути изъ Янина, именно Нико, синъ му Георги и Щерю, които експлоатиратъ съ грабителствата си населението, и служятъ за орждие на грьцкитѣ владици и гръкоманитѣ ни. Тия безчовѣчни сжщества, както знаятъ читателитѣ, главнитѣ имъ занятия сж да лъжять и скубатъ простото население съ свойственнитѣ си подли измислици и професии, да ся гоятъ на неговъ потъ и да любоугодничять на чернитѣ калугери пропагандисти, като употрѣбявать най отвратителни и най подли срѣдства противъ българитѣ.

Казаннитѣ по горѣ въ селото ни Янелии шарлатани, държяха съ наемъ бакалницата на гръкоманинътъ Колю Хутю и бѣха най близскитѣ и прѣвързанни приятели и сподвижници на идиотътъ гръкоманский П. Анастасъ, като сжщеврѣменно му помагаха съ всичкитѣ си сили за цьфнованието на православний елинизмъ (?).

Повечето врѣме, П. Насо прѣкарваше въ пивопродавницата на казаннитѣ шарлатани, въ благочестиво размишление за вкусътъ на мастиката и православието, за което нѣ-

що, тѣхната бакалница бѣше станала свършенна **ракивоправославница.** Нито единъ чясъ, тия грьцки подлизурки и невѣжественни човѣчета не ся отдѣляха по между си, като си имаха особна стая за пропагандическитѣ имъ съвѣщания, въ която бѣше позволено да влизатъ само прѣвърженницитѣ имъ и меризливата мастика. До сега тия камафови човѣчета ся бѣха обогатили доста отъ потътъ на населението и вършяха своитѣ си дѣла за въ полза на грьцизмътъ тайно и съ единъ видъ лицѣмѣрие, свойственно само на тия пришелци арнаути. Когато острилото на ножътъ висеше надъ главата на българинътъ въ знаменититѣ за тѣхъ 76—77 години, тѣ явно захванаха да триятъ ржцѣтѣ си отъ радость и проповѣдватъ, че схизматицитѣ (?) българи ще истрѣбятъ отъ лицето на Божий свѣтъ и всичкото имъ имущество, кжщи, дюкяни и пр. ще остане въ ржцѣтѣ на тѣхъ, православнитѣ (?). Въ тия ужясни врѣмена, тѣзи паразити станаха най ревностни проповѣдници на елинизмътъ и главни сподвижници въ П. Насовитѣ коварства за погрьчванието на българитѣ. Главното имъ орждие за осжществлението целъта имъ, бѣше схизмата.

Какго всички високоучени Янелии, тжй и тия арнаути ся бѣха сподобили отъ вселенский патрика съ единъ свѣщенъ **китабъ** „Πηδάλιον“ (корабче), въ когото расправяло за патриаршеската схизма. Тъкмо въ тия ужясни врѣмена, тѣ бѣха направили, като единъ видъ съзаклятие съ П. Насо за прѣкрьщавание схизматицитѣ (?) българи въ православни (?) елини. Ето що вършяха тия червеи и какви способи за тая целъ употрѣбяваха: когато нѣкой българинъ отидеше въ дюкянътъ имъ да си купи нѣщо, тѣ го почерпяха съ една или двѣ чяши меризлива ракийка, прѣдадяха му нѣколко ласкателни думи и го въведеха въ ракийкиното очистилище (стая приготвена за тая целъ), и отворяха му рѣченний по горѣ **хакъ китабж**, па захваняха тжй:“ Е! киръ Райчу[1]) ти знаешъ, че великата наша чьорква е афоресала вулгаретѣ, като схизматици, оти ся отдѣлиха отъ православната вѣра; и тѣ нѣма да ся спасятъ; вижъ че патриковата клетва ги

[1]). Райчу К. Бобутановъ има щастието да ся отърве отъ схизмата и да ся погьрчи въ ракивоправославното очистилище. Той разсказваше така: „Азъ всякой день ходя и глѣдамъ Пидалето, у Щере арнаутинътъ и писва за българитѣ, че сж били афоресани отъ патрикката. Азъ нещж гьозгюре да се погрѣшемъ за хатжра на братията си додѣ има колайлъкъ.“ Сжщий испо-

стигна и сега всичкитѣ ще ги избѣсятъ и исколятъ. Ти ми си милъ и дѣчинкитѣ ти оти знаимъ, че тя сѫ измамили вулгаресе, ама ела си стани гръкъ православенъ, та да бѫдешь спасенъ и да си кортолисашъ животътъ. **Ефенди мушимъ** тува съ наши се вулгаре ще да стане кайно и въ Перущица, а на православнисе нито косьмъ отъ глависе нѣма да ся повреди. Патрика единъ на свѣтасъ, и Господь е избралъ нашиЙ православенъ патрика да дьржи неговаса вѣра. Ти са запиши горкъ на врѣме додѣ ни ти е станало нѣщо..........“ Горкий българинъ ако ся случяше нѣкой слабоуменъ и простъ человѣкъ, уплашеше ся и приемаше прѣдложението имъ. Въ това врѣме нагласенний гръкоманинъ П. Насо, се повикваше тайномъ образамъ отъ шарлатанитѣ, и щомъ дойдеше, като че нищо не знае, намѣреше рѣченний българинъ и арнаутитѣ му събратие и ги запиташе: „какво приказвате киръ Нико и съдружие.“ Съ **китабътъ** въ рѫка, расправяха на православний Попъ че глѣдатъ за схизмата, като му кажяха тѫй: „Вие П. Анастаси, православнисе попове, имате борчъ да казвате на християне се, кутро е правото, че горкитѣ не разбиратъ кой е правий пѫть.“ Въ сѫщото врѣме захванеше и П. Насо своитѣ въ подобни случяи убѣждение и заплашвание. И слѣдъ като го поласкаяха на горѣ на долѣ, като ся увѣрява че оня простакъ ще приеме грьцизмътъ, тогава тии най първо почерпяха, измъкняха и арнаутитѣ нѣкой и другъ грошъ **халвалъкъ,** за гдѣто сѫ наплодили елинизмътъ съ още единъ погрьченъ българинъ. Тутакси слѣдъ това, П. Насо заведеше новий гръкъ (?) въ домътъ му, запишеше го на православний тевтерь, и го закълнеше че ще бѫде вѣренъ на грьцизмътъ и на тоя и на другий свѣтъ. Въ сѫщото врѣмя ся ѝ ползуваше парично отъ новозаписаний (ορθό-δοξος). Ето какви маневри разиграваха тия съзаклятници паразити, арнаути, и разигравать и до днѣсь съ простодушното българско население. Жялното е, че нашитѣ братия и до

слѣ въ врѣме на мекерето, продаде на българинътъ Коста Н. Румински едно бѣло старо муле за 650 гр. Когато му кажеше нѣкой отъ насъ, ти трѣбваше да дадешъ мулето безъ пари помощь на царя, както и нии, то той отговаряше: „моята мекеря си свършихъ у П. Анастаса съ двѣ бѣли меджидие, нѣмамъ врѣме да давамъ за булгарлѫкъ муленцето си, додѣто има колайлѫкъ,“ (разбира ся, като ся запише человѣкъ на православний патриковъ тевтерь че и отъ царската мекеря, ще да е свободенъ).

днѣсь слѣдватъ да хранятъ подобни шарлатани, та не имъ дадѫтъ двѣтѣ пари отъ кѫдѣто сѫ дошли.

Наближи 8-й Иуний, въ който день е праздникътъ на храмътъ ни Св. Теодоръ. Ние видѣхме още първо, въ 1871 година, какъ нашитѣ скриха грьцкитѣ черковни книги и отъ тогава до тоя день, тѣ извършваха Богослужението на тѣхний рѣдъ, шярено, едно грьцко, двѣ български. Нашитѣ грькомани дочякаха сгодно врѣме само за интриги, и понеже правителството бѣше тѣхно, и глѣдаше на насъ съ прѣзрѣние и фанатизмъ, тѣ ся чюдяха като какво да намѣрятъ и да ни обвинятъ за да отидътъ въ правителството, или пакъ да ни докаратъ нѣколко помака башибозуци за да ни биять. Най-послѣ измислиха книгитѣ. На 7-й Юний въ понедѣлникътъ, ся събиратъ водителитѣ на елинизмътъ: П. Насо, Радю, Тодоръ Х. Маргаритевъ. Колю Хутю, Тодоръ Гьоржю и други грькомани и повикватъ нашитѣ първенци българи: Никола К. Бобутановъ, Иванъ П. Кисьовъ, Вълчу Д. Щърбовъ, Насо Р. Бочуковъ и имъ прѣдлагатъ да извадятъ отдавна скриситѣ книги грьцки, или въ противенъ случяй ще имъ отнѣмѫтъ рѣдътъ на утрѣшний день и ще ся отнесѫтъ въ правителството, гдѣто ще стане лошо. Нашитѣ като нѣмаха никаква подпорка и желаяха да отбѣгнѫтъ всяко спрѣчкване съ тия фанариотски души въ това критическо врѣме, и ся избавятъ отъ нѣкоя тѣхна интрига, най-послѣ склониха да ся извадятъ книгитѣ имъ надвечерь. Вечерьта въскресналитѣ елински книги си намѣриха грькоманитѣ въ черквата, и тѣ млъкнаха. Утриньта службата отслужи наший свѣщенникъ П. Никола, нъ при все това съ страхъ да не би да сѫ направили нѣкои фанариотски планове патриаршескитѣ православни чяда.

Зададе ся и Петровдень. Петровдень е най-знаменитий и най-тържественний праздникъ въ Ахѫ-челеби; всякой ся скита по занаятътъ си въ чюжбина прѣзъ цѣлата година, и на тоя день кѫдѣто и да е, ще си посѣти домътъ, гдѣто ще прѣсѣди до Септемврий. Прѣзъ това врѣме ставатъ най-голѣми веселия и тогава ся извършватъ по насъ годежитѣ и свадбитѣ. Нъ тая година е било рѣчено вмѣсто веселие, да имаме скръбь и горчевини. На 25-й сѫщаго дойде извѣстие отъ Ксанти, че извѣстний вече на читателитѣ тамощенъ грьцки Калиникъ ще дойде въ селото ни за да посѣти старитѣ си чяда и благослови

новитѣ. Всякой знаеше каква е тая адска душя, тоя фенерски извергъ, заради това нашитѣ българи смутено и печално ся питаха, какви ли нови звѣрства ще нрави тоя фенерски калугерь въ околията ни. Святиня му отъ когато бѣше извършилъ геройството по убиванието, по напрѣдъ, на извѣстний българинъ, Никола В. Чешитевъ, въ селото ни, не бѣше дохождалъ вторий пѫть, защото знаеше какво го очаква въ Ахѫ-челеби. Нъ ето че прѣкара пакъ сгодна минута за да насити може би адскитѣ си рѫцѣ съ българска кръвь и потъ. При това, той имаше и доста работа въ Ахѫ-челеби. Подготвенитѣ и вкаранитѣ отъ орѫдието му Софроний българи въ оградата на фенерското доилище, трѣбваше да ся обиколятъ, прѣкрьстятъ и очистятъ отъ схизмата, а съ това заедно да ся земе и подобающето възнаграждение, български потъ.

На 27-й Юний въ Недѣля вечерь, прѣстигна елинский на родопитѣ Екзархъ (?) кѫдѣ 11 часътъ по турски. Нашитѣ гръкомани прѣзъ цѣлий день ся бѣха растърчяли изъ улицитѣ като изумени отъ радость, да приготвятъ едно друго на геройтъ имъ войвода. Въ това врѣме извѣднѫжь чюваме загърмявание на пушки отъ Ксантийский пѫть, и нашитѣ покорни гръкомани излѣзоха край селото да го посрѣщнатъ. Святиня му не сваряше да раздава и съ двѣтѣ си рѫцѣ своята щедра византийска благословия. Гръкоманитѣ го заведоха въ домътъ на Митрю Мераковъ. На другий день 28-й сѫщаго, и башибозуклушкитѣ подвиги на тоя калугерь, почнаха да распрьскатъ своитѣ дѣйствия. Разбира са, че искованитѣ му срѣдства за заплашвание, истилямитѣ, не можиха да направятъ схизматицитѣ Долно-Райковски да станатъ негови покорни чяда, та намисли да упражни пакъ своитѣ свойственни на византийский характеръ кръвожъдни и гнусни планове. Мѣжду неговата свита имаше и единъ фанатикъ пиянеца помакъ, прочютъ по разбойничествата си, по имя Хасанъ ага отъ село Виюву, комуто бѣше възложилъ грижята за това. Освѣнь нѣго, тоя калугерь бѣше опълномощилъ и единъ отъ най фанатичнитѣ гръкомански водители, Тодоръ Х. Маргаритевъ и Филю Димиревъ. Тая чета тѫй избрана и нагласена отъ злобний Калиникъ въ тоя день, още отъ утриньта Калиникъ я бѣше окичилъ съ ракия, и имъ бѣше порѫчялъ да испълнятъ точно святата воля на византийскитѣ инквизитори, именно да биятъ

българитѣ, гдѣто ги намѣрятъ, като имъ бѣше гарантиралъ, че никой неможе да имъ стори нѣщо, макаръ и да убиятъ нѣкого. Това бѣше най-обичното срѣдство на фенерскитѣ православни старци и особенно на Калиника, тая мрачня душя, съ която ся трудеха да погърчять изнуренний и нещастний българинъ въ родопитѣ. Шайката Калиникова слѣдъ като бѣ приела заповѣдитѣ на свойтъ войвода, началникъ, още утриньта ся бѣше расположила на хорището при училищний дюкянъ за да чака жъртвитѣ си. Първий отъ нашитѣ, който има щастието да опита звѣрството на Калиника, бѣше Момчилъ П. Кисьовъ. Горкий като отишьлъ да си купи за другий день месо, улавя го Хасанъ ага и захваналъ да го хока съ извадень ножь въ ржката си съ намѣрение да го бие, когото зелъ да пита: „ти побратиме оруминъ ли си или комита?“ Момчилъ като разбралъ че ще го погалятъ съ извадений ножь по гърбътъ, минутно сполучва и се искубва отъ ржцѣтѣ му и избѣгва въ домътъ си, та не можилъ да го стигне. Слѣдъ него ся задава и старий българинъ Тодоръ Дюлгерь Кехая, щомъ го вижда тоя кръвопийца, спуща ся съ ножьтъ и връзъ него, нъ неможилъ да сполучи, защото старецътъ избѣгналъ безъ да го удари. Извѣднжжь всичкитѣ ся научихме за това мрьсно дѣло, и никой не смѣеше да излѣзе отъ кжщата си цѣлий день на хорището.

Калиниковитѣ герои, като чякали нѣколко чяса, дано би да излѣзе нѣкой българинъ на хорището, видѣйки, че ся испокриха всички, тогава тѣ станали отъ дюкянътъ и тръгнали изъ селскитѣ улици да трѣсять и биятъ българитѣ. Като заминали кждѣ кжщата на прѣдводительтъ на четата, Тодоръ Маргаритевъ и при кжщата на Дрея Муратевъ испращатъ Ангела Димирювъ та повиква българинътъ Тодора С. Сабрутевъ. Сжщий като не разбралъ за какво го викатъ, станалъ и отишьлъ при православната чета; Хасанъ ага улавя Тодора, изважда ножьтъ отъ ножницата си и го запитва: „Ти оруминъ ли си или комита?“ А той му отговаря: „Царска рая сьмь Хасанъ ага“. Въ това врѣме другаритѣ на тоя кръвопиецъ, му казватъ: „**Упунъ кафасж калънджръ; бучякъ елиндейкенъ таха му дюшюнурсунъ?**“ Щомъ чулъ горкийтъ българинъ какво ще опати, иструпналъ отъ страхъ и отмъщение. Догдѣ помакътъ да вдигне ножьтъ си да го у-

дари, Тодоръ ся измъкнова отъ ржцѣтѣ му и трътилъ да бѣга у дома си, а въ сжщото врѣме слѣдъ него и четата. Благодарение че кжщата му е била близо и вратата отворени, та успѣлъ да ся затвори и съ това избави. Калиниковитѣ герои ще ли да пукнатъ отъ ядъ за несполуката си, за това тѣ ся отправили при циганскитѣ гробища, и тамъ да чакатъ, та дано би да замине нѣкой българинъ. Въ това тѣ не сж излъгали. Българинътъ Ташу Г. Герджиковъ, който ходилъ прѣзъ деньтъ да обиколи нивитѣ си, заврьща ся за домътъ си, за гдѣто пжтьтъ му е прѣзъ гдѣто шайката бѣше расположена. Щомъ го съгледали другаритѣ на Хасанъ ага, подсѣтатъ го че този е прьвъ българинъ. Хасанъ ага извѣднжжъ ся спуща връзъ горкий българинъ, който нищо незнаеше за тия гръкомански планове, и сполучилъ да го удари нѣколко ножове, като го наранилъ малко съ острото на ногата. Ташу като ся видялъ въ такава нечяканна опасность, оставилъ мулето и избѣгва у дома си. Слѣдъ него заминалъ и българинътъ Насо Р. Бочуковъ, като испатилъ и той сжщото. Благодарение на ракийното упоение, нъ тая Калиникова дружина щеше да е оставила доста въспоминания, а при това и нѣкое убийство. Вечерьта тия разбойници отишли да ся похвалятъ и наградятъ отъ православний духовенъ Архипастирь за подвигитѣ си прѣзъ деньтъ, които тѣ направиха за спомень и слава на Μεγάλη Εκκλησία. Обаче все ми ся струва че тая мрачна калугерска душя, не е била толкова задоволна отъ това, тжй като неможи да успѣе дружината му, както той искаше, т. е. да омие фенерскитѣ си ржцѣ съ българска кръвь, както и въ първото му дохождание.

Ето какъ прѣкарахме ний тъзъ годишний Петровдень, и какви византийски благословения донесе тоя патриаршески святия. Казваха ни че вечерьта отъ ядъ неможалъ да сдъвква тлъститѣ ястия и все прѣживялъ като животно, защото не ся испълниха точно злобнитѣ му планове. Слѣдъ като ся навечеря святиня му въ разговорътъ на заслѣпенитѣ му и раболѣпни послѣдователи изреклъ и това пророчество: ,,Ο Θεός από Θαιμάν ήξει, καὶ ὁ Ἅγιος εξ ὄρους κατασκιον δασέος," т. е. „Богъ отъ юга приидетъ и святий изъ гори приосенения чящи," сир. че освобождението и спасението на вѣрнитѣ елини въ родопитѣ трѣбва да бжде отъ велика Елада. Прочее, на осно-

вание на тия пастирски изречения, нашитѣ поелинчени българи въ Д. Райково и до днѣсь очакватъ испълнението имъ като вторий Мессия.

Тукъ ние ще опишемъ по на подробно, и послѣднето фенерско срѣдство, което фанариотскитѣ калугери и грьцкий патрика бѣха употрѣбили за да опитатъ честьта си, съ погрьчванието на Ахж-челеби, което съ толкова постоянство и търпѣние ся опраше на лукавитѣ имъ планове.

Годинитѣ 1876 и 77, бѣха за фенерскитѣ калугери—патриоти най честити. Честити бѣха за тѣхъ, защото бѣха настанжли най сгоднитѣ минути, а може би и послѣднитѣ, за да опитатъ още еднжжь честьта си, грьцкитѣ патриоти за отмьщение на българский народъ и за послѣдно опитвание да го накаратъ самъ да ся възвьрне въ нѣдрата на великата фенерска черква и вселенна патриаршия. Ето защо, фенерь прѣзъ тия години употрѣби всичкитѣ си възможни срѣдства, каквито вече той можяше, за да постигне цельта си и исцѣри неизлечимитѣ си рани, нанесени нему още отъ прѣди двадесять години. Ето защо калугерското лукавство и грабителство прѣзъ тия двѣ години бѣха достигнали най високо апогеята си на своето съвьршенство.

Когато черковний въпросъ слѣдъ длъга борба ся рѣши за въ наша полза въ 1870 съ императорский ферманъ, фенерската патриаршия и нейнитѣ распаленни патриоти и мрачни калугери изгубиха и послѣднитѣ си чювства отъ ядъ и въ силната си ярость всичко за тѣхъ бѣше позволено, стига то да произвѣдеше спорѣдъ ядътъ имъ нуждното удовлетворение. Мѣжду безбройнитѣ калугерски анатеми, проклятии, схизми и пр. произвѣдени върху българский народъ, грьцкий патрика съ своитѣ синодални старци, мислящи че ако не всичкий, то поне чясть отъ българитѣ ще ся уплашятъ отъ тѣхнитѣ топордии и ще ся възвьрнатъ изново въ обятията на фенерь, бѣха рѣшили и едно колкото чюдно, толкова и противоевангелско рѣшение, съ което православний фенерь ясно доказа, че той е вече лишенъ отъ Христовото учение и че погинванието му отъ истинитѣ на православието е наближило. Въ нѣго явно ся глѣдаше, че грьцкитѣ калугери имаха двѣ цѣли, именно уплашванието и лукавото прибиране на българитѣ въ тѣхната гнила власть и награбванието може би за по-

слѣденъ пѫтъ нѣкоя и друга монета за продъненитѣ калугерски касси, въ които фенерь крияше своето прочюто православие. А това че е тѫй, читателитѣ ще видятъ по долѣ.

Вселенната грьцка патриаршия слѣдъ провъзгласяванието на отцѣпенний български народъ за еретически, т. е. схизматици, на основание на заблуждението си и дълбоко мрачно невѣжество, бѣше нарѣдила. щото всякой свѣщенникъ български, рѫкоположенъ отъ грьцки православенъ (?) епископъ, отцѣпенъ отъ грьцкото духовенство, а пожелае пакъ да си ся вчисли подъ фенерското духовенство, да ся миропомаже вторий пѫть отъ грьцки епископъ и тогава да ся приеме въ православието, като заплати едно неопрѣделенно (разбира ся по волята на епископътъ) парично възнаграждение за очищението му отъ схизмата и покаянъ и очищенъ по тоя начинъ, да ся счита за чядо покорно на вселенната майка (?). А рѫкоположенитѣ български свѣщенници отъ български епископъ, да имъ ся запрѣти всяко свѣщеннодѣйствие, разбира ся слѣдъ като и тѣ даджтъ клѣтва че ще бѫджтъ вѣрни на православието и да служятъ въ черквитѣ като прости пѣвци, догдѣ единъ помѣстенъ отъ фенерски калугери съборъ ся произнесе за тѣхъ.

Това фанариотско рѣшение, неможиха да приложятъ въ дѣйствие слѣдъ издаванието на ферманътъ, едно защото грьцката схизма и надѣждитѣ имъ чрѣзъ нея не ся испълниха, тѫй като никой български свѣщенникъ нето ся уплаши отъ това калугерско страшилище, нето можеше да ся покори на патриковото правило. Нъ когато настѫпиха ужяснитѣ за българский народъ години, 1876/77, грьцкитѣ калугери намѣриха згодно врѣме, да приберѫтъ цѣлий български народъ изново подъ тѣхна власть, и за постижението на мечтателнитѣ си надѣжди, тѣ употрѣбиха многобройни срѣдства, мѣжду които бѣше и казаното по горѣ, сир. второто кръщавание на схизматическитѣ попове и очищението имъ отъ мнимото имъ еретичество.

При всичкитѣ тия измислици на невѣжественнитѣ мозъци на фенерь, много мѫчно можеше да испълни послѣдното си чюдно правило, защото ни единъ българинъ, веднѫжь напустналъ това духовенство, щѣше пакъ да го познае за нѣгово безъ нѣкои прѣдварителни срѣдства и лукавства. За това

именно щомъ настѫпиха послѣднитѣ двѣ години, и българитѣ, съ сѫбитията извършени прѣзъ тѣхъ, станаха лишени отъ милостьта на правителството, грьцкото духовенство усили да интригува съ лукавствата си прѣдъ правителството, а послѣднето вече не само слушаше, нъ и това и трьсяше за да прокарва фанатическитѣ си звѣрства надъ милий ни народъ.

Грьцкитѣ коварства тоя пѫть почнаха пьрво прѣдъ правителството, а заедно съ нѣго и чрѣзъ многобройнитѣ си агитаторства и заплашвания българитѣ, че които не признаятъ грьцката патриаршия пакъ за своя духовна глава, ще бѫдѫтъ избити и избѣсени. По това грьцкий лукавъ фенеръ, издѣйствова прочютитѣ **истилями** — прѣброявания — което не бѣше друго нищо, освѣнъ съ насила погрьчвание на народътъ ни. За тѣхъ какъ ставаха, ний вече сме спомянѫли.

Тутакси слѣдъ истилямитѣ, признавшитѣ отъ нужда и съ насила български общини, грьцкото духовенство, послѣдва дивното прѣкрьщавание на погърченитѣ попове български. Дали тоя калугерски чютъ обрядъ ся вършѝ и въ другитѣ чясти тогава на отечеството ни, незнаемъ, нъ въ Ахж-челеби той ся извърши най-точно и най-съгласно съ правилата на грьцкий патрика.

За да видятъ нашитѣ читатели чюдното калугерско крьщение за очищението отъ тая пуста фанариотска схизма нашитѣ свѣщенници и въ злочестото Ахж-челеби, ний ще опишемъ цѣлий обрядъ заедно съ всичкитѣ му тьнкости и фенрски правила.

Познатий на читателитѣ, патриковъ герой, прочютъ по своитѣ звѣрски геройства Ксантийски Митрополитъ, Калиникъ прѣзъ това лѣто дойде въ каазата ни не за друго, освѣнъ за крьщаванието на погрьченитѣ вече отъ намѣстникътъ му Софрония български свѣщенници. За това Калиникъ дойде само тогава, отъ какъ ся бѣше свършило вече всичко и истилями, и погрьчвания и всичко.

Долно-Райково, като свърталище и двигатель на всичко гнусно и фанариотско, трѣбваше да ся удостои най-напрѣдъ, за да ся извърши новий обрядъ. Нъ тукъ нѣмаше такива попчета за крьщавание, защото единий отдавна вече бѣше крьстенъ и цѣлъ цѣленичякъ прѣобразенъ на класически елининъ, а другий, българский, съ своето българско твърдоглавство и

патриотизмъ, неможеше да приеме да ся крьщава, макарь и хилядо Калиниковци да дойдеха. Пакъ трѣбваше да ся започне тайнството отъ чисто православно (?) село, а освѣнъ туй, трѣбваше да ся напълнятъ дебелитѣ глави на останалитѣ Долно-Райковски българановци и да ся увѣрятъ, че патрикава грьцки всичко може да прави. Етъ защо и дѣдо Калиникъ прати Софрония, та ходи чякъ въ Левочево [1]) и Алами-Дере, и доведе тамошнитѣ български свѣщенници, Левочевский П. Стефанъ, и Аламидерский П. Хаджи Насо, отъ които първий бѣше роднина на Радя, а вторий братъ на Тодора Гьоржю.

Крьщението, или очищението на реченнитѣ свѣщенници бѣше отрѣдено да стане на първий день Петровъ-день, който день бѣше рѣдътъ на грькоманитѣ и Калиникъ нѣго день щѣше да служи въ черквата ни. Всички любопитствоваха да видятъ второто **опопвание** на **опопени** попове, па и самитѣ попове ся чюдяха като какъ ли щѣше да стане това. Още отъ другий день, Калиникъ бѣше прѣдалъ оплашенитѣ попчета на исповѣдь при наший грькомански Ὀικονόμος [2]) П. Насо, за да ги научи какъ трѣбва да правятъ и какво да отговарятъ въ врѣме на обрядътъ. Утриньта черквата бѣше прѣпълнена съ народъ, и който не бѣше ходилъ въ черква другъ пжть, сега бѣше дошелъ да види чюдното миросвание, защото населението бѣше вече извѣстно още отъ прѣди нѣколко врѣме за това.

---

[1]). Тукъ ще споменемъ още единъ фактъ на безобразие и фенерско кощунство въ врѣмя на нрѣмиросванието (погрьчванието) на българскитѣ свѣщенници въ Ахж-челеби. Още когато Софрония, съгласно наставленията дадени нему отъ фенерь, бѣше сковалъ и съ насила принудилъ да подпишятъ (завѣрятъ съ подписитѣ си), че сж грькомани покорни на патриката, нѣколко български първенци и свѣщенници отъ каазата ни, мѣжду другитѣ му фанариотски срѣдства за постижение целъта му, бѣше употрѣбилъ и слѣдоющето, за погрьчванието на Левочевский свѣщенникъ П. Стефанъ. Послѣдний ако и да ся поклонилъ добрѣ на Софрония въ врѣме на адресситѣ, нъ той пакъ си слѣдвалъ въ службитѣ по български и никога не примала българската му съвѣсть да върши това, което е врагъ и непримиримъ противникъ на скъпата му народность. Единъ фанариотъ цинцаринъ, подобенъ на Долно-Райковскитѣ, по име Михо, който и до днесъ живѣе за интриги въ Левочево, наковладилъ горкий свѣщенникъ на Софрония, и послѣдний го повикалъ въ Пашмаклий за да го съвѣтва. За да принудятъ попътъ да стане чистъ елининъ, Софрония и Михо накарали единъ турчинъ, помакъ отъ Пашмаклий, да причяка свѣщенникътъ въ гората и да го уплаши и съ насила принуди да стане гръкъ. П. Стефанъ си тръгналъ отъ Пашмаклий за Левочево, нъ въ една гориста клисура мѣжду тия села, турчинътъ уловилъ попътъ и го завлича въ едно уединено и гористо мѣсто, изважда ножьтъ си и му казва че ще го убие. Разтрѣпераний отъ страхъ свѣщенникъ, съвсѣмъ невиноватъ за нѣщо, едвамъ можялъ да го попита защо да го убие. Помакътъ му казалъ: „хжиз жръ попасъ!

Чюдний обрядъ почна прѣди да захванатъ пѣвцитѣ „**Всякое дихание.**" Горделивий фенерски калугерь, съгласно съ модата на грьцкитѣ архипастири, дойде тъкмо въ това врѣме, съ фанариотска надутость и кървясали очи, което бѣше знакъ отъ православната мастика испияна прѣзъ вечерьта, която е толкозъ обична на фенерскитѣ старци. Народътъ съ внимание и вторачени очи слѣдеше всичко. Тъкмо въ това врѣме, П. Насо и дияконътъ Калиниковъ изведоха растреперанитѣ попчета отъ олтарьтъ, и ги заведоха като млади невѣсти при Калиника. Дияконътъ тогава извика Κέλευσον, Δέσποτα ἅγιε Κέλευσον . . . . (повелите святий владико), като сжщеврѣменно оправи поповетѣ добрѣ и имъ посочи какъ да стоятъ и какво да правятъ прѣдъ надутий калугерь. Незная какво е било въ сьрдцето на всякиго, нъ твьрдѣ вѣроятно, че и самъ Калиникъ ся е чюдилъ на тая калугерска комедия. Свѣщеницитѣ исправени прѣдъ владиката, стояха като неподвижни кукли и чякаха съществието на Калиниковата благодать. Най пьрво поповетѣ исчетоха по грьцки символътъ на вѣрата, а слѣдъ нея Калиниковата троекратна благословия и имъ исчете слѣдоющата кратка молитва: „Ἡ χάρις Τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔιη μετὰ σᾶς.." т. е. благодать Духа Святаго, да будетъ на васъ. Тутакси, наший икономъ П. Насу, по заповѣдь Калиникова, извади приготвената нарочно отъ грьцкий калугерь, отрицателна молитва (Τό ἐγγράφως Τους θείους Λιβέλλους Τῆς Ορθοδόξου Πίστεως, „Записки на Божественнитѣ изложения

Я ща та заколя, оти поешь мускофски въ келсьона. . . . ."
Уплашений свѣщенникъ ся закълналъ, че вече неще да „пое кумитски" и ся освободилъ. За това и Калиникъ, когато да захване фанариотското прѣкрьщавание на свѣщенницитѣ, най-напрѣдъ захвана отъ това попче, защото знаяше, че е сърбало фанариотска попара. Софроний по срѣдъ нощь отишьлъ въ Левочево за да прати попътъ за очищение въ Д.-Райково. Ето какво бѣше православието на фенерь.

[2]). Тоя день колкото бѣше великъ на грьцката патриаршия и Калиника, толкова той бѣше знамѣнитъ за фанариотинътъ П. Наса, защото въ тоя день съ прѣмиросванието на схизматическитѣ (?) попове и съ погрьчванието съвършенно на Ахж-челеби, Калиникъ произведе и П. Наса въ санъ Ὀικονόμος διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ορθοδόξου Κυνότητος τῆς Ῥοδόπης. т. е. икономъ за елинското (?) православно (?) общество въ родопитѣ (?). На наший фанариотинъ ся даде Ὑπογονάτιον набедренникъ и той си помисли, че е вече близо до патриката. Оставаше още фенерь да го произведе за услугитѣ му въ лукавствата и православието (?) на чинъ патриаршески „дефенсоръ" и тогава направо въ райтъ.

за православната вѣра“ —), подаде я на единий отъ поповетѣ, да я чети съ гласъ, като изрече на пьрвий слѣдоющето: ,,Δήλωσον ἡμὶν πλατύτερον πῶς ὁμολογεῖς και περι τῶν ἰδιοτήτων τῶν Τριῶν 'Υποστάσεον τῆς ακαταλήπτου Θεότητος; . . . .“ т. е. увѣре ни по обширно, ти какъ исповѣдашь сѫщностьта на тритѣ лица на непостижимото Божество?“ Тогава Калиникъ даде знакъ и по старий свѣщенникъ Хаджи П. Насу, захвана съ прѣсипналъ гласъ да чете слѣдоющето:“ [1]) Λιβέλλον..... Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων, καὶ ἀοράτων. ἄναρχον μέν, καὶ ἀγέννητον, καὶ ἀναίτιον. ἀρχὴν δε φυσικὴν, καὶ αιτίαν Υἱοῦ, και Πνεύματος. Πιστέυω καί εἰς τόν μοναγενῆ αὐτου Υἱόν, ἀρρεύστως, καὶ ἀχρόνως εξ αυτοῦ γεννηθεντα, ὁμοούσιον αὐτῶ, δἰ οὗ τα πάντα εγένετο. Πιστεύω καί εἰς τὸ Πνεῦμα το ἅγιον, το εξ αὐτοῦ τοῦ Πατρός 'εκπορευόμενον, και συνδοξαζόμενον ὡς συναΐδιον, καὶ σύνθρονον, καὶ ὁμοουσιον, καὶ ὁμόδοξον καὶ τῆς κτίσεως δημιουργόν. Πιστεύω τόν ἕνα τῆς αὐτῆς ὑπερουσίου, καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος, τόν μονογενῆ Λογόν, κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν δἰ ἡμᾶς τούς ανθρωπους, καὶ διά τήν ἡμῶν σωτηρίαν, σαρκαθῆναι ἐκ Πνεύματος αγίου, καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου ἐνανθρωπῆσαι, τοῦτεστι τέλειον ἄνθρωπον γενέσθαι, μένοντα Θεόν, καὶ μηδέν μεταβαλόντα τῆς θειας οὐτίας διά τὴν πρός τήν

[1]). Ливносъ е латинска дума — изглашение, по мнѣнието на Зонара ся тълкува гласоизданне или изложение, (,,ἡ Λίβελλος γάρ Λατινικὴ φωνή ἔκδοσις ερμηνεύεται, κατά τον Ζωναρᾶν. . . . .) Правило 7. Вторий Вс. Съборъ. На сѫщото мѣсто подъ забѣлѣжката говори тъй: ,, Δὶ ὃ καί ὁ Πάπας Λιβερίος εζήτησεν ἔγγραφον ομολογίαν ἀπὸ τοὺς Μακεδονιανούς, καί ἐκεῖνοι ἔδοκαν εἰς αὐτόν βιβλίον, εἰς το ὁποῖον ἦ τον γεγραμμένον το Σύμβολον τῆς Πίστεως τῆς ἐν Νικάια, κατα τον Σοκράτην . . . . т. е. „за това и папа Ливерий поиска писменно исповѣдание отъ македонянитѣ и тѣ му дадоха книга, на която бѣше исписано символътъ на вѣрата иже въ Никея сиорѣдъ Сократа.“ Кн. 4. гл. 11.

Такива писменни изложения въ старо врѣме ся давали на ония, които сѫ били избрани за епископи. Въ врѣме на обрядътъ, т. е. когато сѫ ся рѫкополагали, епископътъ го исчиталъ съ гласъ. А по послѣ и до днѣсъ, тоя старовремененъ обрядъ е запретенъ отъ всичкитѣ Христови черкви. ,, Αὗται αἱ προτυπο ποθεῖσαι τοῦ Επισκόπου τάξεις οὐχόὕτω γίνονται νῦν, ... ἐν πάσαις ταῖς τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας, Сега рѫкополаганието ся извьршва по другъ начинъ, узаконенъ отъ черковнитѣ правила.

Безъ да глѣда Калиникъ на запрѣщението, той възобнови тоя дрѣвенъ обрядъ надъ българскитѣ свѣщенници, като мислѣше че единъ пѫть настанали ужаснитѣ врѣмена надъ българский народъ, не ще да прѣстанѫтъ и че слѣдователно нѣма кой да го види и дири що върши въ скрититѣ родопски планини и че това просто българско население не ще да дочяка врѣме и лъсне на бѣлъ свѣтъ всичката му голота и фанариотско безбожие. За грьцкитѣ калугери бѣше простено всичко, когато ся касаеше за постижението на заднитѣ имъ цѣли, а за послѣ не искаха да знаятъ.

σάρκα κοινωνίαν, ἤ ἀλλοιώσαντα. ἀλλ ἄνευ τροπῆς προσειληφότα τον ἄνθρωπον, ἐν αὐτῶ το πάθος καὶ τον σταυρόν, ὑπομεῖναι, παντὸς πάθους, κατά τὴν θείαν φῦσιν ἐλεύθερον, καὶ ἀναστῆναι τῆ τρίτη ἡμέρα ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνεληλιθότα ἐκ δεξιῶν καθῖσαι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Πιστευω καὶ τὰς περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θεὶον παραδόσεις τε καὶ ἐξηγήσεις τῆς μιᾶς Καθολικῆς, καὶ 'Αποστολικῆς 'Εκκλησίς. 'Ομολογῶ ἐν Βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν. καὶ ζῶὴν τομέλλοντος αἰῶνος. 'Ετι δὲ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Λογου μίαν ὑπὸστασιν ὁμολογῶ. καὶ ἕνα Πιστεύω τον αὐτὸν, καὶ κηρύττω Χριστὸν, ἕν δυσί μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ταῖς θελήσεσι, καὶ φὺσεσι, τά ἐν οἶς, καὶ ἐξ ὧν πεφυκε σώζοντα, ἀ κολούθως δέ καὶ δύο θελήματα πρεσβεύω, τῆς ἑκάστης φύσεως τό ἴδιον θέλημα. καὶ τὴν ἰδίαν σωζοῦσις ἐνέργιαν. προσκυνητὸς ἐιμαι σχετικῶς, ἀλλ' οὐ λατρευτικῶς τῶν θείων καὶ σεπτῶν Εἰκονων, αὐτοῦ τω τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς πανάγνου Θεομήτορος, καὶ πάντων τῶν 'Αγίων, καὶ ἐπὶ τα πρωτότυπα τὴν πρὸς ταὺτας διαβιβάζω τιμὴν. τοὺς δ' ἄλλως, ἤ οὕτω, φρωνοῦντας, ὡς ἀλλοτριόφρονας αποβάλλομαι. Αναθεματίζο 'Αρειον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῶ σύμφρονας, καὶ κοινωνοὺς τῆς αὐτοῦ μανιώδους κακοδαξίας. Μακεδόνιον καὶ τοὺς περὶ αὐτοῦ. καλῶς ονομασθέντας πνευματο μάχους. ὡσαύτως Νεστόριον καὶ τοὺς λοιποὺς Αἱρεσιάρχας, καὶ τοὺς τοὺ των ὁμόφρονας, ἀποβάλλομαι, και ἀναθεματίζω, και τρανῶς ἀνακηρύττω μεγίστη φωνῆ. Πᾶσι τοῖς Αἱρετικοῖς ἀνάθεμα. "Ολοις τοῖς Αἱρετικοῖς ἀνάθεμα. Τὴν δὲ Δέσποιναν ἡμῶν, τὴν Θεοτόκον Μαρίαν, κυρίως καὶ αληθῶς ὁμολογῶ καὶ κηρύττω, ὡς τεκοῦσαν σαρκὶ τόν ἕνα τῆς Τριάδος Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. ἥτις γενείη μοι βοηθός, σκέπη, καὶ ἀντίληψις πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. Αμὴν."

Ние тукъ не ще да прѣвождами горната калугерска измислица, която е подобна на еврейската отрицателна молитва, огласителна противъ. . . . „Ιεβηλαίω . . . . . Ραββὶ Ακικάν . . . καὶ τὸν Μεγχεμῶθ . . . ." нъ ще споменемъ нейното кратко заключение именно, че тя слѣдъ като исповѣда символътъ на православната християнска вѣра, правилата постановлени отъ святитѣ Отци, проклина главнитѣ въ старо врѣме еретици, Ария, Нестора, Македония и пр......: проклина и тѣхнитѣ едномисленници, а ведно съ тѣхъ и всички ересоначялници, мѣжду които грьцкитѣ калугери съ всичкото си свое невѣжество и слѣпота, проклина и отцѣпенитѣ отъ нея българи — схизматици (?) и еретическата ни (?) спорѣдъ тѣхъ черковна Иерархия. На всичкитѣ тѣхъ проводиха своята нагла анатема и грьцка проклятия. Въ заключение, тая молитва е главно насочена противъ насъ, като имъ ся щѣ отъ ядъ и слѣпота да ни причислятъ къмъ главнитѣ въ дрѣвность ере-

тици. На добръ имъ часъ. Ние ги оставями свободни да ни наричятъ каквито щжтъ, за което да сждятъ читателитѣ, като ся уповавами само на едного Истиннаго Спасителя да въздаде правото, комуто ся пада. Отъ своя страна ще кажемъ че Калиникъ мислеше съ подобни фанариотски измислици, да произведе единъ видъ бълнувана отъ фенерь паника мѣжду простодушното българско население за да ся възвьрне само въ фанариотскитѣ имъ ногтѣ.

Нъ да дойдемъ на прѣдмѣтътъ си. Щомъ като ся исчете прочютата ливолическа молитва, която горкитѣ попчета цѣла една нощь учили догдѣ я научять, захвана ся чютото миропомазание на приблѣднелитѣ свѣщенници, въ което бѣше сжщностьта на патриковата благодать и очищението отъ схизмата. Надутий фенерски калугерь слѣзе отъ архиерейски прѣстолъ, зема мирото отъ дияконътъ, и слѣдъ като приближи до поповетѣ, захвана да ги миропомазва по тоя начинъ: най напрѣдъ ги помаза на лицето, като изговори по грьцки Σφραγὶς δωρεᾶς. Πνεύματος ἁγίου. Ἀμὴν. . . . . . („печятъ дара Духа Святаго. Аминь“). На ушитѣ: Εἰς ἀκοὴν πίστεως. . . („у слишанию вѣри“) и пр. Слѣдъ като ги очисти по тоя начинъ и запуши вънншнитѣ имъ чювства за да не чюятъ вътрѣшний гласъ на сьрдцето си за порицанието имъ, исчече имъ и слѣдоющата . . . . молитва:

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατρὸς, ὁ πάντα δεσμὸν ἁμαρτίας ἡμῶν τῷ σῷ πάθει διαρρήξας, καὶ ἐμφυσήσας εἰς τα πρόσωπα τῶν σῶν Ἀποστόλων, καὶ εἰπὼν: Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αυτοῖς. ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. σύ, Δέσποτα, διὰ τῶν ἁγίων σου Ἀποστόλων ἐχαρίσω τοῖς κατὰ καιρὸν ἱερουργοῦσιν ἐν τῇ ἁγία σου Ἐκκλησία, ἐπί γῆς ἀφίεναι τὰς ἁμαρτίας, καὶ δεσμεῖν, καὶ λύειν πάντα σύνδεσμον ἀδικίας. Δεόμεθα σοῦ καὶ νῦν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν (. . . . .) τοῦ παρεστηκότος ἐνοπιόν σου; Ἐπιχορήγησον αὐτῷ τὸ σὸν ἔλεος, διαρρήσων αὐτοῦ τὸν δεσμὸν τῶν ἁμαρτιῶν, ἔιτι ἐν ἀγνόια, ἢ ὀλιγωρίᾳ ἐλάλησεν, ἢ ὑπὸ μικροψυχίας ἔπραξεν. εἰδὼς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, καὶ ὡς φιλάνθρωπος καὶ ἀγαθὸς Δεσπότης, πάντα τὰ ἑκούσια, καὶ τὰ ἀκούσια ἁμαρτήματα συγχώρησον αὐτῷ. ὅτα σὺ εἶ ὁ λύων τοὺς πεπεδημένους, ὁ ἀνορθῶν τοὺς κατερραγμένους. ἡ ελπὶς τῶν ἀπηλπισμένων, ἡ ἀνάπαυσις τῶν πεπτωκότων. καὶ τὸν δοῦλον σου τοῦτον ἐλευθέρωσον ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τῶν ἁμαρτημάτων.

„Ὅτι δεδόξασται σου τὸ πανάγιον ὄνομα: σὺν τῷ Πατρὶ. καὶ τῷ ἁγίῳ σου Πνεύματι, νῦν, καὶ ἀί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.“

Славянский текстъ.

„Молитва о сущихъ во запрѣщеннихъ и себе клятвою связующия.

Владико Господи Боже нашъ, Единородний Сине и Слово Отчее, иже всякъ союзъ грѣхъ нашихъ Твоею страстию растерзавий, иже дунувий на лица Твоимъ Апостоломъ, и рекъ имъ: приимите Духа Святаго и ихже аще оставите грѣхи, оставится имъ, и ихже аще держите, удержятся. Ти Самъ Владико, Святими Твоими Апостоли даровалъ еси по врѣмени священнодѣйствующимъ во Свѣтей Твоей церкви, на земли оставляти грѣхи, и везати и рѣшити всякой союзъ неправди. Молимся убо и нине о братѣ нашемъ (името на свѣщенника) прѣдстоящемъ прѣдъ Тобою, подаждъ ему Твою милость, растерзаяй его союзъ грѣховний, Аще что въ невѣдений, или небрежений глагола, или отъ малодушия содѣла: Вѣдий человѣческую немощь, яко человѣколюбецъ и благъ Владика, вся волная и неволная грѣхи прости ему. Яко Ти еси милуяй окованния, возставляяй низверженния, надѣжда ненадѣющихся, упокоение падшихъ, и раба Твоего сего свободи отъ союза грѣховнаго. Яко прославися Твое Всесвятое имя, со Безначялними Твоими Отцемъ и Святимъ Духомъ и нине и присно и во вѣки вѣковъ. Аминь.“

Съ това покрьщението и очищението ся свърши. Очистенитѣ по тоя начинъ свѣщенници цѣлуваха дѣсницата на святий фенерски калугерь, а той щедро и гордо ги благослови, а пѣвцитѣ испѣха тропарьтъ: Εὐλογητὸς εἶ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν; . . . . . и слѣдъ едно още Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα, пѣвцитѣ захванаха: „Всякое дихание . . . “ и фанариотский обрядъ ся свърши. Слѣдъ евангелието Калиникъ държя едно колкото дльго толкова и глупаво по грьцки слово, въ което святиня му ся мжчеше да очьртае по ясно характерътъ, идеитѣ и цельта, както на мнимата тѣхна велика черква, тжй сжщо и на нейнитѣ невѣжественни калугери — пастири въ родѣ Калиника. Въ това слово нѣмаше нищо евангелско.

Главната точка около, която великий елински патриотъ ся вьртеше съ всичкитѣ си сили, стараеше ся да обясни и произведе желаемий резултатъ, бѣше въ късо тая; че българитѣ сж схизматици и отстжпници отъ Бога: че който не познава великата грьцка черква, не познава и Бога и вратата на

Божието царство сѫ затворени за него. Той нѣма спасение и Духъ Святий не обитава въ него. Съ една рѣчь святиня му искаше да каже, че Богъ е на небото и грьцкитѣ калугери на земята.

За отговоръ на горнитѣ Калиникови проповѣди и лукави изражения противъ българский народъ, ние прѣвождаме единъ откъслякъ отъ книгата „българската правда и грьцката кривда," на който буквалното сѫдържание е слѣдующето: „Както грьцката патриаршия и нейнитѣ владици сега, така и самитѣ апостоли отъ пьрвомъ сѫ мислили, че тѣхний Еврейский народъ трѣбва да има прѣимущество прѣдъ другитѣ народи и че християнството само за него е дадено. Отъ едно видѣние обаче, което видѣ Ап. Петръ и отъ разговора на язичника Корнилия разбра, че Богъ не глѣда на лице, нъ всякой народъ,който му ся бои и дѣйствува правда приятенъ Му е (Дѣян. гл. 10) и другитѣ прѣди да разберѫтъ това видѣние укоряваха А. Петра за дѣто отишълъ и ялъ съсъ язичникъ, нъ като имъ разказалъ за горното събитие и за Божията воля, която той чюлъ въ онова видѣние млъкнаха и славяха Бога и казваха; „И ни язичницитѣ прочее даде Богъ покаяние за животъ" (Дѣян. 11. 18). За това послѣ отъ като си сторили длъжностьта къмъ свойя Еврейски народъ съ прѣдложения да повѣрватъ въ Евангелието, тѣ ся обьрнали съ проповѣдь къмъ язичницитѣ (Дѣян. 13. 46). При всичко това Святитѣ Апостоли не сѫ мислили чрѣзъ Евангелието да покорятъ другитѣ народи на Еврейския, нъ напротивъ глѣдаха да вдъхнатъ на всички християнска свобода, любовь, равенство и братско съгласие, защото всички сѫ станали чяда Божии по заслугитѣ на Иисуса Христа и всички сѫ наслѣдници на благодатното Негово царство. Напротивъ спорѣдъ грьцката патриаршия, която глѣда на себе си като на географическо срѣдоточие на всичкитѣ православни народи трѣбва, тѣ да ся скупуватъ къмъ него и да припознаватъ за своя глава грьцкий патриархъ въ Цариградъ. За това колкото народи станатъ православни, били Американци, били Индийци, Японци или Хотентоти, длъжни ще бѫдѫтъ законъ и духовенство да зимѫтъ отъ Цариградъ и грьцката патриаршия ще има черковни правдини и прѣимущество у тия народи, каквито оспорява у българитѣ. Нъ нека ся обьрнемъ и за това пакъ къмъ Св. Писа-

ние. И евреитѣ имаха подобна мислъ за земно срѣдоточие на религията прѣди и во врѣмето на Иисуса Христа — да е Иерусалимъ. „Господи, казва самарянката на Иисуса Христа, глѣдамъ че ти си пророкъ. Бащитѣ наши въ тази гора ся покланяха: а Ви, Иудеитѣ, казвате, че Иерусалимъ е мѣстото дѣто трѣбва да ся покланяме“. Нъ Иисусъ Христосъ ся обьрна съсъ слѣдующитѣ думи къмъ нея: „Жено хвани ми вѣра, че иде чясъ, когато нито въ тази гора Гаризинъ, нито въ Иерусалимъ ще ся покланяте на Отца..... Иде врѣме и сега е когато ще ся покланятъ Отцу съ духъ и истинна..........“ Богъ е духъ (Иоан. 4, 20 — 25) — опровергава тѫзи ограничена мисль и дига сѣка мисль за опрѣдѣлено земно срѣдоточие на черквата. Вмѣсто такво съсрѣдоточие на своята черква Спаситель полага себѣ си когато казва: „Азъ сьмь лозата, а вий прьчкитѣ; който прѣбѫдва въ Менѣ и Азъ въ него, той приноси плодъ много, защото безъ Менѣ не можите нищо да сторите“. (Иоан. 15, 5). Свръзката или срѣдоточието слѣдователно къмъ което трѣбва да ся скупуватъ всичкитѣ вѣрующи въ него человѣци и народи е Иисусъ Христосъ, главата на черквата съ неговото учение на мира и любовьта. Прилѣпени къмъ Него народитѣ, както лозинкитѣ на лозата могѫтъ да напрѣднуватъ и блаженствуватъ като зиматъ жизненнитѣ си сокове на духовния животъ отъ него, а не отъ грьцката въ Цариградъ патриаршия или отъ грьцки владици.

Глѣдайте до какво невѣжество, какво лукавство и каква безхарактерность сѫ достигнали тия человѣчески сѫщества! Лема́ благодатьта Божия и Духъ Святий сѫ наслѣдственно право само на грьцкитѣ калугери, съ които тѣ располагатъ и продаватъ томува, който би изгубилъ себѣ си и влѣзе въ тѣхната кошара, стига той и кесията му да бѫде щедра и пълничка? Лема́ грьцкитѣ калугери сѫ Божийтѣ синове, на които человѣчеството и златото ведно съ всичкитѣ земни удоволствия, сѫ исключително право на тѣхъ? Каква слѣпота, каква мрачность! Идете и недѣйте сравнява тия Божий хорица съ безграничнитѣ и всемогѫщи китайски идолопоклоннически жрьци. За какво сѫ всичкитѣ тия тѣхни старания и подлости противъ народътъ ни, та не за злато и наслаждения? Нъ да дойдемъ на прѣдмѣтътъ си. На крайтъ на това обаятелно и глупаво грьцко слово, святиня му ся стрѣмяше да каже нѣщо

и за просвѣщението. Нъ да не би да си помислите, драги читатели, че то̀ бѣше отъ человѣколюбие, или пастирско назидание. Не. Святиня му казваше че трѣбва да ся обрьща главно внимание и за просвѣщението на женский полъ, та тжй да може да ся елинизира (погьрчи), колкото ся може по скоро тоя български край. Само тогава би можяло да ся постигне едно истинско образование и испълни патриковото желание (?). Като е погьрчена българката, то българинътъ нѣма кждѣ да ся дѣне, освѣнь въ ногтѣтѣ на патриковитѣ вълци. Чюдна теория! Това убѣждение не бѣше съ друга целъ, а само да ся приготви населението и приеме отпустнатитѣ тогава отъ грьцкитѣ силлогози даромъ петь грьцки учителки за родопитѣ. Нъ отъ тѣхъ дойдеха само три, една вь Чокманово, друга въ Д.-Райково и третя въ Г.-Райково. Отъ тѣхъ първитѣ двѣ слѣдъ една година си обраха крушитѣ, а третята стана българка, като ся ужени за единъ българинъ по име Марко В. Пангаловъ въ сжщото село, гдѣто и до днѣсь е тамъ. Язъкъ за жълтичкитѣ на тия луди хорица.

Тия пастирски думи, Калиникъ проповѣдвалъ по всичкитѣ села, гдѣто бѣше посѣтилъ прѣзъ това лѣто новитѣ елини въ родопитѣ. Прѣзъ врѣмето на проповѣдьта му въ черквата ни, народний ядъ и отмъщение кипеше, нъ що да ся прави, когато деньтъ е на силний? Калиникъ твърдѣ добрѣ разбираше, че той е влъкъ по срѣдъ овцѣ и че е наемникъ, при това и че народътъ ни не разбира, нито дума отъ грьцки, та за това въ врѣмето на проповѣдьта си по грьцки, повечето хора си избѣгаха отъ черквата.

Слѣдъ свършъкътъ на тая знаменита Калиникова служба, святиня му заедно съ свѣщеницитѣ и дияконътъ захвана по рѣдътъ домоветѣ на по главнитѣ грькомански кжщи за да прави водосвѣтъ. Святиня му не бѣше дошълъ за друго, трѣбваше и за въ джобъ, а това е обикновененъ обичяй въ тукашното население, което за единъ владиковъ водосвѣтъ, заплаща по нѣколко бѣли меджидиета, а често жълтичка. Та какъ би могли грьцкитѣ калугери да оставятъ интригитѣ си, когато заблуденитѣ наши братия бѣха тжй щедри и тжй гостоприемни къмъ тѣхъ?

На вторий день Петровдень, 30-й Юний рѣдътъ за черковната служба бѣше нашъ на българитѣ. Още отъ нѣколко

дни напрѣдъ, нашитѣ гръкомани говоряха, че ако ний не помолимъ Калиника да отслужи и на наший рѣдъ, въ патриковата, спорѣдъ тѣхното мнѣние черква, и да го приемемъ за нашъ пастирь, то щели да ни изгонятъ отъ черквата съ бой. Ний никога неможяхме да правимъ това, и понеже Калиниковата чета си бѣше още въ селоте ни, не отидохме въ черква никакъ и тая утрина не служи наший свѣщенникъ. Нъ Калиникъ не можя да дерзне да влѣзе въ черковна служба на наший рѣдъ, та святиня му ведно съ новий сега икономъ си служи въ малкий отворенъ параклисъ на **„Топилата,“** гдѣто ся бѣха стекли всичкитѣ негови вѣрни чяда, и като истиненъ пастирь, бѣше си отдѣлилъ своитѣ заблудени и измамени овцѣ. Ний ся страхувахме за това за да не би Калиникъ да нагласи пакъ героитѣ си да ни биятъ въ черквата и по улицитѣ. **„Себабтанъ качь, гюняфа урамаясънъ“ — „пази си кѫщата, вѣрвай си кумшията„** — казва пословицата.

По малко, по малко и политическитѣ сѫбития почнаха да ся измѣняватъ, поизмина ся онова страшно врѣме, въ което смьртьта очяквахме на всяка минута. Разнесоха ся слухове, че консули и европейски комисии, ходяли на мѣстата, гдѣто бѣха станали клания, че опростителна прокламация е издадена отъ Султанътъ, въ която ся опрощава всичко минало и други подобни. Слѣдователно, испадналий въ трепетъ духъ се посъживи въ насъ, нъ за грьцкий фанариотинъ никакъ не бѣше по угодата му това промѣнение, и Калиникъ много бързаше да пообиколи каазата и да ся върне въ Ксанти. И благодарение на това промѣнение, нъ дѣдо Калиникъ кой знае какви фанариотски маневри имаше да играе съ насъ, които още постоянствовахме.

По тия именно причини, Калиникъ на другий день, 1 Иулий, четвьртъкъ, замина за селото Пятково съ всичката си свита, състояща: отъ тѣлохранительтъ му Жеферь-ага, отъ Пашмаклий, П. Х. Симеонъ, нарѣченъ **Червенко** и дияконътъ му. При всичко, че святиня му пристигналъ вечерьта въ мракъ въ селото, обаче посрѣщанието му пакъ станало добро, разбира ся отъ нужда. Квартира на Калиника било приготвено селското училище, гдѣто той слѣдвалъ сѫщитѣ прочюти фанариотски комедии, за които перото ся чюди съ какво име да ги крьсти.

Още отъ вечерьта, Калиникъ повикалъ и тамошнитѣ свѣщенници П. Костадинъ, П. Георги и новоржкоположенний П. Анастасъ и имъ съобщилъ православното рѣшение на фенерский патрика, че утриньта ще ся извърши и надъ тѣхъ чюдний калугерски обрядъ **очищение схизми**. Горкитѣ попчета истрьпнали отъ страхъ, поклонили ся до земята на черний калугерь и си излѣзли печялни и замислени, като какъвъ ли ще бжде тоя обрядъ и като какво ли има да имъ пати главата отъ фенерский старецъ.

Утриньта, 2 Иулий, Калиникъ отишьлъ въ черквата по рано, отъ колкото въ Д. Райково, тъкмо когато П. Х. Симеонъ пѣялъ Катавасията по грьцки: Ἀνοίξω τὸ στόμα μου.......... Всичкото население ся научило, че поповетѣ имъ ще ся попятъ вторий пжть та всички отишли рано въ черквата и съ любопитство чякали да видятъ очищаванието на поповетѣ отъ схизмата и прѣобразяванието имъ отъ българи на классически елини. Очищението ся извършило точно и тихо, съгласно съ правилата фанариотски, както и въ Долно Райково. Само единий отъ тѣхъ, П. Анастасъ, който като новоржкоположенъ отъ Пловдивский български Митрополитъ Панарета, слѣдователно отъ схизматически епископъ, спорѣдъ православнитѣ фенерски правила, не ся удостоилъ съ второ крьщение и Калиниковата благодать. Горкото попче въ врѣме на миросванието на другитѣ му събратия, спокойно сѣдяло като неподвижна кукла въ пѣвческий столъ и тжжно и печялно завиждало на тѣхъ, че райскитѣ врата за тѣхъ ще бждятъ отворени, а за нѣго, като неприеменъ отъ фенерь схизматикъ затворени. То проклинало нѣговата урисница и сждба, за гдѣто великата православна елинска майка (?), отказва да го приеме въ святитѣ ѝ обятия! Както и да е, нъ това клѣто попче останало пакъ, както и напрѣдъ въ числото на афоресанитѣ отъ патриката схизматици, до едно непрѣделенно врѣме.

Дѣдо Калиникъ и тукъ, слѣдъ евангелието, ораторствувалъ за непогрѣшимостьта на грьцкий патрика и грьцкото духовенство, за истинното православие на фенерь и за старанията и патриотизмътъ на фанариотитѣ да ся развива и образова всичкото покорно и подвластно на Великата Христова Черква българско население въ учений, класический и

Богоизбранний елински язикъ. Слѣдъ отпустъ, той чиститилъ очищението и православието на прѣмиросанитѣ попове и заедно съ тѣхъ, пообиколилъ нѣкои и други по главни и вѣрни на еленизмътъ първенци, като незабравилъ и да посъбере нѣкоя и друга монета, за оскждни врѣмена.

Тукъ му е мѣстото да споменемъ на читателитѣ и това, че любимий идолъ — златото — не забравилъ дѣдо Калиникъ, че и то било въ благочестивото и евангелско рѣшение на фенерь, разискано и опрѣдѣленно съ особно внимание и благоговѣние. Именно, че православие и християнство на грьцкитѣ калугери, безъ злато е не само схизматическо, нъ дори и язическо. Заради това и Калиникъ не испущалъ отъ умътъ си и нѣго. Той, спорѣдъ характерътъ и целътъ на целъ калугерски святъ, на всяко прѣмиросвание и очищение отъ тая пуста схизма, зималъ за награда и по 2 бѣли меджидии отъ свѣщеникъ, а други тайно, били особно. Инакъ благодатьта и очищението било неставало.

До 3-й Юлий, сжббота, Калиникъ прѣсѣделъ въ Пятково съ надѣжда да го поканятъ за Карлуково, нъ надѣждитѣ му били напусто; това народно село и въ тѣзи мрачни и страшни врѣмена, постоянствовали и не искали да стжпи грьцки калугерь въ селото имъ. Цѣлий день Калиникъ очаквалъ покана, нъ нѣмало, и той останалъ да чака до утриньта, нъ пакъ билъ излъганъ. Утриньта святиня му приелъ извѣстие отъ Карлуково, че населението го не приема. Като получилъ тоя отрицателенъ отговоръ, Калиникъ отъ ядъ, намислилъ да отиде съ насила. За това безъ да ся мае повече, отправя ся за Карлуково. Като се научили Карлуковци за това, тѣ за да избѣгнатъ нѣкое смущение, постжпили по тоя начинъ: затворили сж всичкитѣ въ кжщитѣ си и поставили единъ селянинъ да стои при училището за да глѣда, когато дойде фенерский калугерь (тѣ знаяли, че той непрѣменно трѣбва да замине прѣзъ тѣхното село, защото пжтьтъ за Дерекьой отъ Пятково е прѣзъ тамъ) да види дали ще остане въ селото или не. Калиникъ отишьлъ, безъ да излѣзе единъ поне да го посрѣщне и види. Щомъ дошьлъ при училището поспрѣлъ ся тамъ при хорището, а въ това врѣме излезлъ и поставенний човѣкъ и въ разговорътъ си съ Калиника, увѣрилъ ся че той непрѣменно ще остане въ селото

прѣзъ тая вечерь. Обаче явилъ на първенцитѣ, нъ тѣ пакъ отказвали да го приемѫтъ. Най послѣ честьта на Калиника поработила и тоя пѫть. Случяйно ся намѣрили въ тоя день, нѣколцина помаци отъ разбойническото село помашко Виюву (Каршилѫ) и Калиникъ заедно съ свойтъ ясакчия Жеферъ-ага, ги пратилъ да явятъ, а ако стане нужда, и съ сила принудятъ първенцитѣ да намѣрятъ Калинику квартира. Селянитѣ видѣли, че за тоя фанариотъ нѣма правда и християнство, та излѣзли и ся извинили прѣдъ владиката, че не сѫ знаяли че ще дойде и въ тѣхното село. Тий му приготвили квартира и утриньта Калиникъ отслужилъ самъ съ П. Хаджи Червенко, безъ да отиде много народъ въ черквата, като ся скрилъ и самий имъ свѣщенникъ П. Метекса и съ това избавилъ отъ **очищение схизми**. Слѣдъ отпустъ, Калиникъ ся отправилъ за въ Горно-Дерекьой, гдѣто отслужилъ една православна литургия и сполучилъ да прѣмироса единъ свѣщенникъ по сѫщий обрядъ, както и въ Д. Райково и Нятково. Сѫщото направилъ и въ Долно-Дерекьой, нъ не можилъ да извърши точно постановленията на великата черква, защото другитѣ свѣщенници въ тия двѣ села, ся не явили на православний пастирь.

Отъ тия села, той замина прѣзъ Устово, гдѣто Устовци за да не прѣдизвикатъ нѣкакво зло, защото и тѫй си бѣха на прѣзрѣние, позволили му да служи въ едната черква, безъ да отиде множество народъ. Колкото за миросвание, той неможялъ и да напомни.

На 5-ий Юлий дойде пакъ въ Д. Райково, въ гнѣздото на нѣговитѣ идеалисти! Нъ въ Горно-Райково Калиникъ имаше доста работа, защото и тамъ ся бѣха излупили гръкомани, та трѣбваше да поосвѣти и тамошнитѣ изневѣрени попове. Поканата за това съ особна депутация дойде и Калиникъ ся отправи. Тамъ посрѣщанието му било по тържественно и слѣдъ благословиитѣ си, тѣ го настанили въ училището. Калиникъ тукъ ся порасположилъ и поутѣшилъ Карлуковскитѣ си ядове, защото лицемѣрието на Г. Райковци го полъскало. Той събралъ свѣщенницитѣ и първенцитѣ въ училището, и захваналъ да ги распитва едно друго, като колко кѫщи и вѣнчила има селото, и колко схизматически фамилии ся намиратъ, защото ще дава отчетъ на патриката за

да ги отпише отъ православний тевтерь. При това святиня му почналъ пастирскитѣ си назидания къмъ присѫтствующитѣ, за да отклоняватъ младитѣ и тѣхъ си отъ схизмата, защото е прилѣпчивъ грѣхъ и нѣма спасение и Адамовъ рай. Боже мой, какви сѫ тия грьцки калугери? Тѣ сѫ загубили и умъ, и съвѣсть и страхъ прѣдъ Бога.

Като свършилъ фенерский подлецъ това, захваналъ да пише нѣщо прѣдъ присѫтствующитѣ. Сѣщате ли ся, драги читатели, защо е това? Ето Ви византийска мѫдрость и лукавство съ това Калиниково остроумие. Святиня му питалъ съ горнитѣ въпроси и пишялъ. Когато нѣкой отъ първенцитѣ го попитали, какво пише, лукавий фанариотъ отговорилъ че пише статистика, защото Ахѫ-челебийскитѣ турци ужъ явили въ Цариградъ, че тѣ съставляватъ болшинство въ каазата, когато пакъ напротивъ, болшинството сѫ християни, (да не сѫ патриковитѣ овце). Такива свѣдения той събиралъ въ всичкитѣ села, които имали щастието да ги посѣти святий старецъ. Като свършилъ пишението, накаралъ нѣколко първенци да ся подпишатъ и да подпечататъ съ общинскитѣ си печяти, което горкитѣ селяни и направили безъ да знаятъ за какво. Тая Калиникова хитрость не е била за подобно нѣщо, защото всякой знае че турцитѣ — помаци — сѫ повече отъ християнитѣ, нъ е било пакъ скрито прошение ужь до патриаршията отъ страна на населението въ Ахѫ-челеби, въ което се обвързватъ че сѫ вѣрни чяда на великата Елинска черква, и съ което тѣ молятъ патриката да ги прости и прибѣре въ черквата, отъ която тѣ отстѫпили съ измама! Защо Калиникъ е криялъ това, и защо му е билъ тоя трудь, когато нѣговото орѫдие Софрониосъ бѣше направилъ всичко по напрѣдъ, по нѣгова заповѣдь? Защо сѫ тия гнили фанариотски примки? Когато толкова фенерскитѣ вълци ся страхуваха да не ги излъжять (хондрокефалитѣ ?) българи, неможеха ли да прибѣгнатъ пакъ до своитѣ гнусни срѣдства? Врѣмето бѣше тѣхно и тѣ можяха дори и да вържать Ахѫ-челебийский българинъ, вързанъ да го държять, за да не искочи изъ тѣхната кошяра.

. . . .

. . . .

„Слово Христово урѫж' имать
Сребро да зѣмѫтъ и чисто злато!

Стадо му, тій вьлцы давѫть
Всѣкому е то вѣкы познато.“

Раковски.

Въ тоя разговоръ, за да направи да не ся усѣтятъ горкитѣ българи за планътъ, който Калиникъ кроилъ, той ся похвалилъ, че за идущата година великата фенерска майка, ще поиска отъ всѣко село въ каазата по двѣ момчета, които ще въспитава на свои разноски, въ православната елинска гимназия въ Сересъ, за бѫдѫщи учители и просвѣтители за новата Елада въ Родопитѣ.

Слѣдъ това лъскателство на фанариотинътъ, влѣзли и двамата Горно-Райковски свѣщенници: П. Димитръ Толковский и П. Пантелеимонъ[1]); на които по напрѣдъ било извѣстено, че родопский екзархъ (?) ще ги миропомазва и очиства отъ еретическата схизма на утриньта за да бѫдѫть готови. Клѣтитѣ свѣщенници прѣдложили на фенерский архипастирь, че ако ще ги миросва и тѣхъ, то да ги миросва на вечернята, защото ще ги е срамъ прѣдъ народътъ утриньта. На Калиника било лесно и той можялъ да миросва гдѣто и да е, та приелъ попскитѣ молби и заповѣдалъ на попъ Стояна и диаконътъ да приготвять немедленно мирото и памукътъ (!). На вечернята, обрядътъ ся извършилъ, тъй тържественно, както и въ реченнитѣ по горѣ села. Съ това схизматическитѣ свѣщенници ся върнали изново въ обятията на вселенската истинна майка — Μεγάλη Γηκκλησία. Утриньта на Св. Недѣля, Калиникъ отслужилъ тържественно службата заедно съ всичкий си вече прѣмиросанъ и очистенъ клиръ [2]) и държялъ пакъ сѫщата проповѣдь, както и въ другитѣ села.

---

[1]). Мѣжду другитѣ свѣщенници, които имаха щастието да добиятъ фенерската благодать чрѣзъ Калиниковский прочютъ обрядъ, е и реченний погорѣ Горно-Райковски свѣщенникъ П. Пантелеимонъ. Святиня му, по подражянке на стария П. Димитръ, носи свѣтий Калиниковъ памукъ нѣколко дни, за да не би да извѣтрѣе патриковата благодать отъ главата му. Остатки отъ това Калиниково очищение схизми и до днѣсъ ся намиратъ у казанний свѣщенникъ, тжй като една година ако е български свѣщенникъ, другата непрѣменно трѣбва да бѫде гръкомански, та съ една речь, Ахѫ-челеби каквото и да стане, която народность и религия и да бѫде, П. Пантелеимонъ да не губи отъ жялованието си.

[2]). Съ прѣмиросванието и очищението и на Горно-Райковскитѣ заблудени попчета, Калиникъ като че ги бѣше излѣлъ отъ патриаршеското православие и като че ги бѣше изново прѣродилъ отъ рупалани на класически елини, та

На другий день, Калиникъ посѣтилъ правителството въ Пашмаклий и прѣсѣделъ два дни, гдѣто и служилъ въ тамошната черква. На 15-ий Юлий замина прѣзъ Д. Райково, обиколи селата: Аламидере, Левочево, Чокманово, Пещера и Арда и пакъ замина прѣзъ Пашмаклий. Въ всичкитѣ тия села той отслужвалъ и назидавалъ православното паство, да не ся повличя и слушя или съединява съ схизматицитѣ, като въ сжщо врѣмя закачилъ по нѣкоя и друга жълтичка за памятъ на великата черква. Въ Аламидере Калиникъ похвалилъ дѣятелностьта на П. Утузъбиря, за гдѣто е опазилъ селото отъ схизмата и му ся обѣщалъ да го прѣпоржчя на патриката за награда. Попътъ припкалъ отъ радость, и както ми казваха отъ послѣ, сполучилъ да испразди вечерьта едно буренце мастика за тая честь.

На 25-й сжщий Калиникъ слѣдъ дългитѣ си пастирски трудове, ся завьрна пакъ въ своето фанариотско сѣдалище, въ селото ни Д. Райково. Съ това му второ дохождание въ околията ни и прѣмиросвание, елинизиранието на Ахж-челеби ся свьрши, и фенерский старецъ спокойно вече можеше да ся наслаждава съ плодоветѣ на това велико дѣло, защото спорѣдъ увѣренностьта си, новитѣ елини отъ сега за напрѣдъ ще обсипвать съ щедритѣ си богатства истинний православенъ пастирь. Клѣтий Ахж-Челебийский българинъ бѣше вече въ ногтиетѣ на своитѣ заклѣти неприятели, и друго спасение за нѣго нѣмаше, освѣнь търпѣнието и надѣждата си на Бога.

„Боже! отхвьрлилъ си ни, распрьсналъ си ни, разгнѣвилъ си ни, обьрни ся къмъ насъ.“ (Пс. 59, 1.)

денонощно ся чюдяха като какви ли интриги и шарлатании да коважтъ противъ братията си българи. Тѣ бѣха увѣрени, че българитѣ останали въ това село, неще могжтъ да намѣрятъ схизматикъ (непрѣмиросанъ свѣщенникъ) за да имъ свѣщеннодѣйствова, и съ това да прибержтъ всичкото население за порѣзаници. Обаче, когато надѣждитѣ имъ ся усуетиха съ довожданието на едничкий оцѣлелъ български свѣщенникъ П. Георги, който до тогава бѣше въ Устово, тѣ ся чюдяха що да правятъ отъ ядъ. Единий отъ тѣхъ, именно старий сребролюбецъ и любитель на бѣла рада свѣщенникъ П. Димитръ Толковски, който отъ благоговѣние къмъ патриаршеското православие, му бѣше мило да свали святий Калиниковъ памукъ отъ ушитѣ. да не би проклѣтата схизма да ся промжкне и ненадѣйно скрие въ гнилий му православенъ мозъкъ, по подбуждание на гръкоманитѣ и отъ любовь къмъ порѣзаницитѣ, една Сжбота вечерь ся затворилъ въ черквата, за да служи утриньта съ измама на българский рѣдъ, и съ това да истика българский свѣщенникъ. За зла негова честь и нещастие на златний гръкомански планъ, българитѣ узпали лукавата постжпка на още по лукавий попъ, та вечерьта ся промъкватъ въ черковний дворъ нѣколко распаленни българи. Когато отишли на черковнитѣ врата

При всичкитѣ тия византийски подлости и featured козноdѣйства въ тоя затънтенъ български край, прѣзъ това страшно врѣмя, Богъ не бѣше ни съвършенно отхвърлилъ. И ако да не бѣше тъй, то кой знае какви тѣглила и нещастия имаше да прѣминать прѣзъ главитѣ ни. Кждѣ половината прѣзъ мѣсяцъ Юлий пристигна царската простителна прокламация, която даде край на страшната тая пролѣть, и по умаломощи пламналий огнь и интригитѣ на византийскитѣ тигрове, които бѣха ся заловили съ съвършенното изгубвание на българинътъ въ Ахж-челеби.

Ако отъ една страна Калиникъ и да бѣше успѣлъ въ пропагандата и целъта си въ околията ни, нъ отъ друга той ся пукаше отъ ядъ, че неможи да надвие и уплаши постоянството и твърдоглавието на Д. Райковскитѣ българи. При все това тоя подлецъ, тоя мрьсенъ калугеринъ, можеше да постъпи както щеше съ насъ и да приложи свойственнитѣ си звѣрски планове въ дѣйствие, та тъй да ни накара да го признаемъ, обаче врѣмето си измина и той ся боеше за това. По тия именно причини слѣдъ дълго обсжждание съ гръкоманитѣ, святиня му пожела съ добро да ни привлече за да го признаемъ и ся прибѣремъ подъ вѣдомството му. Работата главно била да ся измами наший свѣщенникъ, та че за населението е лесно.

попчето ги било заключило отъ вътрѣ. Българитѣ тогава ся умълчяли, а единъ отъ тѣхъ прѣправилъ гласътъ си на гръкоманский черковенъ клисарь и почналъ да вика на попчето да му отвори, че ся е съмнало. Измаменото попче отворило безъ никакво съмнѣние, нъ извѣднжжь наскочили и другитѣ. Щомъ видѣло хитростьта и примката приготвена нему отъ българитѣ, истрънало отъ страхъ, изгасило на бързо свѣщьта и ся скрило въ олтарьтъ подъ Святий Прѣстолъ. Слѣдъ дълги трьсяния изъ черквата, най-послѣ го налучили въ олтарьтъ. Тѣ го задържяли съ тѣхъ до когато дошло врѣме за служба, послѣ повикали българский свѣщенникъ та влѣзлъ въ служба и тогава си отпустнали православното попче да си иде. Гръкоманитѣ зели да дохождатъ въ черква и излѣзвали си, като ся чюдили отъ ядъ що да правятъ за хитрата и справедлива измама на българитѣ. За да си отмъстятъ, тѣ подучили попчето да заяви въ правителството, че сж го били, което и направило, като обвинявало слѣдующитѣ по първи и рѣшителни български младѣжи; именно Хараламние и Анастасъ Костови. Димитръ и Иванъ Стойчовски, Андрея Сахатчията, Димитръ Колковъ, Велю и Колю . . . . . които цѣли 18 дни ся сждиха безъ да можятъ да имъ направятъ нѣщо. Най-послѣ, гръкоманитѣ ся оплакали на Пловдивский фанариотъ грьцки митрополитъ Неофита, който чрѣзъ правителството повика обвиненитѣ (на които числото бѣше ся увеличило на 18 души) да ся сждятъ въ Пловдивъ. Обаче благоразумний тогава каймакамъ писа, че трѣбва по напрѣдъ Неофитъ да гарантира, че ще плати разноскитѣ и търговскитѣ загуби на обвиненитѣ, въ случяй че ся оправдаятъ и тогава само може да ги прати. Нъ Неофитъ не ся увѣри въ правото на вѣрнитѣ му чяда — гръкоманитѣ — та неможи да даде подобна гаранция . . . . и Мютесарифътъ писа на каймакамътъ да си освободи подозрѣнитѣ. Съ това ся свърши кэмедията на тоя патриковъ попъ Димитръ Толковски.

За тая целъ Калиникъ пратилъ гръкоманитѣ: Митрю Мераковъ и Райчю Будурътъ при наший свѣщенникъ П. Никола да го поласкаятъ и кажятъ волята на родопский екзархъ. Той имъ казалъ да му кажятъ, че по Радювъ и П. Насовъ хатъръ не ще да го прѣмиросватъ, а само желае да му исчете една простителна молитва и да ги съедини да служатъ заедно съ гръкоманский свѣщенникъ въ черквата и др. подобни византийски хитрости. Нъ постоянството на наший свѣщенникъ бѣше по силно отъ фенерскитѣ лукавства. Слѣдъ нѣколко пѫти молби отъ грьцкий калугерь, наший свѣщенникъ му отговори, че той нигдѣ не е виделъ и не е челъ, че е допростено отъ православната християнска вѣра, да ся извършва два пѫти едно тайнство, което е освѣтено отъ правилата и законитѣ на Апостолитѣ и вселенскитѣ отци, и че по никой начинъ, неможе да познава грьцки владици за свои пастири и началници, освѣнь подтвърденитѣ отъ царското ни правителство народни пастири подъ вѣдомството на българската Екзархия. Когато отговорътъ по тоя начинъ приелъ Калиникъ отъ наший свѣщенникъ, той си оставилъ надѣждата, че ще може да погрьчи Д. Райковскитѣ българи, и отъ тогава послѣ не праща още вѣднъжь своитѣ пратенници.

Слѣдъ едно второ наставление към вѣрнитѣ си чяда, Калиникъ си потѣгли на 2-й Августъ за Ксанти съ сѫщото тържество и церемониалъ, както и на дохожданието. За знакъ на сполукитѣ му и за ядъ на насъ, които го неприехме, четата му, която го придружяваше, хвьрли нѣколко пушки на край селото. Не оставаше вече друго сега, освѣнь българский потъ да потече слѣдъ Калиника. Нашитѣ гръкомани отъ гнѣвъ и фанатизмъ слѣпъ къмъ насъ почнаха да разиграватъ изново своитѣ интриги, които тѣхний влъкъ грабитель бѣше благословилъ. Въ черковний дюкянъ стояше съ наемъ българинътъ Г. В. Чешитевъ, който плащаше 800 гроша годишнина, за въ полза на черковний ковчегъ. Нашитѣ гръкомани вдигнаха една врѣва и за хатърътъ на Колю Хутю Бояджи си земаха дюкянътъ и го затвориха, като лишиха и тѫй бѣдната ни черковна касса отъ тоя приходъ.

Въ с. Г. Райково бѣха двама български свѣщенници, именно П. Димитръ и П. Пантелеимонъ. Когато Калиникъ ги

прѣмироса и очисти отъ схизмата, клѣтитѣ свѣщенници като че имъ заслѣпи очитѣ. Почнаха да не приематъ да свѣщенодѣйствуватъ на останалитѣ българи (защото Калиникъ не успѣ да ги привлече въ фенарското капище всичкитѣ), и да не споменуватъ, както до сега, Пловдивский Българский Митрополитъ Панаретъ. Като нѣмаше други български свѣщенници, понеже византийский шарлатанинъ калугеръ бѣше прѣкрьстилъ повечето свѣщенници въ каазата ни, то Г. Райковскитѣ българи неможяха да приематъ тия заслѣпени тѣхни до сегашни свѣщенници, за това повикаха на 10-й Августъ едничкий останалъ въ селото имъ, а до тогава свѣщенодѣйствующъ въ Устово, българский свѣщенникъ; нъ слѣдъ три мѣсяци горкий свѣщенникъ ся разболя, и болѣстьта му непомагаше да извьршва нито единъ обрядъ или да служи, то българитѣ въ това село, пакъ не щѣха да ся клањятъ на невѣжественни грькомани, за това повикаха нашйй свѣщенникъ П. Никола, за да отива и имъ служи, когато въ Д. Райково рѣдътъ бѣше грькомански. Това трая доста врѣме и грькоманитѣ ся чюдяха що да правятъ. На 6-й Декемврий рѣдътъ бѣше грькомански, та повикаха П. Никола да служи въ Г. Райково, чийто пакъ рѣдъ билъ на българитѣ. Грькоманитѣ ся въспротивиха на това, като искаха да служятъ съ насила тѣхнитѣ свѣщенници. Работата дойде най-послѣ до правителството. Обаче и тамъ спорѣдъ влиянието на нашйй грькоманинъ Радю и протосингелътъ Софрония, тѣ побѣдиха и каймакамътъ даде правото на грькоманитѣ да служятъ защото тѣхнитѣ свѣщенници сѫ по гладни. Българитѣ и слѣдъ това протестираха, нъ напразно. Каймакамътъ бѣше имъ казалъ: **„урумъ миллети хакѫ варъ.“** Нѣмаше какво да ся прави. Грькоманитѣ бѣха изумени отъ радость за сполуката си. На вечернята, тѫй сѫщо и на литургията, петохлѣбието и коливата [1]) на българитѣ **прикади** българский свѣщенникъ П. Никола безъ да участвуватъ въ литургията, гдѣто грькоманитѣ свѣщенници и пѣвци не знаяли що да пѣятъ отъ радость.

Щомъ ся свьрши и тая грькоманска комедия, рѣдътъ ся възобнови пакъ както и напрѣдъ, като ходеше нашйй свѣ-

---

[1]). Тая борба бѣше главно отъ свѣщеницитѣ, кой да земе порѣзаници, защото тукъ има обичяй да носять на такива дни пятохлѣбие и колива, които сѫ главний приходъ на нашитѣ Ахѫ-челебийски свѣщенници.

щенникъ да имъ свѣщеннодѣйствува, когато рѣдътъ бѣше на българитѣ.

XII.

1887. — Посрѣщанието на 1887 година и правителственното позволение за изновото биение на камбаната. — Гъркомански интриги и нарушението отъ тѣхъ установений рѣдъ въ Горно-Райковската черква. — Гъркоманский процесъ съ българитѣ въ това село. — Ржкополаганието за български свѣщенникъ Гаврилъ П. Янковъ за въ Горно-Райково. — Нѣколко бѣлѣжки за Ахж-челеби за войната. — Събиранието на ангарии (коне, мекере) отъ българското население въ Ахж-челеби и гъркоманскитѣ срѣдства прѣзъ това врѣме. — Дохожданието на разбойникътъ Мутушь и грабителствата му въ Долно-Райково. — Нови гъркомански опитвания за съвършенното отнимание черковнитѣ служби отъ българитѣ.

Щомъ политическитѣ събития отъ прѣминалата 1886 година бѣха станжли тжй зли за българитѣ, и ужяснитѣ минути за животъ или смъртъ бѣха настъпили за наший народъ, фанариотскитѣ пропагандисти бѣха намѣрили най доброто благоврѣмие за да отмьщаватъ, да прѣслѣдватъ и клѣветятъ българитѣ и българската народность въ коритото на Арда очякваше послѣднята си минута отъ свършькътъ на животътъ. Отъ всякждѣ гонения, отъ всякждѣ неприятели, отъ всякждѣ ужясъ, ето какъ ний дочякахме новата 1887 година. Българинътъ въ Ахж-челеби, както и въ цѣлъ Балкански полуостровъ воовще, бѣше доста много изнуренъ и изнемощямъ отъ миналитѣ катастрофи и опасности, и моляше Бога поне за тая година да го опази, като въ сжще врѣме прѣдвиждаше, че краятъ на нещастията ще ся свърши. Нъ напротивъ сждбата била рѣшила, щото тѣ да бждѫтъ повече и българинътъ прѣзъ тая година да прѣмине прѣзъ най голѣмитѣ и най страшнитѣ пропасти и испитания, каквито може да прѣкара единъ народъ само слѣдъ дълго робство.

Още отъ врѣмето, когато настанаха възстанията и прочютитѣ клание въ българско, нашитѣ горки българи въ Дол-

но-Райково, бѣха спрѣли биението на камбаната, защото нашитѣ погрьчени братия, ся чюдяха като съ какви интриги и клѣвети да ни направятъ да испитами бѣдитѣ и звѣрствата, който толкова наши братия прѣтьрпѣха по другадѣ. Дори и религиознитѣ си дльжности (службитѣ черковни) по едно врѣме отъ тѣхнитѣ лукавства бѣхме оставили по на страна. Та и какво би имало друго по мило отъ животътъ на человѣка, а особенно въ такова врѣме, когато смьртъта стои прѣдъ очитѣ му?

Слѣдъ като ся поуталожиха страховетѣ и слѣдъ като правителството почна да глѣда на работитѣ по другояче, ний прѣзъ мѣсецъ Декемврий, подадохме на мѣстното правителство едно прошение, съ молба да ни се позволи да си биемъ изново камбаната и безъ страхъ да ся молимъ Богу.

Ето съдържянието на това прошение:

„До Славнейшаго Каймакамъ
Бея на Ахж-челебийската кааза.
Въ г. Пашмаклж.

Долѣподписаннитѣ селяни българи, отъ село Долно-Райково, вѣрни поданници и чяда на Н. И. Величество Августейший ни Господарь, Султанъ Абдулъ Хамидъ Ханъ, когото Богъ да поживи и укрѣпи славний му прѣстолъ; понеже на нѣговитѣ честити дни бѣхме ся сдобили съ камбана въ черквата ни, за призоваванне християнитѣ по обичяю на моление Бога, по причина на послѣднитѣ смущения, ний отъ миналото лѣто спрѣхме да я биемъ по обичяйтъ. Заради това просимъ отъ царското правителство, да ни позволи за да си биемъ камбаната както и напрѣдъ.

Като остаями въ надѣжда, че просбата ни ще намѣри благоприятно внимание, сме покорна рая на царското правителство."

С. Д. Райково
1866. Декемврий 28.

(Слѣдватъ подписитѣ на пьрвенцитѣ и общинский печятъ).

При пьрвото подавание горнето прошение и правителството ни взе подъ внимание просбата, като ни позволи да си биемъ камбаната отъ 1-й Януарий 1877 година.

Слѣдъ това праздницитѣ Нова-година, Богоявление, Атанасовь день изминаха тихо и мирно безъ никаква расприя. Нъ

тѣ (гръкоманитѣ) неможяха да търпятъ и прѣкарватъ врѣмето си безъ нови лукавства и борби, иначе щедритѣ Калиникови благословии щѣха да идѫтъ по вѣтрътъ. Като глѣдаха какъ наший свѣщенникъ свѣщеннодѣйствува рѣдовно въ Долно-Райково, а сѫщоврѣменно не оставя и Горно-Райковскитѣ българи безъ служба, които по това врѣме си нѣмаха български свѣщенникъ, намислиха да нарушятъ тоя установенъ рѣдъ, като направятъ щото рѣдътъ на черковнитѣ служби да бѫде еднакъвъ и въ Горне и въ Долне Райково и българский свѣщенникъ да не може да слѣдва и двѣтѣ махали, та съ това волею неволею да приматъ Горно-Райковци гръкоманскитѣ свѣщенници и съ това да мине инатьтъ имъ и идеята. За да испълнятъ това си желание, тѣ опрѣделиха деньтъ Тодоровъ день, 8-й Февруарий, Св. Хараламппий спорѣдъ узаконений рѣдъ ся падаше службата на гръкоманитѣ, а . . . . . Св. Тодоръ Тиронъ на българитѣ. Горно-Райковскитѣ гръкомани подсѣтени и подкрѣпени отъ нашитѣ въ Долно-Райково, оставиха 8-й Февруарий, за да ся случи . . . . . . на тѣхний рѣдъ който въ Долно-Райково ся падаше на гръкоманитѣ.

Въ четвьртъкъ 10-й Февруарий Горно-Райковскитѣ патрикови чяда, приложиха подлото си намѣрение, като отишли въ правителството и подали заявление, че българитѣ въ Горно-Райково нарушили черковната тарифа. На другий день правителството призова виновницитѣ (?) българи, които състояха ота слѣдующитѣ лица: свѣщенникътъ Никола Т. Мавродиевъ, Данаилъ Костовъ, Михалъ К. Поповски, Вълко Върговъ и Михаль Бечевъ. Повиканитѣ на чясътъ ся отправиха, тжй като врѣмето бѣше късно, понеже на другий день трѣбваше да ся види кои християни (?) трѣбваше да служятъ службата. Отъ страна на гръкоманитѣ отидоха тримата тѣхни свѣщенници, П. Димитръ Толковски, П. Х. Симеонъ и П. Пантелеимонъ, а отъ първенцитѣ, Димо Искюллията, Колю Палагачь и Анастасъ Ковачьтъ. При прѣдставянието си и двѣтѣ страни прѣдъ каймакамътъ, послѣдний ги попиталъ, кои сж причината да нарушятъ рѣдътъ. За да ся оправдаятъ и еднитѣ и другитѣ, почнали да ся каратъ по мѣжду си. Гръкоманитѣ постоянствовали, че Долно-Райковската тарифа, праздникътъ Св. Хараламппий, не считатъ въ тѣхний рѣдъ, защото не го празднували ужь другъ пжтъ. Българитѣ пакъ нас-

тоявали, че двѣтѣ чясти Горно и Долно-Райково ся считатъ за едно село, слѣдователно и тоя праздникъ трѣбва да ся счита въ рѣдътъ. Каймакамътъ видѣлъ че распритѣ не ще могжтъ да ся спржтъ, та прѣкъсналъ каранията и запиталъ най старий отъ грькоманскитѣ свѣщенници, П. Димитра: **„ихтиярь папазъ ефенди! дуурусуну сизе суражяюмъ; неинъ себеби яржнъки юртюсу булгарлара бракмаьйорсунузъ клисея гирсинлярь?“** — Заслѣпений въ среброто грькомански пастирь отговорилъ: **„ефендимъ! насжлъ ки браяжаисъ яржнки юртюсю булгарлара. Бизъ ючь киши папазжсъ, яржнки юртюсю брактъктансура онлара, бизъ кърkъ-елли грушь капнъ едежеисъ . . . . . .“.** Каймакамътъ слѣдъ тия думи на хитрий попъ разбралъ, че работата не е за праздницитѣ и молитви на Бога, а чисто за попски интересъ и каприции, та изважда на очюденото попче двѣ бѣли меджидии съ тия думи: **„Папазларь! Сизинъ мерамжнжзъ дова, хемъ клися, яходъ себабъ ичинъ дилмишь; илемъ клисяя гирмекъ вахтжнде, хангж папазъ, зияде пара кавраcънъ джебесинде“.** Въ сжщото врѣме за да се помирятъ и двѣтѣ страни, каймакамътъ рѣшилъ да хвърлятъ жрѣбие помѣжду си и комуто ся падне, тия да служятъ утриньта, инакъ ще затвори черквата за всичкитѣ. Българитѣ и грькоманитѣ приели прѣдложението на каймакамътъ и жрѣбието хвърлено отъ него, ся паднало да отнематъ службата грькоманитѣ. Каймакамътъ слѣдъ това си взелъ надире двѣтѣ бѣли меджидии отъ П. Димитра, като му реклъ : . . . .
. . . .

Съ това, грькоманитѣ въстържествуваха, като направиха рѣдътъ да стане еднаквъ и въ Горно и Долно-Райково. Българитѣ слѣдъ тая грькоманска игра, въ Горно Райково останаха безъ свѣщенникъ, тжй като П. Никола неможеше въ единъ и сжщь день да служи и на двѣтѣ мѣста. Само по нѣкой день, когато ся случяше крьщение или погрѣбение, отиваше, а черковнитѣ служби останаха на гладнитѣ грькомански попове.

При свършванието на тая грькоманска интрига, случи ся та умрѣ и едничкий български свѣщенникъ въ Горно-Райково, който бѣше болѣнъ отъ дълго врѣме, вслѣдствие отъ което останаха съвършенно безъ свѣщенникъ, па и въ околия-

та нѣмаше много български свѣщенници, защото всичкитѣ бѣха прѣмиросани отъ Калиника и напоени отъ упоителний шербеть на новий елинизмъ. Слѣдъ смъртьта на казанний П. Георги, Горно-Райковскитѣ българи не приемаха по никакъвъ начинъ да имъ свѣщеннодѣйствова прѣмиросанъ свѣщенникъ.

По това врѣме бѣше учитель въ Горно-Райково Гавраилъ П. Янковъ, а баща му бѣше оставилъ грьцизмътъ и бѣше български свѣщенникъ въ селото Еникьой, Ксантийска околия. Съ една покана отъ българитѣ той напустна учителството, а тѣ слѣдъ прѣдварителни и тайни отъ гръкоманитѣ обмислявания, го испратиха въ Пловдивъ, гдѣто покойний Панаретъ го ржкоположи за български свѣщенникъ, и догдѣ да ся усѣтятъ гръкоманитѣ дойде вече свѣщенникъ, който и почна да свѣщеннодѣйствова въ Горно-Райково, а отъ тогава послѣ все по нѣговата неуморима дѣятелность и умѣние побългари прѣмиросанитѣ свѣщенници, а слѣдъ тѣхъ и всичкитѣ гръкомани и грьцизмътъ ся очисти въ това село.

Прѣзъ лѣтото, по мѣсяцъ Иуний захвана и руско-турската война и обстоятелствата пакъ ся прѣобърнаха, както и напрѣдъ, критически за българитѣ, а златни за гръкоманитѣ и фенерскитѣ калугери. Веселитѣ лѣтни праздници, които тукъ населението най весело прѣкарва и отпочива у дома си отъ дльговрѣменнитѣ трудове по чюжбина, сега ся прѣкараха мрачно, печялно, нѣщо което прѣдсказваше не добри слѣдствия. Отчаянието и паниката на страхътъ, какво ли ще бжде, бѣха завладали сърдцата на населението повече, отъ колкото до сега. Та и не ли бѣ възможно това, когато риданията на братията ни бѣха заглушили цѣлъ свѣтъ отъ нечютитѣ мжки и тѣглила? Ежеминутно ся слушяха единъ слѣдъ другъ извѣстията на грабежи и звѣрства надъ безчисленно число българско население отъ Сюлейманъ пашовата ордия въ Старо-Загорско и другадѣ. Знаяхме тжй сжщо, че ежеднѣвно ся избѣсваха по нѣколко стотини синове на българский народъ, а други безброй пълняха зънданитѣ на далечнитѣ азиятски градове. Па дори и въ тия ужясни дни, въ които и най каменното сърдце, и най дивий и най жестокий человѣкъ, би почювствовалъ съжеление и що годѣ милость, и въ тия критически дни, намираха ся земни сжщества, звѣрове въ человѣчески образъ, които не само че стояха равнодушно къмъ

всичко това що ся вършеше надъ едно беззащитно и невинно население, надъ цѣлъ български народъ, нъ дори и насърдчяваха виновницитѣ, като жѣлаяха отъ все сърдце съвършенното истрѣбление на народътъ ни отъ лицето на земята. Тия заслѣпени наши братия, до толкова бѣха весели за тая сѫдба, що висѣше надъ главитѣ ни, щото за тѣхъ бѣха настанали най блаженнитѣ минути. На всяка стѫпка и минута, тѣ плѣтяха своитѣ адски и мрьсни мрѣжи за нашитѣ нещастия. Тая калугерска фенерска сгань, тия сѫщи вълци въ черни раси, тия мрьсни души, които съставляваха купището на звѣрский фенерь, до толкова ся бѣха заловили противъ народътъ ни, щото съ свойтъ си скотски характеръ, бѣха наджхали, искубнали всяка человѣческа съвѣсть и отъ самитѣ ни родни по крьвъ и отъ едни родители братия — грькоманитѣ, та и тѣ повече отъ тѣхъ ся трудѣха въ замислитѣ си противъ насъ. Отвратително зрѣлище прѣдставляваше человѣку, когато глѣдаше двама сѫщи братия, отъ единъ и сѫщъ баща и майка, единий продалъ народностьта и съвѣстьта си на фенерский елинизмъ, а другий българинъ, какъ първий жѣлаеше да види мѫчението и погубването на другий си братъ защото е българинъ, защото не е слѣпъ като нѣго. А всичко това противорѣчие въ съвѣстьта, противоположность въ характерьтъ на насъ, бѣше направено отъ тия омразни и безчеловѣчни грьцки калугери. Вслѣдствие на това, нашитѣ Долно-Райковски погрьчени братия не щѣха да паднатъ по долѣ отъ господаритѣ си. Тѣ ся бѣха развеселили и разсмѣли до ушитѣ си, че схизматицитѣ (?) имъ братия българи ще ся очистятъ отъ Божий свѣтъ. И какво ли не правѣха, какви ли срѣдства не употрѣбиха противъ насъ?

Въ краятъ на мѣсецъ Иулий пристигна една заповѣдь отъ Пловдивский Мютесарифинъ, съ която ся искаше въ единъ най късъ срокъ да ся съберѫтъ на всяки три кѫщи по единъ конь помощь на правителството, отъ всичкото християнско население въ Ахѫ-челеби, които отъ послѣ, слѣдъ като ся свърши войната, щѫтъ ужь да ся заплатятъ на притѣжателитѣ имъ. Нашитѣ фанариотски чяда, Радю, Софрония и тѣхнитѣ патрони заедно съ познатий въ каазата ни Хаджи Мюхтия отъ Арда, съ постояннитѣ си лукавства, направиха, щото грькоманитѣ (или погрьченитѣ българи) въ Ахѫ-челеби,

които сж подъ вѣдомството на фенерската патриашия, да ся исключятъ отъ тоя данъкъ, като ся наложи само върху българското население, което отказва да ся покорява на гнилата патриаршия, а признаватъ българската Екзархия и сж братия (споредъ тѣхъ) на московцитѣ. Нѣмаше какво да ся прави, освѣнь да мълчимъ, и давами всичко каквото ни искатъ. Каймакамътъ на 1 Августъ призова всичкитѣ първенци на непогърченитѣ български села, Устово, Горно и Долно Райково, Горно и Долно Дерекьой и Карлуково, да идхтъ въ управлението. На 2 Августъ въ прѣдставянието си въ правителството, съобщи имъ ся царската заповѣдь. Първенцитѣ ся като поосмѣлили да загатнхтъ, че тоя данъкъ подлѣжи и на грькоманитѣ, а не само на българитѣ, тжй като и тѣ сж поданници на царското правителство, нъ каймакамътъ сърдито имъ забѣлѣжилъ съ слѣдоющитѣ думи: **„истерь-истемесъ вереджексжнжзъ бу мекереи.“** Царската воля бѣ непрѣклонна и ние волею неволею трѣбваше да ся покоримъ на нея[1]).

На другий день, 3-й Августъ, ся испратиха комисии по българскитѣ горѣречени села за събиране конетѣ. Главенъ надзорникъ надъ тоя данъкъ бѣше опрѣделенъ Салихъ-ага Сивриевъ отъ Смилянъ. Населението събличяно отъ безбройнитѣ дотогавашни данъци, мъчно можеше да понесе и тоя данъкъ, който бѣше огромний, по единь конь на една фамилия (нѣщо по 10—15 лири), а на по заможничкитѣ по нѣколко, нъ нѣмаше какво да ся прави. Единъ сиромахъ занаятчия, който прѣзъ животътъ си не бѣше видѣлъ толкова изработенъ капиталъ въ ржцѣтѣ си, сега трѣбваше да продава мило

[1]). Тоя правителственъ данъкъ ся искаше отъ всичкото Ахж-челебийско христианско население, безъ разлика на пародность. Правителственната заповѣдь гласѣше тжй: че отъ 2765 християнски кжщи, отстжпватъ ся 665 сиромашки, а останалитѣ 2100 да дадхтъ 700 коне съ людетѣ си смѣтнати на три кжщи по единъ конь. Нъ нашитѣ фанариотски изверги, Радю, Софрония ведно съ Х. Абдарахманъ отъ Арда, и съ съдѣйствието на фенерский фанариотъ Неофитъ, Пловдивский грьцкий митрополитъ, издѣйствоваха прѣдъ тукашното правителство, щото този данъкъ да ся събере само отъ схизматицитѣ българи, които отричятъ да ся покоряватъ на Μεγάλη Εκκλησία. Както направиха, тжй и стана. Целъта на Неофита и Софрония за тая имъ подлость не бѣше друга, освѣнъ да ловятъ риба въ мжтна вода, сир. да уякчятъ досегашнитѣ погрьчени българи въ грьцизмътъ и да уплашятъ непогрьченитѣ за да го приематъ, и тогава Ахж-челеби да стане втора Елада. Горкото българско население нѣмаше що да прави въ тия врѣмена, освѣнъ да прѣклони глава.

и драго, за да плати толкова данъкъ и то въ нѣколко чяса отгорѣ.

А нашитѣ заклѣти врагове — фанариотитѣ и погрьченитѣ ни братия — грькоманитѣ, тържествуваха, за гдѣто привителството тѣхъ счита за най-вѣрни поданници и не трьси нито бодка отъ тѣхъ. Не стига това, нъ тѣ отъ тоя слѣпъ случяй поискаха да ся въсползуватъ и сега да извършятъ и постигнатъ това, което до сега не бѣха успѣли. Тѣ оставиха всичко на страна, за да употрѣбятъ коварнитѣ си срѣдства и заблудятъ въ мрьсната патриаршеска примка твърдоглавитѣ българи. Тѣ ся бѣха расшявали и като изумени сновяха отъ село въ село да распространяватъ елинизма и погрьчватъ българското население, което до тогава не бѣха можили. Софроний, Радю, заедно съ П. Насо Пашята, распратиха свои агенти изъ всичкитѣ села, които проповѣдваха и заплашваха населението да признае и ся вчисли подъ патриаршеското вѣдомство, за да ся избави отъ тѣжкий данъкъ. „Въ противенъ случяй, казваха тѣ, ще ви избѣсятъ, както всичкитѣ комити и тогава никой не ще може да ви избави." — Нъ при всичкитѣ имъ старания, тѣ малко можиха да сполучятъ въ коварствата си, защото населението бѣше прѣжялило и животътъ си, за да запази народностьта си. Обаче, пакъ намѣриха нѣколко слабоумни хорица, които можиха да турятъ въ мрѣжята си, нъ и то бѣше приврѣменно, догдѣ да прѣмине бурята. За тая фанариотска целъ и мѣжду Долно-Райковското българско население, бѣше отрѣденъ достойний по интриги грькомански свѣщенникъ П. Насо. Протосингелътъ Софроний, му бѣше врьчилъ новъ патриаршески тевтерь и нѣкакви си бюлетинки, които тоя фенерски послѣдователь управляваше тѫй: Щомъ ся намѣреше нѣкой простодушенъ българинъ, който да пожелаеше да ся избави отъ данъкътъ и тѣглилата, не че съчювствоваше на гнилий фенерь, а за да прѣмине неповрѣденъ, отиваше у П. Наса въ домътъ му, който слѣдъ една простителна отъ схизмата (?) молитва, запишяше го въ патриаршеский жюрналъ, въ отдѣлътъ: **мекеря урумларѫ**, дадеше му единъ билеть по грьцки (папска индулгенция) и искубнеше отъ кесията му нѣкое бѣло меджидие за слава и честь на **Μεγάλη Εκκλησία.** Погрьчений по тоя начинъ българинъ отиваше и врьчяше билетътъ на Радя, а послѣдний го прѣ-

ставяше на комисията, която като ся увѣреше че наистина е грькъ, избрисваше го отъ тевтерьтъ и го освободяваше отъ мекерето. Не стигаше това, нъ тия фанариотски патриоти бѣха насъскали всички грькомани, които ходяха като луди изъ селото и ся присмиваха и заплашваха уплашеното население. **„На́ те ви бо́лгарску и моско́фску сига! Ща ви гльо́даме глави́тѣ га̀ висьо̀ть на вожену“** думаха тия слѣпи сѫщества.

Съ такива грькомански подлости, въ Долно-Райково останаха само 55 кѫщи (фамилии) български, които трѣбваше да дадемъ исканото число конѣ. Комисията почна събиранието на конѣтѣ на 5 Августъ и до 12 кое съ бой, кое съ заплашвание и затворъ ги събра всичкитѣ. Грькоманитѣ и тукъ отвориха добра търговия и печялба. Тѣ продаваха въ тая нужда и най-старитѣ и хромитѣ си конѣ и мулета на най-висока цѣна. Нѣкои пакъ правяха размѣна съ чиновницитѣ на комисията, като ся ползуваха и тѣ съ рушветъ.

Ето списъкътъ официяленъ, на конѣтѣ и разноскитѣ слѣдъ тѣхъ, които даде Долно-Райковското население помощь на правителството, заедно съ оцѣнението имъ отъ комисията. [1])

			гр.
1.	Ташю Г. Герджиковъ едно муле и конь	за	1620
2.	Насо Р. Бочюковъ едно муле	„	1050
3.	Стайко Р. Бочюковъ една кобила	„	650
4.	Райчю Р. Бочюковъ единъ конь	„	585
5.	Гого Т. Побѣжянковъ едно муле	„	1050
6.	Колю Р. Бочюковъ единъ конь	„	585
7.	Вълчю Р. Бочюковъ единъ конь	„	682
8.	Вълчю Д. Щърбовъ два конѣ	„	1260
9.	Райчю Г. Близнаковъ единъ конь	„	805
10.	Бѣлю Г. Близнаковъ единъ конь	„	800
11.	Тодоръ Гривнински единъ конь	„	680
12.	Тодоръ С. Сабрутевъ единъ конь	„	685
13.	Данчю С. Чяталбашевъ едно муле	„	1000
14.	Нико Чякъровъ единъ конь	„	550
15.	Коста Н. Румински едно муле	„	665

[1]). Комисията, която събираше и оцѣняваше конѣтѣ, опрѣдѣляше имъ цѣната почти по наполовина, па дори и на $^1/_3$ отъ колкото струваше или ся купуваше. Напр. купѣше ся конь за 1200 гроша, а го приемаше за 500.

16.	Петко Н. Милушевъ едно муле	„	650
17.	Братия М. Дрангажови два конѣ	„	1420
18.	Тодоръ В. Чешитевъ два конѣ	„	1320
19.	Стайко В. Чешитевъ два конѣ	„	1450
20.	Георги В. Чешитевъ два конѣ	„	1415
21.	Никола К. Бобутановъ два конѣ	„	1430
22.	Петко Т. Бобутановъ едно муле	„	560
23.	Димо Г. Герджиковъ два конѣ	„	1450
24.	Ташю Г. Чешитевъ едно муле	„	650
25.	Тодоръ Кехея единъ конь	„	800
26.	Момчилъ П. Кисьовъ единъ конь	„	680
27.	Иванъ П. Кисьовъ два конѣ	„	1550
28.	Колю Куклювъ единъ конь	„	680
29.	Янчю Христакевъ два конѣ	„	1335
30.	Иванъ Пазарджиклията единъ конь	„	650
31.	Начю К. Маджюковъ единъ конь	„	775
32.	Тодоръ Б. Чепкъновъ едно муле	„	1250
33.	Атанасъ Г. Бадювъ едно муле	„	1000
34.	Никола К. Ширколоски единъ конь	„	680

Горно Фатово.

35.	Вълчю Т. Жиковъ единъ конь и муле	„	1850
36.	Анастасъ Русковъ едно муле	„	700
37.	Иванъ Тодоровъ едно муле	„	860
38.	Янко Малкий едно муле	„	780

Габрово.

39.	Лазаръ Лахомжията единъ конь	„	680
40.	Марко Савовъ едно муле	„	1050

Писаница.

41.	Христю Каснаковъ една кобила	„	585

Хасовица.

42.	Стайко В. Базелковъ едно муле[1])	„	500
	Всичко конѣ за		37,477.

[1]). Останалитѣ фамилии отъ тия махали, бѣха станали всичкитѣ гръкомани.

Освѣнъ исчисленитѣ, които бѣха въ по добро състояние и дадоха приведенитѣ въ списъктъ конѣ, спомогнаха съ пари за тая мекере (ангария) и слѣдоющитѣ бѣдни семейства: Милионъ Д. Сираковъ, Георги Родовъ, Милионъ В. Чешитевъ, Мавродие Тодоровъ, Насо К. Великински, Иванъ Д. Свирковъ, Господинъ Д. Щерювски, Коста Д. Ардювъ, Михалъ В. Бранатиковъ, Митрю А. Итински, Дрѣю Г. Муратовъ, Златилъ К. Маджюковъ, Туню Бабинъ, Райчю З. Ковачевъ и други нѣколцина.

Освѣнъ конетѣ, иждивиха и слѣдоющитѣ други разноски, доклѣ ся натъкмятъ:

1.	На хората опрѣдѣлени да закаратъ конѣтѣ до Пловдивъ	$662^{1}/_{2}$
2.	На Никола К. Бобутановъ разноски по комисията и рушветя	750
3.	Храна и питие на Тжмржшскитѣ башибозуци	465
4.	За подкови на конѣтѣ	235
5.	Царвули на (мекереджиитѣ)	85
6.	Привои, семери, вържя и други потрѣби на конѣтѣ	305
7.	53 чивта покривки (чюлове) на конѣтѣ	675
8.	53 чивта платници (чювали)	530
9.	На Михо Михалевъ и Митрю Ракижията за трѣва	35
10.	Рушветъ на каймакамътъ	800
11.	„ на Х. Реджебъ и Х. Салиха	200
12.	Орждия за ковани конѣтѣ	55
13.	На Тжмржшлиитѣ „дишь хакж“	460
14.	За поправки на самаретѣ	$79^{1}/_{2}$
		5307
	Освѣнъ горнитѣ българи, дадоха и Братия Ганзурови: Марко, Нико и Стоянъ, 6 конѣ оцѣнени въ Горно-Райковскитѣ за	4750
	За Д. Райковскитѣ конѣ сборъ	37477
	Всичко	47534

Тоя огроменъ данъкъ, както видятъ читателитѣ броиха едно население отъ 70 фамилий български въ Долно-Райково, а другитѣ села особно.

За всяки четире конѣ, ся искаха и хора, които да отиватъ съ тѣхъ въ войната, за да ги наглѣдватъ, управляватъ и закарватъ кѫдѣто стане нужда. За това ся условиха отъ Долно Райково 13 души съ до 180 гроша мѣсечна заплата.

Тий бѣха слѣдующитѣ човѣци:

1. Михалъ К. Бобутановъ.
2. Райчю М. Дрангажовъ.
3. Янчю Р. Петкински.
4. Райчю К. Милушевъ.
5. Христю Р. Петкински (умрѣлъ 13 Д/рий въ Плѣвенъ).
6. Митрю Христевъ отъ Фатово.
7. Сиракъ Марко отъ Габрово.
8. Христю Кара-Георгиевъ „
9. Митрю Бечевъ. „
10. Райчю Момчиловъ.
11. Михалъ Калиновъ.
12. Милю Савовъ (умрѣлъ въ Плѣвенъ).
13. Христю . . . .

Всичкото количество конѣ и человѣци (мекерджия), които даде населението мекере на правителството, и които бѣше причината да даджтъ, защото си останаха вѣрни на народностьта въ цѣлата Ахж-челебийска кааза сж тия села:

1. Устово	260	конѣ	съ	44	души.
2. Горно-Райково	50	„	„	12	„
3. Долно-Райково	53	„	„	13	„
4. Горно-Дерекьой	145	„	„	36	„
5. Долно-Дерекьой	90	„	„	22	„
6. Карлуково	100	„	„	25	„
Всичко	698	конѣ	съ	152	души.

Хората опрѣдѣлени да каратъ конѣтѣ ся върнаха чякъ прѣзъ зимата заедно съ рускитѣ войски на 17 Януарий, нъ мнозина отъ тѣхъ бѣхж измрѣли отъ гладъ и студъ, а други убити. Които ся върнаха живи, бѣхж почърнели и изнемощели, прѣдставляваха една жялостна картина, каквато може да създаде само жестоката война.

И при тия тѣжки врѣмена на българското население, както споменахме и по горѣ, фанариотскитѣ чяда ся чюдяха как-

ви интриги да плетжтъ противъ насъ и като съ какви срѣдства да ни огорчаватъ. Отъ малкото селце Фатово, състояще отъ 25 кжщи (което е въ административний съставъ на Долно-Райковската община), когато ся събираха конѣтѣ, Вълчю Янювъ докара въ селото 6 конѣ за да прѣдаде на комисията, които имъ ся падаха да даджтъ. Съ дохожданието си въ селото ни, бѣше ся срѣщналъ съ фанариотинътъ Радя на арнаутский дюкянъ. Щомъ тая подла фанариотска душя бѣше видѣла Вълчя съ конѣтѣ, повиква го при себе си и кое съ убѣждение, кое съ заплашвание че е ужь вписанъ въ патриаршеский тевтерь заедно съ селянитѣ имъ, убѣдява го да си върне надирѣ конѣтѣ. Когато нашийкмѣтъ (михтарь) Господинъ Дичювъ отишълъ да ги прибере, продажний извергъ Радю, го нахоква съ най мръсни думи, испъжда го вънъ и му казва, че вѣрнитѣ Султанови подданници не даватъ ангария, а московцитѣ и тѣхнитѣ братия комити (?).

Както и да е, и тая буря прѣмина. Едвамъ ся бѣхме избавили отъ тоя съсипителенъ данъкъ, ето че дохожда другъ още по несправедливъ и придруженъ съ страхъ и трепетъ. Още отъ прѣди нѣколко години, единъ помакъ отъ Чепенскитѣ села (лѣвата страна на Ардинитѣ притоци), ся бѣше прочюлъ по звѣрствата си и грабителствата си надъ българското население, по име Мутушь-ага. Щомъ комисията събра конѣтѣ, истропа ся и той въ селото ни съ избрана фанатическа въоружена отъ пети до глава дружина турци и помаци, отъ най свирепитѣ, които бѣха задали страхъ на цѣлитѣ родопи. Квартирата му за нѣколко дни въ селото ни стояние бѣше Радю. Съ дохожданието си на тоя разбойникъ, той извѣсти на първенцитѣ наши да му занесжтъ по нѣколко лири. Той ся отнеслъ изъ първо изобщо до всичкитѣ, нъ нашитѣ гъркомани и тукъ намѣриха случяй за лукавствата си, тá ся избавиха, като клѣветиха само българитѣ. Правителство тогава нѣмаше и животътъ и имотътъ на населението бѣше освѣнь на щастието му. Освѣнъ разноскитѣ за агнета и баници, които направи тоя разбойникъ, зима и 1950 гроша, които едвамъ му ся събраха и на тръгванието си за Устово заржчя да му занесжтъ въ това село и 15 ката дрѣхи, една покривка и 20 чивта царвули за дружината му, инакъ той ни заплаши че ще изгори селото, ако му ся не испълни за-

повѣдьта. Отъ гръкоманитѣ нищо не зима. Нѣмаше какво да правимъ и ний събрахме исканитѣ му нѣща, нъ никой не приемаше отъ страхъ да му ги занесе въ Устово. Най послѣ Никола К. Бобутановъ прие и ги занесе. Той го намѣрилъ съ дружината му заедно въ къщата на Щоно Кехея въ Устово. Когато му далъ исканитѣ му нѣща, той съ сериозность казалъ на Никола: **„Сига, кугà са зàвьрна утъ Шйпка, кóпчи кефали епажяисъ. А тéбе нйщо нѣ'ма да стáне. Сенъ коркма.“** Тоя разбойникъ ужь отиваше да ся бие съ московцитѣ за царя, а въ сжщо врѣме грабеше що завърнеше отъ християнското население. Отъ Устовци той бѣше зималъ доста пари и дрѣхи[1]).

Колкото врѣмето изминваше, толкова повече и нашитѣ гръкомани ставаха по злобни и хиляди адски кроежи крояха за българитѣ. Прѣзъ мѣсяцъ Октомврий, поискаха все по подбуждението на Софрония, да ни отнемжтъ и рѣдътъ отъ черковнитѣ служби, които тѣ сами бѣха нарѣдили, и съ това съвършенно да ни отнемжтъ черквата, като ни оставятъ само петата чясть, т. е. отъ петь праздничии служби само едната да бжде наша. Това тѣхно коварно искание бѣше насочено тжй и съ такава целъ, щото ний да ся въспротивимъ, а тѣ да намѣрятъ причина за оплакване въ правителството, което бѣше току-речи тѣхно, и съ помощьта на коварний Софрония, да ни отнемжтъ съвършенно черквата, която спорѣдъ тѣхъ била патрикова, и тогава волею неволею да ни погърчятъ. На 25-й казаний мѣсецъ, тѣ повикаха първенцитѣ ни и имъ прѣдложиха, адското си желание, нъ нашитѣ ся въспротивиха на това и не дадоха никакъвъ край на прѣдложението имъ. На другий день, Димитровъ-день, рѣдътъ бѣше нашь и наший свѣщенникъ си служи, безъ да ни кажятъ нѣщо. Нъ

---

[1]). Когато тоя разбойникъ бѣше у Радя въ селото ни, види ся тоя фанариотъ му казвалъ кои сж по богатитѣ и по влиятелнитѣ българи въ селото ни, а въ сжщо врѣме той не забравилъ да му каже и за единъ отъ първитѣ българи Милионъ В. Чешитевъ, брататъ на убитий отъ сина му въ 1874 година Никола В. Чешитевъ. Мутушь повикалъ Милиона да иде и му посвири съ физирмоника. Милионъ отишьлъ и когато узналъ за какво го иска да му свири (за да му даде нѣколко лири), той ся скрилъ съ измама ужь да иде по себе си. Като узналъ Мутушь, че жертвата му го е измимила хитро, распрьсна всичката си дружина да го търси изъ селото ни, нъ неможи да сполучи. Ако да бѣше ся намѣрилъ, щѣше да е отплатилъ съ животътъ си на кръвопийцитѣ и фанариотската клевета.

прѣзъ деньтъ, тѣ изново викаха нашитѣ и имъ казаха открито, че ако не ся приеме и испълни исканието имъ, ще ся отнесѫтъ въ правителството и ще ни изгонятъ съвършенно отъ черквата, като не схизматическа (?). Опасностьта въ тоя случяй бѣше очевидна и нѣмаше какво да ся прави, освѣнъ да ся мълчи и търпи. Ние приѣхме прѣдложението имъ, а тѣ за да ни усигорятъ подобрѣ, направихме и потвърдихме и отъ двѣтѣ страни слѣдоющето съгласително, което задържяха тѣ.

Ето това съгласително:

,,'Οἱ υποφενόμενει 'εφιμέροΐη καὶ Πρόκριτοι τζορπαζήδες τοῦ Κάτω 'Ραϊκοβων, διλοπειηθέντες σήμερων διὰ το παρόντος μας, ὅτη πρὸ τρία σχεδόν ἐτη 'είσμεν ἐξ ημισῆας απ 'ανώωτέρον τῶν μερόν, ὅστεις ἦλθε διαταγὴ 'όπες 'εν ἀλλαξ Εκκλησιατόμεθα. καὶ μετὰ πολοῦ επλιθήνθισαν η Γρεκὴ καὶ ολιγουτένθησαν η Βοὐλγαρη: εξίνδα πένδη ὅικίας, επὶ διακόσια δόδεκα ὅκίας Γρεκόν – εγνόσαμεν 'ο καθεὶς τὰ δικκιόματα μὰς ὅτει ἐχον πλήρεις δικαίας ὅι Γρεκή; σινεφονίσαμεν πρὸς αλλιλους ὅπος εἴς το εξίς 'Εκκλησιατόμεθα μετά ευχαρήστο γνόμει τρὶς επεῖ μίαν, ἤγουν τρῆς λητουργίας ὅι Γρεκὶ καὶ μίαν ἡ Βοὐλγαρη (εκτὸς τα σάβατα, τα 'οπία μίνον ἔξο καὶ θέλον τα ἐχη ὅι Ιερέις κατὰ σιρὰν ὅταν δεν ἐίναι εορτή) μόνον ὁὶ εορταὶς θέλουν ἐίναι τρίς επὶ μίαν ὁς φένεται ἄνωθεν. Πλὴν οἱ Βοὐλγαρη τοῦ Εκσάρχου παρακαλέσαμεν τοὺς Πατρηαρχικοὺς Βουλγάρους, 'ήγουν τοὺς Γρεκούς, 'οπος θελματηκός λάβεσην διὸ λιτουργίας ευχαρ'στος καὶ αφήσουσειν ημὰς μίαν λιτουργίαν καὶ ὅς χωριανὲς καὶ γήτονες 'έγηνε δεκτὴ ἡ δεῖσης τοὺ καὶ διὰ ἐμπιστεσίνην καὶ βεβέωσιν, δίδομεν τὰς ἐξιμὸν 'ένγραφα ἡ νὰ μὴν μετακηνιθές η γνόμη μας διὰ πάντοτε καὶ ἐν παντὴ κρητιρίω ἐις ἐυδηξην υποφένομαιν.

1877: 'Οκτωμβρίου 30: Κάτω 'Ραΐκοβων.

'Αβριον απο τείς προτη νοεμβρίου αρχήτει Ο Π. Π. Αναστάσις ὁς ἄνοθεν σινγραφέντος. μετ ἔπειτα ὅς φένεται κατὰ σηρὰν δίο επὶ μίαν.

'Οι Γρεκί:	Българи:
Οικονόμος Π. Π. Αναστάσις	Свѣщенникъ Никола
'Ράδιος Χ. Γεοργίου	Иванъ П. Кисьовъ
Νικόλας Βόυλτζο	Никола Д. Ганзуровъ
Θεώδορος Χ. Μαργαρέτι	Вълчю Д. Щърбовъ
Θηώδορος Χ. Ραΐτζο	Никола К. Бубутановъ
Δημήτριος Αναστάσιου	Георги В. Чешитевъ

(Български прѣводъ).

„Долѣподписанитѣ служители, първенци и чорбаджие, въ Д. Райково, обявявами днѣсъ чрѣзъ настоящето ни, че прѣди

три години врѣме, и спорѣдъ правителственната заповѣдь размѣнено ся черковахми. Нъ понеже не слѣдъ много врѣме, грьцитѣ ся умножиха, а вулгаритѣ ся намалиха 65 кѫщи срѣщу 212 грьцки, то всякой разбрахме правото си, че иматъ повече право грьцитѣ, то ся съгласихме помѣжду ни, щото отъ сега нататъкъ да ся черкувами съ благодарение три и едно, сиречь, три литургии грьцитѣ, а една вулгаритѣ, (освѣнъ сѫбботитѣ, които останватъ вънка, и ще ги иматъ на рѣдъ по една свѣщенницитѣ, когато нѣма праздникъ), нъ понеже вулгаритѣ екзархови помолихме патриковитѣ вулгари — грьцитѣ — щото самоволно да зематъ двѣ литургии, и съ благодарение да оставятъ намъ една, и като селяни и комшие стана приета молбата. За увѣрение давами едни съ други подписитѣ си, за да ся не поведѫтъ мислитѣ ни за всѣгда и прѣдъ всяко сѫдилище.

Утрѣ отъ 1-й Ноемврий захваща П. Анастасъ, спорѣдъ писанното горѣ и отъ тогава, както ся видѣ двѣ и една нарѣдъ.“

(Слѣдватъ подписитѣ горни и датата.)

По тоя мрьсенъ фанариотски начинъ, рѣдътъ ся въвѣде въ черковнитѣ служби и замѣсти сѫ пьрвий, а съ това патриаршеската пропаганда наякна още повече въ Долно-Райково.

„Чьрны животъ живѣйми бѣдни!
Нѣм’ ясенъ день веселъ за насъ!
Ахъ никой! неще да ны поглѣдни
Грозна ны обиколила напасъ!“

Раковски.

Щомъ наближиха праздницитѣ на Рождество Христово, правителството поиска втора помощь отъ конѣ (ангария) съ аби отъ всичкото християнско население въ каазата и ние пакъ събрахме и ги испратихме, нъ по причина на съвършенното разбивание на турскитѣ войски, които почнаха да бѣгатъ отъ гонението на рускитѣ войски прѣзъ родопскитѣ проходи, си ся вьрнаха слѣдъ петь дни въ Пашмаклѫ, гдѣто абитѣ земаха, а конѣтѣ си земаха всякой, който бѣше далъ, освѣнъ нѣколко отъ тѣхъ, които зеха турскитѣ бѣжянци изъ пѫтьтъ.

XIII.

1878. — Прѣминуванието прѣзъ родопитѣ турски фамилии и войски и разграбванието на нѣколко български села въ Ахж-челеби отъ тѣхъ. — Дохождането на рускитѣ казаци въ Устово. — Двумѣсечното независимо управление на Ахж челеби. — Гръкоманскитѣ лъскателства и тайнитѣ имъ интриги прѣзъ това врѣме. — Българскитѣ молби и срдѣства къмъ гръкоманитѣ, за да платятъ и тѣ по равно напрѣдната ангаря (мекере). — Гръкоманското постоянство за това и едномѣсечното спиранье на свѣщеникътъ имъ П. Анастасъ Д. Пашовски отъ българитѣ, за да не служи въ черквата. — Двумѣсечний помашки гарнизонъ на прѣдѣлътъ отъ Южна България. — Гръкоманска вѣроломность и гнусни планове прѣзъ това врѣме. — Убиванието на българинътъ Стайко Р. Бочюковъ.

Събитията бързо ся мѣняваха и слѣдъ толкова страхове, интриги отъ гръкоманитѣ и ужясни минути, най-послѣ побѣдоносната братска руска войска съ прочютитѣ си побѣди даде край на тѣглилата на българский народъ.

Още отъ началото на мѣсяцъ Декемврий 1877 год., турци-бѣжанци почнаха денонощно да бѣгатъ и прѣминоватъ прѣзъ родопитѣ, като най-близъкъ пжть за Егейското море. Главний имъ пжть бѣше прѣзъ проходътъ, който води отъ Пловдивъ — Станимака, прѣзъ Ахж-челебийската кааза, за Ксанти, въ южното подножие на родопитѣ. А отъ началото на Януарий 1878 година, захванаха турскитѣ войски заедно съ многобройни припаси, което трая чякъ до 16 сжщий мѣсецъ. Въ това бѣгание на турскитѣ войски и фамилии, пострадаха българскитѣ селца въ Ахж-челебийската кааза, Долно-Дерекьой, Бостина, Устово и Аламидере, които лѣжяха на главний пжть. Тия селца бидоха ограбени и опустошени съвършенно, като изгорѣха и по нѣколко кжщи отъ тѣхъ. Жителитѣ бѣха ся разбѣгали изъ близнитѣ помашки селца и махали, гдѣто еднокръвнитѣ наши братия, помаци, ги приѣха и вардиха гостолюбиво, чякъ до дохожданието на руситѣ, като ги опазиха

поне отъ азиятский ятаганъ. Тукъ има да ся длъжи за животътъ на тѣхъ само на помацитѣ.

На 17-й Януарий, Антоновъ день, знаменитий день за Ахж-челеби, закритото, неизвѣстното и изнемощялото българско население, дочяка съ неописуема радость и небивало въсхищение, освободителнитѣ руски войски. Единъ отрядъ руска конница, състояща отъ 2000 души казаци, които гоняха бѣгающитѣ турски войски, дойде на 17-й вечерьта въ Устово, посрѣщнати съ небивало тържество. На другий день, нѣколко отъ тѣхъ заминаха прѣзъ Долно-Райково за Пашмаклж, гдѣто бѣ сѣдалището на околийското управление въ тая кааза. Тоя пжть нашитѣ гръкомани, забравиха и патриархъ и православие и **мегали елада**. Тѣ ни испрѣдвариха всички и найнапрѣдъ ся нарѣдиха при мостътъ, край селото, и на всяка дума отъ казацитѣ, отговаряха **„болгáре сме“**. Казацитѣ прѣсѣдѣха два дни въ Устово, и на 19-й того потѣглиха всичкитѣ за Кжрджали и Гюмюрджюня.

Слѣдъ заминаванието на тѣхъ, на 3-й Февруарий дойдоха отъ Пловдивъ 30 души кавалерия съ трима офицери, за които цѣло Ахж-челеби ся бѣше събрало въ Устово за да ги посрѣщне. Тѣ казаха че мирътъ съ Турция е на свършвание и че граница на бждящето българско господарство е рѣката Арда въ родопитѣ. Каква радость, какво по велико нѣщо за горкото население. Тѣ обиколиха нѣколко села въ каазата ни, ходиха въ Смилянъ и прѣнощуваха въ кжщата на Салихъ-ага Сивриювъ, който имъ бѣше отдалъ голѣми почести и отъ тамъ ся върнаха за въ Пловдивъ. Населението бѣше въ въсторгъ, и неможеше да ся нарадва, какъ неговитѣ толкова годишни тѣглила и мжчения отъ фанариотски интриги и гонения и отъ . . . . ся вече свършиха за всѣгда. Тжй поне ни увѣряваха всички. А нашитѣ фанариотски чяда, сега вече сами ся провозгласиха за по распаленни българи отъ всички ни.

Слѣдъ нѣколко дни пристигна заповѣдь отъ Станимакский началникъ, тогава Бръкаловъ, за да ся нарѣди приврѣменно управление въ Ахж-челеби, смѣсени членове, което да ся грижи за запазванието рѣдътъ и тишината, догдѣ да дойде особенъ управитель, който ужь билъ назначенъ. Тогава ся избраха за такива Салихъ-ага Сивриювъ отъ Смилянъ, Ре-

шидъ-ефенди и Даниилъ Костовъ отъ Горно-Райково, Стою Стояновъ и Хаджи Христю П. Георгиевъ отъ Устово и Вълчю Д. Щърбовъ отъ Долно-Райково. Назначиха ся и единъ видъ полицейски (пандуре) въ всяко село, а рѣченитѣ лица ся събираха всяка седмица на засѣдание и управляваха приврѣменно каазата.

Нашитѣ гръкомани сега вече бѣха българи безъ никакво съмнѣние. Тѣ за сега за првъ пѫть напустнаха рѣдътъ си да ся дѣлятъ отъ насъ и да служятъ на „**Топилата**“ когато рѣдътъ въ черквата бѣше нашъ, както напрѣдъ. Забравиха тѫй сѫщо и коварното имъ прѣзъ миналата есень условие и почнаха да си служятъ съ рѣдъ, както въ първата тарифа. Схизмата вече забравиха и захванаха да присѫтствуватъ и на наши служби въ черквата, като че нищо не е било. Тѫй поне тѣ правяха вънкашность, а вътрѣшно, читателитѣ ще видятъ какво правяха.

Въ това врѣме, злочестото българско население, събличяно отъ безбройни даждия и ангарии, и ядосано за коварствата на гръкоманитѣ, то неможи да ся стърпи и почяка за по послѣ, а прѣдложиха по миролюбивъ начинъ на тѣхъ (гръкоманитѣ), да дадѫтъ и тѣ една чясть отъ ангарията, та едно да ся спомогне на сиромаситѣ, друго да ся усмири населението и да прѣкрати до сегашнитѣ гибелни партизанства. За тая целъ, повикаха гръкоманскитѣ първенци и имъ прѣдложиха желанието си. Обаче гръкоманитѣ убѣдени отъ патронътъ имъ Софрония, не приеха прѣдложението, като казаха въ отговоръ слѣдующето: „**ни́е ви́димъ чи ви ста́на гулѣ′мъ азѫ′къ съ са́я мекерьо̀, чи и ни́е трѣ′бва да ви пумо̀гнимъ, ала̀ ще ва молимъ да на остави́те сига да си са пусду́маме мѣжду́ насъ си, и да ви́димъ кой ко́лку е мунаси́пъ да дадé, та че ще ви сто́римъ хабѐрь.**“ Съ тия думи тѣ нарочно глѣдаха да протакатъ работата, защото тайно дѣйствоваха заедно съ водителитѣ имъ, за да си станатъ врѣмената въ Ахѫ-челеби, както и напрѣдъ, за което ще видимъ по долѣ. До тукъ тоя въпросъ ся свърши, оставаше да видимъ какъ тѣ ще ся произнесѫтъ окончателно и послѣ да глѣдами и да правимъ.

Наскоро слѣдъ това, въ края на мѣсяцъ Януарий, дойде единъ българинъ опълченецъ въ офицерска форма, съ нѣ-

колко другари българи, тоже въ солдатски дрѣхи. Слѣдъ заминуванието си прѣзъ Устово, дойдоха въ Долно-Райково, право въ Радювата кѫща. Кой му бѣше казалъ и кой го бѣше научилъ, незнаемъ. Казаннитѣ улавятъ Радя (читателитѣ вече знаять, коя и каква бѣше тая фанариотска душя), и го завождатъ въ кѫщата на Братия В. Чешитеви, гдѣто го поставиха подъ единъ видъ аресть, съ целъ да го поуплашятъ. Гръкоманитѣ щомъ ся научиха за това, уплашиха ся и забравиха всичко. Гръкоманский фарисей П. Насо Пашята отива на чясътъ слѣдъ Радювото улавяние у българинътъ Иванъ П. Кисьовъ, единъ отъ най ревностнитѣ български първенци и захваща да му ся моли тѫй: **какво́то е би́ло до си́га, би́ло е, про̀стите на за нѣ́гу. А отъ сига́ ната́тъкъ я самъ вашь. И я самъ отъ ма́йка и баща́ бо́лгаре.. . . . . Ни́е ду сига сме би́ли слѣ́пи . . . . гo̕рцѣ сѣ и патриканьо̀са сѫ лю́ди́е зли, сребролюби́ви, у тѣхъ нѣ́ма христя́цки ду́хъ**“ и други безброй увѣрения и признати истини. При това той приложилъ да ся приеме вече отъ сега нататъкъ да служи заедно съ наший свѣщенникъ и да бѫде общъ на всички, на каквото му дадѫтъ ще бѫде благодаренъ. Той ся помолилъ на Ивана да го заведе у кръстницата му Вълка К. Бобутанова за да иска прошка за гдѣто до сега бѣше я отхвърлилъ и не я почиташе, защото била българка, а сега да си го има пакъ за „**кумѐцъ**“, а въ сѫщо врѣме да ся моли и за освобождението на чорбаджи Радя отъ комититѣ (?). Тоя вѣрлъ до сега гонитель на всичко българско, авторътъ на безбройни фанариотски интриги и гнусни кроежи противъ братията си българи, сега бѣше истрѣпналъ отъ страхъ и би продалъ и патриаршия и православие, само да го запазятъ отъ комититѣ, или да му не отниматъ попството. Незнаеше що говори и какво прави и стига да му прѣдложиха, готовъ бѣше да стане не гръкъ, а и циганинъ, само да му не търсятъ смѣтка за козноденйствата и интригитѣ, които до сега бѣше вършилъ. Каква фанариотска душя! Какво фарисейско лицемѣрие и патриково православие! Ами схизмата, щитътъ на фенерскитѣ безчеловѣчни дѣла.

Иванъ изслушялъ бръщолѣвенията на растреперанний попъ гръкоманинъ, и мѣжду многото му просби и увѣрения, испъл-

нилъ само послѣдната, като го завелъ заедно съ шюрей му Ангелъ Парапитевъ у кръстницата му Вълка (майката на Братия В. Чешитеви у когото бѣше и Радю арестуванъ). П. Насо като вълкъ въ овчя кожя, влѣзлъ съ блѣдно лице и захваналъ сѫщитѣ думи и увѣрения, както и у Ивана. На другий день опълченцитѣ заведоха Радя въ Устово, а отъ тамъ искали ужь да го закаратъ въ Станимака; защо? незнаемъ. Всичкитѣ грькомани ся уплашиха отъ това и златни планини ся обѣщаваха отъ тѣхъ, само и само да освободятъ любимийтъ имъ водитель и да не закачятъ и тѣхъ. Тѣ ся кълняха въ животътъ си, че най напрѣдъ ще изгонятъ грьцкий владика и псуваха и патриаршия и схизма, която имъ докара тия страхове. Нашитѣ, при всичкитѣ имъ огорчения, които тия черни души до сега имъ сѫ причинявали, тоя пѫть ся смилиха и постѫпиха спорѣдъ думитѣ на Спасительтъ: „Обичяйте враговетѣ си.“ На вторий день слѣдъ отвожданието на Радя за Устово, нашитѣ първенци Вълчю Д. Щьрбовъ, Иванъ П. Кисьовъ и Георги В. Чешитевъ отидоха въ Устово и съ помощьта на Устовци, сполучиха да освободятъ Радя отъ опълченцитѣ, когото сѫщата вечарь си доведоха въ селото.

Ние видѣхме, че слѣдъ дохожданието на руситѣ, грькоманитѣ отъ звѣрове, изведнѫжь станаха на кротки агнета и всякакъ ся стараяха да ни направятъ щото всичко до сегашно да го забравимъ, а това всичко бѣ вънкашно подъ булото на мними тѣмъ страхове, догдѣ да си оплетатъ пакъ кошницата. На 26 Януарий, на вечернята, П. Насо поканилъ нашийй свѣщенникъ П. Никола да го приеме да служятъ заедно, тѫй като той е вече тѣхнъ братъ — българинъ. Нашийй свѣщенникъ неможялъ да му допустне безъ знанието на първенцитѣ и му казалъ, да ся прѣсмѣтнатъ прѣдварително ангариитѣ (мекерето) и тогава е лесна работа за другото. Лукавий фанариотинъ ся обѣщалъ вечерьта, че утриньта, той ще събере нѣговото православно стадо и ще удовлѣтвори справедливото искание на братията си, нъ утриньта не ся нито чюлъ, нито видѣлъ, нито въ службата, нито инакъ. Подсѣтенъ отъ Радя и отецъ Софрония, да ся обѣщава всичко, догдѣ ся промѣнятъ обстоятелствата въ полза на тѣхъ, за което тѣ дѣйствовали и били увѣрени въ сполуката си. Съ една рѣчь всичко това фанариотско льскателство бѣше както

народната пословица говори: „да заминетъ мостътъ, па да напустнемъ дияволътъ.“

Изминаха ся нѣколко дни, и тия фанариотски робчета, тия черни души почнаха обикновеннитѣ си привички и дѣйствия. Гръкоманитѣ прѣди една година и осьмъ мѣсеци, за да не оставятъ на гръкоманинътъ Колю Футю дюкянътъ му празенъ безъ земания давания, бѣха рѣшили и затворили черковний дюкянъ и едничкий черковенъ приходъ отъ нѣго бѣше ся унищожилъ за хатъръ на Футя. Нашитѣ прѣзъ тоя мѣсецъ настояха и дадоха дюкянътъ на Димо Герджиковъ.

Изнемощелото отъ ангариитѣ население, всякакъ ся трудяше дано би да ся вразумятъ гръкоманитѣ и спомогнѫтъ на мекерето, нъ съ никакви убѣждения неможи да сполучи. Тогава помислиха съ по сериозна мѣрка дано ги принудятъ. За тая целъ на 19 Февруарий запрѣтиха на гръкоманский свѣщенникъ да служи въ черквата на тѣхний рѣдъ, догдѣ не дадѫтъ правото си. Обаче гръкоманитѣ не ся вразумиха и слѣдваха своитѣ си планове тайнимъ образомъ.

Още отъ пристиганието на казацитѣ, нашитѣ гръкомани подучени отъ елинскитѣ патриоти въ Ксанти и Цариградъ, испратиха тайно агитации изъ помашкитѣ села, подкупиха и нѣколко кмѣтове, тѣхни едномисленници отъ нѣколко български села, и почнаха едно слѣдъ друго да пращатъ прошения въ Цариградъ, гдѣто чрѣзъ помощьта на коварнитѣ грьцки калугери и патриоти, увѣряваха, че въ Ахѫ-челеби нѣма българско население (?), а само турско и грьцко и слѣдователно тѣ не приематъ друго владичество, освѣнъ турското. Нарочно съ тия тѣхни съ насила или съ интриги истьргнати махзари, испратиха особни прѣдставители прѣдъ главнокомандующий рускитѣ войски въ Одринъ и правителството въ Цариградъ за личното дѣйствие, за отцѣпванието (оставянието) на Ахѫ-челеби подъ напрѣдното си управление. Съ коварнитѣ си агитации по тоя начинъ и съ помощьта на патриаршията и правителството, злочестата Ахѫ-челебийска кааза въ С. Стефанский договоръ си останваше въ турско. Българското население усѣти тия грьцки планове та ся потруди и испрати и то депутация право въ Цариградъ, нъ вече бѣше късно, С. Стефанский договоръ бѣше свършенъ. Тѣ ся потрудиха по послѣ и въ Берлинский, нъ и тамъ ся усуети-

ха надѣждитѣ ни. Ето какво вършяха тия заклѣти наши врагове прѣзъ това врѣме, а вънкашно псуваха и патрика и всичко грьцко.

Нъ да дойдемъ на рѣдътъ си. П. Насо не му ся позволи да служи въ черквата ни чякъ до 29-й Мартъ, догдѣ ся появи прочютото родопско възстание на помацитѣ. И това възстание подучено отъ Цариградъ, бѣха агитатори и иниціятори пакъ грькоманитѣ и протосингелътъ имъ, и ако да не бѣха тѣ, то нѣмаше да бѫде, защото помашкото население уплашено, посрѣщна руситѣ като свои избавители, тѫй като съ очитѣ си видѣха нѣговитѣ добри страни, защото нѣмаше да подлѣжятъ на воинска повинность, най-главното нѣщо, за което мразяха турското владичество. На П. Наса не го бѣше грижя за постѫпката на българитѣ, защото нему не трѣбваха прѣзъ това врѣме молитви, а шпионства. А когато грькоманитѣ ся извѣстиха, че надѣждата и целъта имъ сѫ постигнати, и че тѣ пакъ ще възобноватъ и още по хубаво напрѣднето си положение и подли дѣйствия спрямо насъ, че интригитѣ имъ сѫ сполучили, забравиха и клѣтви и обѣщания, и станаха пакъ отъ българи на звѣрове. На 24-й Мартъ, въ петъкъ, грькоманитѣ Колю Футю, П. Насо, Радю, Тодоръ Х. Маргаритовъ, Тодоръ Гьоржю и други ся събраха на арнаутский дюкянъ и повикаха и нашитѣ първенци и имъ прѣдложиха да ся възобнови и приложи въ дѣйствие черковний рѣдъ, който тѣ съ насила установиха прѣзъ миналата есенъ. Нашитѣ не приемаха и всякакъ ся трудиха да ги убѣдятъ за да не подновятъ пакъ срамнитѣ раздори въ селото, като ги каниха щото тѣхний свѣщенникъ да служи заедно съ наший и досегашнитѣ дѣления и партии да ся слѣятъ и станатъ едно. Нъ тии не склониха никакъ на мирното и справедливо желание на нашитѣ, които мислѣха да ся прѣкрати тая гибелна и позорна расприя за патриаршески интереси. На 25-й Мартъ, Благовѣщение, наший свѣщенникъ си служи въ черквата, както и на 26 въ нѣделята, като покани и П. Наса да бѫдѫтъ заедно, нъ послѣдний съ фанариотска злоба не прие.

Догдѣ нашитѣ патрикови послѣдователи бѣха почнали пакъ своитѣ си лукавства, носѣше ся слухъ, че всичкитѣ помашки села сѫ въоружени и че ся прѣдвижда нѣщо не добро. Отъ дохожданието на руситѣ, нашитѣ на всяка минута очак-

ваха управитель отъ Пловдивъ отъ гдѣто имъ ся обѣщаваха, нъ си останаха само съ чяканието. Надѣждитѣ ся свършиха и населението почна да ся безпокои за нѣкое ненадѣйно зло. Плановетѣ и интригитѣ на заклѣтитѣ наши врагове, фанариотитѣ и тукъ имаха сполука. Нѣколко по влиятелни помаци — аги — отъ каазата ни, ведно съ гръцкитѣ агитатори можиха да насъскатъ простодушното помашко население да възстане и запази съ оръжие ужь каазата ни отъ мними тѣмъ комити.

Българското население оставено и тоя пѫть безъ никаква защита, ся научи и твърдѣ уплаши отъ тия истински работи и сега страхътъ бѣше повече, защото всичко бѣше въ рѫцѣтѣ на помацитѣ, тжй като правителство никакво нѣмаше.

На 27-й Мартъ, нѣколко дни прѣди избухванието на възстанието, наший свѣщеникъ П. Никола, заедно съ други нѣколцина първенци замина за Пловдивъ, а сѫщото стана и съ други по първи лица отъ каазата, които ужь отидоха по частни работи, защото инакъ ся бояха. П. Никола, който бѣше отишьлъ чисто по своя работа, слѣдъ като прѣсѣделъ два дни въ Пловдивъ, си потѣглилъ за Райково, безъ да знае нѣщо за въстанието. Изъ пѫтьтъ, близо при селото Фойна въ Рупчьоската околия срѣщналъ гъркоманинътъ отъ селото ни Вълчю Гьоржевъ, който отивалъ съ аби за Пловдивъ и който билъ заедно съ Горно-Райковский учитель Стефанъ Т. Тороманобъ, Иванъ Ганзуровъ и други нѣколцина още търговци, които бѣха избѣгали изъ каазата ни по рѣченнитѣ по горѣ причини. П. Никола ся научилъ отъ тѣхъ, че пѫтьтъ е спрѣнъ отъ възстанницитѣ и че неможе да ся встъпи въ Ахѫчелеби по никакъвъ начинъ. Тогава той ся върналъ въ Станимака гдѣто прѣсѣдя до Вьскресение, по което врѣме ся набрали много Ахѫ-челебийци българи занаятчии и търговци. Слѣдъ много чюдение, тѣ рѣшили да си потѣглятъ за Ахѫчелеби и каквото ще да стане. На великий петъкъ тръгнали и вечерьта пристигнали въ селото Фойна, а на другий день дошли въ Чепеларе, гдѣто ся научили че възстанницитѣ помаци подъ прѣдводителството на единъ фанатикъ помакъ отъ непрѣдаденитѣ села, по име Керимъ-паша заминали за мѣстностьта „Червеньтъ“ 2 чяса разстояние отъ Фойна. За щастие на нашитѣ, намѣрили въ Чепеларе благоразумнитѣ помаци Исеинъ Саджковъ отъ Горно-Райково и Хаджи Милезимъ отъ

Смилянъ, които били отишли по чястни работи и ся врьщали назадъ. Заедно съ тѣхъ, наший свѣщенникъ си дойде благополучно въ Долно-Райково, благодарение на казанитѣ помаци, башибозуцитѣ ги пропустнали добрѣ, иначе Радювитѣ герои незная какво щѣха направи съ свѣщеникътъ ни.

Отъ краятъ на Мартъ, почнахѫ да ся струпватъ на границата на ,,Роженъ-Калъчь-бурунъ" помашки чети отъ всичкитѣ села и въ началото на Априлий цѣлото помашко население бѣше въоружено и събрано подъ войводитѣ си въ границата, гдѣто помалко помалко подигнаха на орѫжие и нѣколко помашки села въ Рупчьоската околия, които и заловиха. Тѣзи възстанници безъ никакъвъ рѣдъ и военни потрѣби бѣха насочени съ единъ видъ демонстрация да направятъ щото плановетѣ на Радя и жаланията на гръкоманитѣ да ся испълнятъ, като ся остави Ахѫ-челеби подъ турската си власть както и напрѣдъ. Всичкитѣ заминоваха на границата прѣзъ българскитѣ села, отъ които земаха храни, овцѣ, фасулъ и пр. Всичко това трая не повече отъ два мѣсеци. А нашитѣ гръкомани това и трьсеха. Тутакси слѣдъ залавянието на границата и дохожданието на наший свѣщенникъ, черковний шаренъ небеть, пакъ ся почна, както гръкоманитѣ го искаха.

На 22 Май нѣколко роти руска пѣхота отъ Станимака, ся распорѣди и распрьсна възстанницитѣ, които ся нечюха не видѣха и пѫтьтъ отъ Ахѫ-челеби за Пловдивъ ся очисти. Тогава приврѣменно ся опрѣдели **мезлишъ** въ Смилянъ отъ турци и българи за да варди общата тишина, догдѣ ся урѣдятъ работитѣ. Избра ся и български Архиерейски Намѣстникъ П. Гавраилъ, а врѣменното правителство ся прѣмѣсти въ Пашмаклѫ, гдѣто слѣдъ нѣколко дни дойде каймакаминъ отъ Гюмюрджюня и желанията на гръкоманитѣ ся испълниха, тѫй като ся видѣ че Ахѫ-челеби ще бѫде пакъ подъ напрѣдното си владичество.

До Августъ бѣше мирно и тихо, а прѣзъ есеньта избухна възстанието прочюто на българитѣ подъ прѣдводителството на Петко войвода. И това възстание ся потуши, безъ да помогне нѣщо на българското население въ тоя край, като стана причина да станѫтъ жьртва нѣколко българи невинни отъ околията ни. Именно Тодоръ Чакъровъ отъ Устово ся уби отъ помаци въ Мугла, а Щоно Х. Чоневъ и единъ опълче-

нецъ Костадинъ . . . . ся убиха отъ Кърджалийскитѣ помаци на проходътъ „Хунгя“ мѣжду Устово и Дерекьой.

Възстанието на помацитѣ по първо, бѣше срѣдство за нашитѣ гъркомани, да отмъстятъ на българитѣ, и да истрѣбятъ нѣколцината народолюбиви българи, които бѣха подпората и дѣйцитѣ по испъжданието на гръцкото духовенство отъ Ахж-челеби. Тѣ бѣха нагласили тайно една помашка чета, която както казахме, имаше прѣдъ видъ да убие нѣколцина български първенци, които гъркоманитѣ имъ прѣдложѣха. По едно врѣме почнаха да ся пръскатъ слухове за тая гъркоманска шайка и както отпослѣ ся научихме, тѣ ся въртѣха въ околностьта на селото и търсили згоденъ случай да издѣбнжтъ и убиятъ нашитѣ първенци, именно: Никола К. Бобутановъ, Вълчю Д. Щърбовъ, Георги В. Чешитевъ и други [1]). Единъ пжть прѣзъ лѣтото, Никола К. Бобутановъ и Георги В. Чешитевъ бѣха излѣзли 1 часъ разстояние отъ селото ни за да вършятъ на нивитѣ си. Изведнжжь ся видѣли, че ся заобиколятъ отъ тия разбойници, обаче щастието имъ помогнжло и тѣ сполучиха да избѣгнатъ смъртьта си, като отъ тогава послѣ не излѣзоха прѣзъ цѣлото лѣто извънъ отъ селото ни.

Намѣсто тѣхъ, стана жъртва единъ момъкъ българинъ отъ селото ни, Стайко Р. Бочюковъ. На 21 Септемврий покойний отишьлъ съ три конѣ за дърва, къмъ мѣстностьтаназиваема „Варадилъ“ гдѣто го удариха разбойницитѣ и му земаха конѣтѣ. Тѣлото му ся намѣри слѣдъ едно денонощие и ся погрѣбе тържественно. Слѣдъ два дни ся намѣриха и конатѣ на сжщото мѣсто, гдѣто бѣше извършено убийството. Прѣвителството неможи да издири разбойницитѣ, нъ взе мѣрки и тѣ ся прѣкратиха. Такова бѣше православието на нашитѣ гъркомани.

---

[1]). По послѣ разбойницитѣ ся издириха че били Ерифъ Брахимовъ и Мустафа Исеиновъ отъ Горно-Райково, двама помаци отъ Смилянъ и двама черкези и арнаутинъ останали отъ турскитѣ войски. Тая разбойническа шайка нощувала въ мѣстностьта „Варадилъ“ въ колибата гдѣто гъркоманинътъ Хаджи Маргаритъ ги хранялъ заедно съ първенцитѣ гъркомани и имъ насочвали какво да вършятъ и кои да убиятъ.

XIV.

1879. — Прѣвързванието на Ахж-челебийската кааза въ Гюмюрджюнский санджякъ (Турция) административно, и къмъ Одринската българска Епархия духовно. — Изновото отцѣпвание на гъркоманитѣ въ Д. Райково на 6-й Януарий. — Дохожданието на новий гръцки владика отъ Ксанти, Филотей, въ Ахж-челеби. — Затварянието на чърквата въ Д. Райково за да не служи и слѣдствията на това. — Филотеево обикаляние по селата: Алами-дере, Пашмаклж и Чокманово. — Филотеево отивание въ с. Пятково и печалното му приемание и нощувание въ него.

Слѣдъ ставанието на великий прѣвратъ въ прѣминжлата Руско-Турска война, Ахж-челебийската кааза, която до тогава бѣше прѣвързана Административно къмъ Пловдивский санджякъ, а духовно подъ вѣдомството на Плов. българска Епархия, отцѣпи ся изново и ся прѣвърза Административно къмъ Гюмюрджюнский санджакъ, а духовно подъ Одринската Бъл. Епархия. Сега, въобразѣте си драги читатели, какво е тжжило сърдцето на Ахж-челебийский българинъ, който за голѣмо нѣгово нещастие пакъ оставаше подъ прѣслѣдванията на фанариотитѣ, които бѣха най-главнитѣ виновници на многогодишнитѣ духовни страдания на бъл. население въ коритото на р. Арда.

За фанариотитѣ гърци, настанжха пакъ згодни и блаженни врѣмена да ся хранятъ отъ потътъ на измжчений българинъ и да тъпчятъ най-скъпото нѣщо на человѣка — народностьта. Нашитѣ погърчени братия бѣха изгубили и умъ и съвѣсть отъ радость, че Ахж-челеби остана подъ прямата власть на Н. И. В. Султана, и че ще могатъ пакъ да живѣятъ въ раздоръ и съ интриги съ братията си българи и да ги водятъ като слѣпци къмъ развратътъ на невѣжеството и подлоститѣ. Тѣхнитѣ фенерски калугери неможиха да ся нарадватъ за това тѣхно щастие.

На 6-й Януарий (Водици) редътъ за чърковната служба бѣше нашъ и нашийтъ священникъ П. Никола служи. За да покажатъ нашитѣ гъркомани до колко това лукаво гръцко ду-

ховенство, тия елински патриоти, бѣха заслѣпили и убили у тѣхъ всяка человѣческа съвѣсть и разумъ, то тѣ (гръкоманитѣ) заедно съ П. Анастаса отидоха по напрѣдъ отъ насъ на „**Топилата**“ гдѣто си святиха вода отдѣлно отъ насъ — схизматицитѣ.

Мѣсецитѣ: Февруарий, Марта и Априлий изминаха мирно съ исключение на маловажни гръкомански хъркания. А на 11 Майй, деньтъ на Св. Кирила и Методия, ний отпразднувахме тържественно. Нашитѣ слѣпи братия и тоя пѫть за пукъ и доказателство на робството имъ въ ногитѣ на чернитѣ вълци, работиха цѣлий день.

21-й Майй (Костадиновъ-день) гръкоманитѣ пакъ ся отдѣлиха отъ насъ, като кози отъ овцѣ, и си святиха вода отдѣлно. На 8-й Юний (Тодоровъ-день) рѣдътъ бѣше тѣхенъ, спорѣдъ чърковната тарифа, и тѣ служиха.

Занаближава Петровь-день — владишкий харманъ въ Ахж-челеби — и нашитѣ гръкомани бѣха поканили новий Ксантийский грьцки Митрополитъ Филотей[1]), когото съ нетьрпѣние очакваха за да ги подкрѣпи и утѣши въ прѣдприятието имъ, като вѣрни патриаршески чяда.

Слѣдъ праздницитѣ Петровски, на 1-й Юлий вечерьта, Филотей пристигна въ Д. Райково, и нашитѣ гръкомани излѣзоха да го посрѣщнатъ и да header зематъ благословията му вънъ отъ селото — „**Радиковъ-долъ.**“ Патриаршеский калугерь, новий екзархъ на Родопитѣ, настаниха на квартира въ новата кѫща на Гего Радевъ. Святиня му не познаваше Ахж-че-

---

[1]). При всичко, че въ идущитѣ страници на много мѣста ще ся споменува името на тоя злобенъ калугерь, Филотей, за когото не само Ахж-челеби, нъ и Ксанти ще помни до вѣка нѣговитѣ дѣла, ний пакъ ще кажемъ нѣколко думи за въ полза на биографията му. Тоя фанариотинъ калугерь, членъ и прѣдставитель на гнилата фенерска майка остави безбройни въспоминания прѣзъ нѣговото дохождание въ Ахж-челеби, и безбройнитѣ му лукавства и шарлатании, които святиня му разиграва въ каазата ни. Незная дали и Ксантийскитѣ гърци—патриоти—сж запомняли подобна мрачна душя, като Филотеевата. Ако грьцката патриаршия отъ врѣме на своето основание ся е славила съ калугери, митрополити, прочюти по своитѣ порочни качества, то безсъмнено ще бжде въ първитѣ Филотей. Тоя влъкъ. облеченъ въ митрополитски санъ, кряше въ черното си калугерско расо всички мрьсотии, безбожие, грабителство, а най много лютъ фанатизмъ противъ всичко, що носи името българско. Нѣговитѣ мрьсни дѣла, безбожни клѣвети, интриги и лъжи противъ Ахж-челебийското българско население сж неизброими. За доказателство на всичко казано за тая черна калугерска душя, ний ще приведемъ мнѣнието исказано отъ единъ безпристрастенъ Ксантийски грькъ, търговецъ, Хаджи Ставриди, прѣдъ многобройни грьци търговци, мѣжду които било имало и

лебийското население, защото бѣше новъ, та мислеше, че съ помощьта на нѣговото малобройно стадо, той ще играе, както си ще и съ българитѣ, и ще може да успѣе сега въ измѣненитѣ обстоятелства да насити празднийтъ си джебъ съ български потъ. Испьрво той ся показа доста лютичекъ спрямо българитѣ; нъ нѣговата лютость скоро исчезна.

За 8-й Юлий, (Недѣля) Филотей ся готвеше да служи въ черквата. Трѣбва да забѣлѣжимъ, че мнозина отъ гръкоманитѣ не бѣха тжй доволни отъ него. Незнамъ по какви съображения, нѣговитѣ си вѣрни чяда, вечерьта затвориха черквата съ желѣзна верига. Утриньта, когато дохожда черковний слуга да отвори черквата, намѣри я затворена и за което нѣщо той ся врьща като лудъ и незабавно обажда на владиката. Филотей ся поудивилъ малко, защото не билъ испащалъ другъ пжть подобно нѣщо; нъ не ся наелъ да постжпи тжй, както прѣдшественникътъ му Калиника. Нѣкои отъ грькоманитѣ яростни за тая нечакана отъ тѣхъ постжпка, поискали да счюпатъ врата, нъ Филотей ги спрелъ за да узнае, кои сж затворили черквата и прѣдварително да обади и поиска помощь отъ правителството. Още на сжщий чясъ, той писа на Каймакама, че черквата е затворена отъ българитѣ, които не му давать да служи и че животътъ му е въ опасность; за това да му помогне и го избави правителството.

Ахж-челебийци. Ето що казалъ тоя грькъ въ врѣме когато Филотей билъ назначенъ за Ксантийски грьцки митрополитъ: „ἡ εκλογὴ τοῦ Αγ. Ξάνθης Κ. Φιλότεον ὧς νέου Μητροπολήτου ημών κατέθλιψε τὴν ὁμογενῆ κοίνοτητα τῆς πόλεος ἡμῶν, τῆν φορὰν ταύτην οὐχι πνεῦμα ἅγιον, ἀλλᾶ πνεῦμα εμπαθείας καθωδιγησε τοὺς Αγ. συνοδικοὺς εἰς τῆν εκλογὴν τοῦ Φιλοτέου . . . . т. е. „Изборътъ на Свято-Ксантийский Господинъ Филотея, като новъ нашь митрополитъ, наскърби еднородното наше общество въ градътъ ни. Въ тоя случай не отъ Духъ Святий, нъ отъ духъ пристрастенъ сж си били водили святитѣ синодални въ изборътъ на Филотея.“ Тоя разуменъ грькъ, слѣдъ многото си изражения казани за Филотея, най послѣ цитиралъ и слѣдоющитѣ два стиха:

Αὐτοὶ θα μᾶς ποιμάνωσιν εἰς τοῦ Χριστοῦ τὴν ποίμνην;
Αὐτοὶ ποῦ θα μᾶς πνίξωσιν εἰς τοῦ Σατὰν τὴν λίμνην,

т. е. „Тѣзи ли ще ни пасжтъ въ стадото Христово!
Тѣзи сж, които ще ни издавятъ въ езерото сатанинско!“ Горнитѣ думи сж достатъчни да убѣдятъ читателитѣ, че тоя Филотей какво е вършилъ съ своитѣ си сънародници гърци, а още повече какво съ едно беззащитно българско население. Подобни Филотеевци докараха грьцката патриаршия да дойде въ днѣшното си плачевно състояние. Да ѝ сж на помощь!

Чясътъ по два утриньта дойде единъ Мюлезиминъ съ нѣколко души солдати и джандарми, нъ като видѣ, че всичкитѣ жители сѫ спокойни по домоветѣ си, и че нѣма никакъвъ смутъ, отиде у владиката да испита каква е работата. Въ това врѣме Филотей бѣше повикалъ нѣколко души отъ нашитѣ първенци, а именно: Вълчо Д. Щърбовъ, Никола К. Бобутановъ, Иванъ П. Кисьовъ и Георги В. Чешитевъ за да ги пита, кой е затворилъ черквата. Нашитѣ отидоха и слѣдъ приличнитѣ по византийската мода церемонии, сѣднали на една страна. Въ това врѣме и Радю билъ при владиката който му забѣлѣжилъ съ очитѣ си да излѣзе вънка за да исповѣда на самѣ дебелоглавитѣ българи. Когато нашитѣ останѫли сами съ Филотея, византийский калугерь зелъ да ги убѣждава да приематъ грьцизмътъ, и че Патриаршията желаяла за тѣхното добро, и че тя ще ги награди щедро, ако тѣ склонять българското население да приеме грьцизмътъ. На тия хитри лъскателства изговорени отъ страна на святиня му, нашитѣ нищо не отговорили. Тогава той ся разгнѣвилъ и имъ казалъ: „че отъ тѣхъ иска виновницитѣ, които сѫ затворили чьрквата." Въ противенъ случай **„Пшмаклѫя гидежямъ орада сиза тапаттѫржмъ."** На тоя заплашителенъ гласъ на калугерьтъ, нашій първенецъ Иванъ П. Кисьовъ му отговорилъ: **„Истерсънъ Едринее гидъ, хаберимизъ иьокъ бу ище, бизъ да даваджиизъ. . . . ."**

На другийтъ день Филотей замина за Пашмаклѫ, гдѣто далъ заявление противъ насъ. На сѫщий день нашитѣ ся призоваха отъ правителството и отидоха горѣпоменѫтитѣ лица. Тутакси слѣдъ явяванието имъ въ правителството, и на прьвъ поглѣдъ Каймакамътъ запиталъ нашитѣ: „Кои сѫ затворили черквата? Въ отговоръ на това нашитѣ отговорили: „че не знаятъ подобно нѣщо, че и тѣ протестиратъ за затварянието на черквата." Филотей и тука кряскалъ и съ свойственнитѣ си грьцки патардий, старалъ ся да обвини нашитѣ първенци; нъ не сполучилъ. Виновницитѣ неможиха да ся излирятъ и нашитѣ ся върнаха оправдани. Слѣдъ два дни черквата ся отвори.

На другий день Филотей ся върна пакъ въ селото ни и на 14-й Юлий потѣгли за Аламидере за да благослови и тамошнитѣ си фенерски чяда. Слѣдъ като прѣседелъ нѣколко

дни въ поменжтото село, на 19-й сжщаго заминалъ за въ Чокманово, нъ и тамъ му не дозволили да служи. Филотей прѣседелъ нѣколко дни въ Чокманово и отъ тамъ отишълъ въ с. Пашмаклж, гдѣто и служилъ, а послѣ ся завърна въ Д. Райково.

Святиня му неможи да обиколи добрѣ всичкитѣ си подвѣдомственни, които Калиникъ бѣше вкаралъ въ грьцката кошяра, защото не го припознаха на всякждѣ. Едно отъ най-първитѣ и най отдавна погърчено село бѣше „**Пятково**“ което дѣдо Филотей трѣбваше да обиколи и посѣти.

На 31-й Юлий, Филотей услови кираджий: Дрею Муратевъ и Ангелъ Чинчевъ съ петь коние за да го закаратъ въ Пятково, което е на 6 часа разстояние отъ Д. Райково на Истокъ. За всякой конь бѣше далъ по 1 бѣло меджидие. (Горкитѣ меджидиета!, нъ нѣма врѣда, тѣ сж български потъ). Понеже прѣзъ тоя день вечерьта ся заговѣваше за „Успѣние Богородично“, то нашитѣ вѣрни на великата черква чяда били събрали ецно друго (баница, пилафъ и др., които фенерскитѣ израилеви старци обичатъ) за тѣхний любимъ пастирь за да има за прѣзъ деньтъ и вечерьта да заговява и като, че ся знаяли, горкитѣ, какво нѣщо чяка старецътъ въ Пятково. Обаче, за голѣмо нещастие на дѣда Филотея, кираджийтѣ забравили торбата съ ястието. Филотей заедно съ свитата си ся отправилъ за Пятково съ пълно спокойствие, че ще прави добъръ обѣдъ и сладки заговѣзни изъ пжтьтъ. Когато стигнжли до помашкото село „**Тикалие**“ $2^1/_2$ часа на И. отъ Райково, умореният старецъ повикалъ кираджийтѣ да му донесжтъ торбата. Кираджийтѣ тьрсили торбата по конѣтѣ, нъ нѣмало ни торба ни дяволъ. Ехъ, какви анатеми да ся излѣятъ сега върху невнимателнитѣ человѣци, които имали злощастието да забравятъ най-важното нѣщо — ястието! Гладътъ пакъ, като, че на пукъ още повече замжчилъ горкий старецъ и излѣзло както казва и народната пословица! „Срамижливи очи, кучешки дерликъ“. И дѣдо Филотей извадилъ 60 пари и далъ на Ангела да отиде въ помашкото село и му купи отъ нѣкоя кжща бѣло масло. Обаче, Ангелъ немедленно испълнилъ заповѣдьта и донесълъ маслото. Ами хлѣбъ нѣма пакъ. Охъ, Боже, какво е имало да прѣминува клѣтий старецъ. Кираджийтѣ му даватъ тогава отъ свойтъ си хлѣбъ и малко мѣсо,

което тѣ били зели отъ домътъ си за изъ пѫтьтъ. И така дѣдо владика поуталожилъ празднийтъ си стомахъ и пакъ продължили пѫтьтъ си. Вечерьта въ мракъ пристигнали въ с. Пятково. Кираджийтѣ завели дѣда владика за кѫщата на единъ отъ най-първитѣ въ това село, именуемъ Вълчю Кехая, у когото Филотей още изъ пѫтьтъ мислилъ, че ще намѣри тлъсти баници и печево, у тоя скътоводецъ. Когато Филотей наближилъ при кѫщата на казанний, сѫпругата на кехаята излѣзла вънъ и казала, че нѣма Вълчя и слѣдователно неможе да го приеме. Тогава какви нещастия! Всичкитѣ селяни ся испокрили по кѫщята си и никой не иска да знае владика ли иде . . . . Кираджийтѣ пошавали насамъ натамъ, нъ никой не приема пастирьтъ. Най послѣ закарватъ горкийтъ старецъ въ училището, нъ и то затворено.

При училището имало нѣколко селяни, които нито искали да видятъ владиката. Случяйно ся намѣрилъ тамъ и единъ нашъ българинъ отъ Д. Р., Господинъ Дичевъ, който, като видялъ, че владиката ще остане да нощува на пѫтьтъ, смилилъ ся и почнѫлъ да убѣждава селянитѣ, находящи ся тамъ, за да отворятъ училището да прѣнощува владиката, че утриньта да си го закаратъ отъ гдѣто е дошьлъ. Селянитѣ склонили, отворили училището и пакъ си избѣгали по домоветѣ си. Дѣдо Филотей печално влѣзълъ въ училището и ся остановилъ въ една отъ отворенитѣ стаи заедно съ кираджиетѣ. Поне единъ селянинъ не посѣтилъ владиката.

Вечерьта заговѣлки, по кѫщитѣ веселби [1]) и свирки и всякой заговѣва съ домочадията си весело, а цѣлъ единъ владика проклина днитѣ мѣжду четиритѣ стѣни на училището безъ хлѣбъ и вечеря. И не стига ли тая награда на тия фарисейски калугери? Разбира ся, че не е малко като нѣма повече. Прѣзъ деньтъ ястието на кираджиетѣ ся свършило, като имъ останѫло само малко хлѣбъ. Пакъ за тѣхно щастие, намѣрила ся въ единъ кътъ на стаята една стара рогозка и подъ нея малко фасулъ, кой знае отъ кога и по какви причини е останалъ. Кираджиетѣ постѣлили рогозката на Митрополитътъ — Екзархътъ на Родопитѣ елински — Ксантий-

---

[1]). Въ Ахѫ-челеби на всяки заговѣлки играятъ хоро и пѣять и гърмять съ пушки. Християнското население тоя обичяй е съхранило и до днесъ.

ский, очистили фасулътъ, събрали дърва, наклали огънь и турили да варятъ фасулътъ, съ когото щѣлъ да заговѣва. Благодарение на кираджиетѣ, които носили котле, нъ дѣдо владика щѣше да брои звѣздитѣ съ празденъ стомахъ. Както и да е, фасулътъ ся сварилъ и гладнитѣ желѫдъци ся понапълнили съ митрополитска чорба, безъ соль и пиперъ. Тая печална нощь ся прѣминѫла.

Утриньта (1-й Августъ) кираджийтѣ оставили владиката съ надѣжда, че ще ся споразумѣе съ селянитѣ. Единийтъ отъ тѣхъ, Ангелъ, потѣглилъ за Станимѫка, а другий, Дрею, си дохожда въ селото ни. Дѣдо Филотей ималъ да изплаща грѣхове. Щомъ кираджийтѣ си отишли, събиратъ ся една часть отъ селянетѣ съ по една сопичка въ рѫцѣ при училището, извикали дияконътъ и му казали „чясъ по скоро да намѣри конѣ и да си идатъ съ „**деспотъ ефендинътъ**“ отъ гдѣто сѫ дошли. Въ противенъ случяй ще го накаратъ пѣшкомъ да бѣга. Филотей не виждалъ другъ пѫть подобни сцѣни и горкий ся намѣрилъ въ твърдѣ тѣсно положение. На чясътъ измолва селский падарь, който билъ добъръ человѣкъ, та му намѣрва 5 конѣ съ двама кираджие турци съ по едно бѣло меджидие на конь до Д. Райково. Дѣдо Филотей забравилъ сега и баници и заговѣлки и глѣдалъ да ся избави отъ тия дебелоглави българи, нъ по-хитри и отъ грьцкитѣ философи. Вечерьта (на 1-й Аврустъ), владиката си пристигналъ въ Д. Райково, нъ и тукъ като бѣше неспокоенъ, на 5-й того си замина за Ксанти съ живи картини отъ пѫтуванието си въ Ахѫ-челеби. Вѣроятно, че той не би си помислилъ вторий пѫть за злочестото за него Ахѫ-челеби.

Прѣзъ това лѣто ся услови единъ общъ учитель за бъл. и грькомани, Андрей Р. Макреловъ (отъ Чокманово), подъ условие да учи и грьцки и български спорѣдъ желанието на ученическитѣ родители. Услови ся такожде и единъ общъ чьрковенъ слуга (клишерь). Незнаѭ какъ ся нагласиха и нашитѣ погьрчени за това, нъ все ми ся струва, че драмата на пастирьтъ имъ, Филотея, прѣзъ прѣбиванието му въ Ахѫчелеби, доста подѣйствува на тѣхъ, подъ прѣдлогъ, че желаяли общото добро на всички въ селото ни.

XV.

1880. — Ново прѣброяваніе на българското население въ Ахж-челеби и интригитѣ на грьцкий протесингелъ Софроний прѣзъ това врѣме. — Подла клѣвета на гръкоманитѣ въ Д. Райково противъ българский свѣщенникъ П. Никола. — Първо дохождание на Одринский български Митрополитъ Синесий въ Ахж-челеби, посрѣщанието му отъ населението и прѣбиванието му.

Ний видѣхме, съ какви срѣдства въ прѣминжлитѣ прѣди войната години, фенерскитѣ вълци ся трудеха да вкаратъ изложеното на страхове и мжчения и оставеното безъ защита българско население въ кошарата на фенерската патриаршия. Видѣхме тоже, кое врѣме и кой начинъ употрѣбиха за достиганието на своята гнуснава целъ. Читателитѣ помнятъ прѣброяванията — истилямитѣ — кога, какъ и съ какви срѣдства ся тѣ правеха, за да прѣдставятъ прѣдъ свѣтътъ, че въ Родопитѣ нѣма българи, и че тѣ ся населени съ чисти елини отъ Елада. Врѣмето бѣше сега за да ся опровергаятъ тия фанариотски лъжи и идеи и да ся даде отчасти край на тия постоянни византийски домогвания въ коритото на славянската Арда. А какъ щѣше да ся достигне до единъ благополученъ резултатъ? Разбира ся, че съ едно безпристрастно и свободно отъ всякакви агитации и точно прѣброяване на всичкото християнско население въ Ахж-челеби. При всичко, че врѣмената за Ахж-челеби и постояннитѣ грьцки интриги, които безпрепятственно ся развиваха въ тая злочеста бълг. страна, не позволяваха и не даваха възможность за едно точно и справедливо исказване на истината; нъ пакъ горѣ долѣ ся направи точна статистика. Българский Архиерейски намѣстникъ Протоиерей Гавраилъ и грьцкий протосингелъ Софроний, по искание на царското правителство, ся распоредиха да прѣдставятъ подобна статистика за всичкото християнско население въ Ахж-челеби и да излѣзе на явѣ, кое село припознава Екзархията и кое — патриаршията. Разбира ся, че и тоя пжть послѣдваха отъ страна на Софрония различни лукави срѣдства, за да постигне, колкото ся може, гнилата идея на „Μεγάλη Εκκλησία.“ При все

това, селата: Устово, Пятково, Карлуково, Горне и Долне Дерекьой, Левочево, Горне-Райково, Пашмаклж, Турияпъ, Чокманово, Пещера, Арда, Дунево, Долне-Райково половината испратиха статистики, че сж подъ вѣдомството на бълг. Екзархия. А само с. Аламидере и половината Д. Райковци испратиха статистика, че признаватъ грьцката патриаршия.

Когато грьцкий калугерь Софроний видѣ, че срѣдствата му не успѣха, кжсаше ся отъ ядъ, за гдѣто нѣговитѣ и на Калиника прѣмиросани и присвоени по напрѣдъ села сега ся отврьщатъ отъ грьцизмътъ; то грьцкитѣ интриганти пакъ намислиха съ калнитѣ си срѣдства да уплашятъ смѣлото събудено българско население, което тжй хитро бѣше измамило грьцкото духовенство, доклѣ спаси животътъ си. Софроний, който остана сега съ едно село и половина, и то благодарение на лукавитѣ му срѣдства, заедно съ своитѣ патрони издѣйствува прѣдъ правителството, щото послѣднето да призове отъ селата първенцитѣ, които напрѣдъ припознавали грьцката патриаршия, за да ги пита на какво основание сега ся отмѣтатъ отъ велика-та чьрква. Каймакамътъ призова всичкитѣ първенци отъ тия села, които прѣди войната ся бѣха зарѣкли и записали за вѣрни на елинизма чяда — въ патриаршескитѣ **истиляме**.

На 19-ий Февруарий, първенцитѣ отъ селата: Пятково, Левочево, Горне-Райково, Пашмаклж и др., ся прѣдставиха въ правителството при каймакамътъ и Софрония. Най-напрѣдъ каймакамътъ повикалъ кметътъ (мухтарътъ) отъ селото Левочево, Тодоръ Згуровъ и го запиталъ съ слѣдоющитѣ думи: **„Чорбаджи. сизинъ кьой Левочева булгармусънъзъ, яхудъ урумсънъзъ.“** На това питание, смѣлий българинъ отговорилъ: **„Каймакамъ ефенди, бизимъ Левочь кьою хепимизъ булгаржзъ ве булгаръ Екзархиясж танжиржсъ айнамжсчесъ.“** Софроний като чюлъ думитѣ на въображений нѣговъ елининъ, развълнувалъ ся и раскрѣщялъ ся изъ стаята на каймакамътъ и за да уплаши българинътъ му отговорилъ съ крясъкъ: **„Сизъ бенимъсънъзъ, хемда урумъ сънъзъ. Булгардуръ мекере веренъ кьойлеръ. Сизъ шимди булгаръ уламасънъзъ, ничинъ мекереи хане ки вердилеръ булгарларъ сизденда пара истеяжеклеръ“** ...... — Тодоръ му възразилъ на това: **„Бизъ**

егерда мекере да вереджекъ са иди падишехамъза вереджеизъ“ — Софроний още по разяренъ отъ това казва: **„Не ичинъ о вакжтъ булгаръ езжлмаджнжзъ“!** — Тодоръ: **„О вакжтъ сопа ве бучекъ ойнарджь булгарларъ ичинъ, о себептенъ ойле яптъкъ.“** Софроний видѣлъ, че съ нищо неможе да улови и уплаши смѣлий и по-хитрий отъ него българинъ, щѣлъ да пукне отъ ядъ; той си позволилъ въ присжтствието на каймакамътъ да изрѣче много налѣпости противъ българитѣ и Екзархията и ся заканилъ, че ще ги вика за да ги пита на по високо мѣсто, нъ нѣмало кой да го чюе. Въ сжщий часъ повикали и другитѣ първенци отъ селата, нъ и тѣ отговорили сжщото. Тогава всичкитѣ първенци отъ рѣченитѣ села заявили писменно на правителството, че сж подъ вѣдомството на народната си бълг. Екзархия и че немогжтъ по никакъвъ начинъ да припознаватъ грьцката патриаршия и нѣйний **„патеръ“** Софроний. Съ толкова ся свършила работата, като ся присѣкоха грьцкитѣ благи надѣжди и въ тая въображаема тѣхна въ Родопитѣ Елада.

Слѣдъ нѣколко дни, въ крайтѣ на сжщий мѣсецъ ся разнесе слухъ по селото ни, както и въ околията ни, че въ Пловдивъ и Станимака българитѣ прѣкъснали съ грьцитѣ всякакво сношение — зимание давание. Мнозина отъ нашитѣ занаятчии, които ся бѣха повели по гърцизмътъ и които имаха поминъкътъ си въ И. Румелия, ся бѣха уплашили отъ това извѣстие. Повече отъ тѣхъ, когато да отиватъ за работа въ Станимака, Хасково и др., дохождаха при бълг. свѣщеникъ Попъ Никола съ молба да ги приеме въ своитѣ си енорияти (българи) и да имъ дава поржчителства, потвърдени отъ бълг. кметъ, за да ги писватъ въ правителственнитѣ паспорти (тескере), че сж българи, та да могатъ да пжтуватъ и упражняватъ занаятътъ си безприпятственно. Ония отъ грькоманитѣ, които приемаха да станатъ българи, нашата община имъ даваше поржчителство, съ което тѣ си изваждаха тескере отъ правителството. По тия причини грькоманитѣ почнаха да намаляватъ. Наскоро по това фанариотинътъ П. Насо, който прѣдвиждаше, че приходитѣ му ще ся скъсятъ, тжй като подвѣдомственнитѣ му излъгани отъ него грькомани, ся побългаряватъ; той подпомогнжтъ отъ грькоманский водитель Радю, за да спржтъ това, намислили да посплашятъ наший свѣщен-

никъ, за да прѣкъсне и не дава на гръкомани (православни!) поръчителства и съ това да не ги примамва въ схизмата. Тия денгубци единъ день излѣзли прѣдъ дюкянътъ на арнаутинътъ Нико и повикали П. Никола. Послѣдний безъ да знае цельта имъ отива на дюкянътъ. Щомъ ся прѣдставилъ наший свѣщеникъ, при тия искариоти, вѣрний и точний испълнитель на „Μεγάλη ἠδέα“ патриотъ Радю, захваналъ съ ярость да говори тъй: **„Попе, ние са учиме, чи си давалъ комитски тешкере на орталъжка съ кутри су ходятъ въ шеркасъ и ходишь та плашишь людие се, че кутрито ни зьоме отъ тебе тешкерьо ще да види ага иди въ Филбьо. Ако имашь саковъ емиръ, чи ни кажи и ние да зимаме отъ тебе, та да ни ходимъ на хюкюматенъ. Ако ли не, то я ща та танаттардисамъ да ма познавашь кой самъ и да та науче какъ са даватъ комитски тешкере ....“** Наший свѣщеникъ ся удивилъ отъ тая осторожность на фанариотинътъ, а черната душя П. Насо, само ся смѣялъ отъ злоба. Наший свѣщенникъ отговорилъ на мощний фанариотинъ, „че не е давалъ тешкере, а само поръчителства, които е потвърдявалъ бълг. кметъ за да ся изваждатъ съ тѣхъ правителственни паспорти. И ако нѣкой е миловалъ паритѣ си та не е отивалъ да си земе съ поръчителството правителственъ паспортъ, то той не е кривъ за това. И ти да ми поискашь поръчителство ще ти пишъ. Колкото за вашитѣ плашилки, азъ никога, нито пакъ вие сега ще можите да плашите хората, каквото правихте въ минълитѣ години (въ врѣме на мекерето), съ разни лукави срѣдства да притопите българитѣ въ Кочаньови грьци“, прибавилъ наший свѣщеникъ. Радю още повече ся разярилъ отъ тия думи и си позволилъ да избъбре още много глупости, като прибавилъ, че ще го научи (П. Никола) затова на другий день, когато яви на правителството.

Слѣдъ два дни, Радю повиква свойтъ другарь на интриги П. Наса, Футе Коле, Костадинъ Шишковъ (послѣдний тогава бѣше мухтаръ гръкомански) и написватъ слѣдующий рапортъ (мазбата) за това дѣло до каймакамътъ, за да накаже наший свѣщенникъ. Ето съдържанието му:

Ἐνδοξώτατε Καΐμακὰμ Ἐεϊ τοῦ Καζὰ Αχοῦ Τζελεπῆ.

Ὀι υποφενόμενει Γρεκὴ καὶ υπήκοι χωριανή σὰς ὑδοπιομεν σήμερων ὑτη Ὁ Βουλγαρηκὸς Π. Π. Νίκος φωβερήτει τὸν απλὸν λαόν καὶ τοῦς

λέγη ὅτη ὅπιος θὰ πηγένι διὰ τοὺ μουχταρίετη εὰν δὲν λάβη ἀπὸ εμὲ τεσκερὲν διὰ να γνορίση τὸν Βολγαρισμόν κακὸς θα πάθη, διὰ τοῦτο 'ο απλός λαός φωβήθικαν οστε κάθε ημεραν πιγένον εἰς τὸ σπῆτι του καὶ πέρνον τεσκερέδες ἀπὸ αυτὸν ἡ οπὴι πιγένον διὰ τοῦ μουχταριέτη. διὰ τοῦτο να μάς υδοπήσιται ἀν ἐιναι βαλημένος, να δίδι τεσκερέδες να ξέυρομεν καὶ ημεῖς διὰ να πηγενόμεν να πέρνομεν απο τὸν ἴδιον ἀν πεδευθὴ κατὰ τὸν Βασηλικὸν νόμον διὸ καὶ εἰς ένδηξιν υποσημιούμεθα.

1880: Μαρτιοὺ 7. 'Κάτω 'Ραϊκοβων.

Μουχτάρ μηχουρὴ
Ράδιος Χ. Γεοργίου.
'Οικονόμος Π. Π. Αναστάση.
Κοστανδὶς Χ. 'Ραιτζου.
Νικόλας Βούλτζο Ποετή.

Ето прѣводътъ на български : [1]).

До славнейшаго Каймакамъ Бея на каазата Ахж-челебийска.

Долѣподписаннитѣ гърци и покорни жители Ви извѣстяваме днесь, че българский попъ Нико сплашва простий народъ, като имъ казова, че който ще да отива за И. Румелия и неземе отъ мене **тешкерьо** и признае българизмътъ лоше ще да испати. Заради това простий народъ ся е испоплашилъ и всякой день отиватъ въ домътъ му, та зиматъ тешкере отъ него ония, които отиватъ за шаркътъ. Заради това явете ни, че ако е поставенъ той да издава **тешкере**, то да зимаме и ний отъ него; ако ли не, то да ся накаже спорѣдъ царский законъ. За истинностьта на това подписваме ся.

Д. Райково, 1880 г. Марта 7-ий.

Слѣдъ подаванието на това гръкоманско заявление, правителството призова нашийй свѣщенникъ, който и отиде. Въ запитванието на каймакаминътъ върху гръкоманското донесение, П. Никола отговорилъ сѫщото, което бѣше казалъ и на

---

[1]) Горнето писмо ми даде Комисарьтъ (Моавиниинътъ) Георгевичь, когото правителството бѣше испратило отъ Одринъ за да разгледа и помири гръкомани и българи за напрѣдний данъкъ — мекере, който не бѣха дали гръкоманитѣ, а само българитѣ. Тоя комисарь бѣше испратенъ вслѣдствие заявлението, което бѣха дали бълг. на правителството чрѣзъ пълномощницитѣ: Згура отъ Устово и Вълчю Праховъ отъ Карлуково, противъ гръкоманитѣ въ Ахж-челеби. Правителството бѣ рѣшило да ся размѣтнатъ 3850 л. т. на всичкото християнско население. Казаний комисарь присѣде нѣколко седмици и си отиде безъ да направи нѣщо.

Радя. И съ това ся свърши тая гръкоманска интрига, безъ да сполучятъ въ подигнатий процесъ.

Още отъ врѣме на дохождането на първий бълг. Митрополитъ, покойний Панаретъ въ 1873 г., българский пастирь не бѣше стжпвалъ въ Ахж-челеби, едно по причина на събитията оттогава послѣ, друго отъ постояннитѣ интриги отъ страна на тия заклѣти черни души — фанариотитѣ и тѣхнитѣ лукави калугери. Напротивъ, грьцкий владика всяка година обикаляше каазата ни за една шепа заслѣпени наши братия и за нови лукавства. Общинскитѣ, училищнитѣ и черковнитѣ ни работи, прѣди послѣднята война, ся бѣха почти разорили и едвамъ отворенитѣ и напрѣдвающитѣ бълг. училища бѣха затворени. Населението слѣдъ толкова тѣглила и прѣслѣдвания усѣщаше голѣма нужда за дохождание на свой народенъ пастирь, бълг. Митрополитъ, въ когото бѣха съсрѣдоточени всичкитѣ надѣжди за утѣшение и поправление на училищно-черковнитѣ работи въ Ахж-челеби. До прѣди войната ний видѣхме, че освѣнъ Административно, нъ и духовно Ахж-челеби ся намираше подъ вѣдомството на Пловдивската бълг. Епархия. А слѣдъ сключванието на Берлинский договоръ, както сме споменжли и на друго мѣсто, Ахж-челеби остана подъ Гюмюрджюнский санджакъ (Административно), а духовно ся прѣвърза подъ вѣдомството на Одринската бълг. Епархия. Цѣли двѣ години ся изминаха отъ когато Ахж-челебийскитѣ българи очакваха свойтъ народенъ пастирь. Прѣзъ това лѣто (1880) населението направо и чрѣзъ правителството призова Одринский Митрополитъ Г-на Г-на Синесий Стовиский да посѣти каазата ни.

Най-сетнѣ, Н. В. Прѣосвѣщенство Синесий пристигна благополучно въ Устово на 14-й Юлий. Затъженото българско население бѣше ся стѣкло да посрѣщне и види тържественно народний си пастирь, което и направи въ Устово. На 15-й като отслужи въ едната отъ Устовскитѣ черкви, потѣгли за въ с. Пятково. Негово В. П. имаше много работи въ каазата ни, както спомѣнахме и по горѣ, и за това трѣбваше да обиколи и испълни желанието на всичкитѣ бълг. въ Ахж-челеби. При това пристигна и много късно, нѣщо което го заставяше да бърза. На другий день служи въ Пятково; а на 17-й въ с. Карлуково и отъ тамъ замина за селата: Гор-

но и Долно Дере-Кьой, въ които тожи служи на 18-й и 19-й сѫщаго. Послѣ замина за село Левочево, гдѣто на 20-й (Св. Илия) служи. Въ сѫщий день замина за село Чокманово, гдѣто на другий день 21-й отслужи тържественна служба заедно съ прѣмиросанитѣ гъркомански свѣщенници П. Стефанъ и П. Димитръ при стичянието на многоброенъ народъ. Слѣдъ прѣсѣдяванието на Н. П. два дни въ сѫщото село, отиде на (23-й) въ с. Пашмаклѫ, гдѣто посѣти правителството и служи въ тамошната черква (на 24-й). Отъ тамъ въ сѫщий день пристигна въ нашето село Д. Райково. Въ петъкъ служи въ нашата черква, а въ сѫбота замина за малкото селце Бостина, гдѣто на 27-й (нѣделя) стана освѣщението на изгорялата и изново поправена черква, всрѣдъ стичянието на безбройно множество народъ. На другий день (28-й) отиде въ селцето Фатово, а (на 29-й) слѣдъ божественната служба по желанието на населението, замина за Гъркомано-Българското село Аламидере; тамъ Н. В. Пр. биде посрѣщнатъ много блѣскаво всрѣдъ неописуема радость отъ страна на всичкото население и гъркоманский свѣщ. П. Ташо и бъл. П. Х. Симионъ служиха заедно съ владиката. Слѣдъ черковний отпускъ Н. В. Пр. пристигна пакъ въ Д. Райково, гдѣто отъ него призованитѣ първенци отъ всичкитѣ села очакваха народний си пастирь на засѣдание. Тукъ Н. В. Пр. нарѣди едно друго по училищно-черковнитѣ дѣла и основа централна бъл. община подъ прѣдсѣдателството на Архиерейский ни намѣстникъ П. Гавраилъ съ слѣдоющитѣ избрани отъ населението членове: Вълчю Щърбовъ и Георги В. Чешитевъ отъ Д. Райково; Стою Стояновъ и Х. Христю П. Георгиевъ отъ Устово; Даниилъ Костовъ и Михалъ Поповъ отъ Г. Райково; Илия Молла Ивановъ отъ Левочево; Никола Поповъ отъ Г. Дерекьой и Стоянъ Х. Димовъ отъ Чокманово. Тая община наредена по тоя рѣдъ и начинп, опрѣдѣли да ся събира на рѣдовно засѣдание всяки мѣсецъ въ Д. Райково въ кѫщата на С. К. Бубутановъ. Тя трѣбваше да разисква училищ.-черковни въпроси относящи ся за цѣлата околия. Слѣдъ като ся свърши това, Н. В. Пр. отиде въ Г. Райково, гдѣто при присѫтствието на 5 — 6 свѣщенника и многоброенъ народъ отслужи въ черквата Св. Нѣделя.

Прѣзъ всичкото пѫтувание по Ахѫ-челебискитѣ села, Н. В. Пр. ся придружяваше отъ двама джандари, които нарочно му бѣха дадени отъ правителството, единъ дияконъ и отъ писарьтъ си Андрей Т. Гявуровъ. Въ всичкитѣ села, той биде посрѣщанъ съ неописуема радость на населението и на всяка служба писарьтъ държеше рѣчь, поучителна за християнитѣ.

Слѣдъ обикалянието на всичкитѣ села, Н. В. Пр. замина на 4-й Августъ прѣзъ българскитѣ осамотени селца: Дари-Дере, Габрово и Ини-Кьой, които ся намиратъ въ южнитѣ чясти на Родопитѣ и гдѣто населението за прьвъ пѫть видя свой бъл. пастирь; защото другъ пѫть не бѣха посѣщавани отъ бъл. владика слѣдъ освобожданието ни отъ грьцкото фенерско духовенство. И въ тритѣ тия села, Н. В. Пр. е билъ посрѣщанъ съ неисказана радость на населението. Не можемъ да не споменемъ, че въ пьрвото и послѣдното село, Н. В. Пр. сърдечно трогнѫтъ отъ вѣнцитѣ подадени нему отъ страна на населението за въ честь на „добрѣ дошле“ дори прослъзилъ! За тѣхъ Н. В. Пр. билъ прьвъ Павелъ въ Коринтъ. Най-много било жално за жителитѣ на послѣднитѣ двѣ села, които не знаяли дали ще ся сподобятъ другъ пѫть да видятъ свой народенъ бъл. пастирь; тѫй като само двѣтѣ села сѫ български въ цѣлата Ксантийска Околия и фанариотитѣ съ помощьта на Ксантийскитѣ елини, съ четири очи глѣдатъ да вкаратъ изново помѣнѫтитѣ села въ пазвата на грьцката вселенска патриаршия. Въ всяко едно отъ горѣ-казанитѣ села Н. В. Пр. е отслужвалъ и прѣсѣдѣвалъ по два дни. Отъ тамъ заминалъ прѣзъ грьцкий градъ Ксанти, гдѣто бъл. абаджий и търговци, колонисти отъ Ахѫ-челеби и Дари-Дере, го посрѣщнали съ такъво тържество, което удивило всичкитѣ Ксантийски елини. Въ тоя градъ Н. В. П. не ся бавилъ много, а заминалъ прѣзъ Гюмюрджюне за Одринъ.

Нашитѣ грькомани прѣзъ това врѣме, нѣкакъ си бѣха станали като по мирни. За тая учебна година ся услови за общъ учитель пакъ Андрей Р. Макреловъ съгласно съ миналогодишнитѣ условия.

Забѣлѣжка. — Врѣдъ безбройнитѣ фенерски интриги, коварства и гонения противъ българитѣ въ Ахѫ-челеби, фенерскитѣ калугери и елинскитѣ патриоти — пропагандисти

— за да могжтъ да постигнатъ по бързо заднитѣ си цели. намислиха да турятъ и още единъ трънъ въ страна чиста българска, каквато е долината на Арда. Именно прѣзъ пролѣтьта на 1881 година, грьцката патриаршия и Цариградското Ἑλληνικός Φιλολογικός Σύλλογος и грьцкитѣ патриоти въ Цариградъ и Ксанти, отвориха клонъ отъ това панелинско дружество и въ нашето злочесто Долно-Райково, подъ название: Φιλανθρωπική Ἀδελφότης „Человѣколюбиво братство" за което спорѣдъ казванията на самитѣ грькомани, били имъ отпустнати и една доволно кржгла сумма пари. Цельта на това грьцко дружество, подъ прикритото по горѣ название, бѣше главно да ся распространява грьцизмътъ и гнилата Μεγάλη ἰδέα, да ся отварятъ училища грьцки, издаватъ и подаряватъ грьцки книги и съ една рѣчъ, да ся погрьчва Ахж-челеби, за което елинскитѣ патриоти урѣдиха и единъ особенъ за въ Ахж-челеби уставъ. Много кжсно Господа сте ся сѣтили! Гдѣ бѣхте прѣди 30 години? Или тогава мисляхте и увѣрявахте свѣта, че българский народъ, българинъ въ Турция не сжществува, освѣнъ единъ елински православенъ народъ (?)!. Тогава, да, тогава за друго не ся грижяхте, освѣнъ да тъпчите клѣтий българинъ, да смучите звѣрски потьта му и то за какво и кои? Да ся располагатъ разни звѣроподобни сжщества въ родѣ Филотеевци, Иоакимовци, Калиниковци и др. да тьнатъ въ развратъ и скотски наслаждения? Това е вашето человѣколюбие такава ще ви бжде и заплатата за въ бждяще. За прѣдсѣдатель и главенъ ржководитель „Ὁ Πρόεδρος" ся назначи Οἰκονόμος П. П. Ἀναστάσις, а за членове Τα Μέλη τῆς Ἀδελφότητος ся избраха Насо Д. Куцовски, Вълчю Т. Гьоржевъ, Михалъ Радювъ, Райчю Х. Чилингировъ, Вълчю К. Бояджийски, Гого Х. Костовъ и Митрю Мераковъ, всичкитѣ грькомански водители, които ся бѣха прославили по фанариотизмътъ и гоненията противъ народностьта си и братията си. Тѣзи Г-да на елинизмътъ чорбаджии, ся бѣха запрѣтнали съ такава енергия да работятъ и управляватъ повѣренното имъ братство, щото человѣкъ би помислилъ, че ще поелинчятъ и самитѣ камъни въ родопитѣ, а не българитѣ. На добъръ имъ чясъ! Нъ тая си ревность неможиха да слѣдватъ до край и братството изъ день въ день е на угасвание. На скоро единъ членъ, и добръ ревнитель на нѣго, ми казваше, че повече отъ 50 лири тур-

ски сж ся похарчили отъ това патриаршеско дружество само за телеграми, клѣвети и интриги въ врѣме на освѣщението на Устовската черква въ 1884 година. Срамъ и позоръ за славното му име Φιλανθρωπική Αδελφότης! И хилядо пжти по 50 лири да иждивятъ още, пакъ неще могжтъ да направятъ Ахж-челебийский българинъ да забрави и потъпчи своята си народность.

XVI.

1881. — Съставението клонъ отъ патриаршеско грьцко дружество „Φιλανθρωπική Αδελφότης" въ Д. Райково и дѣйствия на членоветѣ му. — Годявание и разгодявание на българинътъ Райчю Г. Балювъ за грькоманско момиче и грькоманскитѣ подлости по това дѣло. — Опитвание за спогождение мѣжду българи и грькомани въ Долне Райково. — Смърть и погрѣбение на грькоманский водитель Радю Х. Георгиевъ.—Второ дохождание на грьцкий владика Филотея, лукавствата му противъ българ. население, изгонванието му отъ селата: Левочево и Чокманово и слѣдствията на това отпослѣ. — Кръстничество на единъ Д. Райковски грькоманинъ въ О-въ Митилипъ (Архипелагъ).

Колкото врѣмето ставаше по благоприятно и обстоятелствата ся измѣняваха, толкова повече и нашитѣ грькомани ставаха по слѣпи и като, че съвѣстьта и разумътъ съвършенно отсжтствуваха отъ тѣхъ. Нищо тѣхъ не стрѣскаше и нищо не влияеше на тѣхното заблуждение; тѣ бѣха родени само да живѣятъ въ раздоръ и интриги съ братията си. Всякой мислѣше, че поне сега, когато политическитѣ обстоятелства значително ся бѣха измѣнили (това казвамъ за въ Турция) и духътъ на науката и свѣстяванието почнаха да проникватъ и въ най тьмнитѣ до сега мѣста, щѣха да повлияятъ за признаванието на своето заблуждение и досегашно невѣжество на тия злочести наши братия, които бѣха продали своята народность на тия калугерски черни души, които съставляватъ грьцката могжща и безгрѣшна патриаршия. Нъ всичко това упование бѣше напусто и нашитѣ погърчени братия слѣдвахѫ

борбитѣ и коварствата съ другитѣ си братия, които бѣха твърдо рѣшени да защищаватъ скъпата си народность.

При настжпванието и на тая година, гръкоманитѣ пакъ почнаха своята обикновенна роля спрямо насъ. На 6-й Януарий, Богоявление, рѣдътъ за черковната служба бѣше нашъ и наший свѣщенникъ П. Никола служи Божественната литургия. Гръкоманитѣ никой не присжтствува въ черквата, а заедно съ тѣхний фанариотъ свѣщенникъ П. Насо, ходиха на „**Топилата**“ гдѣто си правиха водосвѣтъ отдѣлно отъ насъ, схизматицитѣ (?).

На 11-й Майй ся извърши тържественна служба и водосвѣтъ въ училището, а гръкоманитѣ, освѣнъ гдѣто не присжтствоваха нито единъ отъ тѣхъ, нъ цѣлий день работиха на пукъ на насъ.

Прѣзъ мѣсяцъ Майй нашитѣ гръкомани изиграха и друга една интрига (роля) противъ насъ. Ако и да ся вижда за маловажна тая гръкоманска комедия, нъ ний ще я помѣстимъ тукъ, тжй като прѣдмѣтътъ ни въ настоящата книга е за гръкоманскитѣ лукавства спрямо насъ. Единъ момъкъ българинъ отъ село ни, именно Райчю Бадевъ, бѣше ся годилъ за едно момиче, Мария Зл. Маджюкова, която бѣше отъ гръкоманитѣ още прѣди една година. Неизвѣстно по какви причини ся бѣха испорасърдили въ това врѣме и ся бѣха карали годеникътъ и Иванъ Пазарджиклията, зеть на Златилица, чиято дъщеря бѣше годеница на Райчя. Райчю зелъ да слушя изъ селото слухове, че ще му земать годеницата други; той отъ тия думи ся докачилъ и отишьлъ у годеницата си съ намѣрение да си я завѣде у дома му и да ся вѣнчае, нъ намѣрилъ тамъ други жени, мѣжду които и жената на Ивана, сестра на годеницата. Райчю не успѣлъ тогава да извърши намѣрението си. Сжщий день Иванъ събира първенцитѣ и свѣщенницитѣ и отъ двѣтѣ противни партии, въ кжщата на Насо Златиловъ, за да разглѣдать работата, та или да си земе Райчю годеницата, или пакъ да си земе това що ѝ е повѣрилъ и да си търси друга. Обаче, Иванъ подучилъ и заплашилъ момичето да не приема Райчя за годеникъ. Когато повикали въ събранието и годеницата, тя отказала да бжде годеница на Райчя и при всички убѣждения отъ страна на събравшитѣ ся неможила да ся убѣди. Тогава нѣмало що да ся

прави, освѣнъ да ся върне земеното отъ Райчя заедно съ глобата, която ся слѣдвала за оставянието годеникътъ си [1]). Събранието опрѣдѣлило на родителитѣ на годеницата да заплатятъ обезщетение на Райчя, което ся състояло отъ 561 гр., които ся падали при подобни случяи. Нъ понеже майката на момата нѣмала да заплати на чясътъ това количество, то събранието зело отъ ръцѣтѣ ѝ записъ съ 11-то днѣвенъ срокъ, за който поръчителствувалъ Енчю Папарда. Направило ся тоже и спогодително писмо, което ся даде на тогавашний общъ мухтаръ за да го пази. Слѣдъ 3—4 дни гръкоманитѣ измислюватъ едно лукаво срѣдство, съ което да обвинятъ Райчя за да неможе да земе казаното количество пари, та да останатъ на гръкоманитѣ. Тѣ научили и подстрѣкали новий тѣхенъ привърженикъ Ивана Пазарджичанина да отиде на правителството и заяви, че Райчю е билъ жената му, за което нѣщо прѣдставили и свидѣтели лъжливи. Рѣшено и направено спорѣдъ както му диктовали фанариотитѣ, като ѳпълномощилъ да ся съди вмѣсто него, Никола Палагачь, гръкоманинъ отъ Г. Райково, съ Райчю Бадювъ. За трудътъ на пълномощникътъ, Иванъ заплатилъ 4 бѣли меджидиета. Правителството на другий день испратило двучленна комисия, Хасанъ чаушь и Н. Палагачь, за да испита работата въ точность. Лъжесвидѣтелитѣ расправиха работата тъй, както ги бѣха научили. На другий день закараха Райчя въ Пашмаклъ, гдѣто биде поставенъ подъ затворъ четири дни. Това бѣше на 28-ий Маий. Братътъ на Райчю, Анастасъ и нашитѣ първенци, като видѣха гръкоманската подлость захванаха да канять гръкоманитѣ да неправять подобни нѣща, а да ся погодятъ съ добромъ; нъ гръкоманитѣ съ гордость отказаха, като си мисляха, че вече ся намѣрили сгоденъ случяй за да направять на Райчя каквото си щътъ. Тогава нашитѣ първенци направиха свидѣтелство, съ което удостовѣряваха правителството, че Райчю отъ както ся е спогодилъ не е стъпилъ въ къщата на бившята му годеница. Правителството узна истината и освободи отъ затворътъ обвиняемий. Гръкоманитѣ като видѣха, че и

---

[1]). Въ Ахъ-челеби има обичай, когато да ся распустне годеникъ и годеница (да си върнать), то оная страна, която най-първо даде поводъ за това, заплаща една парична глоба състояща отъ толкова грошя, за колкото годеникътъ е занеслъ на годеницата си вѣщи и др., когато да ся годява.

тоя пѫть брадвата имъ удари о камькъ протестираха на правителството, че работата по годежьтъ не е разгледана законно. Тогава дѣлото ся даде да го разглѣдатъ двамата въ каазата Архиерейски намѣстници, П. Гаврилъ и Софроний грьцкий протосингелъ. На другий день дохождатъ и двамата въ селото ни и заедно съ нашитѣ първенци и свѣщенници ся събраха въ училището. Слѣдъ като провѣриха напрѣдното разглѣдвание, наший Архиерейски намѣстникъ П. Гаврилъ поиска спогодителното и записътъ, които бѣха у грькоманинътъ Насо Белювски, за да ги види и тѣхъ. Послѣдний изважда писмата и ги дава пьрво на тѣхний Софроний, който безъ да ся усѣти даде ги пакъ той на П. Гаврила. Подирний слѣдъ като ги прочете, скри ги въ пазвата си, като каза, че му ся нужди за въ правителството. Грькоманитѣ като видѣха, какъ хитро ги измамиха наший Арх. намѣстникъ, изумиха ся отъ ядъ и ако бѣше възможно, распокъсали ни бѣха на парчета. Повдигнаха ся тогава крясъци, викове и карания въ училището, като искаха документитѣ отъ наший намѣстникъ; нъ той ги скри и не ся бояше отъ виковетѣ имъ. Въ това врѣме наший свѣщенникъ П. Никола и грькоманский — П. Анастасъ щѣха безъ малко да ся сбиять. Въ тая грькоманска неправедна борба, нашитѣ излѣзоха побѣдители, вслѣдствие на което грьцитѣ ся разотидоха отъ училището. По това, на чясътъ грькоманитѣ приготвиха Софрония да отиде на правителството и ся оплаче за станалото, разбира ся спорѣдъ както тѣмъ идеше на смѣтка. Нашитѣ като видѣха това, прѣбързаха и испратиха Анастаса Бадювъ да отиде и испрѣвари Софрония, като заяви съ прошение на правителството за неправедното постѫпвание съ брата му. Слѣдъ малко и Софроний отива на правителството и дава жалба противъ наший намѣстникъ, че ужь зелъ насилствено писмата. По заповѣдь на каймакамътъ, на другий день отидоха на правителството: наший Арх. намѣстникъ, Вълчю Щърбовъ и А. Бадювъ. Каймакамътъ, като разбралъ каква е работата и кой има право, принудилъ и двѣтѣ страни да ся погодятъ, като защитилъ невинний Райчю. Грькоманитѣ видѣйки, че не ще могѫтъ да изядѫтъ правото на казаний, склониха и му заплатиха само 450 гр., а останѫлитѣ спрѣха за „аягкъ терли." И съ това ся свърши тая грькоманска комедия.

Прѣзъ това врѣме, мнозина отъ гръкоманитѣ, като видѣха безправдитѣ, които тѣхнитѣ патрони вършаха и като бѣше имъ дотѣгнало вече да живѣятъ въ такъва отчаянна борба и раздоръ съ братията си, започнаха да шюшнатъ, тукъ тамъ на нашитѣ, че вече е настанало врѣме да ся даде нѣкакъвъ край и да ся прѣкратятъ толкова годишнитѣ распри. Нашитѣ, твърдѣ добрѣ знаяха, отъ опитность, надменний и невѣжественъ характеръ на братията си гръкомани, та никакъ не вѣрваха, че ще може да ся дойде до едно съгласие съ тия продадени души. Нъ за да отхвърлятъ нашитѣ отговорностьта, при това и за да испълнять своята длъжность, тѣ отправиха слѣдоющето писмо до погърченитѣ си братия:

До Господина прѣдседателя и членоветѣ съставляющи грьцкото „Человѣколюбивото братство“ (Φιλανθρωπική Ἀδελφότης) въ с. Д. Райково.

Братия!

Отъ нѣколко врѣме насамъ слушяме отъ нѣкои Ваши единомисленници, че трѣбва да ся прѣкъснатъ досегашнитѣ раздори въ селото, вслѣдствие отъ които ний сме, Долне-Райковци, станѫли прѣдмѣтъ за укори и прѣзрения отъ страна на всичкото население на каазата ни; а при това и общинскитѣ ни работи сѫ останѫли въ твърдѣ деморализирано и печално положение. Като Ваши братия по кръвь и народность и като истински оцѣнители на доброто и злото за селото ни; то спѣшимъ да Ви прѣдставимъ слѣдоющитѣ условия, които ний приемаме за едно спогождение по мѣжду ни, а именно:

1-во. Да ся съедини училището, като ся услови единъ учитель и отъ двѣтѣ страни на общи разноски, съ задължение да учи и двата языка — българский и грьцкий —, кой какъвто пожелае.

2-ро. Да ся съедини чьрковната касса въ едно цѣло, съ двама настоятели (епитропи), по единъ и отъ двѣтѣ страни.

3-то. Да бѫде исповѣдникъ старий свящ. П. Димитръ на цѣлото ни село, като му ся заплаща едно прилично възнаграждение отъ общата касса, и да нѣма право другъ исповѣдникъ да дохожда.

4-то. Когато, спорѣдъ установений до сега рѣдъ, служи единий отъ свѣщенницитѣ; нашийили ваший; то тоя, който не е въ служба да миросва спорѣдъ обичайтъ и събраното да бжде общо и на двамата свѣщеиници.

5-то. Тжй като всякога става нужда да ся вика и другъ свѣщенникъ, когато има маслоосвящение; то отъ сега натътъкъ да си го извършватъ двамата свѣщенници, нашийи ваший, на чиято кжща и да било (българска или грьцка).

6-то. На лични праздници: Водици, св. Атанасъ, св. Спасъ, св. Костадинъ, св. Духъ и др., досегашний обичяй да ся уничтожи, като ся облѣкатъ и двамата свѣщенници, т. е. и тоя, който спорѣдъ рѣдътъ не е билъ въ служба; по това и двамата да извършятъ обикновенний водосвятъ, на мѣстото спорѣдъ обичайтъ, и послѣ да дѣлять по равно попский интересъ.

7-мо. Въ врѣме на подобни праздници, когато има петохлѣбие (попски харманъ)[1], да ся събиратъ на едно мѣсто, а не както до сега отдѣлно, и да ги **„припѣва"** тоя свѣщенникъ, който ся намира въ служба, послѣ всякой да си земе неговото.

8-мо. На великий Четвьртъкъ, вечерьта, 12-тѣ страстни Евангелия да ся четатъ и отъ двамата свѣщенника по редъ. Тжй сжщо и на великий петакъ, на надгробното пѣние да бждятъ и двамата свѣщенници, и съ плащаницата заедно да обикалять черквата.

9-то. Праздникътъ св. Екатерина, спорѣдъ установената тарифа, да служи тоя свѣщенникъ, комуто ся случи редътъ, а другата да ся уничтожи (защото два дни празднуваме тоя праздникъ).

10-то. Новий параклишъ св. Атанасъ, който ся прави сега, когато му е праздникътъ да служи въ него тоя свѣщенникъ, комуто ся случи редътъ; а другий да миросва и приходътъ да бжде общъ и на двамата.

Ако горнитѣ точки приемете съ всяко благодарение, то явете ни за да ся съберемъ и отъ двѣтѣ страни, и размѣ-

---

[1]). Въ Ахж-челеби има обичяй да носятъ на лични праздници петохлѣбие, които сж сжщественнийтъ поминъкъ на нашитѣ свѣщенници. Тоя „Попски харманъ" най-много бъркаше на П. Наса да остави великата черква и признае своята си народность.

нимъ и потвърдимъ приличнитѣ по мѣжду ни спогодителни.

Д. Райково 1881 г. Юний 5-й

Ваши съсѣди:

Подписали:
Вълчю Д. Щърбовъ
Иванъ П. Кисьовъ
Никола К. Бобутановъ
Димо Г. Герджиковъ
Георги В. Чешитевъ
Райчю Г. Близнаковъ
Насо Р. Бочюковъ

Нашитѣ гръкомани приеха това писмо, нъ византийската имъ гордость и православие (!) не допустнаха да ся съгласятъ съ насъ, та дори нито отговориха на нѣго. Съ това още веднѫжь ся доказа, че тѣ въ заслѣпението си желаятъ да живѣять въ раздоръ и интриги съ братията си за чюжда облага.

За голѣмо нещастие и скърбь на нашитѣ гръкомани, нъ още по голѣмо за грьцката патриаршия и гладнитѣ наши калугери, първий и познатъ по интригитѣ си и гнусни дѣла спрямо насъ, фанариотинътъ Радю Х. Реоргиевъ умрѣ на 28-й Юний. Скърбьта, която причини тая неочаквана смърть на великий патриаршески труженикъ въ селото ни, мѣжду нѣговитѣ единомисленници, гръкомани, бѣше тогава неописуема. Особенна бѣше — на продадената черна душя, която бѣше облечена въ свѣщеннически образъ, Попъ Насо, комуто покойний бѣше вѣренъ, любимъ и скъпъ като Христа. Святиня му прѣдвиждаше, че слѣдъ Радевата смърть, нѣговий грьцизмъ и подлоститѣ противъ братията му българи, ще ся прѣкъснатъ, тжй като защитникътъ му нѣмаше вече мѣжду живитѣ. Незнаѭ какъ ся бѣше случило, та тъкмо въ деньтъ на смъртьта на Радя, дойде и обичний му приятель Филотей, Ксан. грьцки Митрополитъ. Ние мислехме поне, че тоя фенерски старецъ не ще си спомня съ унижение за миналогодишното му обикаляние по каазата, а особенно печалното му стивание въ Пятково, за което читателитѣ видѣха въ миналата година. Нъ какво да ся прави! Когато пуста заповѣдь трѣбва да ся испълни на фенерский Патриархъ. Иначе трѣбвало би да ся исплащатъ грѣхове въ нѣкои отъ Атонскитѣ Монастири. Да би било възможно, Филотей, да доведе съ не-

го заедно и патриката, самозванний господарь на вселенната, въ Пятково; то лѣсно щеше да ся избави отъ тѣглилата, които сждбата тжй немилостиво бѣше пратила на горкий Филотея! Защото нагледно щеше да опита и изучи какъ ся тъпче събудена народность. Нъ това бѣше не възможно и Филотей трѣбваше неволно да носи и испълнява тѣжкото послание „**Екзархътъ на Родопитѣ**". Както и да е, дѣдо владика намѣри драгий си привьрженникъ на постѣлята умрѣлъ. А това владиково дохождание за погрѣбението на Радя, бѣше единъ видъ гордость и византийско благочестие на нашитѣ гръкомани. И, разбира ся за толкова интриги, клѣвети, подлости и др. безброй бляскави качества на покойний еленинъ нетрѣбваше да ся погрѣбе безъ владиково прощение, безъ което неможеше да отиде въ приготвений за него рай. Скърбьта на Филотея за това гръкоманско нещастие, смъртьта Радюва, бѣше неутѣшима. А за да ся отдаде приличната почеть за толкова славни дѣла на покойний и за да ся произведе нуждното впечатление мѣжду осиротелото гръкоманско население, за да остане вѣрно и слѣдва неотклонно направлението, дѣлата и постановленията на покойний Радя, дѣдо владика намисли да направи погрѣбението по възможности бляскаво и тържественно. Събраха ся всичкитѣ гръкомански свѣщенници отъ каазата ни, именно: Попъ Насо и Попъ Димитръ, (Долне-Райковци); Попъ Ташо, утузбиръ, (Алами-Дерецъ), и Попъ Атанасъ Левовъ (отъ Дунюво), Протосингелъ Софроний и ведно съ Филотея тѣлото на покойний ся погрѣбе тържественно, слѣдъ забикалянието на цѣлото село съ умрѣлий. Най-напрѣдъ вървѣха като за символъ на гръкоманското християнско православие, двама джандари съ пушки на раменната си, за да вардять великий фенерски патриотъ и продажникъ, да не би да ся възнесе, безъ да го видять Филотей и другаритѣ му. Опѣлото му ся извърши само на грьцки язикъ, както бѣше завѣщалъ усопший. Въ врѣме на опѣлото, Филотей каза едно трогателно слово по грьцки, въ което излѣ всичката си елинска риторика. Святиня му желаеше, види ся, да го провозгласи за святиня на калугерскитѣ византийски идеи, за гдѣто покойний толкова ся стараеше — да върши най гнуснитѣ и безчеловѣчни гонения противъ братията си българи, за да напълни и насити празднитѣ джобове и

стомаси на грьцкитѣ калугери. За любопиство на читателитѣ ни ще привѣдемъ нѣколко думи отъ трогателното му слово: ὦ Αδελφέ δέν ἦταν ἄνθρωπος προς θάνατον αλλά ἀπέθανες. με τον θάνατον σου ἡ Μεγάλη ημών Ἐκκλησία χάνετε τόν κάλεστον τής ἄρθρον ὁ πλέον ζυλοτής χριστιανὸς ὁ στύλος του Αχοὺ τζελεπι.................... (Ахъ брате! не бѣше човѣкъ за умирание, нъ умрѣ. Съ твоята смърть великата наша черкова изгубва най добрий си членъ, най ревностний християнинъ стълпътъ на Ахж-челеби. !) говореше Филотей. Никой неможя да разбере отъ словото на владиката, който говореше по грьцки; нъ когато икономътъ му П. Насо забра да го чете по български, то за противорѣчието и блѣскавитѣ дѣла, съ които святиня му обсипа покойний, и които нашитѣ селяни добрѣ знаяха, мнозина си излѣзоха на вънъ, за да не ся отврьщавать отъ това християнско благочестие. По тоя начинъ ся погрѣбе тоя фанариотинъ, който толкова злини интриги бѣше причинилъ на братията си българи отъ 15 години врѣме.

На 30-й Юний рѣдътъ бѣше грькомански, та Филотей служи въ черквата. На сжщий день той замина за грьчающето ся наполовина село Аламидере, гдѣто утриньта служи съ пословичний П.Ташя утузъбирьтъ. Дѣдо владика, когато да раздава нафурата, останали само съ десятиня оть вѣрнитѣ му грькомани въ това село. А всичкитѣ други си излѣзли, безъ да зематъ нафура. На Филотея неможило да излѣзи трудътъ отъ това поне за кирията, та намислилъ друго срѣдство. Спорѣдъ обичая на тукашнитѣ села, надвечерь станало хоро, на което ся били събрали всичкитѣ селяни. Филотей испратилъ П. Ташя съ дискосъ въ ржка, да събере онова, което утриньта неможилъ да сполучи. Нъ българитѣ и тукъ, като ся научили отъ кого е тая циганска просия, отказали ся и пожялили мѣднитѣ си петачета повече отъ колкото струвалъ лукавий и срѣбролюбивий калугерь. Съ една рѣчь, Филотей не билъ доволенъ отъ пжтуванието си и благословията си, която потрошилъ въ Аламидере, и ся вьрна пакъ въ селото ни на 2-й Юлий.

На другий день, святиня му, замина за Пашмаклж, гдѣто служилъ чякъ въ Понедѣлникъ (7-й того), съ надѣжда да ся събере народътъ, който бѣше отишьлъ въ село Стойкитѣ

(Рупчоска Околия), гдѣто ставаше освѣщението на тамошната новосъградена черква. Нъ и за тоя день биде изльганъ, защото на населението бѣше омрьзнало вече, да глѣда и слушя молитвитѣ на тия лукави калугери, на които идольтъ и православието е златото. Филотей заедно съ протосингельтъ си Софрония служи въ присжтствието само на нѣколко гръкомани куцовласи, които ся намирать въ това село; а всичкото друго население, заедно съ родолюбивий си свѣщенникъ П. Райчю, бѣше отишло въ Г. Райково, 1/2 разстояние, въ което село бѣше праздникътъ на храмътъ. Филотей и тука остана самъ, излъганъ въ надѣждитѣ си. Тогава Филотей пакъ си дойде въ Д. Райково, гдѣто на другий день, 8-й Юлий, вторий пжть отслужи на гръкоманский рѣдъ, нъ само двадесятина гръкомани останаха на отпустъ; защото другитѣ не стояха въ черквата. Прѣзъ тоя день владиката посѣти **„человѣколюбивото братство“**, гдѣто въ присжтствието на членоветѣ му бѣше направилъ водосвѣтъ и благословилъ въ трудното му прѣдприятие — елизиранието на Ахж-челеби.

Нашитѣ гръкомани неможяха да несподѣлятъ несполукитѣ на тѣхний великъ православенъ пастирь, като глѣдаха, че остана съ праздна кесия; понеже нигдѣ го не приемаха и не възнаграждаваха. За това тѣ намислиха да поръсятъ изъ селото, за да събержтъ нѣщичко за бѣдний калугеринъ. Диаконътъ му, Райчю Пашовъ, Димо Добриковъ и двѣ дѣца, носящи дисаги на рамо, тръгнаха изъ селото да ръсятъ по гръкоманскитѣ кжщи: фасулъ, жито и др. за сиромахъ владика. Слѣдъ като събраха доста подобни нѣща за владиката ходиха и въ Писаница, Радювото родно село, та поржсиха и тамъ. Слѣдъ като понасъбрали значително количество едно друго за владиката, той услови кираджии, за да го закаратъ въ с. Левочево, гдѣто имало нѣколцина нѣгови привърженници да ги благослови. Когато отишлъ тамъ, пристигналъ отъ Пашмаклж и протосингельтъ му Софрония и за другий день, Св. Илия, ся готвили да отслужятъ въ тамошната черква. Нъ жителитѣ не щѣли да ся покорятъ на волята на трима четирма продадени гръкомани, заради които владиката билъ дошлъ въ селото. За това тѣ постжпили по слѣдующий благоразуменъ начинъ: безъ да кажятъ или поне даджтъ съмнение за съпротивление на грьцкий старецъ отъ вечерьта, то на утриньта

българитѣ рано пратили свѣщенника си Стефана, който почналъ да служи въ черквата при множество народъ, и то прѣди да пристигне владиката. Когато черквата ся прѣпълнила съ народъ и свѣщеникътъ токо рѣчи свършвалъ работата си, събудилъ ся и Филотей и испратилъ дияконътъ си да види въ черквата дошло ли е врѣме да отиде и той. Дияконътъ дошелъ, и за голѣмо удивление, намѣрилъ българ. свѣщенникъ, че служи. Селскитѣ първенци и настоятели повикали дияконътъ и му казали, да съобщи на Филотея, че населението го не приема да стжпа въ черквата имъ. Дияконътъ ся върналъ и расправилъ всичко на старецътъ, който ся смаялъ и пукалъ отъ ядъ, отъ тая хитра бъл. измама. Тогава той ся задоволилъ да направи само единъ водосвѣтъ у хазяинътъ си гръкоманинъ, арнаутинъ Михо. По това ся врыща и отива въ друго полугръкоманско село, Чокманово, много разядосанъ и съ намѣрение да ся отмъсти поне въ това село на българитѣ, схизматици това село, Филотей ся остановилъ на квартира въ кжщата на С. Кисийовъ; нъ населението и тукъ го не приело, защото бъл. първенци ся събрали и съ едно писмо испратено чрѣзъ двама българи, явили на Филотея, че немогжтъ му допусти да служи на утрѣшний день, ако и да не е праздникъ. Филотей видялъ, че и тукъ ще остане като **„гръопка на цѣдилникъ,“** за това намислилъ да употрѣби и хитрости и лукавства, свойственни на грьцкитѣ калугери та да излѣзе побѣдитель. За постигание на цельта си, Филотей придумалъ свѣщенникътъ имъ и подкупилъ двѣ жени гръкоманки — едната отъ Чокманово, другата отъ Пашмаклж — да зематъ черковнитѣ ключове за да спятъ прѣзъ нощьта въ черквата, ужь че били болни, а утриньта да отворятъ на владиката да служи. Женитѣ направили, що имъ възложилъ Филотей, безъ да ся усѣти поне единъ българинъ за калугерскийтъ кроежъ. Токо-рѣчи по срѣдъ нощь, Софроний, който придружявалъ владиката, отишълъ въ черквата, облѣкалъ ся и останжлъ да чяка владиката, зарадъ когото чювалъ черквата да не влѣзе бъл. свѣщенникъ да служи; нъ и тая фанариотска измама не могла да ся извърши. Утриньта, когато народътъ почналъ да ся стичя въ черквата; удивилъ ся като узналъ грьцкото лукавство и самаго Софрония вътрѣ. Тогава всичкото население излѣзло и ся струпало вънъ на черковний дворъ и не рачило

да влѣзе въ черквата, доклѣ ся не махне черний калугеринъ. Софроний ся видялъ малко на тѣсно отъ това повѣдение на българитѣ; нъ желаялъ дано българитѣ направятъ нѣкакъвъ скандалъ съ него или владиката, та отпослѣ съ своитѣ си подли интриги да накаже българитѣ въ заточение. За голѣмо нещастие на Софрония, населението ся прѣдпазило отъ смущение. На съмнувание дошьлъ и дияконътъ, нъ като видѣлъ вънъ населението, което го не приело и при това нѣколцинато гръкомани, нѣгови чяда, че ся испокрили, уплашилъ ся и ся върналъ трѣперешкомъ назадъ въ квартирата си и расказалъ на Филотея всичко, безъ да ся обади на Софрония, който стоялъ въ олтарьтъ. Послѣдний чякалъ чясътъ до 12 по турски утриньта, нъ нѣмало ни владика ни дяволъ. Тогава сваля одѣждитѣ си излѣзва на вънка безъ чювства и умъ отъ ядъ за несполуката. На сѫщий день населението ся отнело съ прошение до правителството въ Пашмаклѫ, на което ся оплакало отъ беззаконнитѣ и насилственни постъпки на тоя искариотъ владика. Правителството повика Филотея и селянитѣ да ся прѣдставятъ въ Пашмаклѫ за да ся испита работата. Каймакамътъ въ присѫтствието на владиката запиталъ селенитѣ отъ Чокманово, защо не сѫ оставили владиката да служи въ черквата имъ? Тѣ дързостно отговорили „че не могатъ да припознаятъ грьцки владика, когато си иматъ свой народенъ пастирь. При това приложили още, че ако има 5—6 гръкомани въ селото имъ, което ся състои отъ 200 кѫщи, то тѣхъ нѣма да оставятъ да смущаватъ селото. Въ сѫщото врѣме Филотей ся оплакалъ на каймакамътъ и за Левочево, отъ гдѣто били повикани нѣколцина първенци. Въ запитванието и на тѣхъ, Левочевци заедно съ родолюбивий българинъ и първенецъ Илия Молла Ивановъ отговорили сѫщото, както и Чокманци. Очевидно, вината била у Филотея, нъ правителството и тоя пѫть ся отнесло снисходително къмъ тоя калугеръ и не забѣлѣжило нищо на фенерский старецъ. Работата ся свършила съ толкова.

Нашитѣ братия, които бѣха продали и съвѣсть и народность на тия заклѣти наши врагове — патриаршията и калугеритѣ ѝ — сѫ бѣха опрѣтнали съ всичкитѣ си сили да заслѣпятъ и останалитѣ си братия, които водѣха тѫй отчаянно борбата за спазванието на скъпата си и толкова врѣме тъп-

чена народность. Слѣдъ като бѣше излѣлъ Филотей благодатьта си надъ това велико патриаршеско завѣдение „Братството (Φιλανθρωπική Αδελφότης)“ или подобрѣ да го нарѣчемъ панелински клубъ за раздори и несъгласие, нѣговитѣ членове, които го съставляваха, въ Филотеевото присѫтствие ся трудяха да ся покажятъ като истински патриаршески дѣйци за великата елинска народность. Всяка недѣля тѣзи млади чюрбаджийчета ся събираха на засѣдание, въ което развиваха елински идеи и интереси. Случяше ли ся да имъ испадне въ рѣцѣтѣ имъ нѣкой клѣтъ българинъ, то тѣ го туреха въ своята патриаршеска фабрика, гдѣто чрѣзъ разни льскателства сполучеха да го поелинчятъ. И ето ти излѣзалъ цѣлъ новъ фабрикосанъ гръкоманинъ, отъ глава до ноги; а тѣ рѫкоплѣщеха отъ радость, че сѫ увеличили великата черква съ единъ гръкъ, сталалъ и прѣправенъ отъ българинъ.

Отъ една страна съ скърбь, а отъ друга — съ отвратителность глѣдаше човѣкъ на тия божий хорица, които не чювствоваха никакъ своето печялно положение. Самий елининъ отъ Елада, не би билъ толкова фанатизиранъ и слѣпъ гонитель, както бѣха нашитѣ заблудени братия. Помислете си, человѣкъ да гони и прѣслѣдва своята си народность, да прѣзира своето явно происхождение и само за едни каприций да ся прави отъ друга народность, за която го прѣзиратъ и ненавиждатъ! Казвамъ така, защото и самитѣ родомъ гърци ненавиждаха тия човѣчета, които ся бѣха отрѣкли отъ своята народность и прѣгърнали чюжда. Нашитѣ българи имаха повече почеть и уважение въ грьцко, които по странство имаха познайнство, отъ колкото братията ни гръкомани, които ся имаха за велики елински патриоти. За доказателство на казаното и за любопитство на читателитѣ, ще приведа единъ случяй, който явно доказва до каква стъпень на слѣпота и невѣжество бѣха достигнали тия горки човѣчета, които ся имаха за гърци.

Слѣдоющето ся случило съ единъ нашъ гръкоманинъ отъ селото ни на единъ грьцки О-въ Митилинъ въ Архипелагътъ.

Извѣстно е на читателитѣ, че жителитѣ на Д. Райково, като ся занимавать съ балотворство (абаджилъкъ) и шивачество, повечето отъ тѣхъ отиватъ да шиятъ и продаватъ абитѣ си по градоветѣ на Македония, Мала-Азия и Острови-

тѣ на Архипелагътъ. На Островъ Митилинъ населенъ съ чисти гърци, ходятъ отъ врѣме 5—6 души българи абаджий отъ селото ни и тамъ прѣбиватъ 7 — 8 мѣсеци. На сѫщий островъ, въ селото „Аясѫ“ отива и единъ отъ нашитѣ погърчени българи, именно Бечю Парапитевъ, който е шюре на на грькоманский икономъ П. Насо. Въ тоя островъ мѣжду грьцкото население сѫществува обичяй, че на всяко дѣте, което ся роди на една фамилия принудени сѫ да трьсятъ новъ крьстникъ. Причината на това била тая, че ставали много разноски, които заплаща крьстникътъ, то за това неможе да бѫде единъ крьстникъ на всичкитѣ дѣца, които ся раждатъ отъ едни и сѫщи родители; па и всякой неможе ся наеме да бѫде крьстникъ все по казанитѣ по горѣ причини. Случило ся тамъ единъ грькъ, чиято жена била трудна, а въ сѫщото врѣме билъ искрененъ приятель на казаний нашь грькоманинъ Бечю. Рečений грькъ, като неможялъ да си намѣри крьстникъ, а въ сѫщото врѣме, като желаялъ да му стане такъвъ Бечю, то го и поканилъ да му крьсти дѣтето, кога ся роди.

Господинъ Бечю Парапитевъ, като самозванъ сънародникъ на приятельтъ му грькъ, приялъ поканата. Родило ся дѣтето и Бечю приготвилъ всичко, каквото било потрѣбно за крьщаванието, което щѣло да стане на 1-й Ноемврий (недѣля). Когато занесли дѣтето въ черквата за да ся крьщава, тогава и нашия елининъ съ гордость, като крьстникъ, прѣдставилъ ся прѣдъ тамошний свѣщенникъ. Нъ, о чюдо! Глѣдайте сега грькофилство и грькоманска комедия! Свѣщенникътъ казалъ на Бечя, че той като българинъ, схизматикъ, неможе да ся приеме да крьщава православни гърчета. Думитѣ на грьцкий свѣщенникъ поразили като гръмъ нашия грькоманинъ и ся чюдилъ на сѫнь ли е това или на явѣ. Чистъ и прѣчистъ православенъ, та да го на приематъ грьцитѣ! Бечю употрѣбилъ всевъзможни срѣдства, излялъ безброй хули къмъ българитѣ и съ единъ видъ гордость и честолюбие, трудилъ ся да убѣди свѣщенникътъ, че е Аристотелево сѣме и цѣлъ грькъ отъ Елада. (Само баща му и майка му сѫ българи отъ българскитѣ Родопи), нъ напусто прахосвалъ думитѣ си. Благоразумний грьцки свѣщенникъ му казалъ, че той не го приема за грькъ, тѫй като е българинъ, а всякой българинъ е схизматикъ, слѣдователно схизматицитѣ ся недопущатъ да бѫдѫтъ

крьстници на грьцки дѣтца. Браво на тоя грьцки свѣщенникъ. Святиня му не искалъ да напада българитѣ, като схизматици, нъ да изобличи тая личность, която не припознавала и непочитала своята си народность, а самъ себе си прави грькъ, и такива хорица неможжтъ да ся ползуватъ съ уважение отъ разумний человѣкъ. Почти всичкитѣ българи, които работятъ тамъ, сж крьщавали грьцки дѣтца и нито грьцитѣ, нито пакъ свѣщеницитѣ имъ ся запрѣтявали това; защото тѣ не сж крили и тъпчали своята народность, както тоя човѣчецъ. Нъ сега на тоя грькоманинъ не позволяватъ да крьщава грьцко дѣте, защото ся отказва отъ народностьта си; а человѣкъ безъ народность е достоенъ само за въ невѣрнитѣ. Свѣщеникътъ знаялъ, че такъвъ человѣкъ е като паразитъ, който продава народностьта си. Гдѣ е билъ тогава зетътъ му, икономътъ (?) Попъ Насо, да го избави и види безхарактерностьта си и продажностьта си? Нъ както и да е, Бечю не ся приялъ да крьсти дѣтето, което и останало не крьстено до второ распорѣждание, както ще видимъ, защото родителитѣ му неможили да намѣрять другъ крьстникъ.

Всякой може да си въобрази, каква низость, ядъ и срамъ е търпѣлъ наший крьстникъ (?), а най много му дотѣгвали смѣхътъ и натякванията на нашитѣ тамъ други абаджии. При това, той не можилъ да употрѣби никакво лукавство и никаква подлость за да омие тоя си срамъ, защото не е било Райково и нѣмало зетътъ му талантливий изобрѣтатель на коварства и вѣроломства, П. Нася. Дори и да е билъ тамъ, не би моглъ да привѣде въ дѣйствие свойственното си искуство за да избави шюрея си отъ несносното му положение, защото тамъ е владѣяла чистата съвѣсть и разумътъ. Клѣтий Бечю, иждивилъ толкова разноски, разгласилъ цѣлий островъ, че е грькъ и крьстникъ на грькъ, сънародникъ нѣговъ, та че да го не приематъ за такъвъ. Това никакъ не можялъ да прѣтърпи, заради това, той на сжщий день на тая необикновенна случка испратилъ писмо, на зетя си П. Наса въ Д. Райково, въ което като му расправилъ случившето ся съ нѣго, молилъ го отъ името на грьцизмътъ, като прѣдседатель на „Φ. Ἀδελφότης“ да му испрати едно свидѣтелство, че е родомъ и цѣлничичекъ грькъ, та да го приеме свѣщеникътъ за крьстникъ. П. Насо, икономътъ, тутакси щомъ получилъ писмото, направилъ му

подобно свидѣтелство, на което фигурирали 16 подписа на членоветѣ съставляющи грьцкото братство и му го испраща. Догдѣ да стане всичко това изминали ся цѣли 40 дни. Найпослѣ Бечю прѣдставилъ свидѣтелството на свѣщенникътъ, нъ той пакъ не далъ довѣрие на нѣго и не позволилъ да ся крьсти дѣтето отъ Бечя. Нѣмало вече що да ся прави и Бечю опълномощява една баба — тамошня грькиня, съ която крьстили дѣтето на нѣгови разноски, а нашиӣ погьрченъ глѣдалъ като простъ зритель. Това ся свьршило слѣдъ 41 день, на 6-й Декемврий. Прѣзъ това врѣме дѣтето по горѣизложенитѣ причини стояло не крьстено.

На нашитѣ грькомани никакъ не бѣше угодно за тая случка, нъ то бѣше едно добро изобличение за тѣхното невѣжество. При все това, тѣ пакъ не ся вразумиха и все си слѣдваха своето фанариотско направление, като и напрѣдъ.

Като обиколи дѣдо Филотей селата въ каазата ни, замина си прѣзъ Августъ за Ксанти съ ядъ и мрачни въспоминания, за посрѣщанието му въ Чокманово и Левочево, села които святиня му и цѣлъ фенерь брояше за неотемлими отъ великата черква.

XVII.

1882. — Трето дохождание на грьцкий владика Филотея въ Ахж-челеби. — Освѣщаванието на българската черква въ с. Арда отъ нѣго подъ условия. — Съгражданието на Д. Райковский параклисъ Св. Атанасъ.

Врѣмето течяше, годинитѣ хвьрчяха една слѣдъ друга, а нашитѣ грькомани все още ставаха слѣпи, продаваха себе си и братията си на отживѣлата и гнила отъ основи грьцка патриаршия, тьпчяха скъпата си народность и даваха възможность на грьцкитѣ интриги да ся развиватъ все повече и повече въ тая злочеста страна. Кждѣто и да отидѣше человѣкъ въ каазата ни, съ когото и да ся срѣщнеше, нѣмаше да ся приказва за друго отъ населението, освѣнъ думитѣ: грьцки владика, грькоманска интрига, или грьцко безобразие и калугерско

безчеловѣчие. Нѣмаше село, нѣмаше българинъ въ Ахж-челеби, който да не бѣ испиталъ що годѣ на себе си тая фанариотска пропаганда. Не миноваше ся година, а нѣкой пжть и нѣколко мѣсеци, въ която грьцкий владика отъ Ксанти да не обикаляше, или проводѣше нѣговъ калугерь, който да остави нови корѣне отъ фанариотско лукавство въ злочестата ни кааза. Сърдцето на горкий българинъ кипѣше отъ ядъ и скърбь, като глѣдаше какъ ся подиграватъ и прѣслѣдватъ народностьта му, языкътъ и всичко българско, като го влѣкжтъ и правятъ каквото щжтъ и кждѣто щжтъ, тия черни калугери. Помощь никаква и отъ нигдѣ нѣмаше, освѣнъ едно правителство, което ся водѣше отъ калугерскитѣ льскателства и хитрости, като имъ и помагаше дори въ проклѣтитѣ имъ дѣйствия противъ беззащитний българинъ.

„Турско правителство играјжтъ
По своя волж корыстнж злобнж,
Власть тѣ духовнж обдържавжть,
Роду христянскому язвж отровна!“
. . . .

Раковски.

Прѣзъ това лѣто, Ксантийский грьцкий владика, извѣстний на читателитѣ, Филотей, пакъ дойде въ каазата ни и слѣдъ като обиколи нѣколко села, въ които ся намѣриха още по нѣкакъвъ и другъ патриковъ грькоманинъ, игра сжщата роля, както и въ прѣминалитѣ му двѣ дохождания. Всякой знаеше, че святиня му тжй често не обикаляше каазата ни за друго, освѣнъ да ся труди да привличя въ православието (?) патриково населението.

На 5 чяса разстояние въ западна посока, тамъ гдѣто захваща началото на рѣка Арда, ся намира едно смѣсено отъ помаци и българи селце на сжщето име, Арда, състояще отъ около 240 помашки кжщи и 60 български. Слѣдъ пробуждането на българский народенъ духъ и въ сърдцето на родопитѣ, българското население и въ това селце си бѣха съградили една доста добра черквица и отъ съграждането ѝ въ 1874 година, дори и до тая година неможяха да служятъ въ нея, по причина на политическитѣ сжбития отъ една страна, а отъ друга, че не позволяваха да имъ я освѣщава лукавъ

фанариотски калугерь. Слѣдъ войната, когато дохожда първо Одринский български Митрополитъ Синесий, неможи да ся освѣти, едно защото имаше още поправки изъ нея, друго че Н. П. Синесий дойде много късно, та врѣмето не му позволи, като остави това за миналата година. Обаче прѣзъ тая година, все пакъ по грьцки интриги, неможи да дойде. Филотей, още миналата година заплашваше и убѣждаваше населението отъ това селце, да му позволятъ да я освѣти, нъ не му ся удаде. Цѣли двѣ години, всичкитѣ български села въ Ахж-челеби, моляха правителството да позволи на Н. П. Одринский Б. Митрополитъ Синесий, а чястно и Арденци, за да посѣти каазата и освѣти реченната черква, нъ тия пусти черни калугерски раси — фенерскитѣ злобни души — съ своитѣ интриги, льжи и коварства, можиха да въспрѣпятствоватъ и дѣдо Синесий неможи да дойде. Той ни яви отъ Одринъ, че по висшя заповѣдь, неможе за сега да удовлѣтвори желанието ни. Догдѣ тия лукавства вършяше въ Цариградъ патриаршията, Филотей съ всевъзможни срѣдства ся трудяше да освѣти черквата. Пуста правда фанариотска! За 20 български села, явно и открито отхвьрлящецъ гнусно фанариотство, ся непозволяваше да посѣти и обиколи законний имъ пастирь, а за единъ и половина заслѣпени грькомани, не само че имъ ся допущаше и пращаше всяка година грьцки владика, нъ и да бѣ възможно и самий патрика да ги обикаля. Горкитѣ Арденци, като си изгубиха надѣждитѣ съ писмото на Одринский Митрополитъ и притѣснявани отъ друга страна, за исплащание направенитѣ имъ по съгражданието на черквата дльгове, рѣшиха ся най послѣ да позволятъ на Филотея да имъ освѣти черквата, нъ пакъ съ слѣдоющитѣ писменни условия: Филотей ся задльжи да имъ освѣти черквата само съ опрѣделенна заплата, безъ да ги счита въ своята кошара, а послѣ сами да си вършятъ, каквото си щжтъ. Нъ при всичко това, пакъ не присжствува много население отъ каазата заради реченний фанариотъ. Филотей освѣти черквата на 25 Иулий и послѣ си замина за Ксанти. Святиня му никога не би приелъ подъ такива унизителни за великата черква условия, да освѣщава една нищожна схизматическа черква, ако да не го блазнѣше надѣждата, че послѣ лесно може да ги вкопчи въ ногтѣтѣ на фенерь, нъ дебело-

главитѣ българи горчиво излъгаха клѣтий фенерски старецъ, като му дадоха двѣтѣ пари отъ гдѣто бѣше дошьлъ.

Прѣзъ сѫщото лѣто, Долно-Райковци и отъ двѣтѣ страни — гръкомани и българи, захванаха да приготвоватъ материялъ за съгражданието на единъ параклисъ Св. Атанасъ (1 чясъ разстояние отъ селото ни къмъ югъ) и по общо съгласие, захванаха да го правятъ по голѣмъ и каменenъ, за да може да ся служи въ него. И въ тоя имъ случяй, била работила особна фанариотска целъ, за която по нататъкъ ще споменемъ.

XVIII.

1883 — Смъртъ и погрѣбение на погърчений старецъ П. Димитръ Върбановъ. — Смъртъ на коварний въ Ахж-челеби патриаршески протосингелъ Софроний. — Фенерскитѣ елински учителки въ Долно-Райково.

Гръкоманитѣ Долно-Райковски ся надѣяха и прѣзъ това лѣто да имъ дойде Филотей, нъ святиня му не имъ испълни надѣждитѣ, види ся, че не желаеше да ги обикаля тжй често, прѣди да му по приготвятъ едно друго за въ джобъ, и да не би да си възбуди нова охота за Пятковский фасулъ безъ соль.

Прѣзъ тая година, нашитѣ гръкомани прѣтърпѣха двѣ голѣми загуби, а великата вселенна патриаршия два велики патриоти и ревнители на фенерското православие. Именно, че на 21 Юний ся помина извѣстний на читателитѣ старъ гръкоманинъ свѣщенникъ П. Димитръ Върбановъ. Святиня му прѣди смъртний си чясъ, призналъ прѣстжплението си и своята народность, та бѣше ся исповѣдалъ и причястилъ отъ наший свѣщенникъ П. Никола и по негова заповѣдь, тѣлото му ся погрѣба отъ български свѣщенници, именно отъ Архиерейский ни намѣстникъ П. Гавриилъ, побългарений П. Симеонъ, П. Никола, П. Стоянъ и П. Кириякъ отъ Устово. Гръкоманский свѣщенникъ, П. Насу, който длъжеше за положението, поминъкътъ и интригитѣ си на покойний, отъ ядъ че той сталалъ българинъ на смъртний си чясъ, не прие да

опѣе и испроводи любимий си **аркадашинъ**, а му запали само една свѣщь за душята му, и си излѣзе отъ черквата, за да го не достигне схизмата на схизматицитѣ попове.

Прѣзъ Октомврий, нашитѣ гръкомани и цѣлий зганъ на фенерската велика майка, както и целъ Ἑλληνικῶν Γένους прѣтърпѣха голѣмата загуба въ лицето на знаменитий фанариотски протосингель Софроний. Покойний имаше още много недовършени нѣща да върши, още много интриги да кове и лукавства да сѣе, и българи невинни да расплаква, за слава и полза на самозванний и безгрѣшний фенерь, нъ за нещастие на тѣхъ и за голѣма радость на Ахж-челеби, смърьта го отвлече въ черний гробъ. Нъ при великата тая скърбь на фенерь и послѣдователитѣ му, най много имаше да тжжи и плаче за смъртъта му, хозяйката му Руса Такова въ Пашмаклж. Наистина, человечеството прощава слабоститѣ на человѣка слѣдъ смъртъта му, нъ въ тоя случяй, ний неможемъ да замълчимъ прѣдъ фактитѣ за прѣстжпления непростими на едно лице облечено въ пастирски санъ.

Читателитѣ видѣха, че бивший прочютъ по звѣрствата си Ксантийски митрополитъ, Калиникъ въ послѣдното си обикаляние изъ Ахж-челеби, ся обѣщаваше на вѣрнитѣ си погрьчени чяда, че великата майка на елинитѣ, ще имъ испрати учителки, които да погърчятъ добрѣ грькоманкитѣ — новитѣ спартанки въ родопитѣ. Отъ тогава послѣ дохождаха двѣ, една подирь друга, елински просвѣтителки въ Д. Райково, нъ незная по какви причини неможиха да стоятъ. Все ми ся струва, че бѣше имъ мъчно да въспитаватъ сами, безъ свѣтитѣ израилеви старци — патриаршескитѣ калугери. Прѣзъ Ноемврий дойде третя, която стоя до 1886 година въ Д. Райково. Радостьта на гръкоманитѣ бѣше неисказана, защото мислѣха че сега вече ще ся прѣварятъ въ чисти елини. Защо патриаршията грьцка иждивяваше толкова разноски за единъ и половина погрьчени слѣпи българи? Читателитѣ нѣка сждятъ отъ тоя фактъ въ безумнитѣ и пропагандистически цели на фенерь, че тая елинска учителка, си позволяваше да връзова у стълбитѣ седемгодишни момиченца и да ги бие съ пръчка, защото говоряли по матерний си язикъ въ врѣме на игра. Пусто безумие, пусто фанариотство!

XIX.

1884. — Дохожданието на грьцкий исповѣдникъ О. Никифоръ отъ Драмский мънастирь „Кусиница.“ — Празднуванието на 2-й Май Св. Атанасъ на параклисътъ Долно-Райковски. — Грькоманско подло опитвание за отнимание отъ българитѣ Общинското училище въ Долно-Райково. — Четвьрто дохождание на грьцкий владика Филотея и опитванието му съ лукавства, да освѣти новосъградената българска черква въ Устово, Св. Никола. — Дохожданието на Одринский българский Митрополитъ Синесий въ Устово. — Освѣщението на Устовската черква и пѫтнитѣ приключения на Одринский български владика Синесий въ Ахѫ-челеби отъ 14-й Юлий до 2-й Августъ, отъ Архимандритъ Кесарий, (обнародвани въ . . . . брой на в. „Народний Гласъ.“ — Изгорянието на Долно-Райковското Общинско училище.

Чюдно и отвратително бѣше на человѣка, когато глѣдаше какъ тия слѣпи хорица, ся дѣляха отъ братията си, лутаха въ тьмнината, продаваха скѫпата си народность и ставаха слѣпи орѫдия на безчеловѣчний фенерь. Дори не приемаха да ся исповѣдатъ на схизматически (?) свѣщенникъ, а създаваха още и тоя трудъ на фенерь, да имъ праща православни и грьцки калугери да ги исповѣдатъ. Много врѣме ся бѣше изминѫло, отъ какъ православнитѣ нови елини въ Долно-Райково, не ся бѣха исповѣдали на непороченъ фенерски исповѣдникъ, защото нѣмаше такъвъ тукъ, а грѣховетѣ ся бѣха значително умножили по интригитѣ имъ съ братията си, та трѣбваше да получятъ едно добро и чисто прощение и покаяние за тѣхъ.

Нъ великата фенерска майка не оставяше своитѣ вѣрни скотчета да имъ ся ръждясватъ грѣховетѣ, а желаеше да ги праща въ лоното Аврамово чисти и непорочни. Заради това нашитѣ грькомани, спорѣдъ заповѣдьта на дѣда имъ Филотея, ся удостоиха съ единъ патриаршески старецъ — калугеринъ грьцки, който пристигна на 2-й Мартъ въ Долно-Райково отъ грьцкий мънастирь въ Драма (Македония) наричянъ „Куси-

ница.“ Нѣгова свѣтость ся казваше Νικηφόρος... и бѣше донеслъ едно доволно количество благословия и благодать за вѣрнитѣ чяда на Μεγάλη Ἐκκλησία, които го приѣха твърдѣ льскаво и гостоприемно. Той ся установи на квартира у грькоманский епитропъ Колю Футю, и благодарение на вкусната Станимакска мастика, святиня му въ едно късо врѣме можи да опрости всичкитѣ грѣхове на грькоманитѣ. Схизматицитѣ люто кълняше когато не занесяха нѣкое и друго грошче на праведний старецъ, а щедро благославяше и прощаваше ония отъ тѣхъ, които пригаждаха на сребролюбивий и лакомий му характеръ, като захвърляше и схизма и всичко на страна. Отецъ Никифоръ не ся задоволяваше само съ исповѣдь, а вършяше заедно съ другий му събратъ П. Насо и други обряди, като водосвѣтъ и пр. отъ които нѣща тоже ся ползуваше. Въ сѫщо врѣме му помагаше и въ служби, когато бѣше грькомански рѣдъ.

Съ една речь, всички досегашни грькомански грѣхове, Отецъ Никифоръ прѣчисти, оставаше да ся събиратъ нови. Ние вече казахме, че нашитѣ грькомани поканиха и българитѣ при съгражданието на параклисътъ съ съгласие да бѫде общъ и на двѣтѣ страни. Съ това нашитѣ грькомани глѣдали да имъ ся помогне при съгражданието, та че отъ послѣ да го усвоятъ само тѣ и направятъ елинска обитель и люлка на елинизмътъ въ родопитѣ. Първото тѣ сполучливо испълниха, нъ за второто още не сѫ, незная да ли ще и могѫтъ. За праздникътъ на храмътъ Св. Атанасъ на 2-й Маий, нашитѣ фанариоти, а особенно икономътъ имъ П. Насо, който най много ся интересуваше за порѣзанницитѣ на тоя день, поискаха да служятъ само тѣ. Слѣдъ длъги прѣпирания и отъ двѣтѣ страни, най послѣ ся съгласиха по слѣдоющий начинъ: П. Насо да отслужи Божественната служба, а нашиий П. Никола да писва, миросва и да направи водосвѣтътъ. На отпустъ единий да дава нафората, а другий да рѫси и събраното да дѣлятъ по равно, което едвамъ за толкова години и стана. Въ тоя случай грькоманский икономъ П. Насо прие и зарѣза схизмата на страна, догдѣ да ся събере попский харманъ, а прѣди и отъ послѣ, пакъ ся улови и съ двѣтѣ рѫцѣ за православието. Калугерско православие, ала за въ джобъ.

На 8-й Юний праздникътъ на храмътъ ни Св. Тодоръ бѣше нашъ рѣдъ и черковната служба ся извърши отъ Архи-

ерейский ни намѣстникъ П. Гаврилъ, П. Симеонъ, П. Антоний и П. Кириякъ отъ Устово, П. Никола новоржкоположенний и П. Никола наший си свѣщенникъ.

Слѣдъ малко врѣме, прѣзъ сжщий мѣсецъ, 24-й Юний, по подстрѣкателството на Филотея, нашитѣ гъркомани, които вече ся бѣха доволно възпитали въ человѣколюбивото Ἀδελ-φότης. . . . намислили още едно, мѣжду многобройнитѣ си коварства съ насъ. Новитѣ чорбаджийчета и млади елини, членове на братството, въ едно отъ събранията си, рѣшили да ся постаражтъ и отнематъ общото ни училище, което бѣше една зграда обща и на двѣтѣ страни. На казанний день, тѣ повикватъ нашитѣ първенци да ся явятъ въ братството, гдѣто щѣло да имъ ся прѣдложи важно нѣщо. Отъ нашитѣ безъ да знаятъ какво е това гъркоманско важно, отиватъ Димо Герджиковъ и Вълчю Д. Щърбовъ и ся прѣдставили прѣдъ събранитѣ въ братството гъркомани. Послѣднитѣ имъ прѣдложили льскаво, че „Φιλανθρωπική Ἀδελφότης“ . . . е намѣрило за **мунасипъ** да слѣзжтъ българскитѣ дѣца въ долнитѣ стаи на училището, въ които до тогава сж учили гъркоманскитѣ, а послѣднитѣ въ горнитѣ, или ако не, да си раздѣлятъ училището или да го купятъ всичкото гъркоманитѣ. На тая чюдна гъркоманска реформа съ задня мислъ, нашитѣ отговорили, че отъ 15 години насамъ българскитѣ ученици сж слѣдвали горѣ, то ще си слѣдватъ и за напрѣдъ тамъ. „Ако ли искате да го дѣлиме или продаваме, повторили нашитѣ, продайте ни вие ваший дѣлъ, а ние неможемъ нето да го дѣлимъ, нето да го продаваме“. Гъркоманитѣ ся трудили всякакъ да убѣдятъ нашитѣ, нъ всичко имъ било напусто. Съ това и съ толкова ся свърши тая тѣхна целъ.

Прѣзъ това лѣто ся свърши изново сградената на старитѣ си основи, каменна черква Св. Никола въ Устово, която стана по новий сегашенъ стилъ. Слѣдователно трѣбваше да дойде Одринский владика Синесий да я освѣти и да посѣти каазата ни, която не бѣше посѣщавалъ отъ нѣколко години насамъ. За тая целъ всичкото население въ Ахж-челеби ся бѣше отнесло, както до Одринский Валия и Великий Везирь, тжй сжщо и до Свѣтата Екзархия, съ прошение да ся позволи на Н. Прѣосвѣщенство и дойде въ Ахж-челеби. Частно ся бѣха отнесли и писменно и телеграфически и Устов-

ци за това. Нъ грьцкото коцунство стои ли справедливо? Нашитѣ грькомани подучени отъ Филотея, и послѣдний ведно съ патриаршията употрѣбяваха всевъзможни клѣвети и срѣдства, за да прѣпятствоватъ на законний ни пастирь да не дохожда, та съ това Филотей да освѣти реченната черква. За това фенерь ся трудѣше, а Филотей бѣше дошьлъ нѣколко недѣли прѣди Синесия и постоянно работяше дано му позволятъ Устовци да освѣти храмътъ, а единъ пѫть станало това и то въ първото българско село въ Ахѫ-челеби, лесно ставаше желанието на фенерь. Филотей не щадяше нищо за да постигне заднята си целъ. Той бѣше привлеклъ съ пари каймакамътъ и други нѣколцина чиновници за да му помагатъ а сѫщеврѣменно обѣщаваше на Устовци 50 лири турски да имъ даде, само да имъ освѣти черквата и послѣ да правятъ както си щѫтъ, както направи и въ Арда миналата година Нъ Устовци бѣха прѣкарвали много такива патрикови калугери и бѣха рѣшили всичко, само да докаратъ законний си владика. Какви безобразни льжи, интриги, и други безбройковарства крои и прави тоя фенерски черенъ калугеринъ за да постигне фанариотската си целъ, ний отъ себе си нищо нѣма да кажемъ, а ще приведемъ подробното описание на единъ отъ другаритѣ и сътрудницитѣ на Синесия, обнародвано въ броеветѣ 498, 499, 500, 501, 502 въ вѣстникъ „Народний Гласъ“ въ Пловдивъ, подъ заглавие:

„Пѫтнитѣ приключения на Одринский български владика Синесия въ Ахѫ-челеби отъ 14-й Иулий, до 2-й Августъ.“

Авторътъ на това описание, Архимандритъ Кесарий, като бѣше въ всичкото това врѣме съ Н. П. Синесия, знаяше най точно и най подробно всичко що ся вършяше отъ грькоманитѣ. Ето що пишеше той:

„Кое е причината гдѣто Н. Прѣосвѣщенство Г-нъ Синесий не иска да обиходи всичкитѣ български села по Ахѫчелебийско, а само на три села отиде? Тоя въпросъ Г-нъ Редакторе, ми ся задаваше отъ мнозина мои приятели и познайници, които знаяха, че азъ придружавахъ Н. Прѣосвѣщенство прѣзъ всичкото му пѫтувание по родопскитѣ планини. Мнозина обаче ся намѣриха, които да осѫдятъ Н. Пр. че билъ

недѣятеленъ, страхливъ и пр. Нѣкои млади учители (на които имената за сега замълчвамъ ?), бѣха ся произнесли до гдѣто бѣше още въ градъ Устово, че той не трѣбва да слушя правителството, а да глѣда народната воля, безъ да размислятъ тия г-да какво е положението на Г-на Синесия въ Одринъ, и че едно най малко прѣзрѣние къмъ правителството, може да го накара да отиде да си почива въ нѣкой градъ изъ България, а послѣ кому ще ся отдава вината? — разбира ся на нѣго, щото не е знаялъ да ся владѣе съ правителството. Азъ тука въ моето описвание не искамъ да оправдавамъ Н. Прѣосвѣщенство, нъ едно да отговоря на моитѣ приятели, гдѣто пакъ като ближенъ при нѣго, ималъ съмъ случяй да узная всичкитѣ нѣгови писма и телеграмми, които му лѣтяха отъ Цариградъ и Одринъ, и вѣрвамъ че всякой единъ българинъ, който ся интересува отъ тая чясть като прочете настоящитѣ ми редове, ще може свободно да ся произнесе за поведението, което е държялъ спрямо турското правителство Н. Прѣосвѣщенство, било ли е то добро или зло.

„Казахъ по горѣ, че азъ като ближенъ на Н. Пр. могохъ да зема прѣписъ отъ всичкитѣ нѣгови писма и телеграмми, които като излагамъ всички по рѣдъ, вѣрвамъ че всякой ще ся удиви на интригитѣ, мжкитѣ и клѣветитѣ, съ които денонощно досаждатъ на почитаемото царско правителство, нашитѣ въ вѣки непримирими и враждебни врагове; а особенно сега на послѣдъкъ (то е всякога било и въ случяи и повече) ролята, която игра православний (?) агентинъ на грьцката патрихана Н. Прѣосвѣщенство Г-нъ Филотей Скечянский (Ксантийский) за да въспрѣпятствова на Г-нъ Синесия по обиколката му изъ Ахж-челебийскитѣ села. [1])

---

1). А какво върши тоя фанариотъ гръкъ владика за да постигне заднитѣ си цели и въобще желанията на своето начялство, патриаршията, прѣзъ това лѣто? Читателитѣ нека видятъ и ся увѣрятъ. Филотей твърдѣ добрѣ знаяше че Устовци и въобще Ахж-челебийци ще ся трудятъ както могжтъ за да позволи правителството на Н. Прѣосвѣщенство Г-на Синесия да посѣти кааза-та и освѣти рѣченната въ Устово черква. Заради това той (Филотей) бѣше ся распорѣдилъ твърдѣ отъ рано съ своитѣ лукави дѣйствия, да въспрѣ по какъвто и да било начинъ на законний ни владика. Още догдѣ билъ въ Ксанти, той писалъ на патриаршията и други разни нѣгови събратия калугери компетентни по тая чясть, за да ся трудятъ и спржтъ дохожданието на Българский митрополитъ. А когато дойде въ Ахж-челеби на 1-й Иулий, въ педѣля вечерьта, то до гдѣ да ся извѣсти за дохожданието на Н. Прѣосвѣщенство, все писва и работи (прокарва) своитѣ подли клѣвети измѣжду чиновницитѣ и гръкоманитѣ. На 11 Иулий когато дойде извѣстието, че Г-нъ Синесий е тръг-

„При многобройнитѣ телеграмми, които бѣха отправили Устовчяне до Н. В. Прѣвъсходителство Одринский Валия, Изетъ-паша, за да позволи на българский митрополитъ, да отиде да имъ освѣти черквата, най много ги безпокояше неизвѣстностьта да ли ще ся позволи на Н. Прѣосвѣщенство или не. Освѣнъ това като ся извѣстилъ Скечянский грьцкий владика, че българитѣ сериозно сѫ ся завзели за довожданието на митрополитътъ си; той едно за да може по лесно да извьршва своитѣ машинации, друго пакъ да произведе прѣдварително сблъскване мѣжду българи и грькомани, той остави Скечя още прѣзъ Иулий, дошьлъ и засѣдналъ въ Долно-Райково. При многото писма и телеграмми, които испращалъ да патриаршията и Одринский Валия, единъ день телеграфиралъ на грьцкий владика Г-нъ Неофита въ Одринъ, който го молилъ да ся постарае прѣдъ Валията за да ся не позволява на българский владика да отиде въ Ахѫ-челеби. Въ отговорътъ си обаче, той му казалъ да бѫде спокоенъ, защото българский владика не сега, нъ и прѣзъ всичкий животъ нѣма да види и стьпи въ Ахѫ-челеби. (Това ся казва хасълъ пророчество). Тоя отговоръ киръ Филотей веднага съобщилъ на своитѣ православни (?) мекерета въ Долно-Райково. Въсхитени отъ това извѣстие, горѣказаннитѣ православни (?) отъ радостъ станали като бѣсни, трьгнали по улицитѣ и гдѣто срѣщнатъ нѣкой българинъ, говоряли имъ напротивъ, и за да могѫтъ да произведѫтъ сблъскване по мѣжду си, грькоманитѣ си тѫпали лактетѣ на рѫцѣтѣ и имъ казвали: „нá вамъ владика“ и други безъ брой мрьсни думи, които могѫтъ да ся чюятъ изъ устата само на такива подлеци, които ся отказватъ слѣпо отъ своята народность, братия и сестри.

„Нашитѣ българи обаче, всичко това прѣтьрпѣли и тий всякога ся стараяли да отбѣгватъ отъ противорѣчие и стьлкновения, нъ за да не бѫдѫтъ прѣдмѣтъ на подигравки на ка-

---

налъ за Ахѫ-челеби, Филотей полудя отъ ядъ и на чясътъ прати двама грькомани, Гогу Х. Костовъ и Насо Бѣгмаки, отъ Д. Райково, въ Пашмаклѫ, за да телеграфирватъ скованитѣ му лъжи и интриги до правителството и патриаршията. А на 14 Иулий, Филотей самъ съ привьрженницитѣ си Тодоръ Х. Маргаритовъ, П. Насо и други отидоха въ Пашмаклѫ и вторий пѫть телеграфирваха за всевъзможното спиране на Н. Прѣосвѣщенство. Человѣкъ ся възмущава когато глѣда тия черни калугери съ какви подлости работятъ противъ народътъ ни! Като че Ахѫ-челеби бѣше монополно право на тоя мрьсенъ вълкъ именуванъ съ фанариотското име Филотей.

заннитѣ гръкомани, тия на 10-й Иулий съгласили ся да отправятъ една телеграмма на право до Н. И. Величество Султанътъ и да изискатъ отъ нѣго да имъ проводи Одринский митрополитъ. Като приготвили телеграммата и отишли да я прѣдаджта на телеграфътъ въ Пашмаклж, прѣди да я прѣдаджтъ, приемжтъ една телеграмма отъ Н. П. Синесия, който имъ извѣстява че излиза отъ Одринъ за въ Ахж-челеби. Скърбьта обаче веднага се обърнала на радость, почнало ся приготовлението за посрѣщанието, нъ киръ Филотей увѣренъ на киръ Неофитовото пророчество, все пакъ не вѣровалъ.

„На 14-й Иулий, чясътъ по 4 по турски ние вече стигнахме въ Чепеларе. На край градецътъ ни причякаха всичкитѣ чиновници заедно съ гражданитѣ. Тамо бѣше дошла отъ Ахж-челеби една депутация отъ 15 души на чело съ Протоиерей Гавриила, за да причяка Н. П. която му подаде и единъ адресъ, отъ когото ви пращамъ и прѣписъ. Слѣдъ 10 минути бавяние отправихме ся за въ градецътъ, камбанитѣ бияха и отъ двѣтѣ черкви, народътъ отъ всякждѣ тичяше по улицитѣ мжже, жени и дѣца за въ мѣстото, гдѣто щѣше да слѣзе Н. Прѣосвѣщенство. Нарочно мѣсто и обѣдъ бѣше приготвено у Г-на кмѣтътъ. Тамъ Н. Прѣосвѣщенство прие на посѣщение и дописникътъ на Чехский вѣстникъ „Народни листи“ (Тоужимский). Слѣдъ три чяса бавяние въ г. Чепеларе, ние ся отправихме за прѣзъ граница. Имаше нѣщо около 60 души чиновници и граждани, които ни испровождаха и придружяваха дори до границата. Като стигнахме и прѣминахме въ турско, тамъ имаше отъ 10 души турска войска, която льсна на почетенъ караулъ. Слѣдъ 1/4 чясъ бавяние на реченната граница, ние ся опростихме съ румелийскитѣ испращаче. Тия ся върнаха надирѣ, а ние почнахме да слизаме низъ баирътъ за въ Долно Дерекьой.

„Сега вече дойдохме близу при г. Устово, чясътъ бѣше 11 по турски. На край градецътъ ни чякаше множество народъ който ся бѣше стеклъ отъ околнитѣ села. Двамата турски жандари, които ни прѣдвождаха, хвърлиха около 3 — 4 пушки, множеството като чю, почна да отговаря и то съ гърмежъ; и нѣщо около 500 пушки ся хвърлиха. Като дойдохме на край градецътъ, тамъ на мѣстото, гдѣто бѣше събранъ народътъ имаше една триумфална врата на два рѣда,

при тия врата бѣха нарѣдени ученицитѣ и ученичкитѣ, които веднага почнаха своитѣ пѣсни. Надъ вратата имаше надписъ по турски и български: „Да живѣе Нѣгово Императорско Величество Султанъ Абдулъ Хамидъ“, подъ сжщий надписъ висѣше една елипсовидна дъска, на която бѣше написано: „Благословенъ грядий во име Господне.“ Продължителнитѣ „урра, да живѣе Султанътъ, да живѣе Н. Пр.“ цѣпяха въздухътъ. Тукъ вече забѣлѣжихъ че такорѣчи на всякиго изъ очитѣ течяха радостни сълзи, много старци и бабички, като ся наближяваха да цѣлуватъ дѣсницата на Н. Пр. обсипваха я съ горѣщи сълзи. Слѣдъ малко отвори сж пжть за въ градецътъ и ние вече тръгнахме, нъ на много мѣста ние бѣхме принудени да ся запирами, догдѣто да ни направятъ пжть. Като стигнахме на приготвената за насъ квартира, чясътъ бѣше миналъ 12. Н. Прѣосвѣщенство като поблагодари на народътъ за честьта и приемътъ, които му направиха, каза имъ да си отиджтъ и да ся успокоятъ всякой на домътъ си.

„Прѣди да дойдемъ ние въ Устово, грьцкий владика киръ Филотей ся научилъ отъ конакътъ, че българский владика, Г-нъ Синесий вече излѣзнжлъ отъ Одринъ и ся намира на пжтьтъ за Устово. Това извѣстие обаче го стрѣснало като молния, той прѣдпочиташе да умрѣ, отъ колкото да чюе такъва вѣсть; той станжлъ като бѣсенъ, расхождалъ ся изъ стаята, и викалъ като лудъ, искалъ съвѣти и помощь, нъ никой не ся намѣрилъ да му помогне. Билъ си ржцетѣ една о друга, нъ всичко напраздно. Нѣговий крѣсъкъ до толкова ся слушялъ повънъ щото мнозина отъ съсѣдитѣ ся чюдили какво е станало съ владиката, и да не би да е полудѣлъ. Слѣдъ малко той дошьлъ въ себе си и какво направя (?) за да може да повърне отъ пжть българский владика, той измайсторосалъ двѣ телеграмми, едната до Одринский Валия, а другата до грьцкий митрополитъ киръ Неофита, на които съдържянието било еднообразно, че ако ся не върне отъ пжть българский владика щомъ като дойде въ Ахж-челеби, веднага мѣжду българи и грькомани ще стане голѣмъ бунтъ. Ето какво пише за това Одринский намѣстникъ на Н. Прѣосвѣщенство:

12-й Июлий.

„Днѣсъ ходихъ при Валията, който ми показа една телеграмма отъ Скечянскій грьцкий владика (която била съобразна на друга една телеграмма испроводена отъ сжщий до Неофита), и мя помоли да ви кажя да не тръгвате. Нъ азъ като му казахъ че вие още въ вторникъ тръгнахте и може да сте стигнали до сега въ прѣдмѣтното мѣсто, и като му расправихъ подробно всичко онова, което трѣбва, заповѣда ми да ви пишя настоятелно, че на 22-й того, или ако е възможно по-рано, като ся освѣти черквата, безъ да обикаляте по други мѣста или села, да ся отправите веднага за тука, и тогава ще познае акоратностьта ви и ще ся постарае каквото ви ся обѣща, да изработи за всегдашното ви свободно пжтувание по виляятътъ. При това каза още да ся прѣдпазвате отъ всяко нѣщо, което виждате че ще произведе скандалъ.“

(Подписалъ)

Сивриевъ.

„Казахъ по горѣ, че Н. Прѣосвѣщенство на 14 Июлий вечерьта пристигна въ г. Устово. Киръ Филотей докдѣто мислѣше, че ще го повьрнатъ отъ пжть, той дойде подъ носътъ му и за да ся не оскверни отъ поглѣдътъ па схизматический (?) владика, той бѣга по срѣдъ нощь въ селото Алами-дере. На 15 Июлий, понеже бѣше недѣля, Н. Пр. ся готвѣше да служи въ черквата Св. Богородица. Като станахме отъ сънъ, видѣхме че вънъ на чярдакътъ чакаше единъ полицейски на име Илия Ивановичь, родомъ сьрбинъ (а не полякъ (?), както що го описваше единъ господинъ подъ име Х. въ 645 брой въ вѣстникъ „Марица“) и поиска да влѣзе при Н. Пр. който го и прие. Като му цѣлува ржка, каза така: „поздравлява ви Пашмаклийский каймакаминъ, проводенъ сьмъ да ви кажя да не вършите никаква работа, догдѣто ся не явите прѣдъ нѣго.“ Въ отговоръ, Н. Пр. му каза: „азъ не сьмъ който да не зная своята длъжность къмъ правителството. Снощи дойдохме късно и като нѣмаше врѣме да продължявамъ пжтьтъ си повече, то азъ днѣсъ слѣдъ обѣдъ ще дойда. Така кажи на каймакамъ бея и го поздрави отъ нази.“ — „Гледамъ че вие

ся готвите да служите; — Да, ще служя; — Не е ли възможно да не служите догдѣто ся не видите съ каймакамъ бея? — Не е, да не служя ще рече да си не правя молитвата, а днѣсъ като е недѣля, вѣрвамъ че и каймакамъ бей не ще си позволи до тамъ, щото да ми запрѣти да ся не моля Богу. — Мене ми е заповѣдано съ васъ заедно да отида. — Добро! може да отидите съ насъ, нъ ще чякате слѣдъ обѣдъ. — Ще чякамъ."

„Слѣдъ отпустъ на Божественната служба, ние веднага обѣдвахме и ся отправихме за Пашмаклий,[1]) при каймакаминътъ. При първото свижданне съ каймакамъ бея, излѣзоха познайници съ Н. Прѣосвѣщенство, понеже речений каймакаминъ Ахмедъ Феридъ ефенди е билъ прѣди три години въ Баба-еския. Слѣдъ обикновеннитѣ церемонии, каймакамъ бей веднага почна да казва на Н. Прѣосвѣщенство, за глупоститѣ и лудостьта на грьцкий владика. Нъ при все това, познаваше ся, че държи страната на киръ Филотея. За да въспрѣпятствова на освѣщението речений каймакаминъ и да угоди на грьцкий владика, за когото той самъ казваше че е лудъ, тоя день когато ние отидохме при нѣго, той билъ отправилъ двѣ телеграмми до Одринския Валия и Командирь-паша. А какво е било тѣхното съдържяние? нѣка всякой разбере отъ долнето писмо, което пишеше отъ Одринъ намѣстникътъ на Н. Прѣосвѣщенство.

15-й Юлий.

„Днѣсъ мя повика пакъ Валията, при когото намѣрихъ и Командирь-паша. Казватъ ми че и двамата получили телеграмми отъ Ахж-челебийский командантинъ, съ които като имъ съобщилъ, че спорѣдъ свѣденията му за освѣщението на прѣд-

[1]). Н. Прѣосвѣщенство, придруженъ отъ Н. Прѣподобие Кесарий, Протоиерей Гавриилъ, Г-да Даниилъ Костовъ и Х. Христю Н. Георгиевъ, на отиванието му спорѣдъ каймакамовата заповѣдь, и на завръщанието му отъ при нѣго (отъ Пашмаклж за Устово), населението отъ двѣтѣ села що лѣжять на пжтьтъ мѣжду тия градовци, Д. Райково и Горно Райково, биде посрѣщанъ и акламиранъ отъ населението съ биението на камбанитѣ и множество народъ. Освѣнъ туй, Н. Прѣосвѣщенство неможи да не испълни желанието на населението, а ся отбива въ кжщитѣ на Даниилъ Костовъ въ Горно Райково и Георги В. Чешитевъ въ Долно Райково. Филотей ако би ся случяше тогава въ нѣкое отъ тия двѣ села и видяше всичката голота на нѣговитѣ лъжи и желание, вѣроятно би го сполѣтяла нѣкоя апоплексия отъ ядъ. Обаче грькоманитѣ, нѣговитѣ вѣрни чяда, видѣха всичко това, нъ съвѣстьта, а може би и фанатизмътъ не имъ позволи да излѣзжтъ вънъ отъ кжщитѣ си.

мѣтната черква, щѣли да слѣзжтъ до 1500 души отъ Румелия и то не съ друга целъ, а съ политическа, проси наставленията имъ какъ да постжпи съ тѣхъ и В. Прѣосвѣщенство. Върху това Валията и Командирь-паша ми ся молиха да ви пишя щото щомъ ся свърши освѣщението на черквата (на 22-й т. г. както имъ казахъ), непрѣменно да тръгните за насамъ, което ще бжде за наша полза, както ви писахъ и завчера думитѣ на валията. Той щѣлъ да заповѣда и на тамошний командирь, щото щомъ свършите обрядътъ, да ви каже че нѣмате вече работа тамъ да тръгните за тукъ."

(Подп.) **Сивриевъ.**

Тая заповѣдь види ся да е дошла още на чясътъ, понеже догдѣто бѣхме при каймакаминътъ, той каза на Н. Прѣосвѣщенство, че ся ограничява замо за Устово, а на друго село не му е позволено да отива. Н. Прѣосвѣщенство, разбира ся, подчини ся волею и неволею на високата заповѣдь, а най повече на лъжливата клѣвета на Ахмедъ Феридъ ефенди, който за да угоди на свойтъ си любимецъ, позволи си да изльже своето висше началство. Тоя виновникъ, види ся, никакъ не е мислилъ, че тая му безсъвѣстна льжя ще излѣзе единъ день на явѣ. Никакъ казвамъ не си е наумилъ поне тѣхний темсилъ, който казва: „яланджинжнъ муму яциякадаръ янаръ" и тогава да ся рѣши да льже. Както и да е деньтъ на освѣщението ще дойде, и тогава всичко ще излѣзе на явѣ.

Казахъ по горѣ че грьцкий владика за да ся не оскверни като види лицето на българский владика, той бѣга въ чистото българско село Алами-дере. Нъ да не мислите че тамо ся е смирилъ вече, не; той сѣди и мисли какво срѣдство да употрѣби за да въспрѣпятствова на българский владика да не освѣти черквата. Единъ день бѣше пратилъ едного отъ своитѣ мекерета да каже на Устовци, че ако го приемжтъ да освѣти той черквата, ще имъ даде 50 турски лири, нъ тии му отговорили: „че освѣнъ паритѣ и лицето му не искатъ да видятъ." Послѣ ся отнеслъ телеграфически до Валията и казалъ, че реченната черква била построена безъ ферманъ. Валията ся отнеслъ сжщо телеграфически и попиталъ каймакамъ бея, нъ слава Богу, че ся сѣтилъ и той еднжжъ да каже правото, кждѣ ще? . . . . Той казалъ както си е, си-

речь че тя е построена на темелитѣ на друга една вѣтха черква, безъ да ся пропустне поне единъ прьстъ на вънъ, и тя си има ферманътъ отъ прѣди 50 години. Като видѣ киръ Филотей, че и това срѣдство не помага, той ся отнесе пакъ съ телеграфъ до Министерството на Исповѣданието въ Цариградъ и казалъ, че ако ся не вдигне по скоро българский владика отъ Устово, непрѣменно ще стане стълкновение мѣжду гърци и българи. А пакъ министерството ся отнесло съ тескере до Св. Екзархия. Ето какво телеграфиратъ за това на Н. Прѣосвѣщенство отъ Екзархията:

20-й Иулий.

„Отъ Министерството на Исповѣданията съ високо тескере ни ся извѣсти, че при освѣщението на черквата мѣжду българи и гърци може да ся случи прѣние, такъво нѣщо че не ще да ся случи и че не ще да ся даде причина отъ В. Прѣосвѣщенство. Вашата способность и благоразумие, на които ся надѣя.“

(Подп.) **Екзархъ Иосифъ.**

Ето сега и отговорътъ, който послѣдва на горнята телеграмма:

21-й Иулий.

„Телеграммата на Ваше Блаженство получихъ, мѣжду българи и гърци подъ високата царска сѣнка, прѣние нито ся е случило, нито ще стане. Който прави главоболия и распалва населението, е Скечянский грьцки митрополитъ Филотей, който по настоящемъ ся намира въ Ахж-челебийско. Изискайте да стане испитъ отъ правителството, колкото и да мя искатъ събраний народъ, за да посѣтя селата имъ, нъ като освѣтя черквата ще си отида.“

(Подп.) **Синесий**

Подобна телеграмма, трѣбва да е испратена отъ Цариградъ, или пакъ отъ Скечянский грьцки владика до Одринский Валия, и тоя послѣдний ще е повикалъ, види ся, Намѣстникътъ на Н. Прѣосвѣщенство и му е казалъ да телеграфира щомъ като освѣти черквата, веднага да ся завьрне. Ето и тая телеграмма:

20-й Июлий.

„Като ся свърши освѣщението, потрѣбно е да ся завърните и тръгванието телеграфически да извѣстите.“

(Подп.) **Сивриевъ.**

Казахме по горѣ, че Н. Прѣосвѣщенство волею неволею ся подчини на високата заповѣдь за да не излазя по другитѣ български села, за това ся ограничихме въ Устово цѣли 10 дни. А грьцкий владика въ това разстояние какво правяше? Той отчяянъ вече за несполуката на своитѣ интриги, отъ день на день ставаше бѣсенъ и по бѣсенъ. Той ся въоружи съ сила и влѣзе да служи въ черквата въ Алами-дере, гдѣто всички присжствующи при нѣговото влизание избѣгали. Слѣдъ отпустъ на службата си на 19 Июлий, слѣзна въ селото Чокманово, гдѣто отъ по напрѣдъ, имало 5—6 кжщи нѣгови привьрженници, нъ сега ся отказали да го припознаватъ, не щѣли и да го приемжтъ въ домоветѣ си. Той за да не остане на кжрътъ, най-послѣ ся принудилъ да слѣзне въ една пуста отъ прѣди 3 години останала безъ притѣжатель порутена кжща. Утриньта на 20-й Июлий, Пророкъ Илия, това село имало сборъ и отъ околнитѣ села ся стекло голѣмо множество народъ. Той ся опиталъ и тамо да влѣзе въ черквата, нъ като видѣлъ че не ще сполучи, както въ Алами-дере, понеже народътъ го не приемалъ и епитропътъ черковенъ излѣзлъ и заключилъ черквата и зелъ ключьтъ въ себе си. Владиката тогава на своя страна зелъ **жандармо-юзбашисж,** Неджибъ-ага, който бѣше отишьлъ тамъ ужь да наблюдава тишина. Юзбашията като викалъ при себе си черковний епитропъ, казалъ му че ако не отвори черквата да влѣзе владиката, вързанъ ще го испрати въ Скечя. Епитропътъ като ся противилъ да даде ключьтъ, юзбашията полѣтялъ да го удари. Слѣдъ единъ чясъ прѣпирни, най-послѣ като видѣлъ епитропътъ че ще го сполѣти и дьрвенъ господь, подалъ ключьтъ на юзбашията да отвори той черквата. Тоя послѣдний отказалъ да приеме ключьтъ, а настоявалъ съ псувни и прочие да отвори епитропътъ самъ черквата, което и направилъ, а гьркътъ като влѣзлъ и служилъ на голитѣ стѣни. Н. Прѣосвѣщенство като ся научилъ за грубата постжп-

ка на юзбашията, направилъ забѣлѣжка на каймакамътъ, а той казалъ, че ужь нѣмалъ извѣстие отъ тая работа.

Ето сега дойде вече и 22-й Юлий. Тоя день бѣше найстрашний, той тѣко речи бѣше уплашилъ Одринъ и съ нетърпѣние ся чякаше сбѫдпованието на каймакамъ беевата клѣвета. Какво стана тоя день? Нищо друго, освѣнъ гдѣто ся освѣти черквата, тихо, мирно безъ да има да ся появи нѣгдѣ нѣкакъвъ шюмъ или да ся наруши спокойствието на тишината. Мирнитѣ българи, които бѣха дошли отъ Румелия и околнитѣ села, слѣдъ завършванието на обрядътъ, мирно и спокойно си отидоха, кой отъ гдѣто бѣше дошьлъ. А пакъ гражданитѣ Устовци, сѫщий тоя день удариха една благодарителна телеграмма на Одринский Валия, че подъ високата сѣнка на Н. И. Величество Султанътъ, освѣщението ся извърши мирно и благополучно. Народътъ, който ся бѣше стеклъ за тоя обрядъ, възлизаше близо до 15,000 души, отъ които $1/4$ и повече бѣха румелийци, само отъ Широка-лѫка бѣха дошли до 1,300 души.[1]) Питамъ сега каймакамъ бея, да ми каже кѫдѣ сѫ тия нѣгови мними 1,500 (?) души (?), кѫдѣ остана тѣхната политическа целъ (?). За това сега оставямъ каймакамъ бея да отговаря и да ся срами прѣдъ своето началство. За сега ще му кажя само, че за другъ пѫть да не сравнява българский владика съ грьцкитѣ. Българский владика не е гонилъ никога политическа целъ, та да става прѣдводитель

---

[1]). Само свѣщеницитѣ, които участвоваха въ обрядътъ на освѣщението бѣха 28 души, именно:

1. Отецъ Архимандритъ Кесарий.
2. Дияконътъ Климентъ.
3. Протоиерей Гавриилъ, Архиерейски Намѣстникъ отъ Г. Райково.
4. П. Х. Симеонъ Г. Райково.
5. П. Стоянъ „
6. П. Антоний отъ Устово.
7. П. Кириякъ „
8. П. Никола „
9. П. Пантелеимонъ „
10. П. Никола отъ Д. Райково.
11. П. Димитръ отъ Дунево.
12. П. Михалъ отъ Туриянъ.
13. П. Стефанъ отъ Пещеря.
14. П. Стефанъ отъ Левочево.
15. П. Савва отъ Д. Дерекьой.
16. П. Василъ отъ Д. Дерекьой
17. П. Паскалъ отъ Г. Дерекьой.
18. П. Метекса отъ Дунево.
19. П. Анастасъ отъ Пятково.
20. П. Янко отъ Арда.
21. П. Анастасъ отъ Еникьой.
22. П. Теодоръ отъ Д. Габрово.
23. П. Никола отъ Ш/лѫка.
24. П. Стоянъ „
25. П. Георги „
26. Единъ Монахъ отъ Обитель „Бѣла Черква“ (И. Румелия).
27. П. Манолъ новорѫкоположенний отъ Карлуково.
28. П. Андрей новорѫкоположенний отъ Чокманово.

Послѣднитѣ двама новорѫкоположенни български свѣщенници ся рѫкоположиха прѣзъ прѣбиванието на Н. Прѣосвѣщенство въ Устово. .

на горнитѣ 1,500 души. Българский владика никога не е възставалъ нито пакъ ще възстане да прѣдвожда чета противъ правителството, както що направи това Скечянский владика киръ Филотей миналата пролѣть прѣзъ великитѣ пости, като ся обулъ съ чизми, запасалъ подъ расото си револверътъ и за да уплаши отъ потурчвание една своя любимица, събралъ около 200 души грьцки паликарета, като сталалъ единъ добръ бюлюкъ-башия, прѣдвожда ги и напада правителственний домъ. Тогавашний Мютесарифинъ Османъ-Паша, принудилъ ся и искалъ телеграфически да му ся испрати войска отъ Одринъ. Лъжя ли е това бей ефенди? Като е така, то вие трѣбва ли да ся сдружвате и да поддържяте такъвъ единъ владика, какъвто е киръ Филотей, който е противъ царьтъ и правителството, и си позволихте да кажете: „освѣщението на Устовската черква ще стане причина да нападнатъ румелийци съ политическа целъ:“ Оправдавайте ся гдѣто трѣбва.

Черквата ся освѣти, народътъ който бѣше дошьлъ си отиде, сега трѣбва вече и ний да си отидимъ, нъ тоя день като уморени, останахме да си отпочинемъ. На другий день пжтьтъ ни ся падаше прѣзъ Пятково и Карлуково, нъ понеже бѣше казано на Н. Прѣосвѣщенство да не ходи по други села, той прѣдприе да заминемъ прѣзъ турското село Смилянъ, нъ и тукъ ся падна да заминемъ прѣзъ двѣ български села: Горно-Райково и Чокманово. Горно-Райковци при многото молби на каймакаминътъ, можяха да въспржтъ Н. Прѣосвѣщенство да имъ служи една литургия. За това обаче дойде самъ каймакаминътъ и моли Н. Прѣосвѣщенство, като ся обѣща че ако има нѣщо отговорность, ще бжде нѣгова. Като ся научилъ за това киръ Филотей, [1]) полудѣлъ изново, като отишьлъ при каймакаминътъ, казалъ му да въспрѣ схизматический (?) владика да не служи въ Горно-Райково, защото щѣло зло да стане. Какво зло? попиталъ каймакаминътъ.—

---

1). Прѣзъ сжщата нощь, когато Н. Прѣосвѣщенство, Г-нъ Синесий бѣше въ Горно-Райково, съ молба отъ каймакамътъ да служи утриньта въ тамошната черква. тоя подлецъ фанариотинъ Филотей бѣше сковалъ и други телеграмми до Одринский Валия и Цариградъ, въ които казалъ, че българский владика е причинилъ голѣмо смущение (?), кавга въ каазата и други подобни космати лъжи и интриги толкова усъвършенствовани отъ фанариотскитѣ безчеловѣчни калугери въ родѣ Филотея. Послѣдний види ся ги направиль тогава, слѣдъ като видѣлъ че Н. Прѣосвѣщенство непрѣменно ще служи въ Горно-Райково.

Зло ще стане, — бе джанъмъ какво зло? това не е твое село, тука сѫ чисти българи, какво зло има да стане? Кирь Филотей като не могълъ да прѣдскаже злото, почнѫлъ да плаче и да прѣгрѫща каймакаминътъ, цѣлувалъ му политѣ и брадата, молилъ му ся въ името на пророкътъ, въ името на Султанътъ да го запрѣ да не служи. Каймакаминътъ като го чюлъ че го кълне въ тия двѣ свѣщенни имена, повикалъ **тахриратъ кятиби**, заповѣдалъ му да дойде въ Горно-Райково и да каже на Н. Прѣосвѣщенство утрѣ да не влиза въ черква.

Чясътъ около 5 по турски прѣзъ нощьта, като бѣхме заспали всички, исхлопа ся на пѫтнитѣ врата, като отвориха **тахриратътъ** влѣзе и каза да събудятъ Н. Прѣосвѣщенство, защото има нѣщо да му каже. Като извѣстиха това на Н. Прѣосвѣщенство, той помисли пакъ да не е нѣкоя телеграмма и веднага заповѣда да влѣзе. Отъ като влѣзна, почна да казва, нъ забѣлѣжете че така майсторски ся прѣструваше защото плюнката на гърлото му прѣсъхваше и за това твърдѣ честичко покашлюваше. Той каза така: „Снощи чясътъ по 3 дойде при каймакамъ бей грьцкий владика, той ся мѫчи да го убѣди за да ви запрѣ да не служите, нъ като видѣ че не ще да сполучи, той (владиката) най послѣ ся осмѣли да го закълне въ имената на пророкътъ и Султанътъ. Вслѣдствие на това, азъ съмъ испроводенъ да ви кажя, утрѣ да не влизате въ черква, нъ да станите да си отидите.“ Въ отговоръ на това, Н. Прѣосвѣщенство му каза: „добро! нъ вие да поздравите отъ мене каймакамъ бея и да му кажите, че азъ не съмъ му пачявра, той самъ мя моли да остана и да служя въ Горно-Райково, като ми каза, че ако стане нѣщо, отговорностьта ще бѫде нѣгова. Той като е знаялъ че не ще да може да излѣзе отъ хатърътъ на грьцкий владика, да не мя е запиралъ. Ако стане нѣщо, то отговарностьтъ е каймакамъбеева, а не моя; за това кажете му, че азъ утрѣ ще ида непрѣменно въ черквата и ще служя“, което и направихме безъ да ся испрѣчи прѣдъ насъ нѣкое зло.

Тая нощь грьцкий владика повикалъ около 20 души грькомани отъ Долно-Райково и като имъ измайсторосалъ около 15 телеграмми до Одринский Валия, молили го чясъ по скоро да вдигне българский владика отъ Ахѫ-челебийско, ако ли

не, народътъ ся бунтува и ще стане кривопролитие. Подписавшитѣ телеграммитѣ, ако и да били Райковци, нъ тия казвали себе си векили отъ селата: Пятково, Карлуково, Горно Дерекьой, Долно Дерекей, и пр. гдѣто не сѫществува нито единъ гръкоманинъ. Утриньта като ся готвяхме за пѫть и конѣтѣ бѣха натоварени, пристигна отъ Одринский Валия слѣдующата телеграмма на Н. Прѣосвѣщенство:

25-й Иулий.

„Писахъ на Ахѫ-челебийский каймакаминъ, ще ви яви сѫщо спорѣдъ яяванието му, за да ся не даде причина за нѣкаква кавга, за това твърдѣ прилично ще бѫде веднага да ся завърните. Наздраво ся надѣя като ви напомнювамъ."

(Под.) **Иззетъ.**

Въ отговоръ Н. Прѣосвѣщенство телеграфира на Валията слѣдующето:

25-й Иулий.

„Като бѣхъ тръгналъ, приехъ високий ви телеграммъ. Никаква кавга не е станала, а това причинява извѣстното ви лице, което убще трьси смущение."

(Подп.) **Синесий.**

Сега вече ние излазями отъ Г.-Райково [1]) и вѣрвамъ че киръ Филотей ще ся посмири отъ своитѣ лудости, нъ азъ пакъ ще му кажя че отиванието на българский владика не ще му

---

1). Когато Н. Прѣосвѣщенство, чяса по 8 турски прѣзъ деньтъ, потѣгли отъ Горнэ-Райково, той щѣше да замине прѣзъ помашкото село Смилянъ. $2\frac{1}{2}$ чяса разстояние отъ Райково до нѣго. Всичкитѣ свѣщенници отъ Горно-Райково, Долно-Райково и другадѣ и многоброенъ народъ, мѫже, жени, дѣца, всрѣдъ биенето на камбанитѣ и трогателнитѣ пѣсни на ученицитѣ които напомнюваха злобата на нашитѣ заклѣти врагове — гърцитѣ — всички съ сълзи на очитѣ испращаше своя любимъ и народенъ пастирь. Самъ Н. Прѣосвѣщенство почювствова трогателностота, прѣданностьта и любовьта на горкото българско население, като ся раздѣляше съ нѣго, безъ да може да го обиколи, настави и поучи вслѣдствие на пуститѣ гръкомански интриги. Въображете си драги читатели какъ е тѫжило сърдцето на огорчений въ родопитѣ българинъ. и каква е била нѣговата жалость, като е глѣдалъ, какъ правителството на едни е майка, а на други мащеха. Когато на едни и сѫщи подайници въ Ахѫчелеби, единитѣ (българитѣ) които сѫ стотини пѫти повече отъ другитѣ (гръкоманитѣ). отнема законнитѣ имъ права, а другитѣ оставя свободни да правятъ каквото си щѫтъ. Когато за една пьна погръчени фенерски мекерета, ся пращаха и оставяха свободни да обиколятъ и кевѫтъ разни интриги разни грьцки Филотеевци и пр. а на другитѣ да ся правятъ всевъзможни прѣпятствия. Н.

принесе полза. Българский владика е единственний пастирь на когото овцѣтѣ разбиратъ отъ гласътъ. „Овцѣтѣ идатъ слѣдъ нѣго, защото знаятъ гласътъ му". Иоан. гл. 10 ст. 4. Ще дойде врѣме гдѣто изгубенитѣ овцѣ, колкото сѫ откѫснати отъ Киръ Филотея, да побѣгнатъ отъ нѣго, „защото не разбиратъ отъ гласътъ на чюжденцитѣ." Иоан. гл. 10, ст. 5, тия сѫ за нѣго крадени. „Крадецътъ не иде освѣнъ да открадне, да заколи и да погуби." Пакъ тамъ, стихъ 10. Самъ Богъ говори чрѣзъ устата на Захария: „яростьта ми ся запали противъ пастиритѣ, защото не искатъ да цѣлятъ съкрушенната (овца), нито ще пази здравата; нъ ще яде плътьтъ на тльстата, и изсичя копитата имъ." Гл. 11. ст. 17. Това е казано за такива пастири какъвто е киръ Филотей, за това не трѣбва да ся сьрди на българский владика, при когото прибѣгва стадото да дири паша. „Зато ще избавя овцѣтѣ си и не ще бѫдѫтъ вече користъ, и ще поставя надъ тѣхъ едного пастиря и ще ги пасе той и ще имъ бѫде той пастирь." Езекиилъ гл. 34. ст. 21—23. Това ако не сѫ го разбрали фенерскитѣ владици, врѣмето е близо и тия скоро ще останѫтъ, както и на много мѣста останаха, само съ гегитѣ на рамо и ся чюдятъ кой пѫть да хванѫтъ.

Тука е мѣстото да открия още една машинация на киръ Филотея, която за голѣмо наше щастие не можи да постигне. Той билъ подкупилъ единъ гръкоманинъ Христю Яхчията, живущъ въ Устово, за да произвѣде едно смущение въ врѣме когато да ся освѣщава черквата, а нѣкои си даже казватъ че щѣлъ да ся косне и до животътъ на Н. Прѣосвѣщенство Г-на Синесия. Тая личность почна да приготвова себе си прѣди четире петь деня, почна да пие и да ся прѣструва на лудъ, по цѣли нощи обаче той не даваше никому спокойствие, ви-

---

Прѣосвѣщенство, Г-нъ Синесий, като че бѣше дошьлъ да прѣвзема цѣла страна, та телеграфнитѣ жици дрьнкаха денонощно отъ Цариградъ и Одринъ. Проклѣта сѫдба! до кога ли ще топишь сърдцето на изнемощений българинъ съ своитѣ беззакония и неправди? До кога ли ще бѫде това черно тѣгло на клѣтото българско население? и до кога ще бѫде нѣговото търпѣние? Киръ Филотей, защото бѣше гръкъ, свободно обикаля всички села, и то съ насила, а българский владика ся ограничи като въ клѣтка цѣли 10 дни да стои въ едно село. Правосѫдие!

Н. Прѣосвѣщенство придружяваха и испращаха дори до Смилянъ поглавнитѣ български първенци: Даниилъ Костовъ, П. Гаврилъ и Решидь ефенди отъ Г. Райково; Стою Стояновъ, Кириякъ Данчовъ, Х. Христо, Гаврилъ Георгиевъ отъ Устово.

каше, пѣяше и оржжието си приготвляваше. Като разбраха това нѣгово намѣрение нѣкой отъ гражданитѣ, направиха заявление при **пахия-мидюру**, който като проводи своитѣ заптиета за да го хванатъ, той възстана противъ тѣхъ, съдра на едного заптие сетрето, скина му жьлтата тенекия, (знакътъ) отъ шията и строши, послѣ това като го хванаха и вързаха, мидюринътъ състави протоколъ и като го караха въ правителството за Пашмаклий, той ся спрѣ прѣдъ Насковата кжща, гдѣто бѣше слѣзнжлъ Н. Прѣосвѣщенство, ужь да пие вода отъ чешмата. Единъ отъ заптиитѣ му поднесе вода, нъ той не щѣше ни да я поглѣдне. Той продължаваше да вика и да псува вѣрата и свѣщенната особа на Н. В. Султанътъ. Тая нѣгова псувня я чюха мнозина. Освѣнъ това, той казалъ на заптиитѣ като го карали, да го пустнатъ догдѣ ся освѣти черквата, а че послѣ той самъ щѣлъ да отиде въ правителството. Мнозина говоряха, че ако да било ся случило оржжие въ ржцѣтѣ му, щѣлъ е да убие нѣколцина. На 21-й въ сжббота дойде при Н. Прѣосвѣщенство **полисъ-чяушу**, Г-нъ Илия Ивановичь, който въ сжщото врѣме испълнява и прокурорска длъжность, той каза че понеже рѣченний Христю си позволилъ да псува Н. В. Султанътъ, той ще ся осжди на три мѣсеченъ затворъ и глоба. Слѣдъ три дни отъ нашето излизание отъ Ахж-челеби, грьцкий владика отишьлъ въ правителството и пустналъ Христл. Ето какъ ся наказватъ грьцкитѣ злодѣйци въ турско. То билъ псувалъ той Султанътъ, или би убилъ нѣкой българинъ, доволно е да ся покровителствува отъ грьцкий владика. Какъ ся издириха и наказаха убийцитѣ на Екзархийский намѣстникъ Отца Теофила въ Дебръ, толкова щѣше да ся накаже и тоя, ако бѣше сполучилъ да убие и Н. Прѣосвѣщенство Г-нъ Синесия, 22-й Иулий щѣше да бжде забѣлѣженъ съ двѣ екзархийски жертви и нищо повече. За насъ сега не остава друго, освѣнъ да поблагодаримъ на грьцкитѣ владици, за гдѣто почнаха да изваждатъ на явѣ и да испълняватъ на дѣло второто евангелие, което ние до сега не знаяхме, т. е. това евангелие, което имъ заповѣдва да подкупватъ и убиватъ свѣщенници и пр.“

Отъ тукъ надолѣ Архимандритъ Кесарий описва любезното гостоприемство и льскавото посрѣщание и пощуванце на Н. Прѣосвѣщенство Г-на Синесия, както и испращанието имъ

за Дари-дере, отъ познатий българофилъ турчинъ въ селото Смилянъ, Салихъ-ага Сивриюлу. Послѣ продължава и описва прѣминаванието на Н. Прѣосвѣщенство прѣзъ усамотеното и едното въ тая чясть отъ родопитѣ българско село Дери-дере тжй:

„Като наближихме Дарж-дере колко единъ и половина чясъ, надвѣсихме ся надъ единъ баиръ, селото ся видѣше долу въ ниското, расположено въ двѣ долини, на които водитѣ ся съединяваха въ срѣдъ селото. Като слѣзохме малко подъ баирътъ намѣрихме свѣщеникътъ имъ и съ нѣго 10—12 души, които бѣха излѣзли да ни посрѣщнжтъ. Като слѣзохме още понадолѣ, почна да ся чуе гласътъ на камбаната и видѣхме, че на срѣща ни идатъ 5—6 души около 80 годишни старци, прѣгърбени и бѣлобради. Като ся запрѣ при тѣхъ Н. Прѣосвѣщенство, тии съ растрѣперенъ гласъ и порой сьлзи на очитѣ имъ едвамъ можяха да му рекжтъ: „добрѣ дошли!“. Ние като глѣдахме, неможяхме да ся удьржимъ отъ да не поронимъ сьлзи.

Като дойдохме, подобрѣ да кажемъ въ градецътъ Дарждере, народътъ ся бѣше събралъ и ни чякаше при турскитѣ гробища. Ученицитѣ и ученичкитѣ бѣха на два дѣла, като наближихме при тѣхъ, тии запѣха пѣсньта: „День тържественъ праздникъ всенароденъ.“ Н. Прѣосвѣщенство и всички други като ся запрѣхме при тѣхъ, единъ отъ учителитѣ излѣзе и като прочете единъ адресъ, веднага си го скри. Една отъ ученичкитѣ, около 12 годишна дѣвойка, излѣзе и подаде на Н. Прѣосвѣщенство единъ прѣкрасенъ вѣнецъ, като му каза: „Добрѣ дошли!“ и още нѣколко сърадвателни думи за нѣговото идвание. Други пакъ двамина ученика подадоха му по единъ букетъ съ много хубави цвѣтя, като му казаха: „Ваше Прѣосвѣщенство! Въ знакъ на благодарность на вашето дохождание въ градътъ ни, поздравлявами ви съ добрѣ дошли! и ви молимъ да приемите отъ насъ тоя скроменъ дарецъ.“ Слѣдъ това веднага ся отправихме за приготвената ни квартира. По пжтьтъ отъ гдѣто заминахме, колкото бѣха християнитѣ, петь пжти бѣха турцитѣ — ахрянетѣ —. Отъ като ни завѣдоха и слѣзохми въ училището при новата черква, която бѣше доста добрѣ украсена, Н. Прѣосвѣщенство поблагодари на народътъ и ги отпустна да си отиджтъ всякой

по домътъ. Тукъ вече ся считаме като по безопасни, понеже тая епархия ся счита на Гюмюрожюнский владика, нъ той като по благоразуменъ отъ Скечянский киръ Филотея, (когото праведно мога да нарекж билюкъ-башия), прѣди 15 години като му било казано, че го не припознаватъ и той ся отказалъ да ги дири.

Утриньта въ сжббота, направиха визита токо речи всичкитѣ правителственни чиновници съ исключение на кадията, тоя послѣдний като билъ поканенъ отъ единъ турчинъ да дойдѫтъ при Н. Прѣосвѣщенство, той му отговорилъ, че неможе да дойде да прави визита на християнинъ, понеже **кетабътъ** му не позволявалъ. Ние ся не сърдимъ за това на Хакимъ ефенди, дори и ще го похвалимъ, гдѣто ся държи така здраво за **кетабътъ**, той е на възрасть около 22 години, така сжщо ся извървяха, догдѣто сѣдяхме дори и по два три пжти всичкитѣ други турци — първенци. Н. Прѣосвѣщенство ги приемаше доста льскаво и тий оставаха доста благодарни отъ приемътъ, а особенно отъ язикътъ като имъ говоряше по български. Въ понедѣлникъ ний посѣтихме правителственний домъ, мюхтията, бинбашията и военний складъ. Посѣтихме и Хакимъ ефенди, безъ да питами позволява ли ни наший **кетабъ**."

Слѣдъ това, дописникътъ похвалява дружелюбностьта и мирното живѣяние на българитѣ мохамедани (помаци-ахряне) съ българитѣ-християни и прѣвожда нѣколко кратки забѣлѣжки за потурчванието на помацитѣ и състоянието на непотурченитѣ въ прѣднитѣ врѣмена изъ народнитѣ прѣдания. По натагъкъ слѣдва кратко описание изъ пжтьтъ, прѣзъ гдѣто Н. Прѣосвѣщенство заминжлъ (прѣзъ Иридерската и Кърджалийската околия) и свършва съ пристиганието имъ въ г. Хасково и заминованието имъ отъ тамъ за въ Одринъ.

Читателитѣ видѣха какви роли и фанариотски интриги игра тоя фанариотски калугерь, Филотей, прѣзъ това лѣто, съ които милостьта му ся стара да спрѣ дохожданието и обикалянието на Н. Прѣосвѣщенство, Г-нъ Синесий изъ законната му и чисто българска Ахж-челебийска кааза. Такова е многословутото и прочюто грьцко православие, такива сж и нѣговитѣ черни прѣдставители — фенерски калугери, облѣчени като тигри въ калугерски раси.

Слѣдъ заминованието на Н. Прѣосвѣщенство Г-нъ Синесий за епархиялний му градъ Одринъ, за което причината бѣше киръ Филотей, послѣдний посмири напрѣднята си лудость и бѣснуванието му поутихна, тжй като интригитѣ му отъ една страна сполучиха, а отъ друга че съ заминаванието тжй бързо на схизматический (?) владика, святиня му остана свободенъ да върши всичко съ българското население, каквото гнилий му фанариотски мозъкъ би измислилъ. Обаче всичкитѣ му планове и коварства противъ огорчений Ахж-челебийски българинъ, неможиха да сполучятъ, тжй като той твърдѣ добрѣ познаваше злобний и мрьсний характеръ на елинската велика (?) черква и нейнитѣ подли калугери—шарлатани.

На 27-й Иулий въ петъкъ, Филотей още еднжжь отиде въ Пашмаклж, за да ся види и поблагодари съ каймакаминътъ, който толкова велики услуги принесе съ своитѣ льжи и сдѣйствия на грьцката Μεγάλη Ἐκκλησία, и да отслужи още една благодарственна служба на мекеретата му паразити, арнаутитѣ, находящи ся въ това село. Нъ българитѣ и подъ носътъ на каймакамътъ, ся въспротивили на кирь Филотея и недавали му да служи въ черквата имъ, като я заключили утриньта и скрили ключоветѣ. Нъ злобний калугерь не ся боялъ сега вече отъ нищо, защото правителството било нѣгово. Той ся оплакалъ на любимецътъ си каймакамъ и послѣдний на чясътъ испратилъ **полисъ-чяушу** съ нѣколко заптии и арнаутитѣ, които насилственно зели ключеветѣ на черквата отъ българитѣ и Филотей безопасно отслужилъ литургията подъ защитата на жандармитѣ, арнаутитѣ и **полисъ-чяушу**, при всичко че било късно. Незная по какви причини, утриньта когато Филотей служилъ, отишли двѣ десятьгодишни момчета българчета, Колю Т. Пелтековъ и Георги К. Палагачовъ въ женский отдѣлъ на черквата. Арнаутитѣ щомъ ги съзрѣли, улавятъ едното Колю Т. Пелтековъ и съ своитѣ си клѣвети, прѣдаватъ го на правителството, което го аристува за Филотеювъ хатъръ и едвамъ слѣдъ шестьдневно държяние и съ голѣми молби отъ населението го освободили. Другото сполучило да избѣга, което неможили да уловятъ. **„На магарето неможе да си земе ахтътъ, а на семерьтъ“** та и православний Филотей и мекеретата му за ядътъ си поиска да отмьсти на тия невинни дѣчица. Това ли е учението на вашето

евангелие киръ Филотей? Това ли е православието и християнското смирение на васъ фенерско духовенство? Слѣдъ тоя башибозуклукъ на Скечянский билюкъ-башия, Филотей пакъ ся завьрна въ Д. Райково на 29-й сжщаго.

Тукъ трѣбва да спомянемъ още и това, че прѣзъ прѣбиванието на Филотея въ Ахж-челеби -- мнимата спорѣдъ грьцкитѣ калугери нова елада (?) въ родопитѣ — ся извьршиха още двѣ велики за грьцкото духовенство и фенерь събития и за които патриката би ще скачялъ отъ радость, когато вѣрний му служитель Филотей му е прѣдставилъ своя рапортъ по обикалянието му изъ Ахж-челеби. Именно, че елинската идея и купището на фанариотитѣ -- пастири — ся увеличи съ още двама нови членове, бждящи патриоти и разсадници на елинизмътъ въ родопитѣ, за които непрѣменно лѣтописитѣ на фенерь трѣбва да сж вчислили. Единий отъ тѣхъ, Бечю Д. Щенарски отъ полуправославното Алами-дере, а другий Насо Чешмеджиевъ отъ Чокманово ся удостоиха съ Филотеевата благодать и влѣзоха въ съставътъ на безгрѣшнитѣ патриаршески отци. Киръ Филотей, безъ да му смѣта за грамотностьта имъ и безъ да помисли какво ще е бждящето имъ прѣпитание на тия клѣти и невинни человѣчета, ги ржкоположи и прѣобрази на чисти елински пастири. Кждѣ ще ги настани и гдѣ му православнитѣ енории за тѣхъ, киръ Филотей не му мисли, стига че е закачилъ нѣкоя и друга златна монета отъ тѣхъ и стига че е увеличилъ стадото си. Ржкоположението имъ извьрши въ Долно-Райково, пьрвий за село Аламидере, а вторий за Чокманово, при всичко че и въ двѣтѣ тия села си имаше свѣщенници. Великата попечителна (?) майка на елинитѣ не иска и да знае за това. За нея все е добрѣ да сж болъ чернитѣ калимавки, купището на фанариотитѣ калугари да е многобройно, па макарь да сж и за свинетѣ. А какво бѣ мозьчното шкафче, (нека ся изразимъ тжй) на тия нови грькомански попчета, ние ще забѣлѣжимъ само това, че наустницата и псалтирьтъ бѣха свьршили съ отличие, учили бѣха панакидитѣ и Οκτωήχος знаяха риторически. Освѣнъ това специялно образование, Бечю Щинарски граматически и основно рѣжяше и на **четли** ржбошь. Ето какво е черковното устройство и класическата мждрость на грьцката патриаршия, такова е и тѣхното благо за тия, които иматъ не-

щастието да имъ бждѫтъ подъ властьта и да ги хранятъ и гоятъ. Слѣдъ ржкополаганието на послѣднето попче въ селото Арда, Филотей си замина за Ксанти радостенъ и веселъ, като патриотъ, който си е испълнилъ длъжностьта си къмъ Μ. Ἐκκλησία, и Ἑλληνικῶν Γένους.

За да ся поурѣди училището ни, което още отъ учителствованието на покойний Петко Гидиджийски, ся бѣше случвало на ржцѣтѣ все на неспособни и малко достойни учители, нашитѣ българи прѣзъ това лѣто условиха за учитель Димитръ Мавровъ отъ селото ни и Мария Господинова и тя отъ селото ни, и двамата ученици отъ Пловдивскитѣ гимназии, които ся отличиха съ дѣятелностьта си и способноститѣ си, като направиха щото мнозина отъ грькоманитѣ запращаха дѣцата си да ся учятъ при тѣхъ на българский языкъ. Съ желанието си да поурѣдимъ училището, нашитѣ настоятели Димо Герджиковъ и Стайко В. Чешитевъ условиха прѣзъ мѣсецъ Августъ дюлгери за да поправятъ горний катъ, гдѣто нашитѣ дѣца ся учяха още отъ първо врѣме на грьцизмътъ. Ние по напрѣдъ казахме, какъ грькоманитѣ искаха да ни принудятъ да имъ оставимъ или продадемъ дѣлътъ отъ училището. Обаче, тѣ сега по настоятелно пожелаха да испълнятъ желанието си. Когато дюлгеритѣ заработиха, грькоманскитѣ нови чорбаджийчета, членове на Φιλανθ. Ἀδελφότης Райчю Радювъ, Илия Футевъ, Райчю Х. Чилингиревъ и други още нѣколцина, дошли прѣдъ училището на хорището, поискали да запрѫтъ дюлгеритѣ да не работятъ и дори направили и крамола за това съ нашитѣ настоятели. Послѣднитѣ имъ казали, че училището имъ е нуждно и ще си поправятъ своето, а тѣ ако искатъ нѣщо отъ нѣго, да отидѫтъ и заявятъ въ правителството, обаче грькоманитѣ не повториха отъ тука сѣтне и работата имъ ся свърши съ толкова.

Прѣзъ сжщий тоя мѣсецъ, досегашний общъ слуга черковенъ (клисарь), Христю Жекинъ, остави насъ като грькоманинъ и ся услови за такъвъ само на грькоманитѣ. Причината на това бѣше, че господство му ся докачилъ на грькоманската му честь отъ схизматицитѣ (?) българи, че ужь говорили, че помагалъ на грькоманитѣ. Работата не състояла въ това, а въ желанието на това високоумно хлапе, заразено отъ грькоманското православие, да бжде святъ и благочестивъ,

гъркоманинъ и да закачи и той, поне една чясть отъ благодатьта, която киръ Филотей бѣше излѣлъ прѣмного на събратията му гъркомани. Милостьта му (казаний Христю) отъ тогава послѣ вече ся прѣобрази на чистъ елининъ и въ подлоститѣ си, доволно успѣ и усъвършенствова.

Догдѣ нашитѣ гъркомани—фанариотски исчядия—водени за носоветѣ отъ грьцкитѣ калугери, ся трудяха денонощно да измислюватъ нови коварства противъ братията си, нови интриги противъ насъ, и догдѣ тѣ съ всичкитѣ си сили ся стараяха да грабнѫтъ и усвоятъ и училището ни отъ рѫцѣтѣ ни и да ни оставятъ въ кальта, ето ти още едно нещастие както тѣмъ, толкова повече намъ изнуренитѣ и огорчени българи. Гаче ли всичко бѣше тръгнало напротивъ намъ на клѣтото българско население. Казвамъ тѫй, защото патриаршескитѣ и силлогозски лири ся отпущаха щедро на тия погърчени българи, та имъ бѣше лесно за всичко, а горкитѣ българи всичко трѣбваше и ставаше отъ постоянний имъ потъ, безъ една бодка помощь отъ нѣгдѣ. Едничката зграда, която бѣше обща и на двѣтѣ страни, и която тѣ (гъркоманитѣ) искаха да усвоятъ цѣла, която служяше за училище както тѣмъ, тѫй и намъ, на 16-й Ноемврий, въ петъкъ прѣзъ нощьта чяса по 8 изгорѣ всичката, безъ да може да ся избави нѣщо. Като че и самото провидѣние поиска да ни вразуми, за гдѣто прѣди нѣколко врѣме, гъркоманитѣ бѣха почнали да мислятъ да я усвоятъ. Причината на тоя нечяканъ и ужясенъ пожяръ, както отъ послѣ ся извѣсти, бѣше гъркоманский даскалъ — професоръ — любимецътъ на мастиката и **ихтиаръ мезлиши**, перото го не зима да кажемъ, Тодоръ Пашмаклиецътъ. Милостьта му отишьлъ вечерьта на гостѣ у единъ нѣговъ приятель гъркоманинъ Братия Капитанови, като оставилъ огньтъ накладенъ въ стаята му, въ която живѣеше, и която най-напрѣдъ ся хватила, както бѣха видѣли мнозина. Огньтъ ся билъ усилилъ още чясътъ по четире прѣзъ нощьта, нъ чякъ по седемь чясътъ ся усѣти, и ако и да излѣзе всичкото село, неможи да ся помогне нищо и пожярьтъ направи всичкото здание на пепелъ. Нъ най-много пострада отъ тоя пожярь, единъ отъ първитѣ българи търговци, Георги В. Чешитевъ. Най на долний катъ на училището, бѣше черковний дюкянь, когото държяше съ

наемъ казаний, и който изгорѣ съ 100 лири стока въ нѣго, безъ да може да ся избави нѣщо отъ нея.

Нъ и това не вразуми и не спрѣ гръкоманскитѣ коварни притязания за нѣго, както по нататъкъ ще видимъ.

XX.

1885. — Дохожданието на новий грьцкий архиерейски намѣстникъ П. Никола въ Ахж-челеби и фанариотската му дѣятелность. — Съгражданието отъ нѣго на (Καθολικῆ Ἐκκλησία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀρθοδόξου κυνότητος τῆς Ροδόπης) въ с. Пашмаклж. — Православието (?) на тоя фенерски патриотъ въ това село и нѣговитѣ противохристиянски дѣла. — Гръкоманскотѣ вѣроломства на 23-й Априлий въ с. Пашмаклж. — Процесътъ на грькоманинътъ Колю Футю срѣщу българитѣ Никола К. Бобутановъ и Стайко В. Чешитевъ въ Д. Райково. — Прѣкрьщаванието отъ Шопъ на Елининъ отъ Д. Райковскитѣ грькомани. — Грькоманско прѣдателство за българитѣ: Христю Господиновъ и Тодоръ Бурдювъ и слѣдствието на това. — Съгражданието и отварянието (Ἑλληνικῶν Σχωλῶν τοῦ Κάτω Ῥαϊκοβων) съ лукавства отъ грькоманитѣ въ Д. Райково.

За чюдо наистина и за удивление сж тия грьцки израилеви старци — калугеритѣ имъ съставляющи самозванната и мнима велика (?) вселенска (?) патриаршия. Като че тѣ сж приели черното расо само за да постигватъ по лесно своитѣ си безчеловѣчни, противохристиянски и тжй да кажемъ най-гнусни желания, криющи подъ прочютото тѣхно православие. Наистина, и потвърденъ фактъ е, че грьцкий народъ въ днѣшно врѣме е станалъ пословиченъ и пръвъ по самохвалствата си, егоизмътъ, льжитѣ и порочний си характеръ. Още дрѣвнитѣ гърци — елинитѣ стари — толкова прочюти по наукитѣ и искуствата си, не сж били лишени отъ заразителний порокъ — льжята. Старата грьцка история е пълна съ неимовѣрни самохвалства и льжи, тжй щото тя прѣдставлява единъ добръ, баснословенъ и смайсторосанъ романъ, отъ колкото да бжде история. Самъ апостолъ Павелъ потвърдява това като казва:

„Критянитѣ сѫ всѣгда льжци, зли звѣрове и лениви утроби“ — „Κρῆτες ἀεί ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες αργαί.“ Т. 1—12. Това напълно ся отнася и до цѣлий грьцки народъ. При всичко това, днѣшнитѣ гърци сѫ развили и усъвършенствовали до такава стьпенъ това си свойственно качество, щото старитѣ гърци прѣдъ днѣшнитѣ имъ потомци по пороцитѣ имъ оставатъ чиста нула. Да поглѣдне човѣкъ въ чястний имъ животъ, въ общественний, литературний и търговский имъ характерь, ще ся зачюди въ това що казахме за тѣхъ. А пъкъ развратното имъ духовенство? То е водительтъ на всички пороци, въ които человѣческата природа може да испадне прѣзъ земний ѝ животъ. Нѣговитѣ лукави и безчеловѣчни постѫпки къмъ българский народъ отъ врѣме и до днѣсъ, ясно и нагледно потвърждаватъ думитѣ ни. Цѣлий свѣтъ вече знае това.

Великата (?) имъ пуста фенерска патриаршия, какви ли не срѣдства и адски планове не е прилагала въ дѣйствие, за да грабне съ похитителната си рѫка клѣтий ни народъ. Нейнитѣ паразити, излишьци отъ человѣчеството, звѣроветѣ облѣчени въ черни раси и мнимо православие (?) и до днѣсъ пьплятъ и ровятъ подъ земята денонощно, дано сполучятъ да усвоятъ поне тая чястъ отъ народътъ ни, които политическата сѫдба остави свобоно на произволътъ на разни пропагандисти. Читателитѣ мисля ся вече увѣриха въ думитѣ ми отъ писаното до сега за тоя въпросъ, и видѣха какви борби, жестокости и огорчения прѣтърпѣ Ахѫ-челеби отъ фанариотитѣ. Освѣнъ туй, ние споменѫхме до колкото можихме, какъ грьцката патриаршия щедро испращаше въ тоя нещастенъ български край разни калугери пропагандисти, Калиниковци, Филотеевци, Софрониевци и други подобни червеи, съ едничката целъ да правятъ всевъзможни интриги и безчеловѣчия за погърчванието на едно нещастно и безпомощно българско население, за които имъ трудове ся отпущатъ тлъсти възнаграждения отъ грьцкитѣ силлогози, а грабителствата имъ отъ населението особно.

Слѣдъ смъртъта на извѣстний патриаршески протосингелъ — грьцки архиерейски намѣстникъ — Софрония въ каазата ни, фенерь испраща нѣколцина подобни калугери за намѣстници, нъ ни единъ неможи да ся устои, види ся, че патриаршията неможеше токо тѫй да сполучи въ изборътъ си за интриги, какъвто бѣше покойний. Най-послѣ щастието на

гръкоманитѣ и Μεγάλη Ἐκκλησία, поработи да намѣри и назначи за такъвъ, единъ гръкъ свѣщеникъ родомъ отъ село Мароние (Гюмюрджюнско) по име Οἰκονόμος Νικόλαος — който напълно притѣжаваше качествата на единъ способенъ интригантъ и лукавъ грьцки патриотъ. За дѣятелностьта му и сполучливитѣ му лукавства противъ българското население, грьцкий фенерь му отпуща по 10 лири мѣсечна плата, освѣнъ невидимитѣ приходи отъ потътъ на населението. Святиня му въ сѫщо врѣме бѣше и свѣщенникъ на нѣколцината арнаути и единъ и половина гръкомани въ Пашмаклѫ, гдѣто и живѣеше.

Едвамъ кракътъ му бѣ стъпилъ въ Ахѫ-челеби и святиня му захвана своитѣ подли кощунства противъ българитѣ. Той и на дохожданиего си на 10-й Февруарий, по послѣ и на 18-й сѫщий, замина и посѣти най-първо прочютото и златното за патриаршията полугръкоманско Долно-Райково. Посѣти училището имъ мѫжко и дѣвическо, братството и ведно съ П. Наса, посѣти нѣкои отъ гръкоманитѣ първенци, като ги понастани въ православието, да не би да отворятъ заслѣпенитѣ си очи и видятъ примката, въ която самоволно сѫ ся хвърлили. Слѣдъ два дни стояние, отиде си въ Пашмаклѫ, сѣдалището на грьцкитѣ намѣстници **„руханъ векиллери.“**

Съ дохожданието на тоя гръкъ намѣстникъ въ Ахѫ-челеби, като че и щастието на фенерь и нашитѣ гръкомани потече. Прѣзъ сѫщий мѣсецъ Февруарий, дойде и другъ новъ грьцки исповѣдникъ отъ сѫщий мънастирь **„Кусиница“** по имя отецъ Иона. Обаче безпристрастието и справедливостьта изискватъ да кажемъ, че тоя старецъ, калугеринъ, ако и да бѣше гръкъ и пратенъ исповѣдникъ отъ Ксантийската митрополия, нѣмаше оня глупавъ фанатизмъ и умраза противъ българитѣ, не правеше разлика на гръкомани и българи и нито пакъ расчиташе на калугерскитѣ софизми схизма (?) и православие. Нѣгова святость, отецъ Иона пообиколи селата Арда, Аламидере и Чокманово и за Великдень ся завърна пакъ въ Долно-Райково. Утринъта на Въскресение рѣдътъ бѣше гръкомански и дѣдо Иона помагаше на гръкоманский свѣщенникъ П. Наса. На второ въскресение, вечернята, бѣше наша (на българитѣ) и тоя добродушенъ и смиренъ старецъ, безъ да глѣда на схизми и на волята и фанатизмътъ на гръкоманитѣ, помага и на нашiй свѣщенникъ П. Никола. Освѣнъ това, нъ той и прѣзъ

всичкото си стояние въ селото ни, отношението и характерьтъ на тоя истинно православенъ старецъ бѣха тжй добри и непрѣклонни прѣдъ гръкоманскитѣ мъмряния и подлости за насъ. Тогава каква вина да намѣримъ на тоя кротъкъ калугерь и какъ да го не почита и уважява всякой, когато той върви по думитѣ на Спасительтъ: **„обичяйте ся единъ другъ, както и Азъ ви обикнахъ."** Иоан. 15 — 12. За тая му смиренность и истинно християнски духъ, гръкоманитѣ и нѣго направиха лошь, схизматикъ (?) и пр. отъ П. Наса, защото дѣдо Иона съ своето смирение изобличи тѣхното фанариотско православие.

Да видимъ сега, какви роли и фанариотски лукавства разигра новий Софрониевъ и Филотеевъ намѣстникъ, П. Никола. Още отъ прѣди Софрония, грьцкитѣ архиерейски намѣстници въ Ахж-челебийската кааза, имаха своето си сѣдалище въ смѣсеното отъ помаци и българи село Пашмаклж, въ когото ся намира и околийското управление (каймакамътъ) на тая кааза. Причината на това, гдѣто грьцкитѣ протосингели прѣдпочитаха да оставятъ гръкоманското Д. Райково и да сѣдятъ въ Пашмаклж, гдѣто нѣмаше тогава нито слѣпъ грькъ бѣше явна, че тѣ правяха това за да могжтъ да кроятъ и упражняватъ своитѣ интриги чрѣзъ самото правителство. При всичко това, покойний Софрония, още първо когато дойде за грьцки намѣстникъ въ Пашмаклж, той съ своитѣ си свойственни лукавства и съ помощьта на правителството, бѣше сполучилъ да заслѣпи и погърчи нѣколко фамилии отъ българитѣ въ това село, за което първа подпора му даваха извѣстнитѣ по невѣжеството си Братия Кирияновски, хора заможнички и чисти фанариотски орждия противъ братията си българи. Освѣнъ тѣхъ и пришелцитѣ арнаути, съставляваха гърчяющий ся елининъ въ това селце. До прѣди войната, Софроний заедно съ вѣрнитѣ си чяда гръкомани, съ помощьта на постояннитѣ имъ и свойственни тѣмъ срѣдства, бѣха турили на ржцѣтѣ си всичкото население въ това село, като бѣха усвоили и черквата имъ. Съ една речь, ако и да ся съзнаваше населението, че е въ примкитѣ на грьцкитѣ вълци, неможяше да направи нищо въ тогавашнитѣ обстоятелства. Щомъ войната ся свърши и напрѣднето положение на българитѣ въ Ахж-челеби ся по подобри отъ чясти, тритѣ четвъртини отъ

това село ся въспротиви на грьцкий калугерь, изгони го изъ черквата и ся отьрва отъ ноггетѣ на тия заклѣти фанариоти. Тогава Софроний остана само съ арнаутитѣ и нѣколцината погьрчени българи. Покойний оставенъ по тоя начинъ, почна да дѣйствува за да ся съгради за останалото му число нищожно грькомани, една особна елинска черква за православнитѣ (?) му чяда. Съ помощьта на арнаутитѣ, бѣха купили и мѣсто за тая целъ въ това село, като ся проектираше заедно съ черквата да ся направи и единъ видъ срѣдоточно и главно елинско училище за цѣлата тая страна.

Тоя извергъ отъ патриаршеското купище, сполучи още тогава да издѣйствова 20 лири турски отъ ксантийский клонъ на извѣстното грьцко дружество Σύλλογος...... съ целъ за съзижданието на мислимата въ Пашмаклѫ отъ тѣхъ „Елинска Централна Гимназия въ родопитѣ“ Ἑλληνοκεντρικῶν Γυμνάσιον τῆς Ῥοδόπης..... на която задачята да бѫде распространението на елинский язикъ и съвършенното погьрчвание на Ахѫчелебийскитѣ българи, и което здание ся съгради още тогава. Святиня му и арнаутитѣ ся бѣха развеселили до небеса за тая имъ сполука. Въ врѣме на съграждането на реченото училище, всичкото население помогна, нъ като ся съгради, Софроний исказа скритата си целъ, като поиска да го усвои само за елинско, за каквото ся и назначяваше отъ грьцкитѣ патриоти. Тогава българитѣ въ това селце заедно съ наший архиерейски намѣстникъ П. Гавриилъ, протестираха и найпослѣ дѣлото отиде въ правителството, нъ дѣлото неможи да ся рѣши токо тѫй лесно. Софроний и привьрженцитѣ станаха нуждни да трьсятъ защита, за което ся и отнесоха телеграфически до тѣхната **„кардашъ компаниясѫ“** въ Ксанти, нъ и то неможи да имъ помогне, при всичко че бѣше отпустнало и помощьта си парична за нѣго. Най послѣ слѣдъ дьлги расправии, правителството го рѣши, щото рѣченото училище да бѫде общо и на двѣтѣ страни и въ нѣго да ся учи и грьцки и български. Обаче, на Софрония никакъ не му дойде на смѣтка това справедливо рѣшение на правителството, тѫй като планътъ му ся разруши отъ дебелоглавитѣ българи. Вслѣдствие на това, казанното училище и до днѣсъ стои недовьршено и неурѣдено. А черквата, когато да ся захване Софроний ся прѣсели на другий свѣтъ.

Щомъ дойде сега новий грьцки намѣстникъ Οἰκονόμος П. П. Νικόλαος. . . залови ся и съ двѣтѣ си ржцѣ да довьрши това, което събратътъ му Софроний неможи да довьрши, като си мислѣше, че вътрѣ въ нѣколко дни, Ахж-челеби ще стане на чиста грьцка епархия, та тжй да оправдае тльстата си заплата на патриаршията и силлогозитѣ. Първата му грижя, мѣжду многобройнитѣ му вьпроси на тоя фанариотъ, бѣше да съгради новата „**Катедра**" — грьцката черква, която вслѣдствие на распритѣ за училището, бѣше оставена. Съ свойственнитѣ си византийски хитрости и лукавства, той можи да убѣди вѣрнитѣ си чяда — грькоманитѣ — които събраха потрѣбнитѣ нѣща — материялъ — и на 10-й Марта ся захвана съграждането на новата чисто православна (? елинска черква.[1]) Българитѣ и тоя пжтя ся отнесоха съ протестъ въ правителството, което слѣдъ два дни спрѣ работянието. Хитрий фанариотъ и тоя пжть сполучи да убѣди правителството, което изново позволи съграждането, при всичко че висшето управление нито знаяше и нито пакъ бѣ издало законний и обикновенний за подобни случяи ферманъ. Нъ на фанариотитѣ законъ не сжществува и тѣ вършятъ свободно каквото си ищжтъ, стига то да бжде угодно на лукавитѣ имъ интереси. При всичкитѣ му старания, льжи, льскателства, дано да убѣди населението да жертвува повече за великолѣпието на черквата, святиня му неможи да сполучи и най-послѣ многожеланната отъ грьцкитѣ патриоти Κατολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀρθοδόξου κοινότητος τῆς Ροδόπης. . . („Съборна черква на елинското (?) православно (?) общество въ родопитѣ (?)"), стана само отъ дъски въ видъ на единъ простъ параклисъ, въ когото отецъ Николаосъ и захвана да черкува мнимото отъ нѣго православно общество елинско (?) — вѣрнитѣ си грькома-

[1]). Отецъ Николаосъ, догдѣто да накара населението да жертвова повече за съграждането на реченната черква, льжеше го, че патриаршията е отпустнала една голѣма сумма за нея, и че тя жѣлае да я направи великолѣпна, за да бжде първа и съборна елинска черква, за бждящий елински епископъ въ Ахж-челеби (?) Отъ друга страна той пишеше на патриаршията и грьцкитѣ патриоти въ Цариградъ, Ксанти и другадѣ, че новитѣ елини (?) въ родопитѣ сж положили основата на бждящата катедрална, митрополитска елинска черква въ Ахж-челеби и съ такива льжи, глѣдаше да докопа повечко и отъ едната и отъ другата страна, отъ чясти за въ джобъ, и отъ чясти за нови интриги, подъ прѣдлогъ за патриаршески храмъ (?) Пусто невѣжество и фанариотска слѣпота!

ни, ако и да бѣха тѣ малобройни, а пакъ когато дойде продънената фенерска касса отъ Цариградъ въ Ахж-челеби, тогава да я правятъ катедрална.

Когато населението ся увѣри въ лукавитѣ грьцки планове и цѣли, то силно ся противи, нъ нѣмаше кой да го слуша, и при всичкитѣ всевъзможни на грькътъ намѣстникъ срѣдства, неможи да накара българското население да отива и ся черкува въ **катедрата**, освѣнъ нѣколцината му мекерета, а си ся отдѣли и черкува въ своята си стара черква, която съвършенно си отнеха отъ грькоманитѣ. Грьцкий икономосъ ся пукаше отъ ядъ, като глѣдаше, че българското население мжчно може да ся води за посътъ по стъпкитѣ на безхарактерното грьцко духовенство. Нъ за среброльобието, подлостьта и безчеловѣчието на грьцкитѣ калугери имаше много срѣдства, съ които си служяха въ такива случяи, безъ да мислятъ че тия тѣхни срѣдства и подлости ги тласнжха въ пропастьта. Тоя патриаршески прѣдставитель и тоя пжть си послужи съ льжитѣ и лукавствата, толкова обични отъ цѣлъ фенерь. Прѣди да започне ролитѣ си, той убѣдилъ вѣрнитѣ си мекерета, арнаутитѣ и грькоманитѣ Кирияновци и Дармонци за да му помагатъ въ всичко, що има да прави за напрѣдъ съ българитѣ, защото ще бжде за тѣхна полза ужь. А за да принуди простодушното българско население да ся черкува въ нѣговий параклисъ (по добрѣ да кажемъ тържище, защото бѣше съграденъ не за Божий храмъ, а за доение простото население) ето що употрѣби за срѣдство тоя паразитъ патриковъ. Той подкупилъ двѣ дѣчица десятьгодишни, грькоманчета, та разнесли слухъ изъ населението, че една утрина като отишли много рано въ параклисътъ, въ когото нѣмало никого, изведнжжь имъ ся явилъ единъ бѣлобрадъ (?) старецъ (?) отъ олтарьтъ и почналъ да ги вика (?), нъ тѣ сж уплашили и избѣгали. Освѣнъ тия дѣца, той поставилъ и нѣколко жени, въ родѣ фанатичната стара Кирияница да потвьрдява видѣнието на дѣцата (?), та съ такива измислици и суевѣрия да помисли населението, че свѣтецътъ ся е помѣстилъ отъ схизматическата (?) стара черква и отишьлъ въ православната (?) катедра дъсчена. Нъ той билъ излъганъ въ тия си въображения и си навлѣклъ смѣхътъ и умразата още повече, защото българинътъ не е както прѣди петьдесять години, ко-

гато да вѣрва на разнитѣ калугерски измислици и шарлатании.

При все това, подвигитѣ на тоя Софрониевъ намѣстникъ не сѫ само толкова. Нѣговата велика майка (?), патриаршията, не бѣше го пратила и не му плащаше такава тлъста заплата за да стои съ згърнати рѫцѣ. Освѣнъ това отъ сребролюбието, подлостьта и невѣжеството други по похвални качества грьцкото духовенство нѣмаше, което като червей е яло и грабило потътъ на бѣдното население. Ето що измислява калугерската тиква на Отца Николаосъ: случва му ся та му ся свършило мирото. За бѣлята не ще ли ся роди и едно грькоманско дѣте на грькоманина Узуновски. Когато да кръсти дѣтето нѣма миро, па и нѣма отъ гдѣ да земе, защото схизматическо (?) миро небива, па и да бива неще да търси отъ схизматици (?). За това той кръстилъ дѣтето безъ миро, догдѣ да му ся прати отъ Ксантийската митрополия. Когато дошло мирото, какъ да миропомаже дѣтето безъ да ся научятъ, защото едно ще бѫде посраменъ, друго ще стане на лъжецъ. За това той зарѫчялъ единъ праздникъ да му донесѫтъ дѣтето, защото щѣлъ да му чете особна молитва. Донели дѣтето и той го помазалъ, а понеже имало и други жени въ параклисътъ развикалъ ся изъ нѣго като бѣсень, че българитѣ като схизматици (?) нѣматъ миро (?)[1]) и че тѣ не могѫтъ да

---

[1]). Не само О Николаосъ и нашийй грькоманинъ извѣяпъ 'Οικονόμος Π. Π. Ἀναστάσις...., нъ и всичкитѣ фанариоти калугери, едно отъ главнитѣ имъ орѫдия (срѣдства) за погрьчвание и лъгание простото население въ тѣхнитѣ идеи е било мирото. Нашийй подлъ П. Насо, нѣма друго съ какво да лъже и проповѣдва изъ мѣжду грькоманитѣ, освѣнъ схизмата и мирото, като казва че никой нѣма право да прави миро, освѣнъ грьцката патриаршия и че тя дава миро на всички други самостоятелни черкви (?). Отъ гдѣ е и кога е дадена тая власть на грьцкитѣ калугери и дали само тѣмъ е дадено святостьта и непогрѣшимостьта да правятъ миро? Отъ гдѣ е и кога е дадено това монополно (?) право на феперскитѣ старци? Дали Духъ Святий ся намира и е даденъ само на тѣхнитѣ безбожни мозъци? За да покажемъ голотата и шарлатанинитѣ, съ които тѣ ясно и наглѣдно потвърдяватъ своята мрачность и безбожество, ний ще приведемъ това, което сѫ писали и нарѣдили Св. черковни Отци въ святото пидалию (корабче). Въ 6-то правило на Картагенский съборъ, въ забѣлѣжката, слѣдъ като разсѫжда за мирото, мѣжду другото казва и това: Τὴν σήμερον πολλὰ σπανιώτατα εἰς τόσους χρόνους τελεῖται ἅπαξ τὸ μυστήριον τοῦτο ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησία. δὲν ἠξεύρω δια ποίαν αἰτίαν. Ἐν δε τῃ Μοσχοβιά ακόυομεν να γίνεται εἰς κάθε δύω χρόνους εν τῇ ἡμέρα τῆς μεγάλης πέμπτης . . . .
т. е. „днѣсъ много въ оскѫдность и въ много години ся извършва това тайн-

бждатъ християни, а язичници (?) и други калугерски нелѣпости. Слѣдователно, казалъ той, за да могжтъ да ся спасжтъ и да бждатъ истинни християни, трѣбва миропомазаннитѣ и крьстени отъ схизматически (?) свѣщенници дѣца, да ся миропомажятъ съ истинско патриково миро и пр. Както въ всяко село и общество, намѣрили сж и тука нѣколко легковѣрни и прости жени, които като видѣли че крьстеното по напрѣдъ дѣте сега ся миропомазва, безъ да знаятъ подлата льжя на грькътъ, една отъ тѣхъ, Яна Х. Кириякова, занесла и тя крьстеното си по напрѣдъ отъ българский свѣщенникъ дѣте за да го миропомаже шарлатанинътъ фенерски свѣщенникъ. За възнаграждение на патриковото миро, той зелъ и единъ франкъ **захметь парасж** и заржчялъ да донисатъ всички дѣцата си за да ги миропомазва. **Рухане вскили** намѣрилъ згодний случяй да закачи нѣколко франчета отъ тая си измислица, нъ шарлатанията и подлостьта му не отиде за дльго врѣме, защото населението бързо узна цѣлъта му. Вижте драги читатели сега имали капка съвѣсть и разумъ у тия лукави грьцки пастири. Наший архиерейски намѣстникъ заяви

ство въ нашата черква, не знаемъ по кои причини. Въ Московия (Русия) слушями да става всякога въ двѣтѣ годнии, въ деньтъ на Великий Четвъртъкъ. . . . . " По това правилото натяква архиереитѣ да не правятъ осждность отъ св. миро, а да го правятъ по щедро, за да може да има изобилно и всякога въ всичкитѣ спорни . . . .
„Ὅθεν παρακαλοῦμεν αυτοὺς καὶ τοὺς ἁγίους ἀρχιερεῖς, δι ἀγάπην Θεου, να φροντίζουν ἅγιον μῦρον πλούσιον εἰς τὰς ἐνορίας καὶ ἐπαρχίας των. . ."
т. е. „за това молимъ святитѣ архиереи за любовьта Божия да ся стараятъ щото свѣтото миро да бжде богато въ епориитѣ и епархиитѣ . . . ."
Въ „Догматическото Богословие" стр. 255 говори тжй: „Въ руската Църква, мирото ся освѣщава само при двѣтѣ катедри: Киевската и Московската, отъ гдѣто ся и распраща по всичка Русия. Приготовленнето нѣгово ся свършва на страстната нѣделя; въ първитѣ три дни, при непрѣкъснато четение евангелието, вари ся въ нарочно за това устроено гърне въ черквата, а въ четвьртъкъ ся освѣщава въ врѣме на литургията." Грьцкитѣ калугери убѣждаватъ, че никоя друга черква нѣма дадено право да приготвова миро и че слѣдователно всички самостоятелни черкви земжтъ миро отъ патриаршията, нѣщо което я прави да бжде най висока и законна майка на всички. При това тѣ казватъ, че и българската екзархия като отдѣлна и отцѣпена отъ грьцката патриаршия, нѣма миро и слѣдователно и нейнитѣ послѣдователи сж безъ миро, не християни (?). Грьцко кощунство? Свѣтитѣ тайнства и Св. Писание грьцкитѣ калугери искатъ да тъпчятъ. Съ тѣхъ тѣ мислятъ да тъпчятъ правдата и истината и да сѣятъ безбожество и невѣжество. Читателитѣ нека сждятъ отъ горнитѣ приведени думи, иматъ ли право и дозволено ли е да правятъ миро и другитѣ самостоятелни черкви, или само фенерскитѣ старци иматъ право за това. А на наший извѣянъ П. Насо ще кажемъ, да отвори Св. Писание и правилата на Св. Отци и да види своитѣ льжи и шарлатании, които тжй нагло проповѣдва. Нѣка и той веднжжь вникне въ святата истина.

на правителството за това шарлатанство на грьцкий икономосъ, когото и изобличи и му забѣлѣжи да ся не повтарятъ подобни нѣща и другъ пжть. При всичкитѣ му тия подлости, той пакъ нищо неможи да сполучи.

Наближи и 23-й Априлий, Св. В. М. Георгий, годишний праздникъ на старата българска черква въ Пашмаклж, въ който день ся стича всичкото население отъ околнитѣ села за службата на тоя праздникъ. Отецъ Николаосъ, комуто до сега брадвата ударва всякога о камъкъ, намисли сега да отнеме службата отъ българитѣ и съ това да направи демонстрация (кой знае какво е кроилъ съ тая си целъ) прѣдъ българското население, което щѣше да ся събере въ тоя день. Нъ дали не щѣше му излѣзе солена, както това стана отъ нѣговитѣ сънародници въ Пловдивъ на тоя день? Той — **рухането** — наедно съ арнаутитѣ и братия Кириянови повикватъ българскитѣ по пьрви селяни отъ това село, именно Райчю Пампорътъ и Христю Табакътъ и слѣдъ дьлги льскания и заплашвания, накарватъ ги да имъ даджтъ писменно дозволение, на 23-й, Гергьовъ-день, да служи божественната служба грьцкий архиерийский намѣстникъ, а българский свѣщенникъ само да миросва безъ да зима участие въ службата съ православний (?) икономъ.

Населението и другитѣ пьрвенци, като ся научили за глупавата постжпка на рѣченитѣ по горѣ два други пьрвенци, на 22 сжщаго вечерьта, отиватъ при тѣхний си свѣщенникъ П. Райчя, у когото случайно намѣрили и Еникюйский българский свѣщенникъ П. Анастаса, който билъ дошьлъ и той за праздникътъ. Тѣ заповѣдали и на двамата да отиджтъ утринъта и да служятъ, безъ да глѣдатъ и ся боятъ отъ нѣщо. Грьцкий намѣстникъ вечерьта отишьлъ и исчелъ вечернята, безъ да знае що прави населението. Утринъта на 23-й отиватъ двамата свѣщенници, облачятъ ся и встьпватъ да служятъ. Слѣдъ малко, дохожда и гордѣливий фанариотинъ, съ своята православна прѣмена (одѣжди) въ ржцѣ и като влѣзлъ въ черквата, за голѣмо нѣгово удивление намира облѣченитѣ схизматически свѣщенници да проскомодисватъ. Пораженъ като отъ молния и лудъ отъ ярость за измамата тжй хитро искроена нѣму, пристжпилъ при П. Райчя и го запитва какво е това отъ нѣго! П. Райчю му казалъ, че това е волята на на-

селението, и че ако обичя, може да служятъ заедно. О. Николаосъ, отъ една страна православието (?) и фанатизмътъ, а отъ друга страхътъ, да не би да го сполѣти нѣщо отъ **кондрокефалитѣ вулгари**, зеленъ като гущерь отъ ядъ, зема си бохчята съ одѣждитѣ и си излѣзва вънъ. Народътъ ся събралъ и службата ся извършила блѣскаво отъ българскитѣ свѣщенници и по справедливото желание на българитѣ. Още на сѫщий день, и **рухането** заявилъ на правителството, а на другий день, като неможяли да направятъ друго, той дохожда въ долнята махала съ своитѣ вѣрни арнаути, повикали и нѣколцина прости българи и ги убѣждаватъ, та направятъ едно съгласително помѣжду си, за да изгонятъ българский свѣщенникъ, като му казали, че ако стъпи въ черквата, ще доведѫтъ грьцки свѣщенникъ и ще искатъ рѣдъ, както и въ Долно-Райково. Като не можяли иначе да си отмъстятъ на населението, тѣ желали поне на свѣщеникътъ имъ да отмъстятъ, или пакъ съ това тръсили причина за смущения, та тогава да направятъ както си щѫтъ. П. Райчю на другий день, 25, Св. Ев. Марко не отишьлъ въ черквата. Като ся научва населението за грькоманската вѣроломна постѫпка, събиратъ ся около 30 жени българки и отиватъ въ правителственій домъ, и настоятелно поискали отъ каймакамътъ свѣщенникътъ си. Каймакамътъ става и самъ дохожда въ долнята махала (гдѣто живѣе само българското население) въ домътъ на Христа Табакътъ, повиква старѣитѣ и всичкитѣ селяни и слѣдъ дьлги крѣскания мѣжду грькомани и българи, той (каймакамътъ) изслушялъ и еднитѣ и другитѣ и далъ правото на българитѣ, като заповѣдалъ щото П. Райчю да си имъ бѫде свѣщенникъ до срокътъ на условието му, Петровъ день, и когато ся съберѫтъ всички отъ чюжбина, да уславятъ когато си искатъ. Работата до тукъ ся свърши, нъ грькоманитѣ като видѣха че и тукъ неможиха да прокаратъ ядътъ си, **руханята** имъ повторно заявява въ правителството, че П. Райчю и П. Анастасъ го изгонили отъ черквата на Гергевъ-день. Каймакамътъ вторий пѫтъ повиква българскитѣ свѣщенници и въ запитванието му къмъ тѣхъ за това, тѣ му отговорили, че тѣ поканили и икономътъ да служи заедно съ тѣхъ, нъ послѣдний не приелъ да служи съ схизматицитѣ (?) Грьцкото коварство и тукъ льсна на явѣ, като не можи да сполучи и дѣлото съ това ся свърши

по тоя въпросъ. А въ какво състояше православието (?) на тоя безобразенъ грьцки свѣщенникъ — арх. намѣстникъ въ Пашмаклж? Какъ той прѣдставляваше фенерското духовенство и елинската вселенна (?) черква? Ние ще приведемъ още единъ фактъ доказанъ увѣрително отъ единъ най прьвъ нѣговъ приятель и вѣренъ грькоманинъ, а при това и горѣщъ патриотъ и сподвижникъ на фанариотскитѣ му дѣйствия, именно на Тодоръ Кирияновъ, който исповѣдалъ и ся съвѣтвалъ съ грькокомнитѣ Долно Райковски: Митрю Куцовски, Михалъ Радювъ и други, когато прѣзъ 1886 година били въ Сѣресъ по търговията си. Тодоръ Кирияновъ казалъ, че отецъ Николаосъ (свѣщенникъ фамилистъ) е прѣобърналъ мнимата елинска гимназия въ Пашмаклж на публиченъ домъ и че той е държялъ при себе си нощни слугини .... и други свойственни на калугерский развратъ качества. Читателитѣ нека ми простятъ за това, при всичко че цѣлъ свѣтъ знае привичкитѣ на фенерскитѣ православни старци, нъ азъ прѣвождамъ горний фактъ, защото е доказанъ отъ нѣговъ вѣренъ грькоманинъ, който трѣбваше да го защити, а не издава на бѣлъ свѣтъ. Ето гдѣ е заключено многословутото православие на фенерь и духовенството. И още иматъ претенциитѣ си да високоумствоватъ? Горко християнство!

На 2-й Май Св. Атанасъ, редътъ за черковната служба на новосъграденийй параклисъ, бѣше грькомански и нашитѣ Долно-Райковски грькомани отъ ядъ и за пукъ на българитѣ, бѣха поканили съ по едно-двѣ бѣли меджидии рухането имѣ отъ Пашмаклж, новоржкоположенний попъ Насо Чокманский и Аламидерский Σακελλάριος ... П. Ташю Утузбирътъ.

Читателитѣ помнятъ, че още въ 1876 година, Никола К. Бобутановъ и Стайко В. Чешитевъ искаха да си раздѣлятъ тѣхното мѣсто на хорището съ грькоманитѣ, които и тѣ имаха съпрѣделно, нѣщо отъ 6-7 педи, и че тогава грькоманскитѣ интриги не имъ позволиха. Сега тая година прѣзъ мѣсецъ Априлий, казаннитѣ българи поискаха вторий пжть да си отдѣлятъ и усвоятъ отъ тѣхъ. Нъ грькоманитѣ съ Колю Футю, не приемаха по никакъвъ начинъ, едно защото нежелаяха да се съгражда български дюкянь, и друго да не би да пострада Футювий, който бѣше близо до реченното мѣсто. Най послѣ колибата ся развали и Никола К. Бобутановъ и

Стайко В. Чешитевъ почнаха да градятъ на мѣстото ѝ магазинъ — каменно здание. Гръкоманинътъ Колю Футю като видѣ че тѣ ще направятъ дюкянь такъвъ, колкото си е тѣхното мѣсто, отъ ядъ и фанатизмъ, намисли да имъ не дава да турятъ дуварътъ (основанието отъ южната страна) на бралото (аркътъ, който тече прѣзъ това мѣсто), като го оспоряваше за нѣгово, и съ това да имъ стѣсни зданието и отмьсти. Тоя простакъ фанариотинъ правяше това само и само защото зданието бѣше българско и притѣжятелитѣ му бѣха едни отъ най прѣднитѣ и най влиятелнитѣ народни българи, затова и именно Футю отнесе дѣлото въ сѫдилището въ Пашмаклѫ, което съ двѣ призовки призова казаннитѣ българи да отидѫтъ и да ся сѫдятъ. На втората призовка Н. К. Бобутановъ и С. В. Чешитевъ отидоха на опрѣделенний день, 13 Априлъ и въ сѫдилището ся рѣшило по Футювото желание да дойде самъ кадията и разглѣда спорното мѣсто. На 16 Май кадията (сѫдникътъ) заедно съ членоветѣ сѫдилищни, Даниилъ Костовъ и Хасанъ Чяушь дойдоха и слѣдъ дьлги и широки кряскания отъ страна на патриаршескитѣ чяда гръкоманитѣ, комисията заръчя на двѣтѣ страни да отидатъ въ сѫдилището на 20-й сѫщий и си отиде. На реченното число ся прѣдставили въ сѫдилището и въ запитванията (испитътъ), Футю исповѣдалъ, че и двѣтѣ страни на бралото, доваритѣ сѫ на топавицата и колибата, а въ сѫщето врѣме Стайко В. Чешитевъ съ документи въ рѫка, доказалъ че сѫ нѣгова собственность и права. Освѣнъ туй, сбърканий Футю казалъ, че ще прѣдстави свидѣтели. Отъ тоя день Футю водяше процессътъ само съ Стайка, защото си мислѣше, че като неопитенъ не ще може да защити правото си, нъ излѣзе излъганъ. Повечето отъ гръкоманитѣ бѣха ся заловили да помагатъ на Футя, та да могѫтъ да отмьстятъ на рѣченнитѣ български първенци.

Футю бѣше исповѣдалъ че ще прѣдстави свидѣтели, а никой не можеше да лъже сѫдилището и Бога за Футювъ хатъръ, който правяше всичко отъ фанатизмъ и гръкомански каприции. Най-послѣ той бѣше сполучилъ да подкупи и прѣдстави за такива пияницата гръкоманинъ Митю Туната и невѣжественний Футювъ **дилоръ**, гръкоманинътъ Тодоръ Гьоржю, които лъжесвидѣтелствоваха на 22-й сѫщаго въ сѫдилището, че доварътъ мѣжду двѣтѣ брала, т. е. мѣстото на до-

варътъ гдѣто бѣше зданието е Футюву, нъ и тоя день дѣлото не можило да ся прѣкрати. При всичкитѣ старания и подкупвания Футюви и гъркоманитѣ, не можи да успѣе и оспори дѣлото, и сѫдилището отдаде правото на българитѣ и на 27 сѫщаго издаде рѣшение въ полза на Н. К. Бобутановъ и Стайко В. Чешитевъ. Тоя каприциозенъ инатъ на Футя отъ гъркомански фанатизмъ и каприции, не принесе му друга никаква полза, освѣнъ гдѣто иждиви една доволна сумица пари за нищо. Тукъ му е мѣстото и справедливостьта изисква да спомянемъ, че при всичкитѣ гъркомански интриги, гъркоманитѣ Тодоръ Х. Маргаритовъ, Вълчю Т. Гьоржювъ, Никола Оджяковъ, Гогу Х. Костовъ, Бр. Папардови, Стайко Дупловски, никакъ не взеха участие въ каприцитѣ на Футя, а стояха неутрални.

При всичко, че дѣлото ся бѣше рѣшило за въ полза на нашитѣ първенци, Футю ведно съ брата му Митрю Куцовски, едно съ рушвети, друго съ интриги, бѣха подкупили кадията (правосѫдието на царското правителство въ такива заглъхнали мѣста, като Ахѫ-челеби, е извѣстно какъ ся раздава), който два пѫти изново дохожда да глѣда мѣстото, дано би да ся намѣри нѣкоя причина, за да ся унищожи първото рѣшение и издаде друго за въ полза на Футя и лиричкитѣ му. За туй именно и работата ся протака вече до краятъ на Июний и най послѣ пакъ си ся даде правотс на нашитѣ и зданието ся довърши както си бѣше нагласено [1]). Тѫй ся свърши и тая гъркоманска топурдия.

На 8-й Июний, рѣдътъ за черковната служба бѣше гъркомански, въ който день бѣше храмътъ Св. Теодоръ. Долно-Райковскитѣ патриаршески чяда, за да докажятъ блѣсъкътъ

1). Тукъ му е мѣстото да отдадемъ прилкчната почетъ и на единъ другъ гъркомански дѣецъ и ревнитель на елинизмътъ въ Д.-Райково, именно на Гого Х. Костовъ. Тоя новъ елински патриотъ, до толкова бѣше заслѣпилъ своята съвѣстъ и народность, щото бѣше готовъ всичко да направи противъ братията си българи, за въ полза на грьцкитѣ калугери и велика Елада (?). Когато нашитѣ българи сполучиха дѣлото по процессътъ съ Футя, тоя злочестъ човѣчецъ ведно съ Михалъ Радювъ бѣха подали сами прошение на правителството, въ което ся трудяха да докажятъ, че бралото е общественно и че на нѣго сѫ ся поили селский с о в а т ь и коне, нъ и съ това не можиха да сполучятъ. Ний съжалявами, че Г-нъ Гогу Х. Костовъ за толкова му неизброими заслуги на Μεγάλη Ἐκκλησία и Ἑλληνικῶν Γένους както за агитацинтѣ му и лъжливитѣ му телеграмми въ врѣме на освѣщението на Устовската черква, патриотитѣ на Елада и фенерь и до сега не можиха да му отдадѫтъ приличната благодарность и признателность.

на елинизмътъ (слѣпотата си) и да произведжтъ нуждното впечатление мѣжду българското население, което по обикновенному ся стичяше отъ другитѣ села за тоя день, гръкоманский П. Насо Д. Пашовски и гръкоманитѣ бѣха поканили **руханьвекили** О. Николаосъ отъ Пашмаклж, новитѣ гръкомански попчета (прѣснитѣ разсадници на елинизмътъ въ родопитѣ) П. Петръ Щинарски отъ Аламидере и П. Наса Чешмеджиевъ отъ Чокманово, а сжщеврѣменно и Аламидерский Σακελλάριος П.Ташя Утузъбирътъ. Службата ся извърши повечето на благочестивий елински язикъ, за когото по многото отъ присжтствующитѣ неможиха да ся стърпятъ и досѣдятъ до отпустъ, като глѣдаха че пустото невѣжество и продажность на нашитѣ братия слѣдватъ да ги слѣпятъ и държятъ още въ ногтетѣ на омразното фенерско духовенство.

Несполуката на Футювий процессъ, бѣше напоилъ гръкоманитѣ съ новъ фанатизмъ и враждата ся бѣше значително усилила мѣжду двѣтѣ страни противни въ Д. Райково. Ние на много мѣста сме казвали въ прѣминалитѣ страници и пакъ ще кажемъ, че тия заблудени хорица, тия слѣпи сжщества въ Долно-Райково, не бѣха продали своята скъпа народность на чернитѣ грьцки калугери за друго, освѣнъ за интриги и раздоръ съ своитѣ си братия българи. На 9-й Иуний въ недѣля, патриаршескитѣ православни (?) чяда — гръкоманитѣ, ся бѣха събрали въ домътъ на познатий Колю Футю и слѣдъ дьлги обмислявания, като какво ли и какъ да отмьстятъ на българитѣ, дошли до слѣдоющето рѣшение: Тжй като едничкото общо първоначялно училище изгорѣ, а гръкоманитѣ нѣмаха друго здание за училище, както българитѣ, тѣ рѣшили да си съградятъ отдѣлно и чисто елинско училище, за което и написали по мѣжду си нѣщо отъ около 60 лири турски за тая целъ помощь (спомоществование). Нъ като нѣмаха мѣсто за подобно здание, тѣ ся рѣшили да настоятъ прѣдъ българитѣ, или да оградятъ както и напрѣдъ и двѣтѣ страни изгорѣлото училище, или да си раздѣлятъ мѣстото и да си оградятъ тѣ своето. Прѣдсѣдателствующий това гръкоманско събрание билъ П. Насо, който слѣдъ затварянието на това православно (?) засѣдание, извожда, за носоветѣ водими, гръкоманитѣ на хорището и сѣднали, гдѣто случяйно сѣдѣха българскитѣ първенци Иванъ П. Кисьовъ, Вълчю Д. Щърбовъ, Никола К.

Бобутановъ, Стайко В. Чешитевъ и други още нѣкои. На сѫщий часъ, Вълчю Т. Гьоржювъ захваналъ да расправя на нашитѣ, рѣшението на тѣхнитѣ, като имъ казалъ или да си раздѣлятъ на изгорѣлото здание мѣстото му, или пакъ да си оградятъ училището наедно както и напрѣдъ. Нашитѣ имъ отговорили, че тѣ немогѫтъ да имъ отговорятъ нищо, безъ да размислятъ и ся зговорятъ за това всичкитѣ, слѣдователно ще имъ кажятъ слѣдъ нѣкакъвъ день. Въ това врѣме единъ простакъ фанариотинъ гръкоманинъ, овчярь, Райчю Радювъ, който билъ докаченъ на Стайка В. Чешитевъ, за гдѣто послѣдний на Тодоровъ день не му далъ сребренното блюдо въ врѣме на тѣхната служба като на Радювъ синъ, почналъ овчярската си да крѣщи и говори, че на другий день ще раздѣли и училище и черква и всичко и ще ги научи какво нѣщо е гръкоманинъ и какво българинъ (?). Дори и зданието на Стайко В. Чешитевъ ще раздѣли и развали отъ основа, тѫй като нѣго не сѫ питали (?). Горкитѣ гръкомани! Да иматъ такъвъ правъ като ракъ и уменъ като папагалъ чорбаджия, па да не знаятъ до сега и да го не питатъ кога ще грѣе слънце и кога ще вали дъждъ. Тоя простъ човѣчецъ, горски гръкоманинъ, билъ надъханъ отъ патриаршеский **рухан векили** О. Николаосъ, и подученъ отъ нѣго да каже на правителството, или подобрѣ да протестира, че бралото надъ което е съградено българското здание е **вакуфъ-сую**, и съ това да го развалятъ. Чобанска юрюдикция! Думитѣ на тоя Радювъ синъ ги зе подъ внимание само вѣтрътъ, тѫй като неможиха да уплашятъ българитѣ и постигнатъ желанието си.

На 11-й сѫщий икономътъ П. Насо бѣше пакъ събралъ патриковитѣ елини за да искатъ отговорътъ отъ българитѣ за прѣдложението имъ отъ напрѣдний день, нъ нашитѣ като не бѣха ся още споразумѣли помѣжду си, неможиха да имъ отговорятъ нищо. На другий день, 12 сѫщаго, ся събраха всичкитѣ първенци българи въ домътъ на Ташо К. Бобутановъ, за тоя въпросъ и рѣшиха да ся каже слѣдующето на гръкоманитѣ: „ние неможимъ да дерзнемъ да дѣлимъ, тѫй като за училището (както и за всичко общинско нѣщо), иматъ право и най-малкитѣ дѣца. Слѣдователно по Петровъ день, когато си исподойдатъ всичкитѣ селяни, тогава ако склонятъ всички, ще испълнимъ желанието ви.“ Тоя отговоръ имъ ся съобщи чрѣзъ

тѣхний си (гръкоманский) михтарь Насо Бѣлюскю. Гръкоманитѣ не сѫ задоволиха съ това и заплашваха ни, че ще ся отнесѫтъ въ правителството, нъ заплашванията имъ останаха на мѣстото си.

Като не имъ ся удаде дѣлението на училището, а училище си нѣмаха, гръкоманитѣ намислиха да си отмъстятъ по другъ начинъ на насъ, и то подъ прѣдлогъ за училище, да съградятъ на праздното мѣсто при Стайковата мааза чисто гръкомански дюкянь и съ това да въспрѣпятствоватъ на нѣго. Слѣдъ като ископаха основитѣ на мѣстото, тѣ видѣха че нещо може да имъ стане, тѫй като мѣстото имъ бѣше съвсѣмъ малко (нѣщо отъ 7 педи), тогава по подбуждението на Тодоръ Х. Маргаритовъ, гръкоманитѣ замолиха нашитѣ да имъ отстѫпятъ отъ общинското мѣсто и да го направятъ черковенъ, общъ и на двѣтѣ страни, защото за училище не ще може. Нѣколцина отъ нашитѣ първенци склониха на това гръкоманско прѣдложение и захванаха да градятъ основитѣ, нъ на другий день пакъ напустнаха за да обсѫдятъ по добрѣ планътъ. На 23-й Иулий и двѣтѣ страни ся събраха и прѣдложиха да ся съгради дюкянътъ отъ чястно лице съ наемъ (**ель кирасѫ**), и на това рѣшение Стайко В. Чешитевъ даде $1^3/_4$ лира годишно, а Футю 2 лири, нъ и това рѣшение неможи да ся испълни, което и напустнаха.

Прѣзъ Септемврий, равнодушието и отсѫтствието на нѣколцина отъ нашитѣ първенци, даде случяй и гръкоманитѣ напустнаха всичкитѣ си напрѣдни мнѣния и условия и направиха реченното здание за чисто Ἑλληνικῶν Σχωλύον τοῦ Κάτω Ῥαϊκοβων, което имъ служи до послѣдната пролѣть въ 1886 година. Блазѣ на патриаршията и елинскитѣ патриоти, че тѣхнитѣ събратия въ Райково ся сдобиха съ чистъ и новъ разсадникъ на елинский язикъ.

На 23 Иулий, когато ставаше разискванието за новата елинска школа, си замина и патриаршеската учителка за отечеството си Бруса по расходъ прѣзъ лѣтний распустъ. Тя трѣбваше да иде и да ся посвиди съ патриотитѣ елински и да даде отчетъ за досегашний успѣхъ на силлогозитѣ, сторенъ въ родопитѣ за въ полза на **мегали идея**, та съ това да оправдае крѫглата заплата за тая цѣлъ, що получяваше. Слѣпитѣ погърчени гръкомани, заслѣпени отъ гнилий е-

линизмъ, трѣбваше да направятъ нуждннтѣ овации на въспитателката си, тъй щото тя да може да констатира напрѣдъкътъ имъ въ фенерското невѣжество. Всичкитѣ гръкомани, гръкоманки и гръкоманчета бѣха излѣзли дори извънъ селото за да ѝ кажятъ **„сбогомъ“** и ѝ пожелаятъ добъръ пѫть.

Тукъ ние ще приведемъ още единъ прѣсенъ фактъ отъ фанатизмъ и невѣжество на нашитѣ погръчени братия въ Долно Райково. Тѣ като че не бѣха родени въ родопитѣ и каменливитѣ имъ могили, а като че бѣха дошли отъ срѣдището на Елада, та всички ся мѫчяха какъ и какъ да привличятъ и гръчятъ българитѣ. Пустата слѣпота не бѣха имъ тъй щедро дали патриаршескитѣ калугери за друго, освѣнъ да ся лутатъ въ мракътъ и да слѣпятъ и другитѣ прости хорица. Патриотизмътъ гръкомански въ тоя случяй бѣше тържественъ съ погръчванието на единъ шопъ — отъ Македония — въ чистъ елининъ. Елада би трѣбвало да тържествува въ тоя случяй, че нейний великъ народъ ся увеличи съ още единъ членъ. Ето какъ стана това. Отъ село Драглище, Разложско, ся бѣха поселили въ селото ни трима братия чисти българи, именно: Георги, Захария и Янаки, които както всички македонски българи, така и тѣ силно мразяха грьцизмътъ и поклонницитѣ му. Янаки ся бѣше згодилъ за едно българско момиче, дъщеря на Гого Т. Побѣженковъ, който имаше кѫщата си въ чисто гръкоманска махала, гдѣто живѣяха гръкоманскитѣ водители, именно при Хаджи Костовцѣхъ, и на 17 Августъ бѣше опрѣделенъ деньтъ за вѣнчянието имъ. Братията Янакиеви, кумътъ му Вълчю Бочюковъ и бащата на момичето като българи, искаха да ся вѣнчеятъ отъ българский свѣщенникъ. Гръкоманитѣ въ тая махала, въсползувани отъ простодушието, както на Янака, тъй и на дѣдо му Гого, бѣха сполучили да го заплашятъ и убѣдятъ, че ако не приеме да го вѣнчяе гръкоманский свѣщенникъ и стане гръкъ, то ще го изгонятъ отъ махалата имъ, която като чиста православна (?) (гръкоманска) не могѫтъ да допуснатъ въ нея да живѣе българинъ. Когато братията му ся научили за тая гръкоманска подлость, възнегодували и нагласили българский свѣщенникъ да бѫде готовъ за утриньта, когато го повикатъ. Като видѣли гръкоманитѣ, че само съ заплашвание не ще имъ ся удаде цѣльта, тѣ употрѣбяватъ тая подла хитрость; именно приемѫтъ ужь

исканието на братията му и отиватъ заедно да доведжтъ невѣстата въ сжбботa вечерь. Когато дошли свадбаритѣ при кжщата на Тодоръ Х. Маргаритовъ съ невѣстата, тайно нагласената гръкоманска дружина на чело съ Михалъ Х. Костовъ, ся явява, улавятъ младоженцитѣ и съ насила ги ввождатъ въ кжщата, за да не отиджтъ въ черквата и казали на зетьтъ, Янакя, че той сега трѣбва да слушя, ако иска да му бжде добрѣ. Братията му поискали да отбльснатъ тая гръкоманска подлость, нъ ся видѣли обкружени съ гръкомани та нѣмало що да сторятъ. Слѣдъ това гръкоманитѣ набързо повикали тѣхний свѣщенникъ П. Наса, който на чяса дошьлъ, защото билъ извѣстенъ и приготвенъ за това. Янакиевътъ братъ Захарий, който билъ деверь, като видѣлъ лукавството гръкоманско, хвьрля бъклицата на земята и я счюпва и отъ тамъ заедно съ българинътъ Иванъ Тодоровъ си излѣзватъ вънъ за у дома си. Янаки почналъ да плаче слѣдъ тая сцѣна за братътъ си, тжй като останжлъ самъ всрѣдъ гръкомани. Тогава П. Насо захваналъ своитѣ православни убѣждения: **„сигá я трѣ′бва да та вѣ′нчямъ! Вижь тýва са врýть гôрци православни, та нищòтъ въ махалоса хми схизматикъ булгáринъ да хи булащѝсва . . . .“** и защото го било страхъ да не би братията му да доведжтъ българский свѣщенникъ, бързо бързо извадилъ епатрахильтъ и захваналъ: Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν . . . . Надвѣ, натри наший православенъ икономъ извършилъ вѣнчянието и тогава спокойно сѣдналъ да ся повесели, за умножяванието на елинизмътъ въ енорията му съ още единъ погрьченъ шопъ. Горкий Янаки по тоя начинъ, волею неволею прѣварѝли на цѣлъ цѣлничичякъ гръкъ. Читателитѣ тукъ нека видятъ, може ли да ся прости подлостьта на такива заслѣпели и невѣжи погрьчени българи и съ такивато си подлости какъ трѣбва да имъ ся отплати.

Прѣзъ врѣмето на Септемврийский прѣвратъ, (6-й Септемврий 1885 година), въ Южна България, нашитѣ гръкомани намѣрили пакъ разградено врѣме за интриги и фанатизмъ. Тѣ помислили, че сж настанали изново годинитѣ 1876 и 77, за да вършятъ каквото си щжтъ противъ българитѣ. Благодарение че царското правителство малко почна да внимава въ тѣхнитѣ подли доносничества, които въ противенъ случяй

биха напълнили тъмницитѣ изново съ невинно българско население. На 11-й Септемврий, петь дни слѣдъ прѣвратътъ, си отишьлъ отъ Чепеларе за въ Долно Райково Христю Господиновъ, който е родомъ отъ Райково, а бѣше околийски учитель въ Чепеларското срѣдно училище отъ три години напрѣдъ. Тоя нашь момъкъ, по своето развитие и патриотизмъ бѣше станълъ като трьнъ въ очитѣ на нашитѣ грькомани, и като хора, които мразятъ всичко честно и добро, тѣ бѣха турили отдавна очи и на казанний ни съселянинъ, като чякаха згоденъ случяй за това. Понеже всичкитѣ училища въ Източна Румелия, по причина на станалитѣ сѫбития бѣха затворени, а Христю Господиновъ имаше кѫща, покѫщнина и друго въ Долно Райково, пакъ и майка му и сестра му бѣха ся прѣмѣстили още прѣзъ лѣтото да живѣятъ съ нѣго въ Чепеларе, то той ся рѣшилъ да отиде и си прибере едно друго, като си помислилъ че като учитель и Райковецъ, не ще да му ся случи нищо лошо. Съ нѣго заедно си трьгналъ и другъ Райковалия, златарь въ Чепеларе, Тодоръ Бурдювъ. Щомъ си отишли въ селото ни и грькоманитѣ ги видѣли, тѣ употрѣбили своята подлость, и на чясътъ П. Насо и Колю Футю явили на тѣхний черенъ калугеринъ, рухань векили, въ Пашмаклѫ, а послѣдний на минутата явилъ на каймакамъ бел, че сѫ дошли двама комити въ Долно Райково съ бунтовническа цѣль, да приготвятъ населението българско на възстание противъ правителството. Още на сѫщий день вечерьта, 11-й, трима заптии закарали реченнитѣ двама невинни българи въ правителството и ги турило подъ затворъ. Отъ изслѣдванията на правителството, ся доказала грьцката подлость и льжи, и невинностьта на казаннитѣ българи и при всичкитѣ всевъзможни клѣвети на грьцкий фанариотъ, правителството ги освободило изъ затворътъ слѣдъ три дни и по желанието на Христю Господиновъ, той билъ испратенъ за Чепеларе отъ особно заптие, а грькоманскитѣ интриги останали извѣстни пакъ, както и всякога. Трѣбва да споменемъ и това, че понеже грькоманитѣ ся съмнѣвали, че неще могѫтъ да хванатъ мѣсто клѣветитѣ имъ и испълнятъ адското си желание към реченнитѣ българи, тѣ били писали дльги дописки въ патриаршескитѣ парцали: — „Νεολόγος“ — и „Κωνσταντινούπολις“ — въ Цариградъ, въ които явили клѣветитѣ си публично,

като моляли правителството да накаже най строго, мнимитѣ спорѣдъ тѣхъ бунтовници въ Ахж челеби (?). Фанариотска подлость! Такива бѣха православнитѣ и такива сж и сега калугерскитѣ патриаршески клѣветници, съ които глушятъ свѣтътъ въ тѣхната святость.

XXI.

1886. — Подлость и коварство на гръкоманский свѣщенникъ П. Насо и гръкоманитѣ въ Долно-Райково на 2-й Май, на параклисътъ Св. Атанасъ, противъ българитѣ. — Прѣобрьщанието на новосъградеactive лани Ἑλληνικῶν Σχολέιον въ Ἑλληνικῶν Μαγαζήον. — Заминованието на грьцкий архиерийски намѣстникъ О. Николаосъ по заповѣдь, отъ Ахж-челеби за Цариградъ и причината на това.

Догдѣто траяло затварянието на границата, гръкоманитѣ ся чюдяли като какво ли да измисляватъ противъ българитѣ, за да испълнятъ учението на гнилий фанариотски фенерь. По подбужданието на протосингелътъ имъ О. Николаосъ, правителството направило ненадѣенъ прѣглѣдъ на всичкитѣ български училища въ каазата, и като не намѣрило нищо противъ нѣго въ учебницитѣ и учението, то зело писменни гаранции отъ всичкитѣ учители, че нѣма да въвождатъ и прѣподаватъ нищо противно на държявата.

Прѣзъ пролѣтьта, както всяка година, щѣли да излѣзжтъ на параклисътъ Св. Атанасъ за да служятъ на годишний му праздникъ, 2-й Май. Още отъ когато ся съгради тоя параклисъ общъ и на двѣтѣ страни, рѣдътъ на годишний му праздникъ ся случваше все на гръкоманитѣ, а тая година ся случи да бжде нашь. За да ся непороди нѣкое смущение, наший свѣщенникъ още прѣди една седмица напомнилъ на гръкоманский, че спорѣдъ установений вече рѣдъ, ще служи той на параклисътъ. Когато послѣдний чюлъ думитѣ на наший свѣщенникъ, **почервенялъ като ракъ** отъ ядъ и отреклъ сериозно на събратътъ си, като казалъ че параклисътъ е огра-

денъ повечето отъ православни (?) разноски и че слѣдователно българитѣ нѣматъ намѣса въ нѣго. [1]) Въ това врѣме всичкитѣ наши първенци, като абаджии, отиватъ въ Гюмюрджюнското поле за вълна, та ги нѣмало всички въ Райково, за това и гръкоманитѣ намѣрили свободний случяй да отнѣмжтъ съвършенно параклисътъ. На другий день слѣдъ това, нашийсвѣщенникъ, Никола К. Бобутановъ и Ташю Чешитевъ, повикали гръкоманский кмѣтъ (михтарь) Гого Хаджи Момчиловъ и му прѣдложили да съобщи на тѣхний свѣщенникъ и първенцитѣ имъ, че ще служи българский свѣщенникъ спорѣдъ рѣдътъ си и каквото му кажятъ да ся върне и имъ яви, нъ гръкоманинътъ не ся върналъ никакъвъ. При все това нашитѣ не искали да ся дава поводъ на нови раздори, за които бѣше и немислимо за тогавашното положение въ Ахж-челеби.

Наближилъ и деньтъ на праздникътъ, и българский свѣщенникъ ведно съ учительтъ и черковний слуга, при всичко че видѣли че е невъзможно да прѣодолѣятъ гръкоманскитѣ каприции и фанатизмъ, постжпили глупаво, като отишли отъ вечерьта да нощуватъ на параклисътъ, а съ това дали поводъ на гръкоманитѣ да вземжтъ по сериозни мѣрки. Гръкоманский попъ като видѣлъ че тѣ отишли, повикалъ фанатичний гръкоманинъ Колю Футю, Бечю Парапитевъ, Коста Радювъ и др. нѣколцина по първи гръкомани и рѣшили да проводятъ една гръкоманска чета на параклисътъ, за да не допустне българский свѣщенникъ да служи, или влѣзе въ служба, прѣди да отиде той. Братията на гръкоманский попъ, Насу Д. Пашовъ, Ангелъ и Райчю Пашови, Ахилевсъ (единъ пришлецъ гръкъ

---

[1]) Въ по миналитѣ страници ние споменахме мисля. че цѣльта за съграждането на речений параклисъ на гръкоманитѣ както всякога. тжй и тогава била друга и подла. Подбудени отъ панелинскитѣ патриоти въ Ксанти, фанариотскитѣ калугери на Феперь и грьцкий архиерейски намѣстникъ въ Ахж-челеби, Долно-Райковскитѣ гръкомани за да изльжятъ българитѣ, съгласили ся съ тѣхъ да направятъ задружно речений параклисъ, та че послѣ да го усвоятъ, тжй като обстоятелствата на тѣхъ въ Турция позволяватъ за всичко. Цѣльта за съграждането му била, да ся положятъ основитѣ му и съ помощи отъ патриаршията и силлогозитѣ да ся пѣобърне на Ἑλληνοπατριαρχικῶν Μοναστήριον (τῆς Ῥοδόπης) съ училище, на което да бжде единъ видъ свърталището, центрътъ и разсадникътъ на елинизмътъ въ цѣлитѣ родопи и съ нѣго да си оспорятъ една историчека претенция за великитѣ имъ замисли и идеи въ тия български страни. Ето защо и гръкоманитѣ и до днѣсь ся стараятъ да го прѣустроятъ и поелинчятъ съвършенно, а да ли ще успѣятъ, не можемъ да кажемъ истинно.

отъ Ксанти) и трима правителственни жандарми, повикани отъ мазний и лицемѣрний гръкомански водитель Насо Д. Куцовски, отишли още прѣзъ вечерьта да вардятъ Το Ἑλληνικῶν Μοναστήριον, отъ схизматицитѣ (?). Горкото наше попче и даскалче като видѣли православната дружина съ четире очи около параклисътъ, нѣмало що да правятъ, освѣнъ да признаятъ глупавата си постжпка на отиванието имъ, оттѣглили ся въ една полусрутена колиба, гдѣто цѣла нощь броили звѣздитѣ за гръкоманский фанатизмъ. Гръкоманитѣ ги не допустнали дори да влѣзжтъ и въ стаята да ся огрѣятъ. По срѣдъ нощь дошьлъ и гръкоманский свѣщенникъ съ нова фанариотска чета състояща отъ Михалъ и Насо Х. Костови, Михалъ Стоевъ, Тодоръ Капитанъ, Насо Нѣмоски, Насо Сбирку и хлапето Христю Жекинъ, изгонили находящитѣ жени въ черквата, распорѣдили ся около параклисътъ съ жандаритѣ да вардятъ, а гръкоманинътъ Попъ Пашя влѣлъ въ параклисътъ, облѣклъ ся и чякалъ да почне да ся разсъмнова за да захване службата. При всичко че билъ запазенъ повече отъ 15 души гръкомани паликарета и трима правителственни жандари, нѣго не здържяло вънъ да стои, а билъ принуденъ цѣла полунощь да стои облѣченъ и треперешкомъ въ олтарьтъ, за да не би околнитѣ борики да ся прѣобразятъ на българи и да му отнемжтъ праздникътъ, на когото порѣзаницитѣ отъ единъ мѣсяцъ сънувалъ и нощѣ, тѣ немогжтъ му направи нищо, когато е съ свѣщеннитѣ одѣжди и въ Божий храмъ.

Както и да било, нъ щомъ ся пукнала зората, и дървеното клѣпало извѣстило на нащитѣ отчаянни патриоти въ колибата ближна, че гръкоманитѣ сж вече въ служба. Нашето попче ведно съ учительтъ и клисарьтъ отишли при параклисътъ и още не доближили до нѣго, чюли мелодичний и класический елински языкъ Στύλος γέγονας ὀρθοδοξίας,... да звучи въ тѣсното параклисче, а гръкоманскитѣ юнаци да ся расхождатъ горделиво около нѣго. Неможяло да стане и дума за правда, нъ наший свѣщенникъ въ ядътъ си изговорилъ нѣкоя и друга дума, когато изведнъжъ ся видѣлъ заобиколенъ отъ четата на П. Пашя. Нъ токо тжй неможи да ся наложи кривдата и фанатизмътъ. Отъ Устово, вечерьта още отишли много жени българки за праздникътъ, и които незнаяли нищо за гръкоманскитѣ подлости. Когато утриньта видѣли че гръ-

команитѣ ся разполагать съ черквицата, че тоя многословутъ обитель принадлѣжи на елинитѣ (?), повдигнали гльчка и безъ да ся боятъ отъ жандарми и кьопави паликарста — грькомани — стѣгнали попътъ грькомански и писаритѣ му, да си имъ повьрнатъ паритѣ и просфоритѣ и всичко друго оставено отъ тѣхъ въ черквата, защото ще почнатъ да измѣрватъ длъжината на могилата. Грькоманитѣ тоя пжть неможили да покажятъ бабаитлжкътъ си и били принудени да испълнятъ исканието имъ. Тѣ си повьрнали всичко на тия Устовски българи, които го занесли на българский свѣщенникъ и това дало малко куражь на наший свѣщенникъ и учитель. Въ това врѣме почнали да дохождатъ хора отъ Аламидере, Устово, Чокманово и други близни български селца и всичкитѣ ся отдѣлили да пискатъ при наший свѣщенникъ. Още прѣзъ нощьта, когато пристигналъ грькоманский свѣщенникъ, за да му проправятъ мѣсто изъ навалицата жени, които по обикновенному въ родопитѣ напълнили черквицата да прѣспятъ, грькоманитѣ употрѣбили слѣдоющата хитрость догдѣ измамятъ българкитѣ жени да излѣзжтъ отъ черквата. Именно тѣ накарали хлевоустата грькоманка клисарка, Жека Куртъкехеьовска да ся развика изъ женитѣ да излѣзжтъ отъ черквицата, защото сж дошли непознати люде вънъ. Уплашенитѣ жени тогава излѣзли вънъ безъ да ся договѣдятъ, като направили мѣсто и врѣме да влѣзе грькоманский свѣщенникъ.

Когато спорѣдъ обичяйтъ, грькоманский свѣщенникъ слѣдъ отпустъ служба излѣзлъ изъ олтарьтъ да прави водосвѣтъ на ближнята чешма при параклисътъ, всичкото множество ся стекло при българский свѣщенникъ, който си правилъ отдѣлно водосвѣтъ, като останали съ грькоманский само дружината му и още десетина грькомани. Ако би да било пристигнало множеството отъ вечерьта или сутреньта рано, то грькоманското кощунство би било хврькнало изъ елитѣ и борикитѣ, нъ слѣпий случяй тоя пжть имъ поработилъ. Ето съ какви подлости и съ какви лукавства и задни мисли, фенерската майка и елинскитѣ патриоти си служятъ въ подобни случяи. [1])

1). Още когато ся почна сграждането на параклисътъ, и двѣтѣ страни въ Долно-Райково повѣрили надглѣдването и управлението му, на инициаторътъ главенъ по нѣго грькоманинътъ Хаджи Маргаритъ, баща на първийтъ по фанатизмъ и слѣпота грькомански водитель Тодора Х. Маргаритовъ,

Въ миналата година, ние споменахме, съ какво лукавство нашитѣ гръкомани отнеха общото мѣсто и на двѣтѣ страни, на което съградиха дюкянь, когото за да замажятъ очитѣ на българитѣ да не повдигатъ тжжба, бѣха направили на Ἑλληνικῶν Σχολεῖον, въ когото ся въспитваха невиннитѣ имъ рожби въ патриаршеското невѣжество и мракъ. Въ начялото на Иуний гръкоманитѣ вдигнали училището въ другъ дюкянь (Куклювой срѣщу нѣго), а тоя дали подъ наемъ на едни пришелци гърци търговци отъ Ксанти, които го отворили и поставили единъ слуга по име Серафимъ отъ с. Ганосъ. Тоя развратенъ хлапакъ гръкъ станалъ като паднала звѣзда отъ небото за нашитѣ гръкомани. Тѣ му повѣрили пѣвчеството на благочестивий елински языкъ въ черквата, а сжщеврѣменно го считали като първъ съвѣтникъ и писарь на православното (?) имъ общество. Изведнжжъ школьото прѣобърнали на Ἑλληνικὸν Μαγαζῆον, и станалъ свърталище и мѣсто на православни засѣдания и благочестиви размисления върху патриковото православие и происхождението на мастиката.

Прѣзъ мѣсяцъ Ноемврий (17) прочютий грьцки архиерески намѣстникъ О. Никола въ Ахж-челеби, ненадѣйно си заминалъ прѣзъ Пловдивъ за Цариградъ, вслѣдствие една строга телеграмма отъ патриаршията, която го повикала. Причината на това внезапно исчезвание на грьцкий рухань векили отъ Ахж-челеби е била главно отъ това, че святиня му, както споменжхме и на друго мѣсто, бѣше прѣобърналъ елинското училище въ Пашмаклж на публиченъ домъ за своитѣ гнусни страсти, за което Пашмаклийскитѣ гръкомани прошенирали въ патриар-

споменуванъ на много мѣста въ настоящата. Тоя отъ първо простодушенъ старецъ, испослѣ ся прѣобърналъ и той на цѣлъ фанариотинъ съ всичкитѣ му лични качества. Още прѣди една седмица билъ казалъ на наший свѣщенникъ че нѣма да позволи да служи гръкоманский П. Насо, като ся билъ клѣлъ и въ животътъ си за това, а то не било за друго, а само да пожелае българский свѣщеннакъ за да привлече българското население за праздникътъ, което ако да би знаяло гръкоманскитѣ подлости, не би стъпило тамъ на това патриково свърталище. Като въспитанникъ на омразни невѣжи и безбожници грьцки калугери, тоя дъртясалъ гръкоманинъ има отъ първо врѣме и тая дарба да прѣдвижда бждящето, да говори съ святиитѣ и други подобни, за които си дарби (?) простотата на населението го счита за святия (?). Това си занятие милостьта му упражнява по внушение на грьцкитѣ калугери и гръкоманитѣ, за да лъже населението и да носи едно друго на параклисътъ за Св. Атанаса, а то за въ полза на елинизмътъ. Нѣколко дни слѣдъ праздникътъ, българский свѣщенникъ ся разболѣлъ, а тоя шарлатанинъ гръкоманинъ пръсналъ слухъ че ся борили двамата свѣщенници и Св. Атанасъ дошьлъ и ударилъ българский, та за това ся разболѣлъ (?).

шията. Друга по голѣма отъ първата причина за вдиганието му е била и тая. Въ Гюмюрджюня, отдавна живѣе единъ образованъ и безпристрастенъ гръкъ търговецъ по име Димитръ Лала. Тоя истиненъ благороденъ гръкъ му омрьзнало и благородното му сърдце неможяло да търпи неправдитѣ и подлоститѣ на тамошний грьцки владика и калугери, които постоянно вършяли надъ беззащитното българско население въ Гюмюрджюнската кааза, та ся завзелъ да облегчи тѣхното положение. Това е било слѣдъ послѣднята руско-турска война. Казанний Димитръ Лала самъ лично ходилъ въ Екзархията, расправилъ положението на българитѣ въ тая кааза и издѣйствовалъ нѣколко степендии на бѣдни дѣчица отъ тая кааза за въ Духовното Екзархийско училище въ Одринъ, а при това и едно парично пособие за отваряние български училища въ тая почти незнайна българска страна. Въ Гюмюрджюня той ся завзелъ да защищава въ правителството българското население, което го обикнало като свой баща. Тая благородна постѫпка на человѣколюбивий и истинний гръкъ, му навлѣкла умразата на грьцкий владика и всичкитѣ гръци въ тоя градъ, нъ той не ся боялъ отъ това. Въ това врѣме е билъ въ грьцката митрополия и извѣстний вече О. Никола (по послѣ архиерейски намѣстникъ въ Ахѫ-челеби), и единъ пѫть въ едно скарвание и докачение нанесено отъ страна на реченний калугерь срѣщу Димитра Лала, послѣдний му отплатилъ съ единъ добръ лобутъ и го истикалъ отъ митрополията. Прѣди три години нѣщо, сѫщий Димитръ Лала отвори дюкянь и въ Пашмаклѫ, въ Ахѫ-челеби, гдѣто ся намираше случяйно и реченний грьцки калугерь за руханъ векили. Послѣдний поискалъ да отмьсти за лобутътъ си на Димитра въ Ахѫ-челеби, който неможилъ въ Гюмюрджюня. Като не можялъ да намѣри друго срѣдство злобний патриковъ протоиерей, той наклѣветилъ Димитра прѣдъ Ахѫ-челебийский каймакамъ, че е български комита, бунтовникъ и шпионинъ на българското правителство. Каймакамътъ явилъ това въ Гюмюрджюня и отъ тамъ въ Одринъ при Вали-паша. Вслѣдствие на това, Димитръ Лала ся повика за въ Одринъ, гдѣто отъ какъ ся оправдалъ, излѣзла льжята и подлата клѣвета на грьцкий руханя на явѣ. Правителството тогава поискало нѣговото махкание отъ Ахѫ-челеби, и за това тѫй бързо

исчезналъ изъ каазата ни. Новъ рухань векили още нѣмало до сега назначенъ. Ето какво вършатъ подлитѣ и мрачнитѣ патриаршески калугери въ Ахж-челеби съ самитѣ си тѣхни гърци, на които съвѣстьта недопуща злоба и интриги, а съ българитѣ що остава? Димитръ Лала съ своитѣ благородни качества, въ скоро врѣме можя да спечели симпатиитѣ на всичкото българско население въ Ахж-челеби. Ето истиненъ и человѣколюбивъ грькъ, на когото всякой ще отдава приличното уважение.

На югъ отъ Пашмаклий, 2 чяса разстояние, ся намира расположено едно малко българско селце, Кременье, състояще отъ 30 кжщи. Тоя патриаршески извергъ, О. Николаосъ, нѣколко дни прѣди заминванието си отъ Ахж-челеби, убѣдилъ простодушнитѣ българи отъ това сиромашко селце, че българский архиерейский намѣстникъ, не може да имъ извади (издѣйствува) ферманъ отъ правителството, за да си съградятъ черква (въ това селце нѣматъ черква), та му дали 5 (петь) лири турски, да имъ издѣйствува той чрѣзъ могущата (?) и непорочна (?) грьцка патриаршия. О. Николаосъ зелъ въ джобътъ си петьтѣ лири, като оставилъ простотата на селянитѣ да си чакатъ до второ пришествие ферманъ отъ Фенерь. Такова е православието и дѣятелностьта на чернитѣ фенерски калугери въ Ахж-челеби.

Нѣколко бѣлѣжки, като притурка за тритѣ български селца Дери-дере, Габрово и Епи-кьой, въ Деридерската и Ксантийската каази (въ южнитѣ поли на родопитѣ) и грьцизмътъ въ тѣхъ.

А). Деридере.

Отъ къмъ югоисточната страна на Ахж-челебийската кааза, дванадесеть чяса разстояние отъ г. Устово, граничи расположена Деридерската кааза, на която южнитѣ прѣдѣли допиратъ до Гюмюрджюнското поле по край Егейското море. Деридерската кааза по голѣмина и население не пада по долѣ отъ Ахж-челебийската и всичкото ѝ население е помашко (българо-мохамеданско), съ исключение на самий градецъ Деридере (въ когото е и околийското управление) и който е смѣсенъ и отъ българи. Българското население въ Деридере състои не по малко отъ 140 фамилии съ население отъ около 800 жители, всичкитѣ по занятие абаджии и шивачи и много малко и други занаяти. Постоянното скитание на това българско население по чюжбина отъ една страна, уединенностьта отъ друга, както обкруженностьта имъ отъ помаци, ги е направило истьркани въ характерьтъ, вслѣдствие които причини, тѣ сж отличяватъ по практичностьта, рѣшителностьта, набожностьта и извънрѣдното имъ съгласие по между си. Отъ

друга страна миролюбивий и простодушний имъ нравъ ги е направилъ щото това една шьпа българско население да бжде обикнато отъ помацитѣ въ тая кааза, нѣщо което имъ е създало много спокоенъ и не нарушиванъ до сега животъ.

Още отъ зачялото на черковний въпросъ, народното чювство е проникнало и въ тия затьнтени български сьрдца. До 1872 година, Деридере е принадлѣжяло духовно подъ Гюмюрджюнската грьцка митрополия, отъ гдѣто му сж ся испращали и свѣщенници грьци, нъ тѣ при общото съгласие и непорочний характерь на Деридерци, не сж можяли и да помислятъ даже за интриги и пропаганди, а камо ли и да ги прилагатъ въ дѣйствие, както това и до днѣсъ ся върши въ другитѣ каази. Въ 1872 година слѣдъ издаванието на царский ферманъ и възобновлението на народната българска иерархия, Деридерци писменно заявили и отрекли еднжжь за все господството (признаванието) на грьцкото духовенство. Това тѣ направили и на правителството и на грьцката митрополия въ Гюмюрджюня, която нито помислила отъ тогава послѣ да ги трьси. Деридерци пожелали и ся присъединили подъ вѣдомството на Пловдивската българска епархия и тогавашний български Пловдивски Митрополитъ Г-нъ Панаретъ имъ ржкоположилъ и испратилъ българский свѣщенникъ П. Антоний Кузловъ отъ Пашмаклж, който слѣдъ нѣколко годишно служяние въ Деридере, Деридерци си ржкоположиха въ 1884 година отъ Одринский Синесий, П. Никола Паскалевъ отъ сжщий си градецъ. Това селце по настоящемъ служи за примѣръ на всичкитѣ български села въ родопитѣ по цвѣтущето си състояние, по прѣвъсходното си устройство на своитѣ общински дѣла и по любовьта си къмъ учението. Деридере по настоящемъ има едно урѣдено добрѣ начялно училище, съ двама учители и съ 90 ученици и ученички, подраздѣлени на четире отдѣления и единъ классъ. Всичкитѣ разноски за училището (нѣщо около 100 лири турски) ся иждивяватъ отъ самото население безъ ни една аспра помощь отъ нѣгдѣ.

Б). Габрово.

Въ южнитѣ поли на родопитѣ, 6 чяса на сенѣръ отъ Ксанти и 15 чяса на разстояние въ южна посока отъ Долно

Райково стоятъ расположени двѣ български селца Габрово и Еникьой по на 2 чяса разстояние едно отъ друго, и еднички въ Ксантийската кааза. Габрово е расположено въ политѣ на високата планина "Кара-Ахмать", прочюта по разбойническитѣ си свърталища, отъ лѣвий брѣгъ на рѣка Кара-су. Това селце състои отъ 200 и повече кѫщи българи съ население повече отъ 1000 жители чисто българи, съ една черква Св. Богородица, едно училище начялно съ 65 ученици и ученички, единъ учитель и единъ свѣщенникъ. Поминъкътъ му е главно работянието тютюнь прочютъ съ името „Бохчя тютюнь" и отъ чясти съ землѣделие и търговия. Плодородието на мѣстото, мѣстоположението му и трудолюбивий характеръ на жителитѣ му, е направило това селце, както и Еникьой, да бѫдѫтъ въ най цвѣтуще състояние отъ всички други села въ родопитѣ. Населението безъ разлика на полъ и възрасть ся занимаватъ съ тютюнитѣ, които си изнасять чрѣзъ свои търговци — българи — на вънъ за Европа и Цариградъ При такава уединенность, при натискътъ на гръцитѣ въ Ксанти и прочютитѣ по разбойничеството си „Чечь-кьойлери" турци и помаци, които обграждатъ тия двѣ български селца въ тоя край, е направило тия двѣ селца да бѫдѫтъ твърди и рѣшителни въ характерьтъ си, а главно юнаци, които смѣло и юнашки сѫ защищаватъ отъ враговетѣ си. За това именно юнашкий духъ и подвиги на жителитѣ отъ тия села сѫ пословични въ цѣлитѣ родопски планини. При всичкитѣ интриги, пропаганди и натискъ отъ страна на гръцкий градъ Ксанти, тия двѣ селца сѫ ся борили ожесточено противъ фанариотитѣ и за чюдо и честь на всякой българинъ, народното чювство и българската твърдость сѫ побѣдили всички прѣпяствия и гонения отъ фанариотитѣ. Историята на това една шьпа българско население по борбитѣ и до днѣсъ съ многолюдний и цивилизованний гръцкий градъ Ксанти и фенерскитѣ калугери е обширна, нъ ние при всичкитѣ си желания, не ще можемъ да опишемъ подробно, тѫй като само единъ пѫть имахме случяй да посѣтимъ тия мѣста и то много на бързо и несвоеврѣменно, тѫй щото ще обяснимъ на кратко събранитѣ ни свѣдения за тѣхъ.

Както всякѫдѣ прѣди нѣколко десятки години, тѫй и тукъ мрачната и злобна фанариотска рѫка бѣ посѣяла своето

невѣжество, а именно че уединенностьта на това българско население и влиянието на Ксантийскитѣ елински патриоти, ги бѣше потопило въ съвършенна мрачность и фанариотскитѣ калугери до прѣди десять години се располагаха безгранично съ тѣхъ. Въ кипящата ярость прѣзъ 1860—70 години по всякждѣ изъ българско за народностьта и потъпченитѣ права на народътъ ни, заритѣ за освобождение отъ духовното робство проникнаха и въ тия скрити български селца въ вътрѣшностьта на родопитѣ, нѣщо което стрѣсна Ксантийскитѣ фанатични гърци, като имъ увеличи умразата и гоненията противъ нещастното население въ тия селца. Отъ тогава тѣ влѣзоха, макаръ и съвършенно слаби, въ отчаянна борба съ своитѣ беззаконни угнетители. Фенерский мракъ току тжй лесно неможяше да ся унищожи нито въ Габрово, а още повече въ Еникьой. Най-послѣ народната българска правда побѣди, нъ все трѣбваше да ся бори още за дльго врѣме, догдѣ съвършенно излѣзе побѣдитель.

До 1870 година, до издаванието на ферманътъ, Габрово и Еникьой принадлѣжяха, както и Ахж-челеби, на Ксантийската грьцка митрополия, отъ която имъ ся испращаха свѣщенници невѣжи калугери грьцки или пакъ шарлатани арнаути. По това врѣме именно, тѣ едноврѣменно съ Деридерци, се отказаха официялно отъ грьцкото духовенство, което не ги остави тжй лесно, както това стана съ Деридерци. Грьцизмътъ ся установи и ся намѣриха българи и то отъ пьрвенцитѣ, които да го поддьржятъ по строго и отъ самитѣ гърци, както въ Долно-Райково. Пьрви по фанатизмътъ противъ своята народность и водители на грьцизмътъ, слѣпи орждия на грьцкитѣ калугери, въ Габрово бѣха Янко Мавроозлу и други нѣколцина, подобни на Долно-Райковский Радя. Отъ ревнителитѣ и главнитѣ дѣйци отъ българитѣ бѣше състоятелната и влиятелна търговска фамилия, Кудю-огларь, мѣжду които пьрвъ отъ тѣхъ е благородний Кириякъ Кудювъ и Атанасъ Хаджиолу. Послѣдний заради извършеното си родолюбие и патриотизмъ, стана жьртва на грькоманскитѣ звѣрства въ 1872. Грькоманитѣ и Ксантийскитѣ паликарета ведно съ чернитѣ грьцки калугери подкупили нѣколцина турци разбойници, които го намиратъ на ливадата си въ планината „Кара-ахмать“ по косидба, гдѣто биде промушенъ съ нѣколко крушюми. И това

отъ фенерското православие! Отъ чернитѣ калугери, вълци кръвопийци въ калугерски раси.

Слѣдъ многобройни грьцки интриги и лукавства неможи съвършенно да ся искорени грьцизмътъ, и по настоящемъ ся намиратъ 4 — 5 фамилии грькомани на чело съ споменѫтий по горѣ патриковъ чорбаджия — кръвопиецъ, Янко, който подпомаганъ отъ грьцкитѣ калугери и първенци въ Ксанти и до днѣсъ води отчаянна борба съ братията си и всячески ся старае да интригува и прѣпятствова за всичко на българитѣ, при всичко че послѣднитѣ сѫ сто пѫти повече отъ тѣхъ. Отъ 1873 година до 1881 свѣщеникътъ въ Габрово бѣше познатий по родолюбието и патриотизмътъ си П. Анастасъ нареченъ Палата отъ Горно-Райково, който и при най-лошитѣ грьцки кощунства е стоялъ като желѣзенъ стълпъ на българитѣ. Не е миновало година, когато той да не бѫде арестуванъ въ Ксанти отъ грьцки интриги, нъ при всичкитѣ клѣвети и срѣдства отъ страна на грькоманитѣ, нищо не сѫ могли да му напакостятъ. Въ 1881 година въ дохожданието на Одринский български митрополитъ Синесий, ся рѫкоположи достойний и родолюбивъ Тодоръ Николовъ, сега свѣщенникъ отъ сѫщото си село, който и до днѣсъ свѣщенодѣйствова въ Габрово, а П. Анастасъ ся замѣсти въ с. Еникьой.

Въ Габрово има само една вѣтха и много малка черква Св. Богородица, която бѣше станѫла недостатѫчна при многобройностьта на населението. За това именно въ 1883 година, ся събрали всичкитѣ първенци и население и задружно съ грькоманитѣ, съгласили ся писменно всички, да ся развали старата черква и да распустне и направи нова, каменна и по голѣма, а като състоятелни хора, да я направятъ и по добра и великолѣпна. Събралъ ся и ся наготвилъ и материялътъ, условието станало и прѣзъ пролѣтьта, въ 1884 година, дюлгеритѣ захванали да я градятъ. Когато Филотей, Ксантийский владика, тоя патриковъ излишькъ, и ксантийскитѣ паликарета грьци ся научили за това, тѣ подбудили Янка грькоманинъ и съмисленницитѣ му въ Габрово, да нарушятъ условието и да спрѫтъ градението, защото ужь старата патрикова черква ся разваляла. Тия заслѣпени хорица, ставатъ орѫдие на грьцкитѣ интриги и заявили въ правителството, което спрѣ градението, което бѣше дошло до прозорцитѣ,

като испратило и комисия да види черквата на мѣстото. Комисията видѣла и ся увѣрила въ клѣветитѣ, като видѣла че старата черква е неповрѣдена, и позволила на дюлгеритѣ и населението да си работятъ черквата. (По причина, че нѣмало мѣсто отъ къмъ западъ на старата черква, тий захванали отъ источната страна, и когато ся изградятъ новитѣ довари, тогава щѣли да развалятъ старата.) Гръкоманитѣ като видѣли това, явили на митрополията, и Филотей съ строгость ся отнеслъ въ правителството, като казалъ че не е възможно да ся гради схизматическа (?) черква въ елински мѣста и тъй близо до православний (?) градъ Ксанти. Филотей нагласилъ цѣлий фенерь и всичкитѣ Ксантийски елини патриоти за да помагатъ за спиранието на черквата. Дѣлото станало голѣмо и отишло до висшето управление въ Одринъ и Цариградъ, както отъ българитѣ, тъй и отъ гръкоманитѣ. Отъ Одринъ ся заповѣдало на Ксантийский каймакамъ бей, да отиде съ особна комисия въ Габрово. Каймакамътъ вторий пѫть помѫчилъ да ги помири, нъ не успѣлъ. Най послѣ дохожда и Гюмюрджюнский мютесарифинъ, нъ и той не можилъ да ги помири, защото Филотей и гръкоманитѣ не приемали по никакъвъ начинъ сгражданието. Мютесарифинътъ до нѣгдѣ сполучилъ да ги помѣри по слѣдующий начинъ: да оцѣнятъ стойностьта на старата черква, заедно съ всичко черковно, като пари и друго, и да ги расподѣлятъ по равно на цѣлото население и послѣ колкото ся пада на гръкоманитѣ, да си земѫтъ дѣлътъ, а черквата да си сградятъ българитѣ. Гръкоманитѣ въ присѫтствието на Мютесарифинътъ склонили, като имъ ся паднало дѣлъ 60 лири турски, нъ послѣ българитѣ имъ давали 100 лири само да ся погодятъ, обаче тия слѣпи патрикови подлеци не приели и пакъ нарушили съгласието. Тогава изново отнесли дѣлото въ правителството, и българитѣ испратили свой пълномощникъ да води процесътъ. Цѣли 6 мѣсяци Петко Шонгата, пълномощникътъ ся скиталъ изъ Одринъ и Цариградъ и правителството отсѣкло, че догдѣто не ся помирятъ съ гръкоманитѣ, не може да имъ ся позволи сгражданието. За това правосѫдие, издѣйствовала фенерската патриаршия съ своитѣ подли клѣвети и интриги и работата стои и до днѣсъ тъй. Види ся че Филотей и Ксантийскитѣ панелинисти, искали да докаратъ работата тъй, щото отъ гръко-

манитѣ да зависи съграждането на черквата или не. И защо сж тия фанариотски кощунства? За какво противъ едно население отъ 200 фамилии български, ся опълчи съ всичката си сила цѣлъ фенерь и Ксанти? Разбира ся че великитѣ Ксантийски паликарета, синове на Ἑλληνικῶν ἔθνους и подлитѣ имъ калугери, не можяха да търпятъ единъ и половина българи, да пазятъ и почитатъ скжпата своя народность подъ тѣхнитѣ носове. Тѣ работлха тжй нагло, тжй подло, само и само да задушятъ великата истина, да потъпчятъ българската правда и да ги накаратъ да ся кланятъ на тѣхната гнила Μεγάλη ἰδέα и още по изгнила фанариотска згань — грьцка патриаршия. Ще видимъ, бждящето ще покаже всичко.

В). Еникьой. (Ново село).

Единъ чясъ на югъ отъ Габрово, 5 чяса на севѣро-западъ отъ Ксанти, отъ лѣвий брѣгъ на рѣка Мѣста (Кара-су), въ южнитѣ ребра на родопитѣ, лѣжи голѣмото село Еникьой. Това село брои около 300 кжщи, отъ които 220 сж българи православни подъ вѣдомството на Екзархията, 35 грькомански (погърчени българи) и останалитѣ сж турски. Има 2 черкви, една нова голѣма Св. Богородица и една стара по-малка Св. Архистратизи; първата българска, а втората грькоманска. Българитѣ иматъ едно класно училище съ 130 ученика, а грькоманитѣ едно начялно поддържяно отъ грьцкитѣ силлогози съ грькъ учитель и свѣщенникъ.

Както Габрово, тжй и Еникьой, главното занятие на жителитѣ му е работянието тютюньтъ извѣстенъ подъ името „Бухчя-тютюнь" когото работятъ и свързвать въ голѣмитѣ тютюневи търговски магазини въ Ксанти. Отъ начялото на черковний въпросъ, народното чювство е пробудено въ това селце, нъ подъ натискътъ на грьцкитѣ калугери и грьцитѣ въ Ксанти, то и до днѣсъ води жестока борба съ тѣхнитѣ домогвания. Грьцизмътъ тукъ е намѣрилъ по добра почва отъ колкото Габрово и борбитѣ съ грьцитѣ въ Еникьой не падатъ по долѣ отъ тия на Долно Райково. Ний неможимъ да ся простнемъ и ги опишемъ подробно, тжй като ще напълнятъ по-голѣма книга отъ настоящата, па и нѣмаме достатъчни и подробни свѣдения за тѣхъ, които не могжтъ да ся набавятъ

само съ едно заминование прѣзъ това село. За туй ще споменемъ само това, че като подъ носътъ на грьцкий градъ Ксанти и грьцкитѣ калугери, а още повече уединенностьта и неизвѣстностьта на това селце, злочестото българско население жестоко ся прѣслѣдва и гони отъ фанариотитѣ, безъ да има нѣкой и да помисли даже. Нѣма петь шесть мѣсяци да ся минатъ, безъ да ся не арестува или свѣщеникътъ или учительтъ имъ, вслѣдствие на постояннитѣ грьцки интриги. И за удивление е наистина, какъ това българско население съ желѣзни гржди отблъсва всички грьцки коварства и юначно дьржи и крѣпи своята народность, безъ да ся бои отъ нѣщо.

Въ 1885 година грькоманитѣ въ това село, които ся славятъ по свойтъ грубъ фанатизмъ спрямо братията си българи, по подбуждение на Ксантийскитѣ гьрци и митрополия грьцка, намислили да въздигнатъ голѣмо грьцко училище на мѣстото при старата черква, и да го оградятъ бързо, догдѣ не сж ся усѣтили българитѣ, които били тогава спорѣдъ занаятътъ си всичкитѣ въ тютюневитѣ магазини въ Ксанти. Тѣ условили много дюлгери, които бьрзо почнали да го градятъ, а мѣстото гдѣто щѣло да бжде това училище било общо — селско. Българитѣ, като ся извѣстили за това грькоманско вѣроломство, подаватъ заявление на правителството въ Ксанти. Нъ каймакамътъ тогавашенъ подкупенъ отъ мизерний грькъ митрополитъ Филотей и грьцкитѣ пьрвенци граждани, не зелъ подъ внимание законната прозба на българитѣ. Това ставало три пжти. Българитѣ видѣли каква е работата, немогли да протакатъ работата въ по високото началство, защото грькоманитѣ ще оградятъ и отвьршятъ училището. Тогава тѣ прибѣгватъ до своята желѣзна воля и рѣшителность и една утринь отиватъ до 30 души отъ работницитѣ българи въ Ксанти, въ селото си, качватъ ся на училището и въ единъ мигъ распрьсватъ дюлгеритѣ, събарятъ училището до основа, което било изградено до прозорцитѣ и слѣдъ като си расчистватъ мѣстото, врьщатъ си ся мирно и спокойно въ Ксанти. Грькоманитѣ на чясътъ явили въ правителството и когато ся научили грьцитѣ въ Ксанти, истрьпнали отъ ядъ и удивление. Правителството арестувало до 25 души отъ българитѣ, и П. Анастасъ които ведно съ грькоманитѣ отнесли дѣлото въ Одринъ и Цариградъ, и слѣдъ много сждяние и иждивявание,

грькоманитѣ и до днѣсъ немогжтъ да си направятъ училището, при всичко че всичкитѣ грьцки вѣстници и калугери имъ помагатъ и глушятъ свѣтътъ че българитѣ имъ сж развалили сторено училище за сто хиляди гроша. Ето какъ ся бори и защищава скъпата си народность това една шьпа българско население отъ фанариотитѣ, безъ да го знае нѣкой. Съ своята твьрдость въ характерьтъ и съ смѣлостьта си, тѣ не малко пжти сж учюдвали гьрцкитѣ паликарета, на които распаленностьта мьгновенно ся замѣнява съ ужясъ.

Днѣшното положение на Долно Райково отъ къмъ черковна, общинска и нравственна точка зрѣние и нѣколко думи къмъ населението въ това село.

Най-послѣ ний свършихме нашето описание за заразителний и омразний грьцизмъ въ долината на българската Арда, като ся помѫчихме да го опишемъ съ нѣкои забѣлѣжки и въ общи чьрти още отъ самото зачяло на подпаданието ни подъ хомотътъ на грьцката фенерска патриаршия, а сѫщеврѣменно и възражданието и постояннитѣ борби за избавлението на едно осамотено българско население въ родопитѣ отъ гнилий фенерь и до днѣсъ. Ние ся трудихме да изложимъ безпристрастно и най вѣрно всички грьцки интриги, като ся помѫчихме да изобличимъ колкото ся можяше по добрѣ и всичкитѣ тѣхни лукави претенции, които сѫ толкова обични на грьцкитѣ невѣжи калугери. До колко сполучихме въ желанието и цѣльта си, оставями на читателитѣ да ся произнесѫтъ, а сега въ свършекътъ ще ги молимъ да ни потьрпять още малко, за да имъ прѣдставимъ създаденото положение въ Долно Райково отъ интригитѣ и невѣжеството на фанариотитѣ пропагандисти.

Какво е днѣшното положение на това заразено отъ грьцизмътъ въ Ахѫ-челеби българско селце, Долно-Райково? Какво му е състоянието отъ къмъ черковна, общественна и нравственна точка зрѣние? Какви сѫ посѣянитѣ семена отъ невѣжитѣ и безбожници грьцки калугери въ това нещастно село? Тия въпроси зададени, мѫчно може горестното българско сърдце да отговори и опише подробно отъ начяло до конецъ. Намъ е жялно и не безъ тѫга на сърдцето си ще можимъ да отговоримъ на тѣхъ. Ако поглѣдне человѣкъ въ Божий храмъ що ся върши, то той ще дойде до заключение, че молитвата, религията, нравственностьта и благочестието сѫ замѣнени съ грабителство, съ каприции, съ лицѣмерие, безбожество и съ личенъ интересъ. Черквата е просто тържище и за свѣщенници и за население. Отъ съставянието на грькоманската тарифа, дори и до днѣсъ, черквата прѣдставлява единъ видъ театръ — зрѣлище — на пороци непростими. Ако единий праздникъ или недѣля е рѣдътъ да служи българский свѣщенникъ т. е. небетьтъ е на българитѣ, то грькоманский свѣщенникъ ще чюва южното кюше (ѫглъ на черквата), ще ся надува, ще подмѣта патриковата броеница въ рѫцетѣ си, ще прѣобрѫща класическитѣ елински минеи и октоиси, ще движи очитѣ си на четире страни, да не би нѣкоя грькоманка да сбърка и занесе просфората и двадесетачето на българский схизматически (?) свѣщенникъ, а ако ся зададе къмъ нѣго, той пламне отъ радость и затърка рѫцетѣ си да ги прибере. Освѣнъ туй, хилядо пѫти ще надниква отъ царскитѣ двери, като гладенъ вълкъ, да ли не сѫ повече нѣговитѣ петохлѣбия и колива отъ българскитѣ, и да не би черковний слуга да е испустналъ или погрѣшно прѣмѣстилъ петохлѣбието на нѣкоя грькоманка въ тия на българский свѣщенникъ. Той съ нетърпѣние ще очяква да остави българский свѣщенникъ кадилницата, за да я грабне той и да прибере кржглитѣ сомунчета — порѣзанници — отъ хлѣбътъ. Мине ли великий входъ, ако има да кръщава нѣкое грькоманче, грькоманский свѣщенникъ ще повика даскалътъ си (който и той сѣди на нѣкой кѫтъ въ врѣме на българска служба), ще въссуче рѫкавицитѣ и ще го кръщава мълчешката въ севѣрний кѫтъ на черквата, доклѣ да свърши българский свѣщенникъ службата си. Сѫщото върши и българский свѣщенникъ

въ врѣме на гръкоманска служба. Тая попска теория и благочестие пастирско въ Долно Райково напьлно ся потвърждава отъ думитѣ на пророка: „и ще мя осквернявате мѣжду людетѣ ми за шепа ечемикъ и за уломци хлѣбъ.“ (Езекиилъ 13. 19.).

Черковнитѣ настоятели сѫ сѫщитѣ, както и пастиритѣ. Ако рѣдътъ е български за черковната служба, кассата, свѣщитѣ и всичко гръкоманско бѫде заключено. Сѫщото ще бѫде ако службата е гръкоманска. Гръкоманскитѣ черковни настоятели, на гръкоманска служба имѫтъ грижята още съ първо биене на камбаната, да отидѫтъ въ черквата на „пангалътъ“, гдѣто ще извадятъ отъ своето съкровище дискота, свѣщитѣ и пр. и съ четире очи ще глѣдатъ да не би нѣкой да земе отъ гръкоманскитѣ свѣщи, а паритѣ да пустне въ българското ковчеже. Има много и такива, а най вече гръкомани и гръкоманки, които глѣдатъ да згматъ отъ българскитѣ свѣщи, а паритѣ имъ да пустнатъ въ гръкоманската касса. Прѣзъ врѣме на цѣлата служба, гръкоманскитѣ настоятели нѣматъ друга никаква грижя, освѣнъ да внимаватъ съ четире очи, да не би нѣщо да ся внесе въ черквата и да го приберѫтъ или остане на българитѣ. Отъ начяло до отпустъ, тѣ правятъ черквата на чисто тържище, разваляткъ, броятъ паритѣ въ кассата, събиратъ петачетата отъ дискота и пущатъ по три-четире диска изъ народътъ за пари. И свѣщенници, и настоятели и население, не отива въ черквата за друго нищо, освѣнь да слѣдва и глѣда за свойтъ интересъ и каприции. Думитѣ на Спасительтъ напьлно отговарятъ съ развалений характерь и безнравственность на Долно-Райковското население: „Вдигнете тия работи отъ тука, и не правете домътъ на Отца моето, домъ търговски.“ (Мат. гл. 2 ст. 16.) „Станахме укоръ на съсѣдитѣ си, присмѣхъ и поругание на околнитѣ си.“ (Пс. 78 ст. 4).

Черковнитѣ слуги, по вьспитанието и наставленията на своитѣ свѣщенници не падатъ по долѣ отъ тѣхъ. Ако утрѣшний праздникъ е гръкомански рѣдъ, то българский още утриньта си е прибралъ въ черквата и масло и свѣщи и всичко, а гръкоманский изново ще приготви. На вечернята, както и на службата, той ще си запали свои свѣщи (гръкомански — православни (?), свое масло въ кандилата и очитѣ

му ще бѫдѫтъ четире, да не би нѣщо да ся побърка. Слѣдъ отпустъ, цѣлъ день ще стои въ черквата да прибере свѣщи, масло, пари, кърпи и пр. да не би нѣщо да остане на българитѣ. Въ врѣме на служба, той ще глѣда да не би нѣкоя гръкоманка да занесе коливото си или петохлѣбието на българский свѣщенникъ. Свѣщенницитѣ вънъ отъ черквата, нѣматъ друга никаква грижя, освѣнъ проповѣдь пзъ кѫщитѣ. И каква проповѣдь? Дали споминатъ поне една дума отъ Св. Писание за поучение на населението? Не. Долно-Райковский свѣщенникъ, освѣнъ гдѣто мрази проповѣдьта въ черквата и вънъ, нъ и нито помисля да искаже истината и правдата на своитѣ чяда, за да не би да ся узнаятъ тѣхнитѣ беззакония. Тѣ ще измисляватъ разни лъжи и суевѣрни прѣдразсѫдѫци, каквито може да измисли само гръцкий калугерь, съ свойтъ невѣжественъ и заблуденъ умъ, само и само да убѣдяватъ населението да не би да измѣни народностьта си. Тѫй на пр. гръкоманский свѣщенникъ проповѣдва само схизми, че българити сѫ проклѣти, еретици, невѣрници, схизматици, нѣматъ миро, не сѫ християни, отстѫпници отъ Христа, а гръцитѣ и гръцкитѣ калугери непорочни, праведни, православни, святии и пр. Очитѣ му сѫ четире, а ушитѣ десять, да не би нѣкой православенъ гръкоманинъ да ся е обърналъ и сталалъ българинъ. Ако нѣкой гръкоманинъ стане българинъ, той ся мрази отъ всичкитѣ гръкомани и никой, а най вече П. Насо, не смѣе да го поглѣдне. Сѫщото върши и българский свѣщенникъ. Всякой день, всякой чясъ, трѣбва да си има карание, раздори и викове, хули и укори мѣжду двѣтѣ страни. Гръкоманитѣ смаляватъ данъцитѣ, лъжятъ и по тоя начинъ глѣдатъ да погърчятъ нѣкой българинъ, сѫщото вършятъ и българитѣ. Тия раздори, невѣжество, несъгласия и умраза посѣяни и закорѣняли въ Долно-Райково, изъ день въ день показватъ своитѣ лоши слѣдствия въ характерьтъ на населението. Въ цѣло Ахѫ-челеби, и по вънъ, Долно-Райково е прѣдмѣтъ на прѣзрение, на унижение за своето парализирано и разстроено население. По тия причини, въ характерьтъ на населението личятъ непростими пороци. Изъ день въ день, безнравственностьта, безбожеството, нечестието, интригитѣ, завиститѣ, каприцитѣ, несъгласията растѫтъ и ся увеличяватъ. Ето какви сѫ православнитѣ, християнскитѣ и человѣческитѣ сѣ-

мена, които ся хвърлили и хвърлятъ омразното фенерско духовенство. Ето какво добро тѣ сѫ принесли и принасятъ тамъ гдѣто още простотата и невѣжеството на населението могѫтъ да ги търпятъ. Ний ще приведемь думитѣ отъ Св. Писание, които напълно охарактеризиратъ грьцкото духовенство.

„Станахме прѣстѫпници и не вѣрни къмъ Господа, отдалечихме ся да не слѣдваме Бога нашего; говорихме обидно и мятежно; зачнахме и произведохме отъ сърдце льжливи думи.“ (Исаия гл. 59 ст. 13).

„Нѣма никой да разумѣва и нѣма никой да трьси Бога; всичкитѣ ся отклонниха отъ правия пѫть; всичкитѣ заедно бидоха непотрѣбни; нѣма человѣкъ да твори добро, нѣма нито единъ.“ (Рим. гл. 3 ст. 10, 11, 12).

„Горко вамъ книжници, и фарисеи и лицемѣри, защото приходите морето и сухата земя, да направите едного пришелца и когато стане, правите го синъ на геенната, два ката отъ васъ по достоенъ.“ (Мат. 23 ст. 15).

„Горко вамъ книжници, фарисеи и лицѣмери, защото сте подобни на измазанитѣ гробове, които отъ вънъ се видятъ красни, а вътрѣ сѫ пълни съ коститѣ отъ умрѣлитѣ и отъ всякаква нечистота.“ (Мат. гл. 23 ст. 27).

За святостьта и непорочностьта на грьцкитѣ калугери, които увѣряватъ свѣта, че само тѣ сѫ истинний православенъ народъ и че само тѣмъ е дадена власть отъ Бога да дьржятъ всички други народи въ ногтѣтѣ си, и че който ся не покорява на самозванната тѣхна патриаршия е схизматикъ (?), ний имъ отговарями съ думитѣ на Ап. Павла, който говори: „Защото когато единъ отъ васъ говори: азъ сьмъ Павловъ, а другъ азъ сьмъ Аполосовъ, не сте ли плотски? Що е Павелъ или що е Аполосъ? Не сѫ ли токмо служители, чрѣзъ които вие повѣрвахте и каквото Господь е даровалъ сѣкому отъ нихъ. Азъ насадихъ, Аполосъ напои, а Богъ заповѣда да порасте.“ (Кор. I гл. 3. ст. 4, 5 и 6.) „Да ли ся е раздѣлилъ Христосъ, дали ся е Павелъ распѣлъ за васъ, или въ Павловото име ся крьстихте“. (Кор. гл. 1 ст. 13.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

Ето вече, че ний свършихме нашитѣ скромни бѣлѣжки за тѣглилата и гоненията, които и до днѣсъ ся нанасятъ надъ българското население въобще въ Ахж челеби отъ страна на грьцкото фенерско духовенство. Ний вече казахме на нѣколко мѣста, че горѣститѣ и тжгитѣ на страдающето наше сърдце, неможяха съ друго да ся поолегкчятъ и намѣрятъ що годѣ утѣшение въ днѣшното състояние на българитѣ въ Одринско и Македония, освѣнъ да направимъ това, което можемъ, т. е. да изброимъ наглитѣ, противохристиянскитѣ и противочеловѣческитѣ дѣйствия, на заклѣтитѣ и вѣчни наши врагове — гърцитѣ и тѣхното духовенство, които вършятъ надъ насъ. Не безъ сълзи на очитѣ си и не безъ дълбока скърбъ на сърдцето си, ний бѣхме принудени да споменемъ имената и на тия наши братия, които за жялость сж станали ордждия на грьцкитѣ калугери, приели сж тѣхний мракъ и невѣжество, продали имъ сж скжпата своя народность, съвѣсть и история и сж станали по вьрли гонители на тия си свои по кръвъ, вѣра и народность едноутробни братия — българитѣ — които фанариотский мракъ неможи да докосне. Ние не сме споменили имената имъ, а тѣхнитѣ дѣла. Ето защо ний съ съ-

жяление сме принудени да кажемъ, че тия наши братия — гръкоманитѣ — въ Долно-Райково и Ахж-челеби, не сж виновати за тия си гонения и интриги противъ насъ, а сж виновници тия грьцки заблудени калугери и фанариоти, които сж имъ затулили очитѣ да не виждатъ свѣтлината и да не знаятъ що правятъ. А на всичко описано въ настоящий ни скроменъ трудецъ, главно, тѣжи вината на тоя заблуденъ човѣчецъ, П. Настасъ Д. Пашовски, който е главний причинитель и авторъ на всички интриги и грьцки лукавства въ Райково. Че ще дойде врѣме когато населението, находяще ся подъ нѣговитѣ примки, да отвори очитѣ си и му отдаде приличното възнаграждение, не ще сьмнѣние; и това врѣме да ся узнае и стовари всичко нѣму, не е много далече.

При това, тукъ трѣбва да споменемъ и туй, че при всичко че много чиновници въ правителството ако и да сж били подкупвани отъ страна на гърцитѣ и работяли въ полза на тѣхъ, то висшето Царско правителство винаги ся е водяло отъ истинната и справедливостьта и всякога е било като благоразуменъ примиритель мѣжду гьрци и българи. И наистина, ако правителството на Августейший ни баща Султанъ Хамидъ Ханъ, комуто Всевишний да дарова дьлги дни и благополучие, да не бѣше покровителствувало отечески вѣрноподанното си българско население, то навѣрно грьцкитѣ калугери отколѣ биха прѣобьрнали българскитѣ мѣста и населения на пепелъ.

Най послѣ длъжностьта изисква да искажемъ дълбоката си признателность и на тия народни дѣйци и работници — които сж били главнитѣ водители и труженници по възражданието на българското население въ Ахж-челеби, и които не сж жялили никакви жертви за да запазатъ това население отъ грьцкитѣ коварства. Ние отъ своя страна нѣма съ какво да имъ благодаримъ, освѣнъ да напомнимъ имената имъ и длъжностьта на потомството изисква, щото да оцѣни и възнаградй тѣхнитѣ заслуги, именно: Василъ, Туню и Димитръ Ангеловъ отъ Арда. Даниилъ, Анастасъ, Хараламние и Никола Костови, Михалъ П. Николовъ и Хр. Пашаловъ отъ Горно-Райково. Стоянъ Х. Димовъ и Братия Милкови отъ Чокманово. Братия Шопови отъ Карлуково. Хаджи Иванъ Бечевъ, Х, Христю П. Георгиевъ, Кириякъ Данчовъ, Стою Стояновъ, Келешь

Савацо и др. отъ Устово. П. Василъ Аврамовъ, Анастасъ. Сбирку Кехея и др. отъ Дерекьой. Илия Мулла Ивановъ отъ Левочево. Отдаваме приличната признателность и на тия благоразумни турци, които не малко сж заслужили въ защита на българитѣ, именно: Селихъ-ага Сивриювъ отъ Смилянъ, Решидъ Ефенди, Хасанъ-чяушь и Хаджи Селихъ отъ Горно-Райково и Хаджи Исеинъ-ага Агошюоглу отъ Тозъ-Бурунъ, и други.

Край.

„Всичко испитвайте, дрьжте ся за доброто и отъ всякакъвъ видъ зло, въздьржяйте ся.“ (Сул. гл. 5, ст. 20).

26.- [illegible]

22.